

Rijkswaterstaat
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015

Werken aan een robuust watersysteem

Water. Wegen. Werken. Rijkswaterstaat.

Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015

Werken aan een robuust watersysteem

December 2009

Inhoudsopgave

	De historische context van het BPRW 2010-2015	8
	Samenvatting: ‘Dit biedt het BPRW’	10
1	Het gebied en de kaders van het beheer	15
1.1	Kenmerken van het beheergebied	15
1.2	Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW)	17
1.3	Beheergebied als systeem	20
1.4	Beheer in kaders	22
	1.4.1 Europese richtlijnen en internationale afspraken	23
	1.4.2 Nationale regelgeving	24
	1.4.3 Beleidsmatige en financiële kaders	25
1.5	Functies van de rijkswateren	29
2	Beheer en ontwikkeling per functie	31
2.1	Programmatische aanpak per functie	31
2.2	Veiligheid	32
	2.2.1 Kenmerken	32
	2.2.2 Vasthouden van het basisniveau	34
	2.2.3 Werken voor de toekomst	35
2.3	Voldoende water	40
	2.3.1 Kenmerken	40
	2.3.2 Vasthouden van het basisniveau	40
	2.3.3 Werken voor de toekomst	43
	2.3.4 Programma voldoende water	45
2.4	Schoon & gezond water	45
	2.4.1 Kenmerken	45
	2.4.2 Vasthouden van het basisniveau	47
	2.4.3 Werken voor de toekomst	51
	2.4.4 Programma voor schoon & gezond water	54
2.5	Scheepvaart	55
	2.5.1 Kenmerken	55
	2.5.2 Vasthouden van het basisniveau	59
	2.5.3 Werken voor de toekomst	62
	2.5.4 Programma scheepvaart	64
2.6	Gebruiksfuncties - totaalbeeld	65
	2.6.1 Kenmerken	65
	2.6.2 Vasthouden van het basisniveau	66
	2.6.3 Werken voor de toekomst	71
	2.6.4 Programma gebruiksfuncties	72

2.7	Uitwerking van het beheer per gebruiksfunctie	72
2.7.1	Natuur	73
2.7.2	Drinkwater	79
2.7.3	Zwemwater	83
2.7.4	Schelpdierwater	87
2.7.5	Koelwater	88
2.7.6	Energie uit water	90
2.7.7	Pleziervaart, watersport en oeverrecreatie	91
2.7.8	Beroeps- en sportvisserij	95
2.7.9	Oppervlaktedelfstoffen	97
2.7.10	Archeologie, cultuurhistorie en landschap	99
2.7.11	Landbouw	101
2.8	Beheer in geval van calamiteiten	102
2.8.1	Kenmerken	102
2.8.2	Vasthouden van het basisniveau	103
2.8.3	Programma beheer in geval van calamiteiten	107
3	Beheer per watersysteem	109
3.1	Rivieren	109
3.1.1	Kenmerken van de rivieren	109
3.1.2	Agenda voor de rivieren	111
3.1.3	Beheer in de planperiode	113
3.2	Kanalen	113
3.2.1	Kenmerken van de kanalen	113
3.2.2	Agenda voor de kanalen	114
3.2.3	Beheer in de planperiode	115
3.3	IJsselmeergebied	116
3.3.1	Kenmerken van het IJsselmeergebied	116
3.3.2	Agenda voor het IJsselmeergebied	117
3.3.3	Beheer in de planperiode	117
3.4	Wadden	119
3.4.1	Kenmerken van de Wadden	119
3.4.2	Agenda voor de Wadden	119
3.4.3	Beheer in de planperiode	120
3.5	Zuidwestelijke Delta	122
3.5.1	Kenmerken van de Zuidwestelijke Delta	122
3.5.2	Agenda voor de Zuidwestelijke Delta	123
3.5.3	Beheer in de planperiode	124
3.6	Noordzee	125
3.6.1	Kenmerken van de Noordzee	125
3.6.2	Agenda voor de Noordzee	127
3.6.3	Beheer in de planperiode	127

4	Beheer in uitvoering	131
4.1	De aanpak in kort bestek	131
4.2	Effectieve en efficiënte bedrijfsvoering	132
4.2.1	Rijkswaterstaat als agentschap	132
4.2.2	Programmering en financiering	134
4.2.3	Duurzaamheid	136
4.2.4	Informatie, kennis en innovatie	137
4.3	Samenwerking	139
4.3.1	Internationaal	139
4.3.2	Regionaal	141
4.3.3	Markt en allianties	142
4.3.4	Publieksgericht	144
	Bijlage	147
	Colofon	171

Voorwoord

Droge voeten. Voldoende en schoon water. Water voor recreatie en bescherming tegen water. In Nederland vinden we dat heel gewoon. Toch is het nodig om daar met enige regelmaat bewust bij stil te staan.

Het kabinet doet dit in het Nationaal Waterplan. Hierin is het volledige waterbeleid voor de periode 2010 – 2015 vastgelegd. Veiligheid heeft een prominente plek. Door klimaatverandering stijgt de zeespiegel en zullen rivierafvoeren fluctueren. Wat dit betekent voor de komende honderd jaar wordt volledig uitgewerkt in het Deltaprogramma; in het Nationaal Waterplan geven we de eerste aanzet. Een tweede belangrijk thema is waterkwaliteit. In de Stroomgebiedbeheerplannen - onderdeel van het Nationaal Waterplan - staat wat we gaan doen om de waterkwaliteit te verbeteren. Zodat Nederland op tijd voldoet aan de richtlijnen die in Europees verband zijn afgesproken.

Maar het ministerie van Verkeer en Waterstaat is niet alleen verantwoordelijk voor het waterbeleid en het uitzetten van de grote lijnen. Via Rijkswaterstaat is het ministerie ook beheerder van ruim 65.000 km² aan oppervlaktewater. Met dit Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW) 2010-2015 geeft Rijkswaterstaat het beleid handen en voeten.

Omdat het BPRW tegelijk uitkomt met het Nationaal Waterplan zijn beleid en uitvoering in samenhang voorbereid en optimaal op elkaar afgestemd. Het is ook het eerste beheerplan dat onder de nieuwe Waterwet uitkomt.

Rijkswaterstaat richt zich in het plan in eerste instantie op een robuuste basis, zodat ons watersysteem bij een verstoring niet direct onregeld is. Daarvoor zet Rijkswaterstaat een fors pakket aan maatregelen in om de waterkwaliteit te verbeteren. Hiermee geven we invulling aan de Kaderrichtlijn Water. Voor deze periode zijn nog niet veel maatregelen opgenomen die zich richten op de effecten van klimaatverandering. Maar met de toekomstige ontwikkelingen stevig op het netvlies, vallen zulke maatregelen zeker te verwachten in de volgende beheerplannen.

Er is ook nadrukkelijk aandacht voor vlotte en veilige scheepvaartverbindingen. Rijkswaterstaat wil verder een goed gastheer zijn voor iedereen die van het water gebruik wil maken; voor recreatie, natuur of visserij. Het BPRW geeft duidelijkheid over wat u wel en wat u niet van Rijkswaterstaat kunt verwachten.

Bij de voorbereiding en de uitvoering van concrete projecten werkt Rijkswaterstaat nauw samen met waterschappen, buitenlandse waterbeheerders, kennisinstututen en betrokken burgers. Zo proberen we het meeste te halen uit de maatschappelijke wensen aan de ene kant, en de mogelijkheden aan de andere kant. Met elkaar brengen we het evenwicht aan.

Tineke Huizinga,
staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat

De historische context van

Het Nederlandse waterbeheer is in acht eeuwen op een steeds hoger niveau gekomen. Die aanpak kreeg gestalte door een aantal systeemsprongen, toenemende kennis en innovatie en grote financiële inspanningen. Deze erfenis is van grote waarde om de grote toekomstige uitdagingen met succes tegemoet te treden.

Het waterbeheer tot 1800

Het waterbeheer is al eeuwen geworteld in de samenleving van de Lage Landen. De ligging in een delta maakt water vaak tot een dreiging. Maar onze voorouders benutten ook de kansen van het water voor drinken, scheepvaart, landbouw en visserij. Beheer betreft een structurele zorg voor een publiek belang. In de Middeleeuwen had beheren de betekenis 'heer over iets zijn'. Dat is ook te zien in het waterbeheer. Dat kreeg vanaf de twaalfde eeuw op lokaal en regionaal niveau vorm, met specifieke regels en een eigen financiering. Het grootste project uit de periode vóór 1800 is de aanleg van het Pannerdens Kanaal (1707). Dit kanaal zorgde in combinatie met het Bijlands Kanaal vanaf het eind van de achttiende eeuw voor een stabiele waterverdeling tussen de Rijntakken. Dit project werd gerealiseerd dankzij samenwerking van een aantal gewesten. Het is het begin van het moderne rivierbeheer.

Nationaal rivierbeheer en kanaalprojecten

Rijkswaterstaat is in 1798 opgericht, in een periode waarin de contouren van de nationale eenheidstaat zichtbaar worden. De nieuwe waterstaatsdienst kreeg de opdracht de nationale veiligheid tegen overstromingen te waarborgen en de droge en natte infrastructuur te ontwikkelen. De eerste decennia werden kanaalprojecten uitgevoerd en vanaf 1850 werden de rivieren aangepakt met regulering en normalisering als leidende concepten. Overlaten, verlaagde dijkvakken die dienden als noodconstructie tijdens extreem hoogwater, werden geleidelijk gesloten. Het meebewegen met water was daarmee voorlopig verleden tijd. Dit rivierverbeteringsprogramma was de eerste systeemsprong in het waterbeheer: het aanpakken van het hele Nederlandse stroomgebied van de Rijn en later de Maas. Nieuwe mondingen als de Nieuwe Merwede en de Bergse Maas waren essentieel voor een verbeterde afvoer. Nieuwe Waterweg en Noordzeekanaal zorgden voor betere havenverbindingen. Voor de scheepvaart – vooral het steenkooltransport – werden na 1920 zeven stuwen in de Maas aangelegd. Langs het bovenstroomse gedeelte werd het Julianakanaal gegraven. De aanleg van diverse kanalen als het Amsterdam-Rijnkanaal kwam tegemoet aan de groeiende eisen van de binnenvaart.

Zuiderzeewerken en kustbeheer

Tussen 1890 en 1930 deed de wetenschap zijn intrede in het waterbeheer, onder meer in het Zuiderzeeproject. Het ontwerp van de Afsluitdijk (gereed in 1932) werd getoetst aan waterloopkundige modelproeven en een stromings- en getijdenmodel van Nobelprijswinnaar Lorentz.

het BPRW 2010-2015

Waterhuishouding als nieuw concept

De Zuiderzeewerken leiden tot nieuwe concepten voor de waterhuishouding. Het IJsselmeer werd het grootste zoetwaterreservoir van Nederland. Hier kwamen drinkwatervoorziening, landbouw, recreatie en tal van andere belangen samen. Om het IJsselmeer van water te voorzien werd ingegrepen in de waterverdeling tussen de Rijnakken. Tevens speelde de oprukkende verzilting in de Nieuwe Waterweg een rol. Dit had schadelijke effecten voor land- en tuinbouw. Deze problemen zijn aan elkaar gekoppeld in een nieuwe systeemaanpak. Voor de uitvoering werden tussen 1954 en 1970 drie stuwen in Nederrijn en Lek aangelegd.

Deltaplan

De ramp van 1953 betekende een omslag in het veiligheidsdenken. De Deltacommissie legde daarvoor de basis met voorstellen voor de afsluiting van Zuid-Hollandse en Zeeuwse zeearmen (behalve de Westerschelde). Daarachter kwamen compartimenteringsdammen om gevaarlijke stromingen goed te geleiden en een stormvloedkering in de Hollandse IJssel als veiligheidsgrendel voor centraal-Holland. De Deltacommissie kwam ook met normen voor de waterkeringen, gebaseerd op overschrijdingskansen en het te beschermen economisch kapitaal achter de waterkering.

Ecologisering van het waterbeheer

Inmiddels was de zorg om de waterkwaliteit toegenomen. Hiervoor is in 1970 de Wet verontreiniging oppervlaktewateren ingevoerd met als belangrijke elementen het beginsel 'de vervuiler betaalt' en het binden van lozingen aan een vergunning. Ook Rijn en Maas hadden flink te leiden onder de vervuiling. De giframp met het Zwitserse chemieconcern Sandoz in 1986 gaf een impuls aan de sanering. De Rijnsoeverstaten spraken af om de verontreiniging drastisch terug te brengen. Het Rijnactieprogramma is grotendeels gerealiseerd. De zorgen om natuur en milieu leidden ook tot scherpe kritiek op de sluiting van de Oosterschelde, het laatste onderdeel van de Deltawerken. Als alternatief werd uiteindelijk gekozen voor een beweegbare stormvloedkering. Het ontwerp voor de open Oosterscheldekering leidde tot het concept van integraal waterbeheer. Daarin is water een systeem met veel functies, waarbij veiligheid, transport, ruimtelijke aspecten en milieuaspecten met elkaar zijn verbonden. Het integraal waterbeheer leidde ook tot een meer adaptieve aanpak, waarbij meebewegen met de natuur geleidelijk opnieuw een plaats kreeg. De heftige discussie over de Oosterscheldekering versterkte de positie van kritische belangengroepen. Publieksparticipatie is een normaal onderdeel van de besluitvorming geworden, zoals in het Ruimte- voor de Rivierprogramma (sinds 2001).

Samenvatting: ‘Dit biedt het BPRW’

Voor u ligt het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW). Het plan beschrijft het beheer van de rijkswateren voor de periode 2010-2015. Rijkswaterstaat voert het beheer uit. Het BPRW is opgesteld binnen de kaders van Europese richtlijnen, nationale wetgeving en nationaal beleid. Onderdeel van het BPRW is een gebiedsgericht Programma waarin de beheeropgave is opgenomen van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Bij het Ontwerp-BPRW is een Milieueffectrapport (plan-MER) opgesteld. Ontwerp-BPRW en plan-MER hebben tussen 5 januari 2009 en 16 februari 2009 opengestaan voor inspraak. Van 87 partijen is een zienswijze ontvangen. De reacties zijn vrijwel gelijk verdeeld over overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren. In een aparte Nota van antwoord is verantwoord op welke wijze de zienswijzen hebben bijgedragen aan het definitieve BPRW.

Het BPRW gaat over de grote wateren in Nederland. Wateren die heel verschillend zijn en uiteenlopende functies vervullen voor mens en natuur. Wateren die tegelijkertijd sterk met elkaar samenhangen en – in lijn met het rapport ‘Samen werken met water’ van de Deltacommissie 2008 en de kabinetsreactie daarop – als systeem moeten worden benaderd. Vanuit internationale stroomgebieden komt water ons land binnen, dat via rivieren, kanalen en meren uiteindelijk in zee uitkomt. Keuzes bovenstrooms hebben gevolgen benedenstrooms. Stroomgebieden, hoofdwatersysteem en regionale systemen hangen in hoge mate samen. Rijkswaterstaat beheert het systeem als landelijk netwerk, in afstemming met de internationale en regionale waterbeheerders.

Het BPRW werkt het beheer uit naar functies en naar gebieden. De functies zijn ingedeeld in drie groepen: basisfuncties (veiligheid, voldoende water, schoon & ecologisch gezond water), scheepvaart en gebruiksfuncties. Voorop staat de zorg voor een duurzaam en robuust systeem. Dat leidt tot de keuze om in het dagelijkse beheer prioriteit te geven aan de basisfuncties. De functie scheepvaart is apart benoemd, omdat het netwerkbeheer van het hoofdvaarwegennet een kerntaak van Rijkswaterstaat is. De andere gebruiksfuncties krijgen volgens de beheervisie ruimte voor zover de basisfuncties en de scheepvaartfunctie dat toelaten. Rijkswaterstaat wil gastheer zijn op het water en weegt – binnen zijn beheerverantwoordelijkheid, de beschikbare middelen en de bestaande kaders – nieuwe behoeften altijd af tegen bestaand gebruik. Rijkswaterstaat investeert de komende jaren om goed voorbereid te zijn op en toegerust te zijn voor incidenten en calamiteiten. De functies komen samen in gebieden. De gebiedsgerichte uitwerking in dit BPRW is geënt op zes watersystemen: de grote rivieren, de grote kanalen, het IJsselmeergebied, de Wadden, de Zuidwestelijke Delta en de Noordzee. Per gebied zijn de beheerprioriteiten voor de komende jaren aangegeven.

Beheeropgave 2010-2015

Continuïteit vormt een belangrijk uitgangspunt in het beheer. Rijkswaterstaat is dagelijks aan de slag om de natte netwerken operationeel te houden en de dienstverlening voor gebruikers te verzorgen. Het op basisniveau krijgen en houden van de dienstverlening heeft de hoogste prioriteit. Hierbij is het waterbeheer in de periode 2010-2015 afhankelijk van de beschikbare budgetten, het aantal medewerkers en de marktcapaciteit. Bovendien kan de onzekere financiële situatie als gevolg van de kredietcrisis, doorwerken in het tempo en de mate waarin de ambities van dit BPRW tot realisatie kunnen komen.

Een belangrijke opgave is de veiligheid van de Nederlandse Delta duurzaam te versterken. De kabinetsreactie op het rapport ‘Samen Werken met Water’ van de Deltacommissie 2008 en het Nationaal Waterplan leggen daarvoor de basis. In de komende planperiode zijn de gevolgen voor het beheer- en aanlegprogramma nog beperkt. Een robuust systeem vraagt echter om vooruit te kijken en te anticiperen op de gevolgen van de klimaatverandering. Een mogelijke consequentie voor de komende beheerperiode is de toename van het volume aan zandsuppleties voor kustverdediging.

Parallel aan deze toekomstgerichte bijdrage voor een duurzaam veilige Delta is de opdracht om een aantal primaire keringen in beheer bij Rijkswaterstaat dat nog niet aan de wettelijke normen voldoet te verbeteren.

Ook gaat het om infrastructurele knelpunten op het hoofdvaarwegennet waarover in het kader van de Nota Mobiliteit afspraken zijn gemaakt. Gelet op de belangrijke functie van het vervoer over water en het groeiende gebruik van het hoofdvaarwegennet dient het achterstallig onderhoud uiterlijk in 2016 te zijn weggewerkt.

In de periode 2010-2015 groeit de beheeropgave. Dat komt door autonome ontwikkelingen, zoals bodemdaling en bodemerosie, en door de oplevering van (onderdelen van) grote aanlegprogramma's, zoals Ruimte voor de Rivier en Maaswerken, die tot vergroting van het beheerde areaal leiden. Ook gaat het om de beheergevolgen van onder andere de investeringsimpuls voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) en om de implementatie van Natura 2000. Het vraagt een forse inspanning van Rijkswaterstaat om deze werken tijdig en binnen de afgesproken kaders te realiseren, met een markt waarin de capaciteit in toenemende mate onder druk staat. Voorts speelt de juridificering van het beheer een verzwarende rol.

Integraal beheer

Rijkswaterstaat voert integraal beheer. Het hoofdwatersysteem en -vaarwegennet worden op basis van meerjarige visies beheerd als landelijke netwerken met een landelijke prioriteitstelling voor de maatregelen. Voor het hoofdwatersysteem komt dit tot uiting in een (lands- en beheer)grensoverschrijdende stroomgebiedbenadering. In het nieuw opgerichte Watermanagementcentrum Nederland wordt de regie op het netwerk samengebracht. Voor het hoofdvaarwegennet gebeurt dit door middel van de corridorbenadering met regie vanuit het nieuwe ScheepvaartVerkeersCentrum.

De integrale benadering komt ook terug in de gebiedsgerichte aanpak, zoals ook voorgestaan in het Nationaal Waterplan. In de gebieden komen allerlei soorten gebruik samen en moeten nieuwe activiteiten worden ingepast, rekening houdend met al aanwezig gebruik en met vereisten vanuit onder meer veiligheid en waterkwaliteit. Rijkswaterstaat werkt in concrete projecten en initiatieven regionaal samen met externe partners en zoekt daarbij in gebieden naar win-win situaties met maatschappelijke meerwaarde.

Rijkswaterstaat zet in de komende planperiode vooral in op:

- Versterking van de veiligheid door: primaire keringen verder op orde te brengen, het nieuwe waterveiligheidsbeleid door te voeren, leggers voor de rijkswateren vast te stellen, te rapporteren over de afvoercapaciteit van de rivieren, de nieuwe normering in te voeren, de informatievoorziening aan het publiek te verbeteren en in gang gezette aanlegprogramma's op tempo te realiseren.
- Een verantwoorde mix van voortzetting van bestaande afspraken over de waterverdeling (zoet water, verzilting), optimalisatie van de waterverdeling in het hoofdwatersysteem en voorbereiding op toekomstige besluitvorming over de voorziening van zoet water en bestrijding van verzilting na 2015.
- Realisatie van het maatregelenpakket voor Waterbeheer 21ste eeuw, de KRW en Natura 2000. De KRW-doelen, die in dit BPRW zijn vastgelegd, spelen ook een rol bij de toetsing van nieuwe activiteiten in en rond de rijkswateren.
- Het op basisniveau brengen van de onderhoudstoestand van de vaarwegen, modernisering van het verkeersmanagement van de scheepvaart en gerichte uitbreiding van de capaciteit van de vaarwegen om knelpunten aan te pakken, die verdere groei van de scheepvaart in de weg staan.
- Ondersteuning van de diverse gebruiksfuncties waar dat kan (waaronder recreatie), in combinatie met een accurate vergunningverlening en handhaving via het waterloket.
- Versterking van de toerusting voor incidenten en calamiteiten, onder meer door sluitende afspraken met andere overheden te maken, deskundig personeel en adequaat materiaal in te zetten, frequent en intensief te oefenen en voor een goede informatievoorziening te zorgen (onder andere via samenwerking met het KNMI).

Aansprekende werkwijze

Rijkswaterstaat is een agentschap. De in gang gezette ontwikkeling tot toonaangevend beheerder wordt doorgezet. Bij deze ontwikkeling passen de volgende verbeteringen in werkwijze:

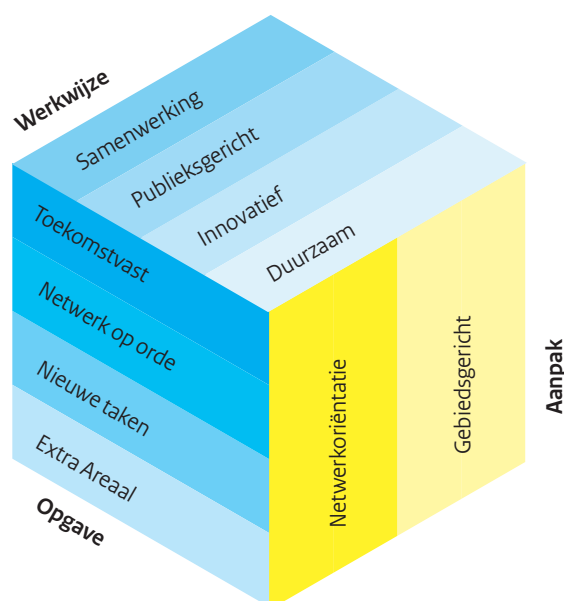
- Uitbouw van de samenwerking met andere regionale, nationale en internationale partners – ver weg en dichtbij. Waar dat zinvol is, worden strategische allianties aangegaan met andere, gelijkgerichte partijen zoals waterschappen. Rijkswaterstaat bevordert de mogelijkheden voor meer publiek private samenwerking, onder meer bij de Afsluitdijk.
- Verankering van de publieksgerichtheid in het dagelijkse beheer. Mogelijkheden om het publiek beter te bedienen worden voortdurend opgezocht onder meer bij de informatievoorziening.
- Versterking van het innovatieve vermogen van de watersector, in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven en kennisinstituten. De kabinetsreactie op het advies van de Deltacommissie 2008 en het Nationaal Waterplan werken door in een kennis- en innovatieprogramma. Verder biedt de praktijk van grote projecten volop aangrijpingspunten voor innovatie.
- Duurzame bedrijfsvoering, bijvoorbeeld energiezuinig beheer, verantwoord materiaalgebruik en ‘clean ship policy’.

Tot slot

Het BPRW brengt samenhang in het beheer van de rijkswateren en biedt daarbij overzicht van en inzicht in de ‘natte’ taken van Rijkswaterstaat. Integraal beheer is de insteek. Vernieuwing in beheer vindt plaats door in te spelen op veranderende omstandigheden en nieuwe beleidskeuzen en door gebruik te maken van nieuwe technische mogelijkheden en kansen op samenwerking. Het BPRW stelt prioriteiten voor de komende jaren en biedt een doorkijk naar de verdere toekomst.

Het BPRW heeft een looptijd van zes jaar en is een verplichte planfiguur volgens de Waterwet. Het is tot stand gekomen via een intensief proces, samen met landelijke en regionale partners. Met dit BPRW legt Rijkswaterstaat ‘aan de voorkant’ verantwoording af voor zijn taakvervulling in de komende jaren: het BPRW geeft aan wat partners en gebruikers van de organisatie mogen verwachten: werken aan een robuust hoofdwatersysteem en -vaarwegennet. Rijkswaterstaat is aanspreekbaar op het behalen van de in dit plan opgenomen resultaten. Dit BPRW is eind 2009 uitgebracht onder onzekere economische omstandigheden. Voor de jaren vanaf 2011 wordt een heroverwegingsoperatie voorzien. Die kan aanleiding zijn om bij de tussentijdse balans in 2012 een herziening van het BPRW door te voeren.

Figuur 0.1
Samenhang in beheer.

Figuur 0.1 verbeeldt de samenhang tussen de opgave, de werkwijze en de aanpak in het BPRW. Voor de realisatie van het BPRW hanteert Rijkswaterstaat een Uitvoeringsagenda.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1:	Positionering van dit beheerplan: typering van het beheergebied, kaders voor beheer.
Hoofdstuk 2:	Beheer per functie: veiligheid, voldoende water, schoon & gezond water, scheepvaart, gebruiksfuncties en beheer in geval van calamiteiten.
Hoofdstuk 3:	Beheer per watersysteem: rivieren, kanalen, IJsselmeergebied, Wadden, Zuidwestelijke Delta, Noordzee.
Hoofdstuk 4:	Beheer in uitvoering: effectieve en efficiënte bedrijfsvoering en samenwerking.
Bijlagen:	Relevante wet- en regelgeving, redeneerlijn KRW, Stroomlijn, kaart en lijst met zwemwaterlocaties, totaalprogramma en financiering.

De gele kaders in het BPRW bevatten richtinggevende uitspraken, de blauwe kaders zijn bedoeld ter toelichting. Achter in het BPRW is een verklarende woordenlijst opgenomen.

Het BPRW bestaat uit deze hoofdttekst en een zelfstandig leesbaar Programma dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Dit Programma bevat een algemeen deel en een toespitsing op het IJsselmeergebied, de Zuidwestelijke Delta, de Noordzeekustzone, de Waddenzee en Eems-Dollard en de rivieren en kanalen.

1 Het gebied en de kaders van het beheer

Het BPRW is het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren. Het beslaat de periode 2010-2015 en is opgesteld door Rijkswaterstaat. De Waterwet, Europese richtlijnen en andere (internationale) regelgeving vormen belangrijke kaders. Het plan vertaalt het Nationaal Waterplan en de Nota Mobiliteit naar het beheer & onderhoud van de rijkswateren. Het plan is afgestemd met andere beheerders. Ook heeft maatschappelijke consultatie plaatsgevonden.

De rijkswateren vormen een samenhangend hoofdwatersysteem en hoofdvaarwegennet. Het zijn robuuste, toekomstvaste systemen binnen internationale stroomgebieden. Er is sprake van een intensieve relatie met regionale watersystemen. Onderdeel van het BPRW is een Programma waarin de beheeropgave is opgenomen van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Dit Programma vormt een zelfstandig leesbare bijlage bij het BPRW en bestaat uit een algemeen deel en een toespitsing op vier gebiedsdelen. De maatregelen voor de KRW vormen de kern van het Programma.

1.1

Kenmerken van het beheergebied

De rijkswateren omvatten zes samenhangende watersystemen: de grote rivieren, de grote kanalen, het IJsselmeergebied, de Wadden, de Zuidwestelijke Delta en de Noordzee. Voor de scheepvaart is een samenhangend stelsel van acht corridors gedefinieerd.

De beheertaken laten zich kort samenvatten in vier kerndoelen:

- droge voeten
- voldoende en schoon & gezond water
- betrouwbaar, vlot en veilig verkeer over water
- betrouwbare en bruikbare informatie

Dit Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW) gaat over het hoofdvaarwegennet en het hoofdwatersysteem. Rijkswaterstaat voert het beheer uit over de rijkswateren. Het BPRW gaat niet over het hoofdwegennet, dat ook bij Rijkswaterstaat in beheer is.

Kaart 1.1
Plangebied BPRW

Rijkswateren in cijfers

De rijkswateren beslaan een oppervlakte van ongeveer 65.000 km², waarvan 59.000 km² zeewater. Binnen het beheergebied vallen 23 km² kwelders, 667 km² uiterwaarden, 2.600 km oevers en 3.900 kribben. De waterkeringen bestaan uit 205 km dijken, 122 km dammen, 132 km duinen en 4 stormvloedkeringen. Daarnaast komen onder meer 27 stuwen, 64 spuilsluizen, 16 kunstwerken voor natuur en 25 gemalen voor. De scheepvaart maakt gebruik van 1.500 km rivieren en kanalen en 1.900 km vaarroutes in open water. De vaargeulen worden met baggeren op diepte gehouden. Er zijn ook andere redenen voor baggeren. In de zoete wateren gaat het om 2 tot 3 miljoen m³ per jaar, in de zoute wateren om ca. 20 miljoen m³ per jaar. Voor de opslag van baggerspecie beschikt het Rijk over depots. Om de kust op niveau te houden vindt elk jaar suppletie met ongeveer 12 miljoen m³ zand plaats. Van het Nederlandse bulktransport vindt 80 procent en van het containervervoer 35 procent plaats per binnenvaartschip. Er zijn naar schatting 200.000 recreatietoervaartboten. De verkeersbegeleiding vindt plaats vanaf elf verkeersposten. De scheepvaart op de rijkswateren heeft te maken met 119 schutsluizen en 276 bruggen. Jaarlijks wordt ongeveer 0,5 miljard m³ water rechtstreeks aan de rijkswateren onttrokken, voor de drinkwatervoorziening van ongeveer vijf miljoen Nederlanders. De rijkswateren beslaan 70 procent van de oppervlakte aan Natura 2000 gebieden in Nederland. De rijkswateren leveren jaarlijks 2 miljoen ton beton- en metselzand en 40 miljoen ton ophoogzand. (cijfers 2008)

De rijkswateren maken deel uit van de internationale stroomgebieden Rijn, Maas, Eems en Schelde. Het Nederlandse deel van de Noordzee grenst aan dat van België, Engeland en Duitsland. De rijkswateren zijn ook nauw verbonden met regionale wateren in beheer bij de waterschappen. Op tal van manieren bestaan relaties tussen de waterkwaliteit en -kwaliteit van de rijks- en de regionale wateren. Internationale relaties en verbindingen met de regio's zijn essentieel voor een goed beheer.

1.2

Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW)

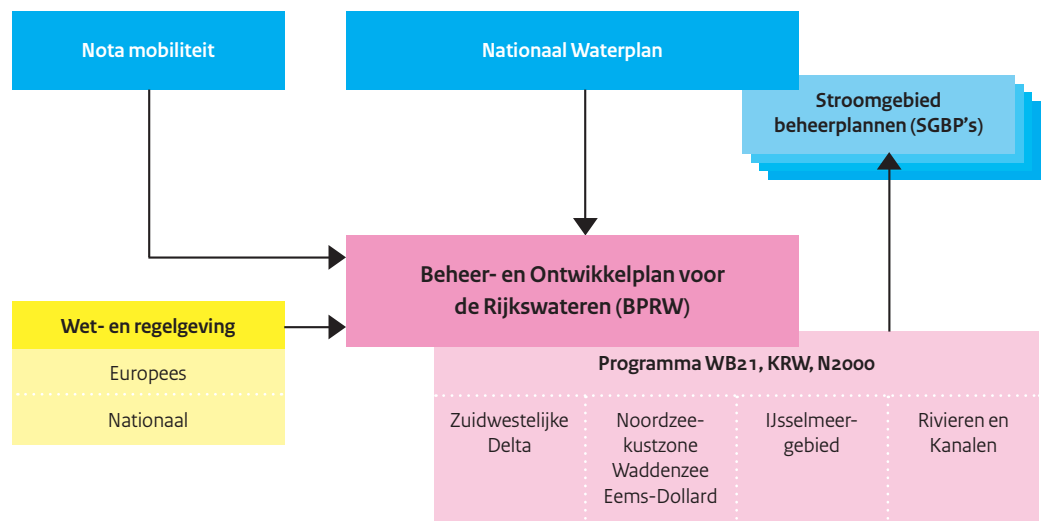
Waterwet geeft wettelijke basis aan het BPRW

De Waterwet schrijft voor dat alle waterbeheerders een beheerplan opstellen. Voor Rijkswaterstaat is dat het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW). Het Nationaal Waterplan bevat de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en vormt daarmee een belangrijk uitgangspunt voor het beheer. De kaders voor het vaarwegbeheer komen uit de Planwet verkeer en vervoer en de Nota Mobiliteit, met uitwerking in beleidsbrieven voor onder meer de binnenvaart, de zeevaart en de zeehavens. Het BPRW geeft voor de rijkswateren uitvoering aan het Nationaal Waterplan en de Nota Mobiliteit.

Het BPRW is een 'beheer- en ontwikkelplan'. Het ontwikkelkarakter komt tot uitdrukking in de toekomstgerichte benadering en doorkijkjes voor de periode na 2015. De doorkijkjes zijn programmatisch vertaald in de teksten en tabellen die gaan over vernieuwing in het beheer.

Het BPRW staat niet alleen. Gelijktijdig met het BPRW zijn andere 'waterplannen' tot stand gekomen van provincies, waterschappen en een aantal gemeenten. Deze samenloop komt voort uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Het BPRW bevat – in de vorm van een apart Programma – de maatregelen die Rijkswaterstaat tot en met 2015 treft om te voldoen aan de KRW. Daarbij is gekozen voor een geïntegreerde benadering met maatregelen die nodig zijn in het kader van Waterbeheer 21^e eeuw (wateroverlast) en Natura 2000 (natuurdoelen).

Figuur 1.1
 Samenhang van Programma
 Rijkswateren met andere plannen.

Uitvoeringsagenda

Rijkswaterstaat werkt gedurende de looptijd van dit BPRW met een aan het plan gerelateerde Uitvoeringsagenda. Daarin wordt het Programma van maatregelen en voorzieningen – zoals opgenomen in dit BPRW – concreet gemaakt in een werkprogramma voor de uitvoeringsorganisatie. Rijkswaterstaat streeft naar ‘werk met werk maken’, ofwel zoveel mogelijk gecombineerde realisatie van werken in de regio, bijvoorbeeld rondom de maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water. Dit komt in de Uitvoeringsagenda te staan. Deze agenda legt ook de basis voor monitoring van het plan. Rijkswaterstaat rapporteert in zijn jaarverslag over de voortgang van het BPRW. Halverwege de looptijd van het BPRW – in 2012 – wordt een tussenbalans opgemaakt van de realisatie. De onzekere situatie als gevolg van de kredietcrisis kan aanleiding zijn bij de tussenbalans een tussentijdse herziening van het BPRW door te moeten voeren. De tussenbalans vormt tevens de opstap naar het volgende BPRW voor de periode 2016-2021. In hoofdstuk 4 is opgenomen hoe Rijkswaterstaat de uitvoering ter hand neemt.

Status van het BPRW

Het BPRW geldt voor de periode 2010-2015. Het plan is gebaseerd op de Waterwet die eind 2009 in werking is getreden. Het BPRW bevat in hoofdzaak een Programma van maatregelen die Rijkswaterstaat zelf treft. Het is niet bedoeld voor het vastleggen van activiteiten van derden noch om zelfstandig externe rechtsgevolgen te hebben. Een deel van de nieuwe maatregelen zoals opgenomen in dit plan zal in een later stadium via afzonderlijke besluitvorming alsnog voor bezwaar en/of beroep vatbaar zijn. Dit neemt niet weg dat Rijkswaterstaat aanspreekbaar is op het uitvoeren van de beheer- en ontwikkelactiviteiten die in dit BPRW zijn opgenomen en op het behalen van de daarmee beoogde resultaten. Publieksgericht werken en de inzet op samenwerken brengt met zich mee dat Rijkswaterstaat open staat voor kritiek en bereid is tot dialoog. Omgekeerd zal Rijkswaterstaat partners aanspreken op hun inzet en inbreng als dat voor het beheer van de rijkswateren nodig is.

De formele stappen bij de vaststelling van het BPRW 2010-2015

- Publicatie van het Ontwerp-BPRW op 22 december 2008, samen met het plan-MER.
- Mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen tussen 5 januari 2009 en 16 februari 2009.
- Vaststelling door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en toezending van het vastgestelde BPRW aan de Tweede Kamer en aan de andere overheden. Het BPRW heeft een looptijd van zes jaar en geldt tot eind 2015.

Plan-MER en raadpleging

Bij het Ontwerp-BPRW is als ondersteuning van de besluitvorming een Milieueffectrapport (plan-MER) opgesteld. Daarmee is voldaan aan het Besluit milieueffectrapportage. Ontwerp-BPRW en plan-MER lagen gedurende zes weken ter inzage.

Conclusie van het plan-MER

In het BPRW 2010-2015 staan geen nieuwe maatregelen die op zichzelf of in cumulatie met de effecten van andere maatregelen leiden tot negatieve milieueffecten. Dat is de conclusie van het plan-MER. De meeste maatregelen leveren neutrale of positieve effecten voor natuur en milieu op. Het plan-MER signaleert wel bij een aantal thema's een negatieve trend in de referentiesituatie. Dit BPRW bevat hiervoor geen specifieke maatregelen. Het gaat om de gestage toename van de watertemperatuur en de druk op sommige beschermde soorten.

Op het ontwerp en daarbij behorende plan-MER zijn binnen de daarvoor gestelde periode 87 afzonderlijke zienswijzen ingebracht. Deze reacties zijn afkomstig van overheden (34), maatschappelijke organisaties (25) en particulieren (28). Het bevoegd gezag reageert op alle zienswijzen in een afzonderlijke Nota van antwoord bij het BPRW. Alle indieners van een zienswijze hebben de nota van antwoord gekregen bij de publicatie van dit BPRW. Ook kan iedereen deze Nota raadplegen op de website www.rijkswaterstaat.nl. Het bevoegd gezag heeft in de Nota van antwoord verantwoord op welke wijze de zienswijzen zijn gebruikt bij de aanpassing van het Ontwerp-BPRW. Ook is vermeld hoe het BPRW is aangepast aan de meest actuele inzichten en nieuwe ontwikkelingen, onder andere als gevolg van de inspraak op het Nationaal Waterplan.

Aanpassingen tussen ontwerp en vastgesteld BPRW

De zienswijzen hebben de positie van Rijkswaterstaat als beheerder verduidelijkt ten opzichte van Verkeer en Waterstaat en andere ministeries die voor het beleid verantwoordelijk zijn. Een inhoudelijke wijziging betreft de beleidsdoelstelling van de maximale temperatuur van 28 graden voor rivieren en kanalen. Deze doelstelling is vervangen door een generieke temperatuurdoelstelling van 25 graden voor alle rijkswateren, gekoppeld aan een overschrijdingsclausule voor buitengewone omstandigheden. Bij drinkwaterbescherming geeft de tekst duidelijker aan wat Rijkswaterstaat wel en niet doet. Ook is de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat bij de afstemming in stroomgebieden en de aanpak van diffuse bronnen scherper aangeduid. Er is verder aangegeven welke rol de waterakkoorden kunnen vervullen voor het verankeren van afspraken tussen beheerders. Het gastheerschap is bij de gebruiksfuncties nader ingevuld. Er is aangegeven wat dat begrip in de komende planperiode wel en niet inhoudt. De teksten over landbouw, visserij en recreatie zijn uitgewerkt.

In de tijd tussen de publicatie van het ontwerp en de vaststelling van het BPRW hebben zich tal van ontwikkelingen voorgedaan. Het van kracht worden van de Waterwet, het uitbrengen van het Nationaal Waterplan, de nieuwe Rijksbegroting, de voorbereiding van de Deltawet (inclusief Deltafonds en Deltacommissaris), de voortgang van projecten (MIRT projectenboek), de resultaten van Taskforce Management Overstromingen (TMO) hebben het mogelijk gemaakt het BPRW voor diverse onderwerpen aan te passen. Nieuwe ontwikkelingen (zoals de kredietcrisis), nieuwe beleidskeuzen (zoals over de sanering van waterbodems), of regelgeving in ontwikkeling (over het Bkmw) leiden tot nuancering of aanpassing van de tekst. Voor duurzaamheid, kennis & innovatie, gebiedsontwikkeling en bijvoorbeeld de waterkwaliteit van de Noordzee is de tekst aangevuld en verduidelijkt. Enkele toelichtende kaders zijn vernieuwd. Nieuw is bijvoorbeeld een toelichting op de historische context van het BPRW. Als rode draad geldt: de hoofdlijn is gehandhaafd, de tekst is actueel gemaakt.

1.3 Beheergebied als systeem

Helikopterview

Rijkswaterstaat beheert het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet. Het hoofdwatersysteem omvat de grote wateren in Nederland. Het hoofdvaarwegennet past daar geheel binnen. De zes in dit BPRW onderscheiden watersystemen hebben elk hun eigen karakteristiek.

De rivieren voeren het water van enkele grote internationale stroomgebieden af naar zee. Het zijn ook belangrijke verkeersaders voor de (internationale) scheepvaart. Het beheer is dynamisch en afwisselend: hoogwaterbescherming, waterafvoer, wateraanvoer, scheepvaart en ecologie. De beheeropgave vraagt nauwe afstemming met de Duitse en Belgische burens. Toonaangevende aanlegprogramma's, zoals Maaswerken en Ruimte voor de Rivier, dragen bij aan de veiligheid bij hoog water en aan de leefbaarheid.

Andere 'natte lijnen' in het landschap zijn de grote kanalen zoals het Noordzeekanaal, het Amsterdam-Rijnkanaal en kanalen in Zuid- en Oost-Nederland. De beheeropgave betreft vooral scheepvaart, waterafvoer, waterverdeling en peilbeheersing met daarnaast ook het weren van de zoutindringing, koelwater en de versterking van de ecologie. In de kanalen vinden de komende jaren grote infrastructurele projecten plaats, onder meer om het groeiende containervervoer op te vangen.

Complex zijn de vraagstukken in het IJsselmeergebied: het natte hart van Nederland. In dit gebied strijden veel functies met elkaar om voorrang. Het gaat om de rol van het gebied als zoetwaterbuffer, om het peil, de ecologie, de recreatie, de scheepvaart en de veiligheid tegen overstromen, ook in relatie tot bouwplannen buitendijks. Opgaven voor alle betrokkenen met het oog op de toekomst zijn: het vergroten van de zoetwatervoorraad, het verbeteren van de waterkwaliteit, het versterken van de natuurwaarden en de recreatie binnen een samenhangend ruimtelijk toekomstbeeld. Rond de Afsluitdijk worden nieuwe ontwikkelingen voorzien.

In Noord-Nederland hebben de Wadden en de Eems bijzondere, internationale waarde als natuurgebied. Belangrijk is de vraag hoe de natuurfunctie zich verhoudt tot de economische en recreatieve functie en hoe de klimaatverandering uitpakt voor deze gebieden.

De Zuidwestelijke Delta staat, zeker na de watersnoodramp van 1953 en de daaropvolgende Deltawerken, bekend als een waterstaatkundig icoon. Veiligheid tegen overstromingen is het leidende thema maar ook de rivierafvoer speelt een grote rol. Kenmerkend zijn de vele zoet-zout scheidingen in het gebied en de combinatie van grote kunstwerken met natuurherstel en recreatief gebruik. Grote aandacht gaat uit naar de geplande verzilting van het Volkerak-Zoommeer en de aanleg van Maasvlakte 2. De groei van de mainport Rotterdam en ontwikkelingen in de haven van Antwerpen, leiden tot een forse toename van de goederenstroom over water.

De Noordzee is groot, internationaal en kent veel gebruiksfuncties. De beheeropgave is gericht op een gezonde, veilige en rendabele zee waarbij bestaande belangen zoals van mondiale vervoerstromen naar de havens, oliewinning en visserij gewaarborgd blijven en tegelijkertijd nieuwe opgaven voor windenergie en zandwinning kunnen worden ingepast.

Samenhang internationaal

Rijkswaterstaat benadert de rijkswateren als samenhangende systemen en beheert die als netwerk. De zes hiervoor genoemde watersystemen hangen onderling samen, ook internationaal. De samenhang komt bijvoorbeeld tot uiting in de relatie tussen rivierafvoer, het peil in het IJsselmeer en de zoutindringing in de Rijnmond. De gevolgen van de zeespiegelstijging kunnen niet los worden gezien van de beheeropgaven voor de Waddenzee en het Eems-Dollard gebied. Door de toestroom van rivierwater uit internationale stroomgebieden kan Nederland alleen in samenspel met de andere oeverstaten de opgaven voor veiligheid, waterkwantiteit en -kwaliteit realiseren. Internationale samenwerking is noodzaak.

Dat geldt ook voor de Noordzee, en het grensoverschrijdende netwerk van vaarwegen. Nederland is een belangrijke toegangspoort tot het Europese achterland. De binnenvaart heeft voor 80 procent van de transporten een bestemming buiten Nederland.

Kaart 1.2
Stroomgebieden waar Nederland
deel van uitmaakt.

Samenhang regionaal

Het hoofdwatersysteem is regionaal ingebed en hangt op intensieve wijze samen met de verschillende regionale watersystemen. Met het oog daarop zijn in dit BPRW zes gebiedsuitwerkingen opgenomen (zie hoofdstuk 3). Het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen zijn over en weer afhankelijk, als het gaat om waterkwantiteit en waterkwaliteit. Rijkswaterstaat werkt op vele fronten samen met de waterschappen als het gaat om geïntegreerd, samenhangend waterbeheer. Dat gebeurt onder meer voor de Kaderrichtlijn Water in zeven deelstroomgebieden. Ook wat betreft de scheepvaart wordt nauw samengewerkt, onder meer met de provincies die beheerder zijn van het regionale vaarwegennet. De in dit BPRW geïntroduceerde corridorbenadering geeft hieraan uiting (zie paragraaf 2.5).

Robuust systeem

Het Nationaal Waterplan zet in op een robuust watersysteem. Robuuste systemen zijn toekomstvast en kunnen tegen een stootje. Ze zijn bestand tegen extreme gebeurtenissen en voldoen bij verschillende ruimtelijke ontwikkelingen. Een watersysteem is robuuster als het ecologisch gezond is en natuurlijke processen de ruimte krijgen. Natuurlijke systemen bieden namelijk uit zichzelf weerstand tegen verstoringen, hebben een zekere veerkracht om na een verstoring te blijven functioneren en zich weer te herstellen of aan te passen. Meebewegen met natuurlijke processen heeft de voorkeur maar is niet altijd mogelijk. Weerstand bieden is nodig als de veiligheidsrisico's te groot zijn of als er onvoldoende fysieke ruimte is voor een natuurlijk proces.

Vanuit een wat andere optiek is ook bij het vaarwegennet sprake van een 'robuust systeem'. Een robuust vaarwegennet heeft voldoende capaciteit voor de huidige en toekomstige goederenstroom over water. Het netwerk is flexibel (kan veranderingen opvangen) en betrouwbaar (kleine incidenten en het uitvoeren van onderhoud leiden niet tot verstoringen). Een robuust vaarwegennet biedt kwaliteit voor gebruiker en omgeving.

Bij een robuust systeem past een beheerder die betrouwbaar is en vooruit kijkt. Dat wil zeggen: voorspelbaar, proactief en gericht op het bieden van de afgesproken kwaliteit. Rijkswaterstaat streeft naar een robuust systeem dat ruimte biedt voor nieuw gebruik (fysieke ruimte en milieugebruiksruimte), nu en in de toekomst. Binnen dit toekomstperspectief is duurzaamheid een belangrijk uitgangspunt voor het beheer van de rijkswateren. Hierbij horen:

- efficiënt omgaan met ruimte, energie en grondstoffen
- multifunctioneel gebruik
- bewaken en bewaren van kwaliteit
- intensief samenwerken met andere overheden en gebruikers

Innovatieve informatietechnologie kan het beheer ondersteunen en vooral leiden tot een betere benutting van het hoofdvaarwegennet. De ontwikkelingen voor de lange termijn moeten een plek krijgen in het dagelijkse beheer.

Zo worden de aanpassingen in het beheer, die nodig zijn om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen, waar mogelijk actief opgepakt. Op deze wijze verbindt Rijkswaterstaat beheer & onderhoud aan ontwikkeling. Het dagelijkse beheer in de gebieden gebeurt vanuit een duidelijke beheervisie en met een blik op de lange termijn.

Waar de basisfuncties en de scheepvaart dat toelaten past Rijkswaterstaat nieuwe gebruikswensen in. Een robuust systeem biedt daarmee de ruimte voor het tot stand brengen van win-win oplossingen.

1.4 Beheer in kaders

Het ministerie van VenW kent een organisatorische scheiding tussen beleid, toezicht en uitvoering. Voor het werkterrein van dit BPRW, de rijkswateren, formuleren de beleidsdirectoraten het beleid en geven 'opdrachten' met de bijbehorende budgetten. Rijkswaterstaat is het agentschap dat zorgt voor de uitvoering. De taak van Rijkswaterstaat omvat:

- Beheer & onderhoud en management van het gebruik van de netwerken: De beleidsdirectoraten van het ministerie van VenW en Rijkswaterstaat maken meerjarige afspraken in de vorm van 'service level agreements' (SLA-afspraken). Hierin zijn de prestaties opgenomen voor de beheerde netwerken (hoofdwatersysteem en hoofdvaarwegennet).
- Aanleg van nieuwe infrastructuurprojecten.
De beleidsdirectoraten en Rijkswaterstaat maken op projectbasis afspraken over planvorming en realisatie. Deze afspraken zijn opgenomen in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Dit programma wordt jaarlijks geactualiseerd.
- Inzet en ontwikkeling van kennis en expertise voor beleid en beheer.

De werkzaamheden van Rijkswaterstaat zijn primair gericht op de basisfuncties veiligheid, voldoende, schoon & gezond water. Als de basisfuncties in orde zijn, ontstaan gunstige condities voor de overeengekomen vormen van gebruik (zie paragraaf 1.5). Rijkswaterstaat heeft een uitdrukkelijke beleidsopdracht voor de functie scheepvaart, inclusief een budget. Voor de overige 'maatschappelijk' gebruiksfuncties heeft Rijkswaterstaat een beperkt aantal expliciete taken. Die liggen vaak vast in wetten. Rijkswaterstaat biedt ook ruimte aan gebruikerswensen en initiatieven van derden mits deze passen binnen randvoorwaarden van wetgeving en de basisfuncties/scheepvaart. Rijkswaterstaat denkt mee over extra beheerinspanningen, maar financiert die niet.

Beheer gebeurt binnen kaders van regelgeving en beleid. In beheer komen de verplichtingen vanuit (Europese) wet- en regelgeving, nationale beleidsopdrachten, wensen van gebruikers en fysieke mogelijkheden van het watersysteem samen. Ook gelden financiële randvoorwaarden en de noodzaak tot een efficiënte bedrijfsvoering. Op basis van al deze invalshoeken vinden afwegingen plaats, zowel landelijk als lokaal. Die afwegingen vinden over de sectoren heen plaats, binnen het landelijke netwerk. Daarbij blijkt dat veel regelgeving en beleid een sectorale invalshoek hebben, met weinig onderlinge afstemming. Dat compliceert de praktijk van beheer, onderhoud en ontwikkeling. De onderdelen van regelgeving en beleid die het waterbeheer het meest bepalen zijn hieronder samengevat. Een uitgebreider overzicht is te vinden in bijlage I.

1.4.1 Europese richtlijnen en internationale afspraken

Europese richtlijnen stellen in toenemende mate kaders aan het water- en vaarwegbeheer. Naast algemene richtlijnen (bijvoorbeeld over aanbestedingsprocedures) zijn in de planperiode vooral de volgende richtlijnen voor zoet water, zout water en veiligheid van belang voor het waterbeheer:

- Kaderrichtlijn Water (KRW)
- Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM)
- Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR)

De KRW vereist in 2015 een goede kwaliteit van de waterlichamen. Alleen met een goede onderbouwing is het toegestaan de doelen later, in 2021 of uiterlijk in 2027, te bereiken of doelen op een lager niveau vast te stellen. Het BPRW bevat een pakket maatregelen om aan de KRW te voldoen. De maatregelen zijn opgenomen in het bijgevoegde Programma dat voor vier deelgebieden voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Samen met maatregelen van andere waterbeheerders vormt dit Programma de input voor de Stroomgebiedbeheerplannen, de verantwoording over de uitvoering van de KRW aan de Europese Commissie (zie paragraaf 2.4). Daarnaast gaat het BPRW – vooral het hiervoor genoemde Programma – een rol vervullen bij de toetsing van nieuwe activiteiten met een mogelijke invloed op de waterkwaliteit. Het BPRW geeft uitvoering aan de doelstellingen die worden vastgelegd in het Besluit kwaliteit en monitoring water (Bkmw). Dit besluit is een AMvB met waterkwaliteitseisen voor de implementatie van de KRW en andere watergerelateerde watterrichtlijnen. De opgave voor Natura 2000 vindt zijn grondslag in de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen.

Voor de Noordzee is de KRM van belang. De KRM is bedoeld om de Europese zeeën voor huidige en toekomstige generaties veilig, schoon en productief te houden. Deze nieuwe richtlijn vraagt om een goede milieutoestand in alle zeeën in 2020. Deze goede milieutoestand omvat een duurzame balans tussen ecologie, economie en sociale waarden. De KRM moet worden opgenomen in Nederlandse regelgeving (uiterlijk 2010). In de planperiode zijn de volgende stappen nodig:

- vaststellen van de goede milieutoestand in 2012
- vaststellen van de na te streven milieudoelen met bijbehorende indicatoren in 2012
- vaststellen van het monitoringprogramma in 2014

Bij deze stappen zal de publieke participatie intensief zijn. De activiteiten hebben gevolgen voor de inzet van Rijkswaterstaat. Maatregelen die Rijkswaterstaat gaat uitvoeren, worden in het volgende BPRW opgenomen.

Sinds eind 2007 geldt de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR). De ROR schrijft voor dat waterbeheerders een overstromingsrisicobeoordeling maken en kaartmateriaal opstellen waarop het gevaar van een overstroming staat aangegeven. Beheerders zijn verplicht een risicobeheerplan te maken op stroomgebiedniveau, naar analogie van de KRW. Die plannen beschrijven de gevolgen van een overstroming en de wijze waarop deze gevolgen worden beperkt. De eerste plannen moeten uiterlijk eind 2015 gereed zijn.

Voor de scheepvaart bestaan internationale verdragen waarin afspraken zijn vastgelegd tussen de Rijnoverstaten en met onze buurlanden over het verlenen van vrije doorvaart en het beheren en onderhouden van de vaarwegen: de Akte van Mannheim voor de Rijn, de Scheldeverdragen, het Eems-Dollard verdrag en het Scheidingstraktaat voor de Maas. Daarnaast zijn Europese en andere internationale richtlijnen van kracht voor veiligheid en verkeersmanagement.

1.4.2 Nationale regelgeving

De Waterwet die eind 2009 in werking is getreden, gaat uit van integraal waterbeheer. Verschillende sectorale wetten zijn erin opgegaan. De Waterwet regelt het beheer van oppervlakte- en grondwater en verbetert de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. De Waterwet schrijft voor dat het waterbeheer gericht is op alle aspecten van het watersysteem in onderlinge samenhang. Daarnaast levert de Waterwet een bijdrage aan de vermindering van regels en administratieve lasten. De verschillende vergunningstelsels gaan op in één watervergunning. Alleen voor complexe activiteiten geeft Rijkswaterstaat nog vergunningen af. Andere activiteiten worden gereguleerd via algemene regels, met of zonder voorafgaande melding. Een melding vervangt in dat geval de vergunningplicht. De Waterwet verplicht waterbeheerders om uiteindelijk 'leggers' voor hun areaal en kunstwerken vast te stellen en de beheergrenzen eenduidig vast te leggen. Onderhoud en herstel van areaal en kunstwerken die zijn vastgelegd in de legger kunnen plaatsvinden zonder vergunning.

Waterwet

De Waterwet voegt de volgende wetten samen:

- Wet op de waterhuishouding
- Wet verontreiniging oppervlaktewateren
- Wet verontreiniging zeewater
- Grondwaterwet
- Wet droogmakerijen en indijkingen
- Wet op de waterkering
- Wet beheer rijkswaterstaatswerken ('natte' deel) en Waterstaatswet 1900 ('natte' deel)
- regeling waterbodems uit de Wet bodembescherming

Voor de binnenvaart gelden 'verkeersregels' die zijn vastgelegd in de Scheepvaartverkeerswet en de daarbij behorende verkeersreglementen zoals het Binnenvaartpolitiereglement. Veel regelgeving komt in internationaal verband tot stand.

De betekenis van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) voor het waterbeheer komt aan de orde in paragraaf 2.6. Het Nationaal Waterplan is een structuurvisie volgens de Wro en werkt door in ruimtelijke plannen van overheden.

Tegenover de vereenvoudiging in regelgeving, zoals de integratie van diverse wetten in de Waterwet, staan nieuwe kaders met sectorale verplichtingen. In de praktijk kost het voldoen aan de juridische vereisten van wet- en regelgeving soms meer hoofdbreken dan de inhoudelijke oplossing. Rijkswaterstaat probeert de regeldruk zo goed mogelijk te hanteren. Het gaat onder meer om de toepassing van de aanbevelingen van de Commissie Elverding voor versnelling van de besluitvorming over infrastructurele projecten. Ook de Crisis- en herstelwet moet bijdragen aan de vereenvoudiging van procedures en daarmee aan de versnelling van de uitvoering van projecten. Het ontwerp van deze wet is op Prinsjesdag 2009 bij de Tweede Kamer ingediend.

De totstandkoming van nieuwe regelgeving wordt vooraf op uitvoerbaarheid getoetst. Processen worden waar mogelijk parallel geschakeld, zoals bij het tot stand komen van Nationaal Waterplan en het BPRW. Ook de opgaven voor de KRW en Natura 2000 zijn in dit BPRW in samenhang uitgewerkt. Naar oppervlakte ligt 70 procent van de Nederlandse Natura 2000 gebieden binnen rijkswateren. Voor deze Natura 2000 gebieden is op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 een beheerplan verplicht waarin staat wat nodig is om de natuurwaarden te behouden of te ontwikkelen. Voor negentien rijkswateren neemt Rijkswaterstaat, als grootste beheerder, het voortouw om samen met regionale partijen het beheer in te vullen. Rijkswaterstaat vult dat in met dit BPRW, waarin de opgave van Rijkswaterstaat voor Natura 2000 is verwerkt. De maatregelen zijn vooral in samenhang met de maatregelen voor de KRW uitgewerkt. Het BPRW is daarmee kaderstellend voor de afzonderlijke uitwerking in de gebieden. In het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw) krijgt de KRW een nadere juridische uitwerking. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor het BPRW.

1.4.3 Beleidsmatige en financiële kaders

Het BPRW beschrijft het beheer & onderhoud en het water- en verkeersmanagement in de rijkswateren voor de komende zes jaar. De koers en richting hiervoor worden uitgezet in het beleid voor water en scheepvaart. Voor water is dat het Nationaal Waterplan en voor scheepvaart de Nota Mobiliteit. Het BPRW is voor het rijkswater te beschouwen als een uitvoeringsplan waarin beleidslijnen en speerpunten uit beide beleidsprogramma's worden vertaald naar beheer & onderhoud.

Deltacommissie 2008

Op 3 september 2008 heeft de Deltacommissie 2008 onder de titel 'Samen Werken met Water' advies aan het Kabinet uitgebracht om Nederland te beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering. De Commissie komt met een strategie die verder kijkt dan alleen veiligheid en die samenhang aanbrengt met wonen en werken, landbouw, natuur, recreatie, landschap, infrastructuur en energie. De Commissie stelt een Deltaprogramma voor met maatregelen en een Deltawet om dit uit te voeren. De Commissie geeft 12 aanbevelingen voor de toekomst. Voor het beheer van de rijkswateren zijn onder meer van belang:

- tot 2050 het veiligheidsniveau van alle dijkringen met een factor 10 verbeteren
- geen nieuwe ontwikkeling toestaan die de afvoercapaciteit van rivieren beperkt of de toekomstige peilopzet in meren belemmert
- meer zandsuppletie voor de kust
- de Zuidwestelijke Delta benutten voor tijdelijke berging van overtollig rivierwater
- snelle uitvoering van Ruimte voor de Rivier en Maaswerken
- opvoeren van het peil in het IJsselmeer

Het kabinet onderschrijft de samenhangende visie van de Deltacommissie en heeft besloten het advies als uitgangspunt te nemen voor een verdere uitwerking. De eerste uitwerking vindt plaats in het Nationaal Waterplan. De financiële basis hiervoor is in het ontwerp van de Deltawet geregeld.

Het kabinet heeft in 2008, in reactie op het advies 'Samen werken met water' van de Deltacommissie, besloten een programma in te stellen met maatregelen om Nederland ook in de toekomst veilig en leefbaar te houden. Dit Deltaprogramma wordt verankerd in een Deltawet die vanaf 2010 van kracht zal zijn. In het najaar van 2009 is een concept van deze wet gepubliceerd en in behandeling genomen. De wet regelt onder meer de juridische grondslag voor het Deltaprogramma, de taken en bevoegdheden van de Deltacommissaris en de wijze waarop een solide financiële basis wordt geregeld. Het uitvoeringsplan van het Deltaprogramma wordt in nauwe samenwerking met betrokken overheden opgesteld, waardoor het Deltaprogramma straks kan rekenen op voldoende maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Belangrijk is dat de aanbevelingen van de Deltacommissie verschillende fasen betreffen. Deze variëren van het uitvoeren van verkenningen (bijvoorbeeld voor de Rijnmond) tot het op korte termijn realiseren van projecten (bijvoorbeeld het Volkerak-Zoommeer).

Het zal enige jaren duren voordat de maatregelen van het Deltaprogramma in beheer & onderhoud komen bij Rijkswaterstaat. De komende jaren zijn de directe gevolgen van het Deltaprogramma voor het beheer & onderhoud van de rijkswateren daarom nog beperkt. Rijkswaterstaat gaat wel quick scans uitvoeren om na te gaan of het huidige beheerregime past bij de toekomstige ontwikkelingen (no regret). Verder brengt Rijkswaterstaat als beheerder actief kennis en expertise in bij de verdere invoering van de Deltawet en het Deltaprogramma, in het bijzonder door een Deltamodel te ontwikkelen.

Waterbeleid

Het Nationaal Waterplan bevat voor Nederland een visie voor de lange termijn. Vanuit die visie wordt teruggeredeneerd naar concrete uitvoeringsmaatregelen op korte termijn. Deze toekomstoriëntatie levert de volgende rode draden op in het waterbeleid:

- Duurzaamheid/klimaatbestendigheid: weerstand bieden waar dat moet, meebewegen waar dat kan.
- Welvaart en welzijn: de bijdrage van water versterken en het benutten van kansen (innovatie).
- Sturing: water moet meer sturend zijn in de ruimtelijke ordening en de ontwikkeling van gebieden.
- Andere manier van werken: een gebiedsgerichte aanpak is de standaard.

De planperiode van het BPRW is gelijk aan de planperiode van het Nationaal Waterplan. De jaren tot en met 2015 staan in het teken van de voorbereiding op een duurzaam en klimaatbestendig systeem met een uitwerking voor de waterthema's veiligheid tegen overstromingen, wateroverlast, watertekort, droogte, verzilting, waterkwaliteit, watergebruik en ruimtelijke aspecten. Twee grote vraagstukken dienen zich aan: de zoet-

watervoorziening en de veiligheid in het benedenrivierengebied. Tot en met 2015 werken deze problemen beperkt door in uitvoerings- en beheermaatregelen. Des te meer zal dat echter het geval zijn in de perioden daarna. De komende zes jaar vindt een intensieve voorbereiding op die verwachte toekomst plaats.

Hoofdboodschappen in het Nationaal Waterplan

- De grondgedachte voor duurzaam waterbeheer wordt 'meebewegen met natuurlijke processen waar het kan, weerstand bieden waar het moet en kansen voor welvaart en welzijn benutten'.
- Lopende uitvoeringsprogramma's als het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de programma's voor rivierverruiming, Ruimte voor de Rivier en de Maaswerken, worden met kracht voortgezet.
- Samenwerkingsafspraken tussen de overheden worden verder geïntensiveerd. De manier van werken voor de Kaderrichtlijn Water en Ruimte voor de Rivier dient als voorbeeld.
- De afstemming tussen waterbeleid en ruimtelijk beleid wordt verbeterd.
- De veiligheid wordt verbeterd via 'meerlaagsveiligheid'. Ook komen er in deze planperiode nieuwe normen op basis van overstromingskansen. Deze worden getoetst aan waterstanden en golfhoogten die twaalf jaar later worden verwacht.
- Het Rijk streeft naar een duurzame zoetwatervoorziening door zowel op landelijke schaal als in de regio's meer in de eigen behoefte aan water te voorzien. Daarnaast wordt op nationaal niveau de waterverdeling in het hoofdwatersysteem geoptimaliseerd. Het Rijk streeft naar schoner water met een natuurlijke inrichting door vast te houden aan een combinatie van aanpakken van stoffen bij de bron en verbeteren van de inrichting van het watersysteem.
- Nederland is solidair met delta's in de wereld.
- Het waterbeleid voor kust, rivieren, IJsselmeer, Zuidwestelijke Delta en Noordzee komt neer op:
  - De kust wordt breder.
  - De rivieren worden ruimer.
  - Het IJsselmeer wordt voller.
  - De Zuidwestelijke Delta wordt dynamischer en zouter.
  - De Noordzee wordt duurzamer.

Het Nationaal Waterplan bevat keuzen die direct terugkomen in dit BPRW. Het gaat deels om maatregelen in de komende planperiode en deels om de voorbereiding op wijzigingen die op de langere termijn gaan spelen (na 2015).

Scheepvaartbeleid

De Nota Mobiliteit (NoMo) bevat het nationale verkeers- en vervoerbeleid. Daarin wordt mobiliteit gezien als centrale en noodzakelijke voorwaarde voor economische en sociale ontwikkeling. Het coalitieakkoord kiest voor het stimuleren van het goederenvervoer over water en innovatie van de binnenvaart. Voorspelbaarheid is het sleutelwoord. De verwachte groei van het goederenvervoer wordt opgevangen, binnen de kaders voor milieu, veiligheid en leefomgeving. Voor de binnenvaart gaat het om betrouwbare reistijden met prioriteit voor de hoofdtransportassen: oplossen van capaciteitsknelpunten in de infrastructuur en het wegwerken van onderhoudsachterstanden. Voor de zeevaart ligt de nadruk op een integrale aanpak voor een veilige en vlotte afhandeling van de scheepvaart. De Nota Mobiliteit is uitgewerkt in de beleidsnota Zeehavens en in de beleidsbrieven voor de binnenvaart, zeevaart, de logistieke supply chain en duurzame zeehavens (in ontwikkeling).

Hoofdboodschappen Nota Mobiliteit

- Binnenvaart. Uitgangspunt is de eigen kracht van de binnenvaart. In de beleidsbrief 'Varen voor een vitale economie - een veilige en duurzame binnenvaart' ligt de nadruk op het versterken van de concurrentiekracht van de binnenvaart, door het realiseren van een toekomstvast netwerk, binnen de randvoorwaarden van 'schoon, veilig en innovatief'.
- Zeevaart. De beleidsbrief Zeevaart legt de nadruk op een integrale aanpak voor een veilige en vlotte afhandeling van de scheepvaart. Maatregelen worden benoemd voor het doorvoeren van internationale regelgeving en het centraal stellen van risico analyses ('safety, security awareness'). Daarnaast ligt de nadruk op het verminderen van administratieve procedures en de verbetering van de kwaliteit en beheersing van de Engelse taal door nautisch personeel.

Financiële kaders

Naast wettelijke en beleidsmatige kaders zijn ook de financiële middelen sturend voor het beheer. Als agent-schap werkt Rijkswaterstaat binnen de budgettaire kaders die in de meerjarenbegroting van VenW zijn opgenomen. Voorliggend BPRW is gebaseerd op de ontwerp-begroting 2010. De in hoofdstuk 2 en bijlage IV opgenomen beheermaatregelen en voorzieningen zijn – behoudens tegenvallende ontwikkelingen zoals onvoorziene grote stijging van marktprijzen – financieel gedekt voor zover het gaat om het vasthouden van het basisonderhoudsniveau. Wel vergt het variabel onderhoud van kunstwerken volgens een recente analyse meer middelen dan voorzien. Hierdoor dreigt het risicoprofiel van de kunstwerken groter te worden en kan in mindere mate worden gegarandeerd dat deze kunstwerken altijd operationeel zijn en voldoen aan de gestelde functie-eisen.

Tegenvallers tijdens de beheerplanperiode kunnen hier verandering in brengen. In geval van budgettaire krapte zullen in overleg met de opdrachtgevers nadere keuzes worden gemaakt over uitvoering van projecten en maatregelen. In die situatie wordt de generieke prioriteitstelling gehanteerd zoals opgenomen in hoofdstuk 4 van dit BPRW (paragraaf 4.2.2). De in dit BPRW opgenomen aanlegmaatregelen zijn gebaseerd op het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) van 2010 en zijn daarmee budgettair gedekt. De aangekondigde vernieuwing in beheer bevat vooral veel maatregelen in de sfeer van verkenning en studie. De consequenties daarvan in financieel opzicht hebben vooral op de volgende planperiode vanaf 2015 betrekking.

Economische crisis

Dit BPRW is eind 2009 uitgebracht onder onzekere economische omstandigheden. Deze omstandigheden raken de overheidsfinanciën. De meerjarige budgetten voor de periode 2010-2015 staan onder druk. Voor 2010 en 2011 is sprake van aanvullende middelen in het kader van het crisispakket van het kabinet. Voor de jaren vanaf 2011 is een heroverwegingoperatie aangekondigd. Hierbij is sprake van kortingen tot 20 procent. Dat zal gevolgen hebben voor het beheer & onderhoud van de rijkswateren. Omdat de uitkomsten van de heroverweging bij het uitkomen van dit plan nog niet duidelijk waren, is het BPRW gebaseerd op de begroting 2010. De uitkomst van de heroverweging kan aanleiding zijn om bij de tussen-balans in 2012 een tussentijdse herziening van het BPRW door te voeren.

1.5 Functies van de rijkswateren

De rijkswateren vervullen veel functies. Dit BPRW maakt onderscheid tussen ‘basisfuncties’ (veiligheid, voldoende water en schoon & gezond water), scheepvaart en ‘maatschappelijke’ gebruiksfuncties (zoals recreatie en visserij). Een groot deel van het beheer is gericht op de instandhouding van de basisfuncties en de bijbehorende infrastructuur. Uitgangspunt is daarbij te voldoen aan de wettelijk vastgestelde eisen en doelstellingen. Als de basisfuncties op orde zijn, ontstaan ook gunstige condities voor de gebruiksfuncties. Een goede kwaliteit van het oppervlaktewater is bijvoorbeeld een voorwaarde voor de winning van drinkwater en voor zwemmen. De aanwezigheid van voldoende water is belangrijk voor de scheepvaart en de natuur. Scheepvaart is een maatschappelijke gebruiksfunctie met een bijzondere positie vanuit de taken van Rijkswaterstaat. De scheepvaart krijgt afzonderlijk en nadrukkelijk aandacht in dit beheerplan. Tenslotte bewaakt Rijkswaterstaat de functies ook bij rampen en incidenten. De drie functiegroepen en het beheer in geval van calamiteiten krijgen hun uitwerking in hoofdstuk 2 van dit BPRW.

Drie functiegroepen voor de rijkswateren

1. Basisfuncties: veiligheid, voldoende, schoon & (ecologisch) gezond water

- Deze basisfuncties dienen een algemeen belang en worden zeker gesteld met wetten. Inhoudelijke speelruimte in het beheer is gering.
- Hier ligt een kerntaak die is voorzien van wettelijke instrumenten als vergunningverlening, handhaving en heffingen.
- Opdracht en middelen komen van het ministerie van VenW.

2. Scheepvaart: vlot, betrouwbaar en veilig verkeer over water (voor alle verkeersdeelnemers)

- Deze gebruiksfunctie heeft een direct economisch en maatschappelijk belang. Aan het beheer liggen beleidsmatige kaders, maatschappelijke rentabiliteit en gebruikerswensen ten grondslag.
- Scheepvaart vormt een kerntaak van het beheer. Voor het betrouwbaar en veilig afwickelen bestaan wettelijke instrumenten.
- Opdracht en middelen komen van het ministerie van VenW.

3. Gebruiksfuncties (zoals drinkwater, recreatie, visserij, zwemwater)

- Het beheer voor de basisfuncties schept gunstige voorwaarden voor gebruiksfuncties. Een robuust systeem biedt dan ook ruimte voor gebruik, nu en in de toekomst.
- Alle gebruikers zijn in beginsel welkom op het water, maar niet alles kan altijd en overal. Waar nodig gelden randvoorwaarden om basisfuncties en scheepvaart veilig te stellen. Trefwoord voor de regulering van nieuw gebruik is ‘ja, mits ...’.
- Soms zijn voor de gebruiksfuncties extra beheerinspanningen nodig. Hiervoor zijn doorgaans geen opdracht en geen middelen van het ministerie van VenW beschikbaar. Derden krijgen – binnen randvoorwaarden – ruimte om zelf de nodige inspanningen te verrichten.

De driedeling in functies geeft weer welke ordening Rijkswaterstaat hanteert bij het beheer van de rijkswateren. De rol van Rijkswaterstaat verschilt per functiegroep. Conform deze driedeling worden – binnen het mandaat dat Rijkswaterstaat als agentschap en uitvoeringsorganisatie van zijn eigenaar en opdrachtgevers heeft gekregen – in het dagelijkse beheer prioriteiten gesteld. De functie houdt niet bij voorbaat een ruimtelijke prioriteitstelling in. Verder geldt dat het Nationaal Waterplan een verdringingsreeks vastlegt voor prioriteiten die aan het gebruik van water worden gekoppeld, in geval van lage rivierafvoeren en langdurige droogte (zie paragraaf 2.3.2).

2 Beheer en ontwikkeling per functie

Bij het beheer van de rijkswateren hebben de basisfuncties veiligheid, voldoende water en schoon & gezond water prioriteit in het dagelijks beheer. De zorg voor een vlotte en veilige scheepvaart is een kerntaak bij het beheer van het hoofdvaarwegennet. ‘Maatschappelijke’ gebruiksfuncties zoals natuur, drinkwater, recreatie en visserij krijgen volgens de ‘ja, mits...-benadering’ de ruimte waar dat kan. Beheer in geval van incidenten en calamiteiten krijgt apart aandacht.

Per functie is een programma opgenomen met de maatregelen die nodig zijn om het basisniveau op weg naar 2015 vast te houden. Ook wordt inzichtelijk welke infrastructuur wordt aangelegd en op welke wijze Rijkswaterstaat komt tot een toekomstgerichte vernieuwing in het beheer. Beheer in geval van incidenten en calamiteiten heeft gezien het eigen karakter een eigen indeling in dit BPRW.

2.1

Programmatische aanpak per functie

Dit hoofdstuk beschrijft het beheer voor de periode 2010-2015 met een doorkijk naar de periode na 2015. De maatregelen voor een robuust en toekomstgericht netwerk staan per functie beschreven. Zoals ook in paragraaf 1.5 is vermeld gaat het om de basisfuncties (veiligheid, voldoende water, schoon & gezond water), om scheepvaart, om de gebruiksfuncties (zoals natuur, drinkwater, recreatie en visserij) en tot slot om het beheer in geval van incidenten en calamiteiten.

De maatregelen zijn voor elke functie (en het beheer in geval van calamiteiten) ingedeeld volgens een vast stramien. Samen vormen alle maatregelen het beheer- en ontwikkelprogramma. Het vaste stramien is als volgt opgebouwd.

Het beheer is primair gericht op vasthouden van het basisniveau, en bevat een pakket aan beheer- en onderhoudsmaatregelen dat nodig is om de netwerken op langere termijn in stand te houden en naar behoren te laten functioneren. Bij het beheer wordt een onderscheid gemaakt in (basis)onderhoud (fysiek beheer) en de regulering van het gebruik (niet-fysiek beheer). Soms zijn in de planperiode afspraken gemaakt over een extra inspanning binnen het huidige beheer om dit basisniveau te garanderen. Bij een enkele functie is de informatievoorziening apart onderscheiden.

Verder werkt Rijkswaterstaat, samen met andere beheerders, aan vernieuwing in beheer en verbetering van het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet om gereed te staan voor de toekomst. Dit gebeurt deels door het aanleggen van nieuwe of het verbeteren van bestaande infrastructuur. Vernieuwing in beheer richt zich op de inpassing van deze uitbreiding van de infrastructuur en op nieuwe beleidsdoelstellingen en richtlijnen. Deels kan dit al in de planperiode leiden tot een nieuwe werkwijze, voor een ander deel komt de vernieuwing tot uitvoering na 2015.

In dit hoofdstuk sluit elke paragraaf af met een programmatisch overzicht, waarin de genoemde indeling telkens als volgt terugkomt:

- Vasthouden van het basisoniveau: (basis)onderhoud, regulering van het gebruik, afgesproken extra inspanning.
- Werken voor de toekomst: aanlegprogramma (weergegeven is telkens een representatieve uitsnede van het totale Programma), vernieuwing in het beheer.

In bijlage IV is het totale Programma over alle functies heen samengevat, inclusief de financiering.

2.2 Veiligheid

Kernpunten van het beheer voor de basisfunctie 'veiligheid':

- op orde brengen van het rivierbed en de keringen in eigen beheer
- (verkennen) toename volume van de kustsuppleties
- uitvoeren grote aanlegprogramma's
- voorbereiden op de nieuwe veiligheidsnormen
- implementeren van de EU-richtlijn overstromingsrisico's

2.2.1 Kenmerken

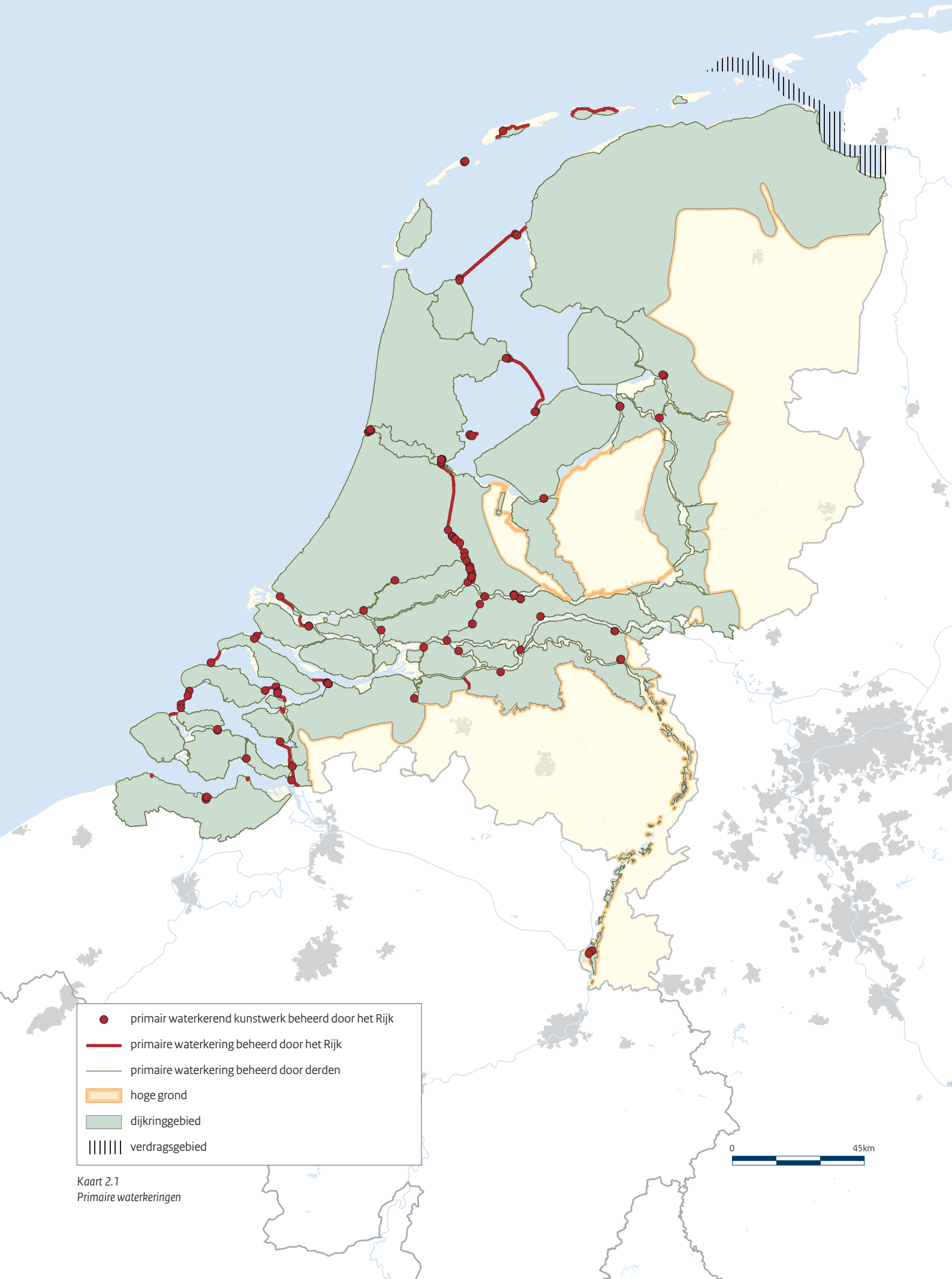
Zonder menselijke inspanning zou een groot deel van Nederland regelmatig onder water staan. Deze paragraaf gaat over de beheerinspanningen die Rijkswaterstaat als een van de beheerders uitvoert om Nederland te beschermen tegen en te waarschuwen voor hoog water vanuit de zee en de rivieren. De wettelijke en beleidsmatige basis staat kort aangeduid in paragraaf 1.4 en uitvoeriger in bijlage I. Over het optreden bij calamiteiten gaat paragraaf 2.8.

Het Nationaal Waterplan, dat mede gebaseerd is op het advies van de Deltacommissie 2008, kondigt aanzienlijke wijzigingen aan in de bescherming van Nederland tegen overstromingen (zie kader in paragraaf 2.2.3). De komende jaren kan grotendeels worden volstaan met de voortzetting van het bestaande beheer met tegelijkertijd de voorbereiding op – en waar noodzakelijk invoering van – de in het Nationaal Waterplan aangekondigde veranderingen.

Waterkeringen beschermen Nederland tegen overstroming. De waterschappen hebben gemeten naar lengte ongeveer 90 procent van de primaire keringen in beheer en Rijkswaterstaat ongeveer 10 procent, waaronder bekende keringen als de Oosterscheldkering, de Maeslandtkering en de Afsluitdijk. Daarnaast beheert Rijkswaterstaat ook een beperkt aantal regionale keringen, voornamelijk kanaaldijken. De Waterwet bevat de normen waaraan de primaire keringen moeten voldoen.

Om overstromingen in het riviereengebied te voorkomen is behalve een netwerk van functionerende keringen ook een goede afvoer van water, sediment en ijs via de rivieren naar zee nodig. Obstaten en natuurlijke begroeiing in het rivierbed vertragen de afvoer en veroorzaken een verhoging van de waterstand. Actief beheer van het winterbed is nodig om deze opstuwung te beperken. Daarnaast worden activiteiten in en gebruik van het winterbed gereguleerd.

Het dynamisch handhaven van de basiskustlijn en het op peil houden van het zandvolume van het kustfundament met zandsuppleties voorkomen erosie van de kust en dragen bij aan het voorkomen van overstromingen vanuit de Noordzee. Deze kustlijnverzorging draagt er ook toe bij dat ruimte blijft bestaan voor functies zoals recreatie, natuur en drinkwater.

- primair waterkerend kunstwerk beheerd door het Rijk
- primaire waterkering beheerd door het Rijk
- primaire waterkering beheerd door derden
- hoge grond
- dijkringgebied
- ||||| verdragsgebied

0 45km

Kaart 2.1
Primaire waterkeringen

Rijkswaterstaat reguleert activiteiten in en gebruik van buitendijkse gebieden met vergunningverlening en handhaving. De basis van vergunningverlening ligt in de Waterwet. Specifieke eisen zijn uitgewerkt in de Beleidslijn Grote Rivieren, de Beleidslijn Kust en het Beleidskader IJsselmeergebied.

Tot de beheertaken voor de veiligheid hoort ook de informatievoorziening over de waterstanden in de rijkswateren. Zeker in extreme situaties moet tijdig een betrouwbare waarschuwing uitgaan. Als ondanks alle inspanningen toch een overstroming optreedt, is het doorlopend beschikbaar stellen van relevante, complete en actuele informatie cruciaal (zie ook paragraaf 2.8).

Rijkswaterstaat vervult in een aantal grote aanlegprogramma's een coördinerende of subsidieverstrekende rol. Deze rol valt buiten de beheertaken en wordt hier niet verder uitgewerkt.

2.2.2 Vasthouden van het basisniveau

Basisonderhoud

Rijkswaterstaat voert voor de veiligheid in de planperiode de volgende werkzaamheden uit:

- Het beheer & onderhoud van de eigen keringen. Beheer & onderhoud hebben als doel de keringen in een goede staat te houden. De legger waarin alle waterstaatswerken staan, is een hulpmiddel om de beheertaken naar behoren uit te kunnen voeren. Deze legger moet binnen drie jaar na de inwerkingtreding van de Waterwet zijn opgesteld. Voor de eigen (primaire en regionale) keringen moet Rijkswaterstaat een feitelijk beheerregister bijhouden. Onderhoud omvat bijvoorbeeld het in goede staat houden van dijkbekleding en onderdelen van bewegende kunstwerken (bijvoorbeeld de schuiven van een stormvloedkering) en de aanpak van tekortkomingen die aan het licht komen tijdens periodieke inspecties. Voor de primaire keringen ligt de norm vast in de Waterwet. Bij toetsing van de primaire keringen in 2006 bleek een aantal ervan niet te voldoen en voor andere keringen bleek het niet mogelijk tot een oordeel te komen. Deze keringen moeten tenminste de technische staat houden van de situatie 2006, totdat de tekortkoming wordt aangepakt (zie paragraaf 2.2.3 onder aanleg), dan wel een oordeel gegeven kan worden.
- Toetsing van de toestand van de (eigen) primaire keringen aan de vereisten uit de Waterwet. De derde toetsronde wordt afgerond in 2010. De resultaten van alle waterkeringbeheerders worden bijeengebracht door de provincies en begin 2011 gerapporteerd aan de Tweede Kamer. De vierde toetsronde loopt van 2011 tot 2017.
- Onderhoud van de kust. In het kader van kustlijnverzorging wordt tot dusver jaarlijks gemiddeld 12 miljoen m³ zand gesuppleerd in de vooroever of op het strand. In 2010 wordt een beslissing genomen over de toename die nodig is in verband met de klimaatverandering. Daarnaast wordt kusterosie tegengegaan door onderhoud van dammen en strandhoofden en, als zandsuppletie geen optie is, het aanbrengen van bestortingen.
- Het beheer van het rivierbed voor een goede waterafvoer. De werkzaamheden bestaan uit het snoeien of verwijderen van vegetatie en incidenteel ook het baggeren van het zomerbed. Daarnaast vindt toezicht plaats op delen van het winterbed die in beheer zijn bij andere beheerders.
- Regulering van het gebruik van en activiteiten in de buitendijkse gebieden door vergunningverlening en in bepaalde gevallen maatwerkbeschikkingen na melding op grond van de algemene regels in de Waterregeling, alsmede handhaving. De vergunningen stellen voorwaarden aan (het in stand houden van) de inrichting van het terrein. Deze hebben betrekking op het niet schaden van de waterkering en in het rivierengebied op het behouden van de afvoercapaciteit. De beoordeling van de feitelijke veiligheids-situatie in de buitendijkse gebieden is een taak van regionale en lokale overheden. Bewoners en gebruikers zijn zelf verantwoordelijk voor maatregelen die materiële gevolgen van hoog water voor hen moeten beperken (zie het Nationaal Waterplan).
- Informatievoorziening: het weergeven van actuele waterstanden, het voorspellen van waterstanden in de rijkswateren (vooral de grote rivieren, het IJsselmeergebied en de Noordzee) en het geven van (voor) waarschuwingen bij extreme waterstanden (zie ook paragraaf 2.8). In de planperiode zal de aansluiting op de vraag naar informatie en de kwaliteit van de voorspellingen worden verbeterd. In het rivierengebied gebeurt dit laatste in nauwe samenwerking met de internationale beheerders in de bovenstroomse rivierdelen. Daarnaast zal de beschikbare informatie breder toegankelijk worden gemaakt.
- Ten gevolge van de marktontwikkelingen stijgen de kosten voor waterkeren. Hierdoor dreigt een grote spanning te ontstaan tussen de taken die Rijkswaterstaat voor het basisonderhoud heeft en de daarvoor beschikbare middelen. Daarom is besloten om onderzoek uit te voeren naar de verwachte kosten op de lange termijn.

Afgesproken extra inspanning

Om het basisniveau te halen is de komende planperiode een extra inspanning afgesproken.

In 2006 is een (tweede) toetsing van de waterkeringen aan de Wet op de waterkering uitgevoerd. Hieruit blijkt dat 62 procent van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk voldoet aan de eisen. De waterkeringen die niet aan de normen voldeden worden binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma verbeterd (zie paragraaf 2.2.3). Met de andere waterkeringbeheerders is afgesproken het aandeel keringen waarover bij de toetsing geen oordeel kon worden gegeven te halveren bij de volgende toetsing.

De Waterwet geeft aan dat ook normen opgesteld moeten worden voor regionale keringen die van belang zijn voor de veiligheid. Rijkswaterstaat zal zo spoedig als mogelijk een norm voorbereiden voor de regionale keringen in zijn beheer. Na vaststelling van de norm door de staatssecretaris zullen de (eigen) regionale keringen getoetst worden aan de norm en zal, indien nodig, een verbeterprogramma worden opgesteld.

Bij activiteiten, zoals natuurontwikkeling, in de uiterwaarden mogen de afvoer van water voor veiligheid en de goede bevaarbaarheid niet gehinderd worden. In het project Stroomlijn hebben Rijkswaterstaat (rivierbeheerder) en (natuur)terreinbeheerders afspraken gemaakt over de manier waarop binnen de randvoorwaarden van afvoer en bevaarbaarheid ook rekening kan worden gehouden met natuurdoelen. Hiervoor is maatwerk nodig. In de praktijk leidt dat maatwerk vaak tot extra kosten voor natuurbeheer. Het niet (tijdig) beschikbaar komen van middelen vormt een risico voor het in 2015 bereiken van de doelstelling voor een veilige doorstroming (zie ook paragraaf 3.1 Rivieren en bijlage II met de volledige tekst van de gemaakte afspraken). In de komende planperiode stelt Rijkswaterstaat een legger op voor alle rijkswateren. Deze legger geeft inzicht in de afvoercapaciteit van de grote rivieren. De Waterwet stelt rapportage over de afvoerfunctie verplicht.

2.2.3 Werken voor de toekomst

Aanleg van infrastructuur

Voor de verbetering van de waterkeringen zijn financiële middelen beschikbaar in het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Het totale programma omvat ongeveer 100 maatregelen, waaronder ook de maatregelen aan zogenaamde 'Zwakke Schakels' in de kust. Van dit totale programma gaan 10 maatregelen over keringen in beheer bij Rijkswaterstaat. Met uitzondering van de Afsluitdijk is het overgrote deel van de projecten eind 2015 afgerond.

De klimaatverandering heeft naar verwachting tot gevolg dat de pieken in de afvoer van de grote rivieren in omvang toenemen. De programma's Ruimte voor de Rivier (Rijnstroomgebied) en Maaswerken zorgen ervoor dat de winterbeddingen van Rijn en Maas in 2015 een maatgevende piekafvoer van 16.000 m³/sec respectievelijk 3.800 m³/sec aan kunnen. Daarnaast streven deze programma's naar verhoging van de ruimtelijke kwaliteit in het rivierengebied. Rijkswaterstaat voert de regie in 19 van de ongeveer 45 maatregelen van Ruimte voor de Rivier. Bij de Maaswerken werkt Rijkswaterstaat samen met de convenantpartners de provincie Limburg en het ministerie van LNV aan de Zandmaas en naast een privaat consortium aan de Grensmaas. Volgens de planning is Ruimte voor de Rivier in 2015 gereed en zijn de programma's voor hoogwaterbescherming van de Zandmaas en de Grensmaas in 2017 respectievelijk 2022 afgerond.

In het programma Zeeweringen Zeeland werken de waterkeringbeheerders in Zeeland samen aan de versterking van steenbekledingen. Rijkswaterstaat werkt in de planperiode aan de Grevelingendam, de Philipsdam en een aantal voorhavendijken. Het programma wordt in 2015 afgerond.

Vernieuwing in beheer

Om te voldoen aan de EU Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR – zie paragraaf 1.4 en bijlage I) zal Rijkswaterstaat deelnemen aan de totstandkoming van overstromingsrisicobeheerplannen voor de vier stroomgebieden. Deze plannen leggen de 'adequate doelstelling' voor het beheer van de overstromingsrisico's vast, met aandacht voor de vermindering van de mogelijke negatieve gevolgen van overstromingen.

Om de effectiviteit en efficiëntie van het beheer & onderhoud van de stormvloedkeringen te verhogen wordt in de planperiode gewerkt aan de ontwikkeling van probabilistisch beheer & onderhoud.

Door Rijkswaterstaat uitgevoerde maatregelen

- hoogwaterbeschermingsprogramma
- ▲ zeeweringen Zeeland
- Ruimte voor de Rivier
- Planologische Kernbeslissing Gebied
- Rijkswateren
- ||||| verdragsgebied

Kaart 2.2
Aanlegprojecten voor veiligheid

Probabilistisch beheer & onderhoud

Rijkswaterstaat wil bij het beheer & onderhoud meer rekening houden met de faalkans van een waterkering. Dit heet probabilistisch gestuurd beheer & onderhoud. Voor een stormvloedkering kan dit er bijvoorbeeld toe leiden dat voor essentiële delen van een kunstwerk extra onderdelen in reserve worden gehouden (tandwielkasten en dergelijke) of dat meer personeel wordt ingezet. Naar verwachting leidt deze werkwijze op termijn tot een effectievere inzet van onderhoudsbudgetten. Dit wordt in de planperiode nader onderzocht, waarna hierover besluitvorming zal plaatsvinden.

De Deltacommissie 2008 heeft aanbevelingen gedaan voor maatregelen om de veiligheid van Nederland op de (zeer) lange termijn te garanderen. In de kabinetsreactie en het Nationaal Waterplan zijn veel van deze aanbevelingen overgenomen (zie kader). Het beheer & onderhoud in de planperiode zal hierdoor nog niet veranderen. Wel vinden in de komende planperiode de voorbereidingen plaats om wijzigingen in de periode vanaf 2015 door te kunnen voeren.

Vernieuwing van het beleid

Het Nationaal Waterplan presenteert een nieuw beleid voor waterveiligheid, bouwend op het advies van de Deltacommissie 2008 en gevoed door verschillende langjarige studies. Het nieuwe beleid gaat uit van een brede aanpak van waterveiligheid, uitgewerkt in meerdere lagen (de zogenaamde meerlaagse veiligheidsbenadering):

- overstromingen voorkómen
- duurzame ruimtelijke planning - beheersing van het restrisico door bij het gebruik van de ruimte rekening te houden met waterveiligheid
- rampenbeheersing bij overstromingen - beperken van de gevolgen van een ramp

Twee punten van vernieuwing binnen de eerste laag worden hieronder uitgediept: normstelling en toetsing.

In de komende planperiode wordt een nieuw type normering voor de waterkeringen ontwikkeld. De huidige normering is gebaseerd op overschrijdingskans van de te keren waterstand. De nieuwe te ontwikkelen normering gaat uit van de overstromingskans van een gebied. De overstromingskans hangt af van de sterkte en de hoogte van alle dijken die een gebied omringen en houdt rekening met alle mogelijke factoren van falen, zoals extreme waterstanden, stabiliteit van de waterkering, of langdurige belasting op een bepaald niveau. De Deltacommissie 2008 heeft daarnaast, op basis van een analyse van de gevolgen van een overstroming, geadviseerd het veiligheidsniveau met minimaal een factor 1,0 aan te scherpen. De gevolgen van een dergelijke aanscherping worden in beeld gebracht en de beleidskeuze die daarop volgt zal worden verwerkt in de nieuwe norm.

Toetsing of keringen voldoen aan de normen vindt plaats in meerjarige toetsronden. Afhankelijk van de ervaringen met de eerstvolgende (vierde) toetsronde (2011-2017), vindt de toetsing van keringen na 2017 niet langer plaats aan de hand van de maatgevende waterstanden en golfhoogten (de hydraulische randvoorwaarden) op het moment van toetsing, maar aan waterstanden en golfhoogten die naar verwachting maatgevend zijn voor de daarop volgende periode van twaalf jaar (peiljaar 2029). De toetsing wordt daarmee toekomstgericht.

In 2011 zijn de nieuwe toetsmethode en de nieuwe normen beschikbaar. In een proefperiode die loopt van 2012-2017 wordt deze nieuwe normering uitgeprobeerd, parallel aan de vierde toetsronde. In 2017 wordt een definitief besluit genomen over invoering van het nieuwe stelsel. De ontwikkeling van het veiligheidsbeleid sluit aan bij de vereisten uit de EU Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR).

Doorwerking voor Rijkswaterstaat

De uitwerking van het concept Deltadijk is een onderdeel van laag 1 en wordt in deze planperiode onderzocht. Dit zal plaatsvinden in samenhang met de risicokaarten, die als uitwerking van de richtlijn Overstromingsrisico's worden opgesteld. Met behulp van pilotprojecten kan de nodige ervaring worden opgedaan. Het omgaan met knelpunten in buitendijkse gebieden valt daar eveneens onder. Bij de meerlaagse veiligheidsbenadering speelt Rijkswaterstaat een duidelijke rol in de eerste laag (preventie) en de derde laag (calamiteitenbeheersing). Bij de invulling van de tweede laag (ruimte) zal Rijkswaterstaat voornamelijk kennis inbrengen.

Omdat de definitieve vaststelling van de nieuwe normen pas in 2017 zal plaatsvinden (en algehele toepassing met ingang van de vijfde toetsronde in 2018), zijn de gevolgen in de planperiode beperkt. De test met de nieuwe normen parallel aan de vierde toetsronde vraagt extra inspanning.

Bij de uitvoering van de beheer- en onderhoudstaken zal Rijkswaterstaat met verstand inspelen op de ingezette, maar nog niet vaststaande, nieuwe ontwikkelingen. Aanlegmaatregelen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma, Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en Zeeweringen Zeeland worden volgens planning uitgevoerd, tenzij er een duidelijke aanleiding is om te heroverwegen.

Voorbeelden van voorbereiding op wijzigingen van het beheer in de periode vanaf 2015 zijn:

- uitwerking van onderwerpen gekoppeld aan extreem hoge en lage rivierafvoeren, zoals de tijdelijke berging van water in meren
- verkenning van de gevolgen van het meestijgen van het peil van het IJsselmeer met de zeespiegel

Bij het onderhoud van de kust zijn concrete veranderingen in de komende planperiode:

- Volgens een verkenning neemt de behoefte aan zandsuppletie toe. Besluitvorming over het benodigde volume is voorzien in 2010.
- De besluitvorming over aanpassing van de kustlijnzorg vindt in 2010 plaats. Het gaat om suppleties voor het behoud van het beschermingsniveau van de buitendijkse gebieden in dertien kustplaatsen (op basis van het advies van de commissie Poelmann, 2006) en om het onderhoud van de versterkingswerken die zijn uitgevoerd voor de Zwakke Schakels en het handhaven van het zandvolume binnen het kustfundament vóór harde zeeweringen, zoals in de Oosterschelde en de Westerschelde.
- Er wordt gestreefd naar optimalisatie van de kustlijnzorg, met aandacht voor de besluitvormingsprocedure, meerjarige suppletieprogramma's en wijze van suppleren.

Tabel 2.1
Programma voor veiligheid

2.2.4 Programma veiligheid

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal
Het (basis) onderhoud	
Primaire waterkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat, die volgens de rapportage van de tweede toetsronde in 2006 voldeden aan de norm uit de Wet op de waterkering, blijven voldoen aan de norm uit de Waterwet	Doorlopend
Primaire waterkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat die volgens de rapportage van de tweede toetsronde in 2006 niet voldeden aan de norm uit de Wet op de waterkering, blijven in kerende staat, zoals vastgesteld in de tweede toetsronde	Doorlopend
De kerende kunstwerken (waaronder de stormvloedkeringen) en spuiende kunstwerken zijn altijd operationeel	Doorlopend
De dijken, dammen, duinen en kades in beheer bij Rijkswaterstaat blijven in kerende staat en voldoen aan de in 2006 vastgestelde eisen	Doorlopend
Dynamisch handhaven van de kustlijn door het suppleren van gemiddeld 12 miljoen m ³ zand volgens een (meerjarig) vastgesteld suppletieprogramma	Jaarlijks
De stormvloedkeringen en de kerende kunstwerken voldoen aan de Waterwet en aan de technische onderhoudsnormen. De spuiende keringen voldoen aan de technische onderhoudsnormen	Doorlopend
De regulering van het gebruik	
Bediening van kerende en spuiende kunstwerken is altijd operationeel	Doorlopend
Overdracht van beheer van bepaalde keringen aan waterschappen	2015
Met andere terreinbeheerders in het rivierbed zijn duidelijke afspraken gemaakt over verantwoordelijkheden en taken bij vegetatiebeheer met het oog op hoogwaterbescherming	2015
Uitvoeren van de Beleidslijn Grote Rivieren op basis van de Waterwet	Doorlopend
Met andere terreinbeheerders en natuurbeschermers zijn duidelijke afspraken gemaakt over haalbare natuurdoelen in relatie tot kustbeheer	2015
Vergunningverlening in buitendijkse gebieden op basis van de Waterwet	Doorlopend
Afgesproken extra inspanning	
Bij de derde toetsing van de primaire waterkeringen aan de normen (Waterwet) is het aandeel van 'geen oordeel' gehalveerd	2011
Voor de primaire en regionale keringen in beheer van Rijkswaterstaat zijn de wettelijk verplichte legger en het beheersregister operationeel	2011
Voor alle rijkswateren is een legger opgesteld	2013
Het winterbed van de grote rivieren, voor zover in eigen beheer, is op orde ten behoeve van de afvoerfunctie	2012
Werken voor de toekomst	
Aanlegprogramma (uitsnede uit het totale programma)	
Primaire waterkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat die in 2006 niet voldeden aan de norm uit de Wet op de waterkeringen worden verbeterd (behalve Afsluitdijk zie paragraaf 2.3.4)	2015
Uitvoeren Ruimte voor de Rivier	2015
Uitvoeren Maaswerken:	2022
- Zandmaas; bescherming tegen hoogwater	2017
- Grensmaas; bescherming tegen hoogwater	2022
- Maasroute; verbetering vaarroute	2017
- Ontwikkeling nieuwe natuur	2018
- Einde grindwinning	2022
Uitvoeren Hoogwaterbeschermingsprogramma (exclusief Zwakke Schakels)	2020
Uitvoeren Dijkversterking en herstel steenbekleding (zeeweringen Zeeland)	2015
Vernieuwing van het beheer	
Verkenning van het tempo en hoeveelheid noodzakelijke toename van suppletievolume	2010
Technische en procesmatige optimalisatie van de kustlijnzorg	2010
Adequate invulling van de verplichtingen voortvloeiend uit de EU Richtlijn Overstromingsrisico's	Doorlopend
Breder toegankelijk maken van informatie rond waterstanden in de rivieren en aan de kust	2015
Het winterbed van de grote rivieren, zover in beheer bij andere beheerders, is op orde ten behoeve van de afvoerfunctie	Na 2010

2.3 Voldoende water

Kernpunten van het beheer voor de basisfunctie ‘voldoende water’:

- voortzetting huidige beheerafspraken
- voorbereiding op toekomstige waterverdeling
- delen van de toekomst naar voren halen: Volkerak-Zoommeer, peilbesluit IJsselmeer

2.3.1 Kenmerken

Voldoende water, niet te veel én niet te weinig, is cruciaal voor het goed functioneren van Nederland. Polders in laag Nederland zijn bijvoorbeeld afhankelijk van aan- en afvoer van water via de rijkswateren. De grote rivieren en het IJsselmeer staan daarbij centraal. Het waterbeheer is er op gericht om wateroverlast, watertekort, droogte en verzilting te voorkomen en nadelige gevolgen te beperken. Wateroverlast, waarmee de persoonlijke veiligheid van mensen in gevaar komt, wordt behandeld onder waterveiligheid (zie paragraaf 2.2). Maatregelen voor het aanpakken van overige wateroverlast, bijvoorbeeld door neerslagoverschotten, komen in paragraaf 2.3.2. aan de orde. De zorg voor een goede landelijke waterhuishouding ligt in handen van Rijkswaterstaat en de waterschappen.

Een belangrijk element in de zorg voor voldoende water is de waterverdeling over het hoofdwatersysteem. De waterverdeling bij Pannerden en de IJsselkop bepaalt de aan- en afvoer van zoet water over het IJsselmeer, de Zuidwestelijke Delta en de Nieuwe Waterweg. Afspraken over het omgaan met wateroverlast en watertekort liggen vast in peilbesluiten, waterakkoorden en de landelijke verdringingsreeks. De zorg voor voldoende diepgang van de vaarwegen voor de scheepvaart is nauw verbonden met de waterhuishouding.

Tot en met 2015 blijven de huidige beleids- en beheerafspraken over de toedeling van water en de diepgang van vaarwegen gehandhaafd. Het bestaande netwerk van rijkswateren en regionale wateren met de kunstwerken (sluizen, stuwen en gemalen) en de bestaande afspraken over peilbeheer, diepgang, geplande vaargeulverruiming en beheer & onderhoud voldoen in de huidige behoefte. Het Nationaal Waterplan kondigt een heroverweging aan van de huidige strategie voor de zoetwatervoorziening en de bestrijding van verzilting. De verwachte klimaatverandering maakt het nodig om de landelijke waterhuishouding aan te passen. In de komende planperiode zal de voorbereiding plaatsvinden, de uitvoering vindt grotendeels plaats na 2015.

2.3.2 Vasthouden van het basisniveau

Basisonderhoud

De landelijke waterhuishouding is gericht op een systeem met voldoende water voor alle functies gedurende het hele jaar. Deze gewenste situatie moet onder alle omstandigheden zoveel mogelijk in stand worden gehouden om wateroverlast, watertekort, droogte en verzilting te voorkomen. Dat is niet altijd mogelijk. De landelijke waterhuishouding heeft ook te maken met maatregelen die nodig zijn om Nederland te vrijwaren van overstromingen door rivieren of zee. Bij hoge waterstanden moeten de rivieren het water voldoende snel kunnen afvoeren. Ook is het noodzakelijk dat grote neerslagoverschotten voldoende snel naar zee worden afgevoerd via rivieren, kanalen, spuisluisen en gemalen. Stormvloedkeringen en spuisluisen moeten op tijd kunnen sluiten om het achterland te beschermen. Het Nationaal Waterplan onderstreept deze samenhang en de spanning tussen het op orde houden voor vlotte en veilige afvoer en het vasthouden van water bij dreigende watertekorten.

Onder normale omstandigheden bestaat het beheer uit het regelen van het waterpeil, het sturen van de afvoer met spuisluisen, stuwen en gemalen en het onderhoud van de rivierbedding of het kanaal. Rijkswaterstaat heeft daarnaast wettelijke bevoegdheden van vergunningverlening, toetsing en handhaving voor alle vormen van gebruik van de rijkswateren. Dit leidt tot voorwaarden aan het gebruik van water vanuit een oogpunt van een veilig, schoon & gezond hoofdwatersysteem met daarin voldoende water.

In perioden van wateroverlast of watertekort is het beheer vooral gericht op een passende verdeling van water. Afstemming met de waterhuishouding van regionale wateren is noodzakelijk. Rijk en regionale

waterbeheerders hebben afspraken vastgelegd in peilbesluiten en waterakkoorden. Deze gelden als een wettelijke verplichting. In situaties van wateroverlast wordt het teveel aan water via riviertakken en kanalen afgevoerd om overstromingen te voorkomen. Aanvoer van water bij langdurige droogte is gericht op het beperken van regionale watertekorten, het beperken van scheepvaartstremmingen, het tegengaan van verzilting en het beheersen van de watertemperatuur. De toedeling van water bij langdurige droogte is geregeld in de landelijke verdringingsreeks (zie onder 'Gebruik'). Voor de scheepvaart richt het beheer zich op het in stand houden van de afgesproken diepgang van de vaarwegen en het op orde houden van de vaargeulen en de infrastructuur.

Samenvattend bestaat het basisonderhoud uit de volgende taken:

- Het goed laten functioneren van (spui)sluizen, stuwen en gemalen. Het noodzakelijke onderhoud vindt plaats op de momenten waarop hinder en overlast minimaal zijn.
- Het op orde houden van de bedding voor voldoende diepgang voor de scheepvaart, vlotte en veilige afvoer van water en tegengaan van de indringing van zout water via vooral de Nieuwe Waterweg.
- Het uitvoeren van (geactualiseerde) peilbesluiten en waterakkoorden.
- Het goed afstemmen met de omgeving (beheerders, overheden en maatschappelijke belangen).
- Het opstellen en waar nodig aanpassen van beheerplannen, waterakkoorden en peilbesluiten en afspraken voor een vlotte scheepvaart.
- Het vroegtijdig betrokken zijn bij alle relevante ruimtelijke plannen via de watertoets en bijdragen aan initiatieven en plannen van derden (o.a. water- en rioleringsplannen).

Gebruik

De beschikbaarheid van zoet water in Nederland hangt af van het jaarlijkse overschot aan neerslag en de aanvoer van rivierwater uit het buitenland. De waterverdeling bij Pannerden en de IJsselkop koppelt de afvoer van de Rijn aan het watersysteem van de IJssel en het IJsselmeer. Dit principe is al in de Eerste Nota Waterhuishouding (1968) vastgelegd en in 1984 in de Tweede Nota Waterhuishouding uitgewerkt. Tot op heden blijkt deze waterverdeling nog uitstekend te voldoen voor gemiddelde omstandigheden van aanvoer, neerslag en temperatuur. In meer extreme situaties, zowel bij zeer droge zomers met een grote waterbehoefte als bij zeer grote rivierafvoeren, treden problemen op.

Over het hele jaar bezien kent Nederland een overschot aan neerslag. Per saldo is er voldoende zoet water beschikbaar om watertekort en verzilting tegen te gaan. Toch kan er in zeer droge zomers een tekort aan water ontstaan waardoor de bestrijding van verzilting in gevaar komt in laag Nederland en er verdroging optreedt in hoog Nederland.

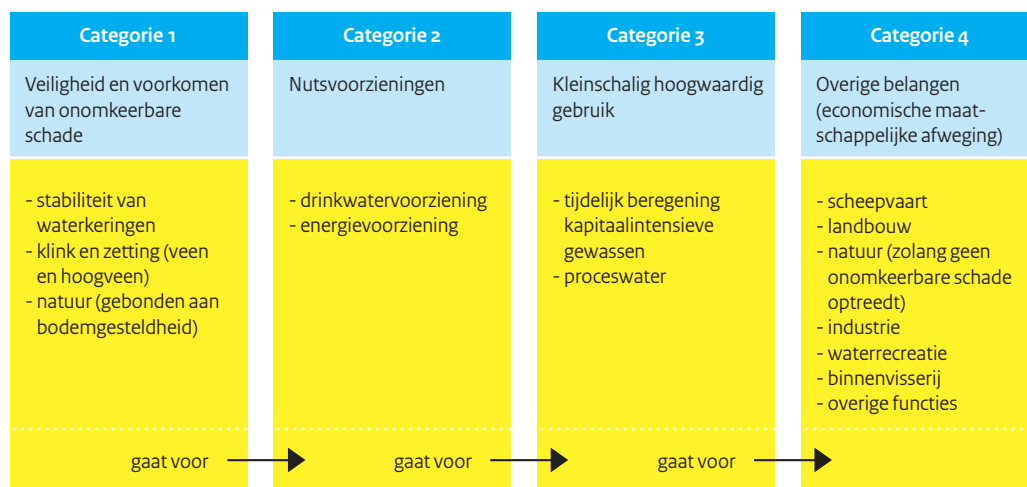
Bij lage rivierafvoeren en langdurige droogte moet gekozen worden waar het schaarse water naar toe gaat. Voor die situaties stelt de nationale verdringingsreeks prioriteiten aan het gebruik. De nationale verdringingsreeks kent een wettelijke grondslag in de Waterwet. De reeks bestaat uit een aantal opeenvolgende stappen met daaraan gekoppelde maatregelen die het gebruik van water bij dreigend tekort regelen en de schade beperken. Bij de toepassing van de verdringingsreeks speelt de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling een belangrijke rol (zie kader).

Verdeling bij watertekorten

De Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling is een samenwerkingsverband tussen Rijk, waterschappen en provincies. De commissie komt in actie als de rivierafvoeren van Maas of Rijn een kritieke waarde bereiken. Voor de Maas is dit 25 m³/s. Voor de Rijn is de kritieke afvoer afhankelijk van het seizoen en de behoefte aan zoet water voor de landbouw. In mei is de watervraag het grootst en de kritieke rivierafvoer 1.400 m³/s. In de daaropvolgende maanden neemt de kritieke afvoer telkens met 100 m³/s af tot een kritieke waarde van 1.000 m³/s in september. Vanaf september tot en met april blijft 1.000 m³/s de kritieke waarde. De commissie brengt de landelijke watertekorten in beeld en besluit over de gevolgen en de te nemen maatregelen. Op het moment dat het verwachte watertekort om maatregelen vraagt, brengt de commissie advies uit aan de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. De staatssecretaris besluit en informeert de betrokken bestuurders en de Tweede Kamer. De waterbeheerders handelen naar het besluit van de staatssecretaris.

Hoogste prioriteit heeft peilhandhaving in het lage deel van Nederland om onomkeerbare (natuur)schade door droogte en behoud van stabiliteit van waterkeringen door klink van veengronden te voorkomen. Gezien het grote belang van de veiligheid en het voorkomen van extra bodemdaling is het soms nodig om water vanuit een ander gebied en met een afwijkende kwaliteit in te laten.

Figuur 2.1
Nationale verdringingsreeks.

De scheepvaart moet ook inspelen op extreme omstandigheden. Als bij lage rivierafvoeren de afgesproken diepgang niet meer kan worden gegarandeerd informeert Rijkswaterstaat de scheepvaart daarover. Vanaf een overeengekomen waterniveau wordt dagelijks de 'Minst Gepeilde Diepte' bekend gemaakt. Schippers hanteren die diepte als maximum aflaaddiepte. Wanneer de nationale verdringsreeks in werking treedt kan dit leiden tot beperkingen voor de scheepvaart. Bij hoogwater kan de scheepvaart minder vlot en veilig plaatsvinden, maar stremming door de te sterke stroming en te hoge waterstanden treedt zelden op. De regulering van de scheepvaart volgt de 'Beleidslijn scheepvaart beperking of stremming bij hoogwater op de Rijn en Maas'. Ook dan krijgt de scheepvaart dagelijks informatie over de situatie. Een hoogwatergolf veroorzaakt zandribbels op de rivierbodem. Wanneer dit tot extra ondieptes leidt is aanvullend baggerwerk nodig. Bij vorst houdt Rijkswaterstaat, zolang dat redelijkerwijs mogelijk is, de hoofdvaarwegen en sluzen, bruggen, gemalen en stormvloedkeringen vrij van ijs om de doorvaart niet te belemmeren (besluit minister Verkeer en Waterstaat van 1 januari 1998 als uitvloeisel van de nota Transport in balans). Het ijsbreken wordt uitgevoerd in samenwerking met provincies, gemeenten en bedrijfsleven. Rijkswaterstaat beschikt niet over eigen materieel maar maakt afspraken met de markt om ijsbrekers op afroep beschikbaar te stellen. Het Watermanagementcentrum Nederland geeft zodra er sprake is van het bevroren van de vaarwegen dagelijks ijsberichten uit voor de scheepvaart. Ook zijn draaiboeken en procedures beschikbaar en bestaat een goede samenwerking met sleepbooteigenaren. Het ScheepvaartVerkeersCentrum is verantwoordelijk voor het behoud van kennis.

Informatievoorziening

Er zijn twee invalshoeken bij de informatievoorziening over 'voldoende water':

- Rijkswaterstaat houdt via verschillende media (tegenwoordig vooral internet) gebruikers van water op de hoogte van het dagelijkse operationele beheer. De centrale taak is het verstrekken van accurate en tijdige informatie over de actuele situatie en de gevolgen daarvan voor de zoetwatervoorziening, de afvoer van water en de scheepvaart. Er is extra aandacht voor berichtgeving tijdens uitzonderlijke omstandigheden, die kunnen optreden bij langdurige perioden van droogte, regen, vorst en sneeuw en bij calamiteiten.
- Rijkswaterstaat levert bijdragen aan initiatieven en plannen van derden (onder andere water- en rioleringsplannen). Daarnaast geeft Rijkswaterstaat informatie bij en doet mee aan educatie- en bewustwordingscampagnes. Ook bij de gebiedsgerichte aanpak is het cruciaal dat informatie tijdig beschikbaar is. Informatie rond het thema 'voldoende water' is te vinden op <http://www.infocentrum-binnenwateren.nl>.

2.3.3 Werken voor de toekomst

Aanleg van infrastructuur

De komende planperiode is er nadrukkelijk aandacht voor het uitwerken van de kabinetsreactie op het advies van de Deltacommissie 2008, zoals dat ook een vervolg kent in het Nationaal Waterplan. In dat kader draagt Rijkswaterstaat bij aan de opdracht van het kabinet om te onderzoeken welke mate van peilverhoging in het IJsselmeer noodzakelijk is, welke consequenties dat heeft en welke aanvullende maatregelen mogelijk en nodig zijn in de IJsseldelta.

Als no-regret maatregel zal de bestaande spuicapaciteit via de Afsluitdijk worden verhoogd. Zo wordt tijdig ingespeeld op een grotere behoefte aan waterafvoer bij zeer hoge rivierafvoeren of perioden van overmatige neerslag. Bij het onderhouden, uitbreiden of aanleggen van schutsluizen, dijken of kaden en het evalueren van het sluitbeheer van stormvloedkeringen wordt altijd rekening gehouden met het voorkomen van wateroverlast, watertekort en het bestrijden van verzilting. Maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren worden getoetst op hun bijdrage aan het op orde houden van de landelijke waterhuishouding.

Ook na 2015 zijn maatregelen nodig om wateroverlast te voorkomen. Dit speelt o.a. voor het Volkerak-Zoommeer, de Twentekanal en de Hollandsche IJssel. Het gaat om het vergroten van de spuicapaciteit met gemalen of, in combinatie met de aanleg van schutsluizen, het verhogen van kaden om overstromingen te voorkomen. Bij de Hollandsche IJssel gaat het om het goed afstemmen van het sluitregiem van de stormvloedkering op de waterafvoer vanuit de polders.

Vernieuwing in beheer

De klimaatverandering zet de toekomstige zoetwatervoorziening van Nederland onder druk door een stijgende zeespiegel, het indringen van zout water via rivieren en grondwater, verminderde aanvoer van rivierwater en extremere droogte. Zonder adequate maatregelen heeft dit op termijn (schadelijke) gevolgen voor drinkwatervoorziening, landbouw, scheepvaart, natuur en (koel)water gerelateerde economische sectoren. De land- en tuinbouw, maar ook drinkwaterbedrijven, energiebedrijven, industrie en de burgers worden gevraagd om efficiënter en effectiever met zoet water om te gaan.

Nationaal Bestuursakkoord Water

Het Nationaal Bestuursakkoord Water dat in 2003 gesloten is tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten voorziet in een uitvoeringsprogramma voor de aanpak van veiligheid, watervoorziening en het voorkomen van wateroverlast door klimaatverandering. De aanpak is in 2008 herzien en geactualiseerd door afspraken toe te voegen hoe om te gaan met klimaatscenario's en onzekerheden. Tot en met 2015 wordt vastgehouden aan de nu geformuleerde opgave en ingezette maatregelen. In 2010 wordt opnieuw bekeken of het programma voldoende rekening houdt met klimaatscenario's. In 2012 wordt dit opnieuw gedaan met nieuwe klimaatscenario's.

Het Nationaal Waterplan kondigt een heroverweging aan van de huidige strategie voor de zoetwatervoorziening en de bestrijding van verzilting. De oplossingsrichtingen worden samen met de regio's uitgewerkt. De noodzaak voor het aanleggen of aanpassen van infrastructuur maakt daar onderdeel van uit. Mogelijke oplossingsrichtingen dienen wel in relatie te worden gebracht met waterveiligheid, waterkwaliteit en gebruik, zoals voor natuur, landbouw, recreatie, industrie en scheepvaart en met de ruimtelijke inrichting van de verschillende gebieden. Zo vraagt de toenemende zoutindringing via de Nieuwe Waterweg om oplossingen waarbij de Zuidwestelijke Delta en het IJsselmeer een sleutelrol spelen.

Voor de rijkswateren zijn de belangrijkste maatregelen voor het opvangen van wateroverlast en watertekort:

- Doorgaan met het uitvoeren van de trits 'eerst vasthouden, dan bergen en waar nodig vlot en veilig afvoeren'.
- Verbeteren van de uitvoering van het afgesproken peilbeheer en calamiteitenmanagement door het ontwikkelen van passend instrumentarium.
- Bijdragen aan het opstellen van een landelijk verbeterplan waterakkoorden door afspraken te maken over afstemming en verbetering van uitwisseling tussen regionale wateren en rijkswateren. De afspraken zijn gebiedsgericht en houden rekening met het op orde houden van de landelijke waterverdeling.
- Nagaan in welke rijkswateren ook na 2015 nog maatregelen nodig zijn om wateroverlast te voorkomen. Dit speelt onder meer bij het Volkerak-Zoommeer, de Twentekanal en de Hollandsche IJssel.
- De bestaande waterakkoorden toetsen op klimaatbestendigheid. Dit gebeurt door in beeld te brengen welke extra knelpunten er zijn en wat daarvan de kosten zijn. Ook het nagaan van de haalbaarheid van de huidige verplichtingen en de maatschappelijke baten van het huidige voorzieningenniveau zijn nodig voor het afwegen van extra investeringen.

Zoetwatertekort in een land vol water

Door klimaatverandering neemt de beschikbaarheid van zoet water af in de zomer. Dit betekent een grotere kans op watertekorten en meer verzilting van de polderwateren in laag Nederland. Het gaat aan de ene kant om verzilting van het grondwater door het stijgen van de zeespiegel. Aan de andere kant wordt het terugdringen van binnendringend zeewater in de Nieuwe Waterweg steeds moeilijker door afname van de rivierafvoer in de zomer. Hoog Nederland is afhankelijk van grondwater en krijgt met drogere zomers grotere kans op watertekorten. Door op tijd in te spelen op de problemen blijft er voldoende water beschikbaar. Voorwaarden zijn dan wel dat gebruikers zuinig omgaan met zoet water en dat zij ook een bijdrage leveren aan de extra kosten.

Tabel 2.2
Programma voor voldoende water

2.3.4 Programma voldoende water

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal
Het (basis) onderhoud	
Rijkswaterstaat zorgt voor altijd werkende kunstwerken, stuwen en gemalen in zijn beheer	Doorlopend
De regulering van het gebruik	
Tijdige vergunningverlening en handhaving (zie paragraaf 2.6)	Doorlopend
Rijkswaterstaat sluit de verplichte peilbesluiten en leeft ze na	Doorlopend
Rijkswaterstaat actualiseert de waterakkoorden en leeft ze na	Doorlopend
Het zorg dragen voor informatievoorziening over de reguliere waterkwantiteit binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit voor maatschappelijke processen	Doorlopend
De bediening van stuwen en sluizen is te allen tijde operationeel	Doorlopend
Afgesproken extra inspanning	
Renovatie stuwen in de Lek en besturingsinstallatie Haringvlietsluizen	2011
Werken voor de toekomst	
Aanlegprogramma	
Planstudie vergroten spuicapaciteit Afsluitdijk	2012
Vernieuwing van het beheer	
Optimalisatie waterakkoorden (onderlinge samenhang en klimaatbestendigheid)	2012
Verkennen oplossingsrichtingen voor het optimaliseren van de waterverdeling	2013
Verkennen gevolgen aanpassen peilbesluit voor het vergroten van de buffercapaciteit van het IJsselmeer voor de zoetwatervoorziening	2012

2.4 Schoon & gezond water

Kernpunten van het beheer voor de basisfunctie 'schoon & gezond water':

- impuls via uitvoering EU Kaderrichtlijn Water: investeringsimpuls en toetskader en synergie met Natura 2000
- voortzetting huidig emissiebeheer
- voorbereiding op de invoering van de EU Kaderrichtlijn Mariene Strategie

2.4.1 Kenmerken

Het beheer van Rijkswaterstaat richt zich op schoon & ecologisch gezond water in het eigen beheergebied. De voornaamste instrumenten hiervoor zijn vergunningverlening en handhaving (beheer) en het treffen van inrichtingsmaatregelen (aanleg).

Veel verontreinigingen bereiken de rijkswateren vanuit het buitenland, vanuit de regionale wateren of via de lucht. Diffuse bronnen zijn op dit moment de voornaamste oorzaak van verontreiniging van het water. Dit zijn kleine bronnen die door het grote aantal en de brede verspreiding gezamenlijk toch zorgen voor een forse belasting. In het Nationaal Waterplan wordt een landelijke en Europese aanpak om de verontreiniging door diffuse bronnen terug te dringen voortgezet. Bij het terugdringen van verontreinigingen van buiten het eigen beheergebied werkt Rijkswaterstaat samen met andere beheerders in stroomgebiedverband en vervult Rijkswaterstaat een signalerende en agenderende rol richting het beleid.

Het beheer voor schoon & ecologisch gezond water richt zich op vier aspecten:

- Chemische kwaliteit: het beperken van concentraties van 'milieuvreemde' stoffen.
- Fysisch-chemische kwaliteit: de stoffen en parameters, die van nature in het watersysteem voorkomen (zoals zuurstof, fosfaat en stikstof) en de temperatuur van het water. Een zo natuurlijk mogelijk niveau is het uitgangspunt.
- Hydromorfologische kwaliteit: een inrichting van de bodem en oever die goede levenskansen biedt voor aquatische levensgemeenschappen (inclusief hogere organismen).
- Ecologische basiskwaliteit: kenmerkende, gezonde populaties van organismen voor een ecologisch gezond systeem.

De Kaderrichtlijn Water (KRW) kent overigens een specifiek begrippenkader met een deels iets andere indeling. In het Programma bij dit BPRW dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000 wordt dit nader toegelicht.

Voor de functies drinkwater, zwemwater, schelpdierwater en natuur zijn beschermde gebieden aangewezen, waarvoor aanvullende eisen gelden voor de waterkwaliteit. De aanvullende beheertaken voor deze functies worden beschreven in paragraaf 2.6 en paragraaf 2.7. In het kader staat wat het verschil is tussen 'ecologische basiskwaliteit' en 'natuur' voor de rol van Rijkswaterstaat.

Het verschil tussen 'ecologische basiskwaliteit' en 'natuur'

De 'ecologische basiskwaliteit' vormt een belangrijke voorwaarde voor het bestaan van 'natuur' in de vorm van specifieke soorten en habitats. Of deze natuurwaarden werkelijk aanwezig zijn, is ook afhankelijk van andere aspecten, zoals van rust en ruimte of van beheermaatregelen zoals maaien van riet. De 'ecologische basiskwaliteit' in de rijkswateren is de taak en verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat en staat beschreven in deze paragraaf. De (aanvullende) taak en verantwoordelijkheid voor de instandhouding van natuurwaarden wordt beschreven in paragraaf 2.6 en paragraaf 2.7. Daarbij wordt onder andere ingegaan op de wijze waarop de opgave voor Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden, wordt ingevuld voor de rijkswateren. De bijdrage voor de EU-aalverordening komt in paragraaf 2.7 aan de orde.

Vanaf de tweede helft van de vorige eeuw zijn de waterkwaliteitsproblemen aangepakt met een accent op de chemische en fysische kwaliteit. Het Nationaal Waterplan houdt vast aan de bronaanpak. Leidende beginselen daarvoor zijn het voorzorgsprincipe, toepassing van best beschikbare technieken (BBT) en 'de vervuiler betaalt'. Vanaf de Vierde Nota Waterhuishouding kwamen daar ecologische herstelmaatregelen bij gericht op de hydromorfologische en ecologische kwaliteit. Een overzicht van de bestaande wettelijke en beleidsmatige kaders hiervoor is opgenomen in bijlage I.

De uitvoering van de KRW zorgt voor aanzienlijke veranderingen in het waterkwaliteitsbeheer: een nieuwe indeling in waterlichamen, andere monitoring en beoordeling, nieuwe doelen, een verplichtend maatregel-pakket, intensivering van publieke participatie en versterkte regionale samenwerking. De KRW geeft ook een belangrijke impuls aan de ecologische en hydromorfologische kwaliteit door het vastleggen van ecologische doelen per waterlichaam en door het treffen van inrichtingsmaatregelen om deze doelen te bereiken. Alle te maken afwegingen en motiveringen worden aan strikte Europese regels gebonden en dat leidt tot een andere opzet en juridische status van alle waterbeheerplannen waaronder dit BPRW. Het BPRW markeert voor de KRW ook de stap van voorbereiding naar uitvoering.

Juridische verankering

De juridische verankering van de KRW-doelstellingen in de Nederlandse wetgeving is op het moment van het schrijven van dit BPRW nog niet volledig afgerond. Voorzien is dat dit plaats zal vinden in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw). Overal waar elders in het BPRW of Programma over Bkmw wordt gesproken is dit voorbehoud van toepassing. De veranderde wet- en regelgeving (met name de Waterwet) en het Bkmw zorgen ervoor dat bestaande handboeken voor bevoegde overheden deels niet meer up to date zijn. Het Nationaal Waterplan kondigt een nieuw Handboek wet- en regelgeving Waterbeheer aan. In paragraaf 2.7. is aangegeven in hoeverre voor de drinkwaterfunctie wordt voldaan aan de specifiek daarvoor geldende doelen.

2.4.2 Vasthouden van het basisniveau

Basisonderhoud

Rijkswaterstaat werkt met de volgende beheertaken aan schoon & gezond water:

- Regulering van het gebruik door derden via vergunningverlening en handhaving. Als gevolg van de invoering van de Waterwet treedt een verschuiving op van vergunningverlening naar handhaving. Dit wordt verder uitgewerkt in paragraaf 2.6. Bij extra inspanning wordt aangegeven hoe de invoering van de KRW doorwerkt in de vergunningverlening.
- Afstemming met andere beheerders en agendering. De stroomgebiedbenadering van de KRW en de daarvoor noodzakelijke onderlinge afstemming tussen landen en regionale beheerders vormt een belangrijke sleutel voor verdere verbetering van de waterkwaliteit. Ook in internationaal verband komen afspraken tot stand over de waterkwaliteitsopgaven: in de riviercommissies (Rijn-, Maas-, Schelde- en Eemscmissie) en voor de Noordzee in de OSPAR-conventie. De verantwoordelijkheid voor internationale afstemming is verdeeld over verschillende ministeries, net als de verantwoordelijkheid voor de aanpak van diffuse bronnen. Rijkswaterstaat is als beheerder betrokken, zal het beleid kritisch volgen en waar nodig anderen aanspreken op hun verantwoordelijkheid om knelpunten op te lossen.
- Monitoring en informatievoorziening. Ter ondersteuning van het beheer voor waterkwaliteit voert Rijkswaterstaat een monitoringprogramma uit. Dit biedt ook gegevens voor verplichte internationale rapportages, zoals voor de KRW en OSPAR. De monitoring voor de KRW staat nader beschreven in hoofdstuk 16 van het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Insteek is om sober en doelmatig te monitoren door slim en kosten-effectief parameters en locaties te selecteren.
- Als grote beheerder wil Rijkswaterstaat tevens een voorbeeldfunctie vervullen op het gebied van milieuverantwoorde toepassing van materialen en de uitvoering van activiteiten. Rijkswaterstaat werkt conform de milieubarometer 'Goud' voor duurzaam terreinbeheer. Dat betekent dat in beginsel geen chemische onkruidbestrijding plaatsvindt. Ook bij andere onderhoudswerkzaamheden en bij het vlootbeheer wordt gestreefd naar de toepassing van milieuvriendelijke materialen.

Afgesproken extra inspanning

De invoering van de KRW brengt met zich mee dat afzonderlijke waterlichamen aan chemische en ecologische doelen moeten voldoen. Het BPRW voorziet, daar waar de doelen nog niet zijn bereikt, in aanvullende maatregelen om deze (op termijn) te halen. Deze maatregelen zijn opgenomen in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Omdat het halen van de doelen ook bepaald wordt door generiek beleid en maatregelen elders in het stroomgebied is daarmee bij opstellen van het maatregelenprogramma rekening gehouden.

Bij de invoering van de KRW zijn de doelen en de maatregelen in verband gebracht met de huidige activiteiten die plaatsvinden in de rijkswateren of die gevolgen hebben voor de rijkswateren. Daarbij geldt als algemeen uitgangspunt dat, naast de doelstellingen voor de waterkwaliteit, ruimte aanwezig moet zijn voor een normale maatschappelijke ontwikkeling met de daarbij behorende (economische) activiteiten. De voorgenomen maatregelen beogen mede daarvoor ruimte te scheppen.

Implementatie KRW

De juridische verankering van de KRW-doelstellingen in de Nederlandse wetgeving is op het moment van het schrijven van dit BPRW nog niet volledig afgerond. Voorzien is dat dit plaats zal vinden in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw) dan wel in een vergelijkbare regeling met een zelfde wettelijke status. In dit Besluit zijn de doelen voor de goede chemische en ecologische toestand wettelijk vastgelegd in de vorm van milieukwaliteitseisen. De chemische doelen zijn direct verwoord in het Besluit, de ecologische doelen zijn opgenomen via een verwijzing naar de referenties en maatlatten voor natuurlijke wateren (STOWA 2007-32) en omschrijving MEP en maatlatten voor sloten en kanalen (STOWA 2007-32b). Het Besluit werkt ook het principe van geen achteruitgang nader uit. Er is nadrukkelijk geen directe koppeling tussen individuele besluiten (bijvoorbeeld nieuwe vergunningen) en de milieukwaliteitseisen. Dit betekent dat doorwerking van de eisen uit het Bkmw naar individuele besluiten indirect gebeurt via de water(beheer)-plannen. De doelen, de maatregelen en de wijze van toetsing moeten adequaat in het BPRW verankerd zijn. Daarom is dit expliciet uitgewerkt in een toetsingskader. De volledige uitwerking is opgenomen in het bijbehorende Programma.

Het toetsingskader geeft aan op welke wijze Rijkswaterstaat in zijn rol als bevoegd gezag of wettelijk adviseur nieuwe ontwikkelingen of lozingen toetst aan de vereisten van de KRW. Het toetsingskader beschrijft concreet hoe er aan de diverse KRW-doelen getoetst gaat worden. De centrale vraag bij deze toetsing is of de gestelde KRW-doelen gehaald kunnen worden, indien de nieuwe ontwikkeling of lozing plaats zal vinden zoals beoogd door de initiatiefnemer. Daarnaast is op het niveau van het waterlichaam de toets op 'geen achteruitgang in de toestand' relevant. Het preventief toetsen van nieuwe initiatieven aan het water(kwaliteits)beleid is uiteraard niet nieuw. Het is ook nu een centraal onderdeel van het reguliere (emissie)beheer. Dat beheer blijft dan ook volledig in stand. Het toetsingskader vormt daarop een aanvulling en wordt pas relevant voor afweging, nadat een activiteit op grond van het reguliere beleid al toelaatbaar is bevonden. Aldus wordt het huidige beschermingsniveau van de waterkwaliteit gehandhaafd, zoals de KRW ook vereist.

Dit toetsingskader treedt voor Rijkswaterstaat in de plaats van de Leidraad KRW, vergunningverlening en handhaving in het kader van de Wvo. Deze KRW-Leidraad is inmiddels verouderd en op onderdelen niet meer volledig in lijn met de voorziene wijze van vastlegging in het Bkmw. Rijkswaterstaat zal het toetsingskader zonodig in de toekomst actualiseren en aanpassen bijvoorbeeld als er relevante wijzigingen plaatsvinden in de wettelijke regeling of vanuit de toepassingspraktijk bijstelling van de werkwijze noodzakelijk blijkt. De meest recente versie zal in dat geval los van het BPRW als beleidsregel worden gepubliceerd. Indien in de toekomst een nieuwe algemeen toepasbare handreiking op dit gebied wordt vastgesteld, en uiteraard voor zover die op onderdelen zou afwijken van dit toetsingskader, zal Rijkswaterstaat zich daaraan committeren.

Het toetsingskader is op hoofdlijnen beschreven in paragraaf 1.3 van het hiervoor genoemde Programma en wordt hieronder verkort uiteengezet.

Toetsing van nieuwe activiteiten in de rijkswateren

Waarop is het toetsingskader van toepassing?

Het toetsingskader is van toepassing op initiatieven en eigen werken die nu nog niet te voorzien zijn of waarvan de gevolgen nog onvoldoende concreet inzichtelijk zijn. De mogelijke effecten van dergelijke initiatieven zijn dus niet meegewogen in het huidige BPRW. Het gaat om initiatieven van derden en Rijkswaterstaat zelf. Bijvoorbeeld uitbreiding van lozingen en nieuwe lozingen, fysieke ingrepen in het waterlichaam en visbeheerplannen. Dergelijke initiatieven vragen van Rijkswaterstaat een specifieke beoordeling op KRW-doelen bij een procedure waar Rijkswaterstaat een expliciete rol heeft, zoals een vergunningtraject of een advies in het kader van de watertoets. De beoordeling van het potentiële effect van een nieuwe ontwikkeling gebeurt op het niveau van het waterlichaam. In de praktijk gaat het meestal om initiatieven met een substantiële omvang. Het toetsingskader is niet van toepassing op in het Programma opgenomen KRW-maatregelen of andere maatregelen die op dit moment al in uitvoering of getoetst zijn.

Toetsingskader

Het toetsingskader vormt een aanvulling op het reeds bestaande vergunningenbeleid. De maatgevende elementen voor de toetsing zijn voor elk waterlichaam beschreven in het Programma bij dit BPRW:

- relevante generieke chemische doelstellingen uit wetgeving en waterlichaamspecifieke fysisch-chemische en biologische doelstellingen
- beoordeling huidige toestand en trends
- knelpuntenanalyse en vormen van belasting
- verwachte verbeteringen door vastgesteld generiek beleid, geprogrammeerde waterlichaamspecifieke maatregelen en bovenstroomse (internationale en regionale) maatregelen.

Deze elementen bepalen in welke mate nieuwe ontwikkelingen risico kunnen opleveren voor de KRW-doelstellingen. In de procedure is vervolgens de afweging aan de orde of dat leidt tot toestaan, toestaan onder aanvullende voorwaarden of niet toestaan.

Het toetsingskader voorziet voor lozingen van chemische stoffen en warmte als vertrekpunt in continuering van het bestaande emissiebeleid. Concreet houdt dat in: beoordeling volgens het preventieve emissiespoor en volgens de emissie-immissietoets op het niveau in en nabij de mengzone. Voor de KRW wordt nu op het niveau van het waterlichaam een beoordeling toegevoegd. Deze beoordeling betreft de verstoring van het verbeteringstraject gericht op het bereiken van doelen, het risico van achteruitgang en de eisen die gelden vanuit specifieke beschermde functies.

Bij nieuwe fysieke ingrepen bestaat nog geen standaardpraktijk voor beoordeling. Het toetsingskader vult dat nu in. Voor ieder watertype bestaan specifieke maatregelen voor de beoordeling van de verschillende kwaliteitselementen. Belangrijk zijn ingrepen waarbij een substantieel deel van het maatgevende areaal (bijvoorbeeld ondiepe waterzone op land-waterovergang) verdwijnt of de natuurlijke kwaliteitskenmerken (vorm, dynamiek) structureel worden aangetast. Negatieve effecten op de ontwikkelingsmogelijkheden voor waterplanten (macrofyten) krijgen extra aandacht omdat aard en omvang van aanwezige waterplanten een belangrijke stuurfactor zijn voor de overige kwaliteitselementen. Naar verwachting treedt niet snel achteruitgang in een waterlichaam op, maar bij omvangrijke of meerdere kleinere ingrepen kan dit wel gebeuren.

Op basis van de huidige inzichten blijft voldoende ruimte voor nieuwe activiteiten bestaan. Uit de analyses per waterlichaam blijkt dat de chemische opgave relatief beperkt is. Ook zijn nieuwe productieprocessen minder milieubelastend en zullen internationaal en generiek beleid hun vruchten afwerpen. De toetsing van recente initiatieven toont dat nieuwe fysieke ingrepen in het algemeen geen significant negatieve effecten op het niveau van het waterlichaam hebben of dat effecten met gerichte mitigerende en compenserende maatregelen te voorkomen zijn. Risico's als gevolg van nieuwe activiteiten zijn echter niet bij voorbaat uit te sluiten. Een beoordeling per geval blijft daarom noodzakelijk.

Kaart 2.3
Maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water

2.4.3 Werken voor de toekomst

Aanleg

Onder aanleg vallen de ecologische inrichtings- en herstelmaatregelen, en de sanering van waterbodems.

Ecologische inrichtings- en herstelmaatregelen

Met de KRW komt meer dan in het verleden het zwaartepunt op de inrichting van het watersysteem te liggen.

De rijkswateren wijken bijna allemaal hydromorfologisch sterk af van de natuurlijke situatie. Het maatschappelijk nut rechtvaardigt ingrepen zoals bedijking, kanalisatie en peilbeheer. Deze ingrepen zijn voor de KRW dan ook als onomkeerbaar beoordeeld en leiden tot aangepaste doelstellingen. Tegelijk zijn wel veel verbeteringen mogelijk via gerichte inrichtings- en herstelmaatregelen. Daarom wordt de komende planperiode ingezet op de uitvoering van een ambitieus pakket aan ecologische herstelmaatregelen. Naast de bijdrage aan de KRW doelen, leiden deze maatregelen tot de benodigde watercondities voor Natura 2000-doelsoorten. De gevolgde redeneerlijn voor het afleiden van maatregelen is opgenomen in bijlage II.

In verband met de grote samenhang tussen de maatregelen voor de KRW en Natura 2000 is ervoor gekozen om deze geïntegreerd uit te werken, volgend op de maatregelen voor WB21. Alle maatregelen zijn opgenomen in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000.

Samenhang WB21, KRW en Natura 2000

De opgaven voor WB21, KRW en Natura 2000 zijn op elkaar afgestemd. Maatregelen die nodig zijn om te voldoen aan de opgave van WB21 zijn leidend. Het halen van de KRW doelen waarborgt de ecologische basiskwaliteit. Natura 2000 maatregelen voor specifieke soorten en hun leefgebieden vullen de ecologische basiskwaliteit aan. KRW en Natura 2000 verbeteren zo samen de ecologische kwaliteit van het systeem. De KRW-maatregelen zijn mede beoordeeld op hun bijdrage aan Natura 2000. De WB21- en KRW-maatregelen zijn ook beoordeeld op mogelijke negatieve effecten op het halen van de Natura 2000 doelen. Dit is in het plan-MER getoetst. Daarnaast is gekeken of de maatregelen voldoende robuust zijn, dat wil zeggen niet strijdig zijn met de klimatologische ontwikkelingen.

De maatregelen richten zich op vier thema's:

Thema	Maatregelen	WB21/KRW/ Natura 2000
Voldoende water	- Voorkomen van wateroverlast	WB21
Schoon water	- Verbeteren van de waterkwaliteit	KRW en WB21
Leefgebied	- Vergroten van de morfologische dynamiek - Vergroten van het areaal en de diversiteit van habitats - Rust en ruimte	KRW en Natura 2000
Verbindingen	- Opheffen van belemmeringen voor vismigratie binnen het watersysteem en andere (regionale) wateren	KRW en Natura 2000

Tabel 2.3
Inrichtings- en herstelmaatregelen
per thema

Het KRW-deel van het maatregelenpakket maakt deel uit van de Stroomgebiedbeheerplannen die voorzien in de rapportage van de KRW-verplichtingen aan de Europese Commissie.

Aanvullend op de KRW-maatregelen voert Rijkswaterstaat verkenningen en planstudies uit, die mede een verbetering van de waterkwaliteit tot doel hebben. Een relevante uitsnede is opgenomen in paragraaf 2.4.4. Eveneens in aanvulling op de KRW-maatregelen zoekt Rijkswaterstaat actief naar mogelijkheden om bij de uitvoering van (groot) onderhoud de ecologische kwaliteit verder te verbeteren, bijvoorbeeld via natuurvriendelijke oevers in kanalen.

Sanering waterbodems

Rijkswaterstaat sluit het huidige Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren, dat gebaseerd is op de Wet bodembescherming, in 2013 af. De nog lopende saneringen maken vanaf dit BPRW onderdeel uit van het maatregelenpakket van de KRW.

De staatssecretaris heeft in het kader van de bezuinigingen besloten om het resterende budget voor de uitvoering van het Saneringsprogramma te besteden aan de uitvoering van de lopende saneringen en de saneringen voor overdrachtslocaties. Het gaat om twaalf locaties. Na de sanering van deze locaties resteren nog ongeveer 200 potentieel verontreinigde locaties die op basis van de Wet bodembescherming waren opgenomen in het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren.

Nieuwe kaders voor waterbodems

Slechts een zeer klein deel van de waterbodems vormt door hun ernstige verontreiniging een beperking voor het halen van de beleidsdoelen in het oppervlaktewater of het grondwater. Toch vormen waterbodems sinds jaar en dag een probleem bij de uitvoering van werkzaamheden in en bij het watersysteem.

Dit komt vooral door de ingewikkelde, sterk versnipperde regelgeving en het structurele gebrek aan betaalbare bestemmingen voor baggerspecie. Met het Besluit bodemkwaliteit is inmiddels een vereenvoudigd toepassingskader beschikbaar gekomen voor baggerspecie. In de komende planperiode wordt een handreiking ontwikkeld voor het beoordelen van verontreinigde waterbodems onder de Waterwet. Verontreinigde waterbodems worden daarbij niet langer gezien als een zelfstandig vraagstuk, maar als een integraal onderdeel van het waterbeheer. De waterbeheerders kunnen op basis van de handreiking nagaan in hoeverre de kwaliteit van de waterbodem het halen van de beleidsdoelen voor oppervlaktewater en grondwater belemmert en welke bijdrage waterbodemmaatregelen kunnen leveren aan het halen van deze beleidsdoelen.

Binnen de nieuwe kaders die de Waterwet vanaf eind 2009 biedt, wil Rijkswaterstaat in de komende planperiode meer inzicht verkrijgen in mogelijke belemmeringen door de waterbodem voor een gezond functioneren van het watersysteem en voor het gebruik. Speciaal wordt gekeken naar eventuele belemmeringen uit voortkomen en wat daartegen te doen is. Deze vragen leiden tot een overzicht van ingrepen en kosten. Deze informatie wordt gebruikt bij het opstellen van een maatregelenpakket voor de volgende planperiode. Rijkswaterstaat houdt in de huidige planperiode bij andere ingrepen in de waterbodem rekening met eventueel aanwezige verontreiniging. Dat kan leiden tot hogere kosten (vooral wat betreft transport, verwerking en stort) en wijzigingen in de planning.

De restcapaciteit van de bestaande depots is ruim voldoende om de baggerspecie tot 2021 te bergen.

Tabel 2.4
KRW-maatregelen voor de
rijkswateren.

In tabel 2.4 zijn alle KRW-maatregelen voor de rijkswateren samengevat. De maatregelen na 2015 zijn richtinggevend en zullen bij het voorbereiden van het volgende BPRW opnieuw bekeken worden.

Thema	Type maatregel	Opgave		Eenheid
		2010-2015	2015-2027	
Verbindingen	Vispassages en -geleiding, herstel verbindingen bij beekmondingen, gemalen en zoet-zout overgangen	109	95	Locaties
Schoon water	Emissiebeheer	4	1	Locaties
	Waterbodemsanering	2.451	0	ha
	Onderzoek en verkenningen rwzi's, drinkwater en slibvang voorbeeldgedrag	30	1	Verkenningen
	Visbeheer	111.000	91.000	ha
Leefgebied	Natuurvriendelijke (voor)oevers	183 km +44 ha	197 km + 159 ha	km, ha
	Aantakken strangen	42	88	km
	Kunstmatige riffen / zeegras	29	0	ha
	Getijdenatuur / kwelders	633	555	ha
	Nevengeulen	42	20	km
	Uiterwaardverlaging	837 ha + 9,9 km	621 ha + 25 km	ha, km
	Natuurlijk peilbeheer (stuwen)	2	4	Locaties
	Maaibeheer	615	80	ha

Vernieuwing beheer

Afstemming met andere waterbeheerders blijft een belangrijk aandachtspunt voor de volgende generatie Stroomgebiedbeheerplannen. Met de regionale beheerders zijn daarom afspraken gemaakt om gezamenlijke stofstromenstudies op te pakken en tot gezamenlijke afweging van kosteneffectieve maatregelen te komen.

De eutrofiëringproblematiek roept ook een duidelijke vraag op over de aanscherping van het mestbeleid, aangezien uitspoeling van meststoffen van het gehele (internationale) stroomgebied een belangrijke bron is voor eutrofiëring. Pilots op het gebied van mestvrije stroken en zuivering van rietvelden op gebiedsniveau worden inmiddels in gang gezet. Ook via rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) kan de eutrofiëring verder worden teruggedrongen. In dat verband zal Rijkswaterstaat bij de vergunningverlening voor rwzi's kiezen

voor best haalbare lozingsniveaus voor onder andere stikstof en fosfaat. Deze benadering is in lijn met de AMvB Stedelijk Afvalwater en het inspectiekader dat de Inspectie Verkeer en Waterstaat ontwikkelt voor rwzi's.

Rijkswaterstaat wil het duurzaam beheer van het eigen areaal verder aanscherpen door de toepassing van duurzame materialen en het gebruik van grondstoffen te meten.

2.4.4 Programma voor schoon & gezond water

Tabel 2.5
Programma voor schoon
& gezond water

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal
Het (basis) onderhoud	
Onderhoud ecologische voorzieningen (vooral natuurvriendelijke oevers en vispassages)	Doorlopend
De regulering van het gebruik	
Tijdige vergunningverlening en handhaving (zie paragraaf 2.6)	Doorlopend
Het zorgen voor goede afstemming met andere beheerders en agendering	Doorlopend
Het zorg dragen voor informatievoorziening over reguliere waterkwaliteit en ecologie binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit voor (inter)nationale verplichtingen en maatschappelijke processen	Doorlopend
Afgesproken extra inspanning	
Bij variabel onderhoud bezien of er mogelijkheden zijn om de ecologische kwaliteit te verbeteren, bijvoorbeeld door natuurvriendelijke oevers in kanalen	2010-2015
Doorvoeren voorbeeldfunctie als milieuverantwoord beheerder	Doorlopend
Toepassen BPRW als toetskader voor de KRW bij activiteiten in de rijkswateren	Doorlopend
Werken voor de toekomst	
Aanlegprogramma	
Verbeterprogramma waterkwaliteit:	
- Uitvoeren ecologische inrichtingsmaatregelen KRW volgens het Programma bij dit BPRW	2015 (eerste planperiode)
- Uitvoeren saneringsprogramma Waterbodems volgens het Programma bij dit BPRW	2013
Overige natte natuurprojecten: IJsselmeer	2013
Natuurcompensatie Perkpolder	2014
Planstudie ecologisch herstel Eem- en Gooimeer	2010
Planstudie verbetering waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer	2012
Vernieuwing van beheer	
Evaluatie huidig Programma en voorbereiding programma KRW voor volgende planperiode	2015
Uitvoering Kaderichtlijn Mariene Strategie	2015

2.5 Scheepvaart

Kernpunten van het beheer voor de functie 'scheepvaart':

- wegwerken van achterstallig beheer & onderhoud
- professioneel verkeersmanagement
- verkeerscentrales
- landelijk operationeel centrum
- corridor aanpak
- accommoderen van groei

2.5.1 Kenmerken

Nederland is een knooppunt van internationaal vervoer over water. Het is voor Nederland van groot belang deze positie vast te houden, te benutten en verder uit te bouwen. De Nederlandse positie berust op een robuust vaarwegennetwerk, aansluitend op het internationale netwerk, met voldoende capaciteit en in goede staat van onderhoud. Naast het transport van goederen heeft het vaarwegennet ook een belangrijke rol voor de recreatie. Goederentransport en recreatief reizen houden geen rekening met beheergrenzen. Daarom is het denken en werken in corridors in ontwikkeling. Samen met andere vaarwegbeheerders streeft Rijkswaterstaat naar eenduidig, transparant en doelmatig beheer van de vaarweg, gericht op het garanderen van betrouwbare reistijden, goede bereikbaarheid en continuering van de hoge graad van veiligheid van het vervoer over water bij een toenemende verkeersintensiteit en toename van de omvang van de schepen.

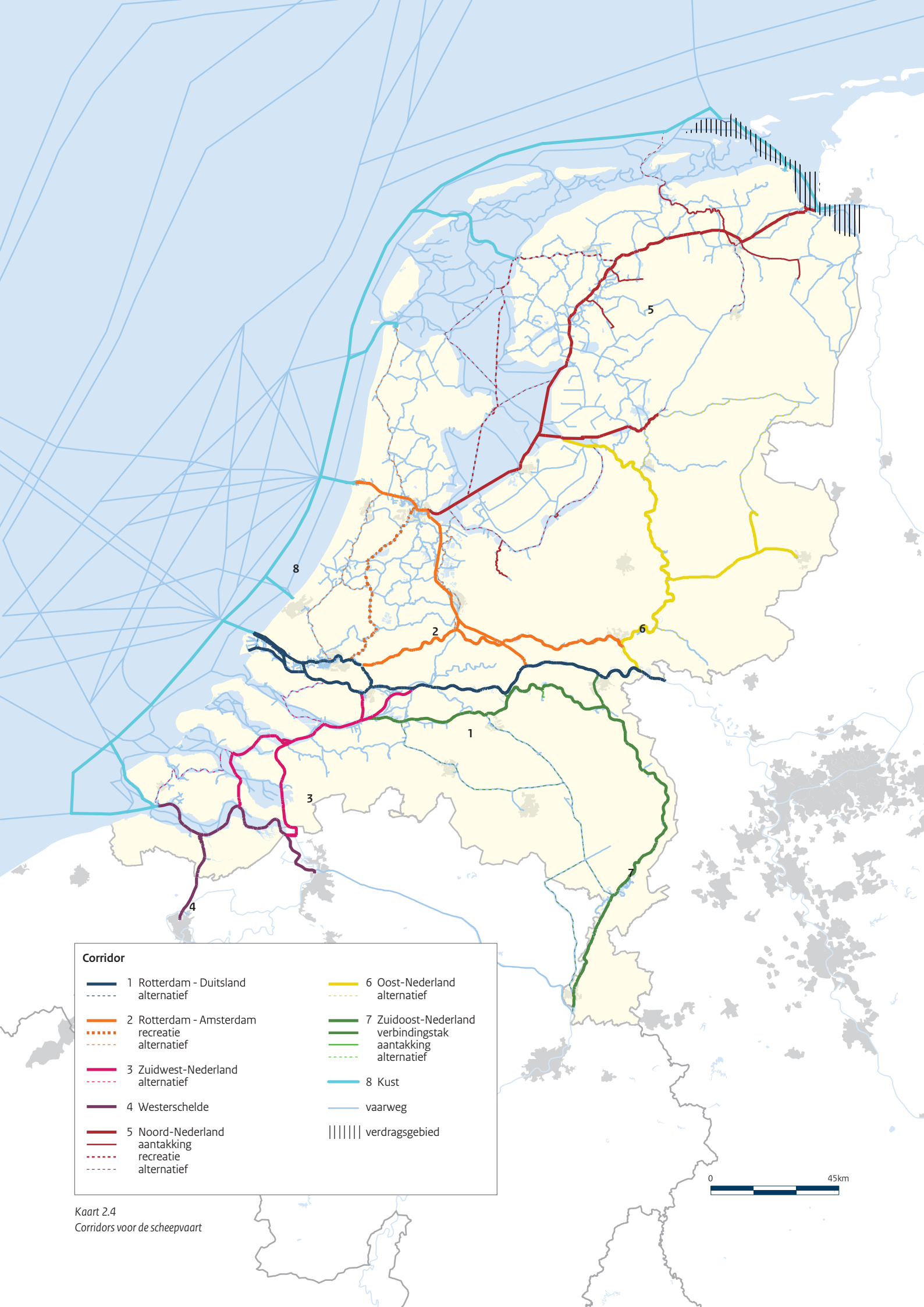
De vaarwegen in Nederland zijn als volgt ingedeeld:

- hoofdtransportassen, inclusief de toegangsheuvelen tot de zeehavens: in beheer bij Rijkswaterstaat
- hoofdvaarwegen: in beheer bij Rijkswaterstaat en provincies
- overige vaarwegen: in beheer bij Rijkswaterstaat, provincies, waterschappen en gemeenten

De hoofdtransportassen en hoofdvaarwegen zijn grotendeels eigendom van het Rijk en het beheer & onderhoud is in handen van Rijkswaterstaat. Hierop zijn twee uitzonderingen. De gemeente Rotterdam is eigenaar van het Hartelkanaal en het Havenbedrijf Rotterdam is verantwoordelijk voor het beheer & onderhoud. De andere uitzondering is de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl, die bestaat uit het Prinses Margrietkanaal, het van Starckenborghkanaal en het Eemskanaal. Het eerste kanaal is eigendom van de provincie Friesland en de twee andere kanalen zijn eigendom van de provincie Groningen. Deze provincies dragen ook zorg voor het beheer & onderhoud, waarbij bekostiging plaatsvindt door het ministerie van VenW. In een te sluiten overeenkomst zullen nadere afspraken gemaakt worden tussen het ministerie van VenW en beide provincies over de wijze waarop dit beheer zal plaatsvinden. Hierbij zullen dezelfde uitgangspunten en methodiek gehanteerd worden als voor de andere hoofdvaarwegen. Ook voor het nautische beheer zijn er uitzonderingen. Rijkswaterstaat voert geen nautisch beheer over de Nieuwe Waterweg, Hartelkanaal, Nieuwe Maas, Noordzeekanaal en de toegang tot Den Helder. Dat is in handen van respectievelijk de betreffende havenbedrijven en de Koninklijke Marine.

Omgekeerd zijn ook enkele vaarwegen in eigendom, beheer & onderhoud bij het Rijk, die gelet op de functie van deze vaarwegen, thuishoren bij de provincie, de gemeente of het waterschap waarin deze vaarwegen gelegen zijn. Overdracht van deze vaarwegen vindt plaats op basis van de uitgangspunten van Brokx-Nat en zal geëffectueerd worden zodra er overeenstemming bestaat tussen betrokken partijen en de financiële middelen voor de overdracht beschikbaar zijn.

De Nota Mobiliteit kent streefbeeldten ten aanzien van vaarwegklasse en doorvaarthoogte voor elk van deze categorieën. De kwalitatieve eisen, zoals beschreven in de Richtlijnen Vaarwegen 2005, worden bij aanlegprojecten gehanteerd. Extra investeringen zijn beschikbaar voor verbeteren van de bereikbaarheid van binnenhavens.

Corridor

	1 Rotterdam - Duitsland alternatief		6 Oost-Nederland alternatief
	2 Rotterdam - Amsterdam recreatie alternatief		7 Zuidoost-Nederland verbindingstak aantakking alternatief
	3 Zuidwest-Nederland alternatief		8 Kust
	4 Westerschelde		vaarweg
	5 Noord-Nederland aantakking recreatie alternatief		verdragsgebied

Kaart 2.4
Corridors voor de scheepvaart

Bezien vanuit de logistieke ketens en recreatieve routes zijn – overkoepelend aan de vaarwegindeling – een achttal corridors benoemd. De corridors verbinden belangrijke economische en recreatieve centra. Ze vormen een netwerk van vaarwegen met verschillende beheerders. Gedurende de planperiode zal samen met de overige vaarwegbeheerders en met de verschillende partijen in de logistieke keten invulling worden gegeven aan de corridors. De netwerk- en ketenbenadering zijn hierbij het uitgangspunt. De samenwerking in de corridors draagt bij aan de verbetering van de bedrijfsprocessen van vaarwegbeheerders, vervoerders, verladers, overslag- en distributiebedrijven bij een gelijkblijvend veiligheidsniveau.

Trans Europees Netwerk

De Maasroute maakt als corridor onderdeel uit van een Trans Europees Netwerk (TEN). TEN wordt ook wel de grote ruit genoemd, gevormd door de Maasroute, de Waal, het Albertkanaal en de Schelde-Rijn verbinding. Deze ruit is van groot belang voor de achterlandverbindingen van de havens van Rotterdam en Antwerpen en bevat alternatieve routes. Een gebruiker kan vanuit Born kiezen om onderlangs via Ternaaien - Albertkanaal naar Antwerpen/Rotterdam te varen of bovenlangs via Weurt en de Waal.

De keuze van de acht corridors is gebaseerd op de onderstaande criteria:

- bereikbaarheid economische centra en bereikbaarheid watersportcentra
- robuustheid (beschikbaarheid) van het netwerk
- betrouwbaarheid van het netwerk
- huidige en toekomstige goederenstromen
- vervoerde containers en andere eenheidslading
- alternatief voor of aanvulling op andere modaliteiten
- distributiefunctie

De acht corridors zijn:

1. Rotterdam - Duitsland
2. Amsterdam - Rijn
3. Westerschelde - Rijn
4. Westerschelde
5. Amsterdam - Noord-Nederland
6. Rijn - Oost-Nederland
7. Maasroute
8. Kustcorridor

Een robuuste en betrouwbare vervoersmodaliteit draagt bij aan het landelijke mobiliteitsvraagstuk.

De vervoersintensiteit op de vaarweg neemt toe met ongeveer 10 tot 20 procent in de periode tot 2020 en de eenheden worden groter (Verkeer en vervoer in de Welvaart en Leefomgeving, MNP 2006). Dit levert een toename op van het risicoprofiel voor de verkeersafwikkeling en legt een groter capaciteitsbeslag op de sluizen. De recreatievaart is een volwaardige verkeersdeelnemer. De zorg voor een veilige en vlotte vaart heeft ook betrekking op deze doelgroep. Deze paragraaf gaat dieper in op de beroepsvaart, de recreatievaart wordt uitgewerkt in paragraaf 2.6 en in paragraaf 2.7.

De Noordzee is met ongeveer 260.000 scheepsbewegingen per jaar een van de drukst bevaren zeeën. Meer dan 110.000 van deze scheepsbewegingen zijn van en naar Nederlandse zeehavens. In de aanloopgebieden naar de havens en langs de kust zal het scheepvaartverkeer in de komende periode niet alleen drukker maar ook meer divers worden: naast handelsvaart, zeesleepvaart, schepen van de waterbouw en visserij is sprake van een toenemend recreatief gebruik door de pleziervaart. Schepen met heel verschillende manoeuvreercharacteristieken, groottes en snelheden komen samen.

Binnenvaart	Noordzee
HTA - hoofdtransportas	verkeersscheidingsstelsel
HWW - hoofdvaarweg	Noordzeenetwerk
OVW - overige vaarweg	verdragsgebied

0 45km

Kaart 2.5
Vaarwegen

2.5.2 Vasthouden van het basisniveau

Basisonderhoud

Het dagelijkse beheer bestaat uit de volgende taken:

- volgens vooraf vastgestelde normen onderhouden van vaarwegprofiel, kunstwerken en vaarweginstrumentarium
- het juridisch en ruimtelijk beheren van de vaarweg en de vaarwegfunctie in relatie tot de overige functies binnen en buiten het netwerk

Bij het dagelijkse beheer & onderhoud van de vaarwegen loopt de prioriteit volgens de reeks hoofdtransportassen, hoofdvaarwegen en overige vaarwegen. Het basisonderhoud betreft het reguliere beheer & onderhoud van de infrastructuur voor het hoofdvaarwegennet, inclusief de kustzone. Hieronder vallen onder meer baggerwerkzaamheden, onderhoud van oevers, objecten en kunstwerken en vervangingen van objecten of kunstwerken bij het einde van hun levensduur. Bij het onderhoud wordt de hinder voor de vaarweggebruikers zo veel mogelijk beperkt en is de informatievoorziening over de aard en duur van de werkzaamheden en de omleidingroutes op orde. Een landelijke hinderplanning verschaft inzicht in de werkzaamheden op corridorniveau en vormt de basis voor de vereiste afstemming tussen diensten van Rijkswaterstaat en andere overheden. Rijkswaterstaat gaat ervan uit dat bij onderhoud en vervanging altijd duurzaam geproduceerde materialen worden gebruikt. Dit is een standaard contracteis.

Gebruik

Een belangrijke taak van Rijkswaterstaat is de regulering van het gebruik door middel van verkeersmanagement. Het verkeersmanagement en het werken met corridors wordt in nauwe samenwerking met de andere beheerders van de vaarwegen ingevuld. Verkeersmanagement draagt bij aan het garanderen van een betrouwbaar vervoer over water bij een tenminste gelijkblijvend veiligheidsniveau. Ook voor de scheepvaart geldt dat Rijkswaterstaat gastheer is op het water. Voor de beroepsvaart en de recreatievaart komt dit bijvoorbeeld tot uitdrukking in de inspanningen voor een vlotte en veilige afwikkeling van het verkeer. Voor de pleziervaart is een specifiek voorbeeld de stewards die hulp bieden bij drukke sluizen.

De verwachte toename van het verkeer over water, zowel van beroeps-, als van recreatievaart, betekent permanente aandacht voor handhaving en/of verbetering van het veiligheidsniveau op het water. Ook het beperken van verontreinigingen door de scheepvaart hoort daarbij. Zo houdt Rijkswaterstaat in samenwerking met het Havenbedrijf Rotterdam toezicht op het omgaan met afvalstoffen aan boord van schepen (scheepsmilieucontroles). Het Scheepsafvalstoffenverdrag dat in 2009 in werking is getreden, biedt betere aanknopingspunten voor de handhaving. De samenwerking met de andere partners op het water, zoals de Dienst Waterpolitie van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD), het Havenbedrijf Rotterdam en de Inspectie van Verkeer en Waterstaat, is de basis voor een landelijke veiligheidsagenda.

De taken van verkeersmanagement zijn:

- verkeersbegeleiding
- verkeersordening
- bediening van sluizen en bruggen
- handhaving
- vergunningverlening
- incidentmanagement
- informatievoorziening

Publieksgericht werken: enkele voorbeelden

In oktober 2008 is het loket vergunningen bijzondere transporten geopend. Nu kunnen transporteurs en verladers één vergunning aanvragen voor het gehele transport over rijkswateren in plaats van bij elke vaarwegbeheerder apart. In de toekomst worden ook voor transporten over de overige wateren via één loket vergunningen verstrekt.

Om in contact te komen met de vaarweggebruikers organiseert het ScheepvaartVerkeersCentrum regelmatig Spiegeldagen. Op de internetpagina 'Spiegelnet' kunnen vaarweggebruikers en Rijkswaterstaat elkaar blijven 'ontmoeten' en informatie uitwisselen.

Bij publieksgericht netwerkmanagement is, naast kwaliteit en prijs, het beperken van de verkeershinder een belangrijk gunningscriterium voor het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden en de aanleg van vaarwegen.

Verkeersmanagement is een van de instrumenten om de infrastructuur optimaal te benutten en de veiligheid op en langs het water te garanderen. Oplopende wachttijden bij bruggen en sluisen zijn het gevolg van spanning tussen het verkeersaanbod en de capaciteit van de kunstwerken. Pieken in het verkeersaanbod kunnen tot wachttijden leiden. Verkeersmanagement kan in die situaties met een betere planning en spreiding van het verkeersaanbod de knelpunten (tijdelijk) oplossen. De verkeersdeelnemer gaat goed geïnformeerd op reis en wordt tijdens de reis voorzien van actuele informatie, zodat de scheepvaart zelf een keuze kan maken voor een betrouwbare en veilige reis van haven tot haven. Bij toenemende verkeersdruk zal de vaarwegbeheerder om redenen van (milieu)veiligheid en betrouwbaarheid meer sturing geven op basis van regelscenario's. Als de druk op het knelpunt toch verder toeneemt, kunnen aanpassing of uitbreiding van de infrastructuur aan de orde komen. Bij een dergelijk besluit spelen natuurlijk ook financiële en economische overwegingen een rol. Na verruiming van de capaciteit vervult het verkeersmanagement weer een begeleidende rol en is bij de scheepvaart weer sprake van zelfsturing.

Kruisingen van vaarwegen met wegen en spoorwegen vragen extra aandacht bij de doorstroming van het verkeer. Intensivering van het weg- en spoorwegverkeer levert in praktijk vaak knelpunten op voor de beschikbaarheid van het vaarwegennet. Zo levert de keuze om de doorstroming van het wegverkeer op peil te houden door de openingstijden van bruggen in de spits te beperken, een vermindering op van de beschikbaarheid van het vaarwegennet.

Verkeersmanagement: enkele voorbeelden

De corridor Rotterdam - Antwerpen biedt nu al te weinig capaciteit. Rijkswaterstaat is in samenwerking met België een vervoerstudie gestart om de verwachte vervoersontwikkeling op deze corridor in kaart te brengen. Samen met het bedrijfsleven op deze route wordt onderzocht hoe het verkeer zo efficiënt mogelijk afgewikkeld kan worden. Rijkswaterstaat start met het ontwikkelen van regelscenario's, waarbij het denken in routes centraal staat. Cruciaal is de samenwerking met de partners op het water.

Bij de Beatrixsluis neemt de wachttijd toe. Een veilig samengaan van beroeps- en recreatievaart in de Beatrixsluis is niet meer goed mogelijk. Om de veiligheid op het gewenste niveau te houden wordt de recreatievaart zo veel mogelijk omgeleid via de Koninginnensluis. Tegelijk wordt een planstudie uitgevoerd voor de vergroting van de capaciteit met een derde sluiscolk.

Doelstelling van het beheer voor de scheepvaart op de Noordzee is een veilige, vlotte en milieuvriendelijke afwikkeling van het scheepvaartverkeer. Daarbij spelen een rol:

- ruimtedruk: gebruiksfuncties op en rond de scheepvaartwegen
- toenemende betekenis van vooral Europese beleids- en richtlijnen (zoals de 3rd Maritime Safety Package)
- gewenste integraliteit van het Noordzeebeleid
- aandacht voor (on-)veiligheid, rampen en incidenten

Deze factoren vereisen continue betrokkenheid van de beheerder bij relevante internationale ontwikkelingen maar vragen tegelijkertijd ook om veel afstemming met andere ministeries. Rijkswaterstaat verzorgt het verkeersmanagement op de Noordzee. De operationele taken worden in opdracht van Rijkswaterstaat uitgevoerd door de Kustwacht.

Concrete maatregelen in de planperiode zijn:

- Ter plaatse of op afstand bedienen van kunstwerken volgens een met elkaar samenhangend (corridor of route gericht) bedieningsregime.
- Borgen van een vooraf bepaald veiligheidsregime door vergunningverlening en handhaving op grond van de Scheepvaartverkeerswet.
- Uitvoering van de handhaving en vergunningverlening met andere handhavingsdiensten (gezamenlijke prioriteitstelling). Er is daarbij meer ruimte voor bewustwording en voorlichting en voor gerichtere handhaven door het gebruik van risicoprofielen (zie ook paragraaf 2.6).
- Leveren van informatie en verkeersondersteuning aan gebruikers.
- Zorgen voor een organisatie die kan optreden bij incidenten en de bevoegde autoriteiten kan informeren en ondersteunen.
- Ontwikkelen van corridorgerichte verkeersmanagement instrumenten, zoals regelscenario's en instrumenten (planning), waarbij de afstemming (interactie) tussen begeleiding en bediening zal toenemen (Uitvoeringsplan 2009-2012). Gestart wordt op de corridor Rotterdam - Antwerpen.
- Realiseren van elektronisch melden: ter beschikking stellen van elektronische kaartinformatie en gestandaardiseerde elektronische berichtgeving aan de scheepvaart (invoering River Information Services).
- Invoering Automatisch Identificatie Systeem in de binnenvaart (AIS).
- Integraal ligplaatsenbeleid dat de inrichting en het gebruik van (alle) ligplaatsen langs de vaarweg ordent, onder andere met het oog op een beter gebruik van (binnen)havens.
- Meer aandacht voor afstemming met spoor- en wegbeheerders over openingstijden van bruggen.
- Waar nodig en mogelijk scheiding van beroeps- en recreatievaart en inzet van stewards op sluizen voor de recreatievaart bij topdrukte.

Afgesproken extra inspanning

In de Nota Mobiliteit zijn financiële middelen beschikbaar gesteld om per 2020 het achterstallig onderhoud aan de vaarwegen te hebben weggewerkt. Zoals in de begroting 2010 van het ministerie van VenW is aangegeven, worden de werkzaamheden versneld uitgevoerd. Hierdoor is in 2016 het achterstallig onderhoud weggewerkt.

2.5.3 Werken voor de toekomst

Aanleg van infrastructuur

De inzet van verkeersmanagement is niet in alle gevallen toereikend om de vraag naar vervoerscapaciteit, veiligheid, vlotheid en betrouwbaarheid van het scheepvaartverkeer op de vaarwegen te kunnen garanderen. Aanleg van nieuwe infrastructuur biedt een structurele oplossing voor knelpunten die het scheepvaartverkeer hinderen. Gedacht moet worden aan projecten als uitbreiding van sluiscapaciteit, ophogen van bruggen, verbreden of verdiepen van het vaarwegprofiel en de uitbreiding van ligplaatscapaciteit. Samenwerking met de andere beheerders is noodzakelijk. Een deel van het netwerk is immers niet in beheer bij Rijkswaterstaat. Dit geldt voor de bereikbaarheid van binnenhavens en de zorg voor voldoende ligplaatsen. Het ministerie stelt geld ter beschikking aan lokale en regionale overheden om de bereikbaarheid van binnenhavens op korte termijn te verbeteren. In de planperiode is een aantal grote infrastructurele werken voorzien (zie paragraaf 2.5.4).

Voor de zeevaart is een vrije en veilige toegang tot de zeehavens van grote betekenis. In de planperiode is extra aandacht voor:

- aanpassing van de aanloop van geulgebonden schepen naar Rotterdam en Amsterdam (2009-2010)
- verkenning van een mogelijke verbreding van de Maasgeul (2010) en bij positieve besluitvorming realiseren van de verbreding

Vernieuwing in beheer

De komende jaren vindt een groot aantal ingrepen in het riviersysteem plaats (Ruimte voor Rivieren, Maaswerken, KRW). Daarbij worden de scheepvaartbelangen zo veel mogelijk ontzien. Dat kan door bij waterstanden, die beperkingen opleveren voor de scheepvaart, zo min mogelijk water via nevengeulen verloren te laten gaan en het beschikbare debiet via de hoofdgeul af te laten stromen. Aanzanding bij de uitstroom van nevengeulen heeft speciale aandacht, evenals het behoud van de waarde van de Overeengekomen Lage Rivierafvoer (OLR). De vastgestelde en gegarandeerde diepte ten opzichte van de OLR op de Rijntakken en de IJssel dient gehandhaafd te worden. Conform de Richtlijn Vaarwegen wordt op de rivieren en kanalen en overige vaarwegen gestreefd naar een gemiddelde kielspeling in de vaargeul van 40 procent van de diepgang van het maatgevende schip. Peilbesluiten kunnen invloed hebben op de toelaatbare diepgang of de beschikbare doorvaarthoogte en worden getoetst op het scheepvaartbelang.

De scheepvaart krijgt vaker te maken met perioden van laag en hoog water. Het plannen van een reis is afhankelijk van de (verwachte) waterstanden. Een goede informatievoorziening is daarom essentieel. Het gebruik van elektronische informatie door de beroepsvaart neemt toe. De zichtbaarheid van de schepen en de bereikbaarheid nemen daartoe toe. Deze ontwikkelingen ondersteunen het principe van zelfsturing door de partijen in de logistieke keten. In de planperiode wordt onderzocht of en zo ja, welke eisen gesteld moeten worden aan de bereikbaarheid en zichtbaarheid van de recreatievaart. (Zie ook paragraaf 2.3.2 over de scheepvaart bij watertekort, hoogwater en ijsgang en over de informatievoorziening).

Schepen worden steeds groter

De afgelopen decennia zijn de binnenvaartschepen gemiddeld steeds groter geworden. Bij de Prinses Beatrixsluizen bijvoorbeeld nam de gemiddelde scheepsgrootte van 500 ton in 1970 toe naar 1840 ton in 2007. Het eind van de groei is niet in zicht. Het containerschip Jowi zette in 1999 een nieuwe standaard met een lengte van 135 m. De 112 vrachtschepen, die in 2007 zijn toegevoegd aan de West-Europese binnenvloot hebben een gemiddeld laadvermogen van 3405 ton. Dat komt overeen met een schip van 110 x 11,45 x 3,65 m (klasse V). Van die 112 schepen was 21 procent groter dan 4000 ton. Een uitschieter is de tanker Apollo met afmetingen van 135 x 17,5 x 4,2 m en 7010 ton laadvermogen.

Verkeersmanagement ontwikkelt zich van lokaal naar corridorgericht verkeersmanagement. Een duidelijke beschrijving van de rollen, taken en bevoegdheden op lokaal-, regionaal- en corridorniveau (inclusief internationale contacten) is noodzakelijk om dit te realiseren. Naast hinderplanning worden ook de bedieningstijden van objecten op corridor niveau afgestemd. Bediening op afstand is een instrument voor

verkeersmanagement dat ingezet wordt om op efficiënte wijze de bereikbaarheid over water te verbeteren, het serviceniveau te verhogen en meer betrouwbare reistijden te realiseren. De verbetering in het serviceniveau voor de beroeps- en recreatievaart houdt in dat op termijn 7 x 24 uur bediening op alle hoofdvaarwegen gerealiseerd kan worden met inzet van minder personeel en tegen lagere kosten.

Invoering van bediening op afstand

In de periode 2010-2013 zullen door een zorgvuldige en gefaseerde aanpak in Zeeland en Limburg sluiscomplexen met meerdere kolken en een aantal bruggen en sluisen op afstand bediend gaan worden. Ook zal de realisatie van bediening op afstand bij kleinere sluisen en bruggen worden voortgezet. Het is afhankelijk van het type object, de staat van onderhoud, de fase in de life-cycle, de verkeerssituatie, de personele situatie en de kosten-batenverhouding of over gegaan wordt op bediening op afstand. Veiligheid en betrouwbaarheid zijn daarbij belangrijke randvoorwaarden. Afhankelijk van de ervaringen met de projecten in Zeeland en Limburg zal bediening op afstand verder worden ingevoerd bij grotere sluiscomplexen.

Het vervoer van gevaarlijke stoffen per binnenvaart vergt vanuit de optiek van externe veiligheid extra aandacht. Naast het Basisnet Spoor en Weg, wordt ook een Basisnet Water vastgesteld, waarin het evenwicht is verankerd tussen de gebruiksruimte voor het vervoer en de afstanden waarmee in de ruimtelijke ordening rekening gehouden moet worden. Bij het vervoer over water doen zich nu, en naar verwachting in de toekomst, geen knelpunten voor. Wel heeft het vervoer van gevaarlijke stoffen belangrijke gevolgen voor de huidige en toekomstige inrichting van de oever langs rivieren, kanalen en havens om te voorkomen dat knelpunten zullen ontstaan. Dit vraagt een duidelijke rol van Rijkswaterstaat op het gebied van monitoring van het vervoer en ontwikkelingen op de oevers. Meervoudige ruimteclaims op het water leiden tot een toenemende druk om het transport over water te waarborgen. Denk aan windmolenparken op zee en toenemende bebouwing langs het water. De Europese Unie en internationale organisaties als de International Maritime Organisation zijn bepalend voor nationale wet- en regelgeving. Het gaat daarbij om wetgeving op het gebied van veiligheid met onder meer eisen aan de transparantie van het vervoer. Internationale oriëntatie blijft daarom een belangrijk aandachtspunt in het beheer.

Uitbesteding onderhoud belangrijke vaarroute

Voor de vaarweg Hansweert - Krammersluisen is opdracht verleend voor beheer & onderhoud. In plaats van tientallen contracten met verschillende aannemers is nu één contract met één leverancier gesloten. Deze marktpartij coördineert ook de uitvoering. Uniek is bovendien dat beide partijen samen één kantoor betrekken. Dit zogenaamde groeicontract is de eerste stap naar een Service Provider Contract voor de lange termijn. Het centraal stellen van 'service' past in de toekomstvisie.

Vernieuwing in het beheer voor de zeevaart gebeurt door:

- vorming van een visie op de noodzakelijkheid en wenselijkheid van het risicogestuurd begeleiden van het scheepvaartverkeer op zee (2012)
- implementatie van de gewijzigde monitorrichtlijn, waaronder de verdere ontwikkeling van SafeSeaNet (2010)
- verdere ontwikkeling van de rampen- en incidentenbestrijding op de Noordzee en de relatie met de landautoriteiten (gehele planperiode)
- verdere ontwikkeling van risicomodellen (2012)

Tabel 2.6
Programma voor scheepvaart

2.5.4 Programma scheepvaart

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal
Het (basis) onderhoud	
95 procent van de toegangsheuvelen van de zeehavens voldoet aan de gestelde norm voor de breedte en diepte	Doorlopend
Voor de hoofdtransportassen is dit 90 procent, voor de hoofdvaarwegen 73 procent en de overige vaarwegen 70 procent	2012
De vaarwegmarkering voldoet voor 95 procent aan de gestelde IALA norm	Doorlopend
Hinder door onderhoud aan sluisen en bruggen wordt door afstemming en andere maatregelen tot een minimum beperkt	Doorlopend
De regulering van het gebruik	
Bediening van sluisen is te allen tijde operationeel gedurende de vastgestelde bedieningstijden	Doorlopend
De handhavingsacties worden op het afgesproken niveau uitgevoerd	Doorlopend
90 procent van de stremmingen van langer dan een uur worden binnen het uur via teletekst aan de gebruikers van de vaarweg bekend gemaakt	Doorlopend
Toewijzen overnachtingsplaatsen/- havens en autoafzetmogelijkheden langs het vaarwegennetwerk, verwijzen van ankerliggers op de rivier naar overnachtingshavens	Doorlopend
De passeertijd voor de binnenvaart bedraagt voor de hoofdtransportas in 85 procent van de passages maximaal de afgesproken passeertijd per sluis die is gebaseerd op wachttijd en schuttijd. Voor de hoofdvaarwegen en overige vaarwegen is dit respectievelijk 75 en 70 procent	2012
Afgesproken extra inspanning	
Het achterstallig onderhoud op het hoofdvaarwegennet wordt weggewerkt en nieuwe achterstand voorkomen	2016
Werken voor de toekomst	
Aanleg infrastructuur	
Verruimen Twentekanalen fase 2	2011
Verruiming Zuid-Willemsvaart, renovatie of vervanging van verouderde sluisen en omlegging	2015
Verbetering vaarweg Lemmer-Delfzijl tot klasse Va	2013
Verbreden en verdiepen vaargeul Westerschelde	2011
Planstudie derde kolk Prinses Beatrixsluisen (Lekkanaal)	2012
Verbetering Maasroute en plaatselijk verbreden Julianakanaal	2017
Aanleg Maasvlakte 2 (eerste fase)	2013
Vernieuwing van het beheer	
Uitvoeringsagenda scheepvaart verkeersmanagement	2012
Onderzoek capaciteitsvraag zeetoegang IJmuiden	2010
Stimulering realisatie faciliteiten binnenhavens ten behoeve van multimodaal containertransport	2012
Verbetering informatievoorziening door middel van River Information Services, Automatische Identificatie Systemen, Berichten aan de Scheepvaart, digitale kaarten (ECDIS), elektronisch melden, enz.	2012
Inrichting corridorgerichte verkeerscentrales	2020
Aanpassing brughoogten en waterdiepten aan peilwijzigingen voortvloeiende uit klimaatverandering of Deltaplan2	2025

2.6 Gebruiksfuncties - totaalbeeld

Kernpunten van het beheer voor de 'gebruiksfuncties':

- extra inspanning voor wettelijke taken natuur, drinkwater, zwemwater
- gastheer op het water (ja, mits ...), meer aandacht voor recreatie
- gebiedsgerichte samenwerking
- doorontwikkeling naar accurate handhaving en vergunningverlening: waterwetloket

2.6.1 Kenmerken

De rijkswateren vervullen veel maatschappelijke gebruiksfuncties. Rijkswaterstaat streeft ernaar om verschillende gebruiksfuncties waar mogelijk toe te laten en te ondersteunen. Bij het toelaten van nieuw gebruik zal altijd een afweging nodig zijn, die zich onder meer richt op de afstemming op de basisfuncties en de scheepvaart en op de financiering van eventueel aanvullende beheertaken. Deze paragraaf bevat een totaalbeeld met de meer algemene kenmerken en de positie van de gebruiksfuncties in het beheer van de rijkswateren. De uitwerking per afzonderlijke gebruiksfunctie staat in paragraaf 2.7.

Functietoekenning

In het Nationaal Waterplan worden – zoals voorgeschreven in de Waterwet – functies toegekend aan de rijkswateren. De wetgeving biedt tevens de mogelijkheid tot nadere uitwerking in het BPRW. Het Rijk kiest ervoor om terughoudend om te gaan met het ruimtelijk vastleggen van gebruiksfuncties. In het Nationaal Waterplan worden die functies toegekend, die – op grond van wettelijke verplichtingen – specifieke eisen stellen aan het beheer of het gebruik van het betreffende rijkswater. Daarbij gaat het om Natura 2000 gebieden, zwemwaterlocaties, wateren voor drinkwaterwinning, schelpdierwateren en water voor karperachtigen. De noodzaak tot toekenning van deze functies volgt uit Europese richtlijnen, die in nationale wetgeving zijn omgezet. De gebieden voor deze functies zijn op kaart begrensd en opgenomen in het register Beschermde Gebieden als onderdeel van de Stroomgebiedbeheerplannen. Aangezien alle rijkswateren zijn aangewezen als water voor karperachtigen en er geen wateren voor zalmachtigen zijn aangewezen zijn er voor deze functies geen specifieke gebieden opgenomen in de Stroomgebiedbeheersplannen. Voor het IJsselmeer en de Noordzee worden in het Nationaal Waterplan specifieke delen aangewezen voor bepaalde functies. Het gaat om wonen (IJsselmeer), zandwinning en energie (Noordzee). Het Nationaal Waterplan stelt dat in het BPRW de volgende uitwerkingen plaatsvinden: het vastleggen van beschermingszones rondom drinkwaterinnamepunten en het toekennen van de zwemwaterfunctie aan individuele locaties. Voorts biedt het Nationaal Waterplan de mogelijkheid om desgewenst ook voor andere recreatieve functies ruimte op de rijkswateren vast te leggen in het BPRW.

Aanvullende beheertaken

Voor de hierboven beschreven functies drinkwater, natuur (Natura 2000 gebieden), schelpdierwater en zwemwater gelden aanvullend op de basiskwaliteit wettelijke eisen die voortvloeien uit Europese richtlijnen. In deze gebieden voert Rijkswaterstaat aanvullende wettelijke beheertaken uit. De functie voor karperachtigen leidt niet tot aanvullende beheertaken bovenop het waterkwaliteitsbeheer zoals beschreven in paragraaf 2.4.

Regulering van gebruik met het oog op afstemming op de basisfuncties

Voor de meeste gebruiksfuncties zijn geen aanvullende beheerinspanningen nodig. Via voldoende water en schoon & gezond water ontstaan gunstige voorwaarden voor allerlei soorten gebruik. Rijkswaterstaat stelt wel randvoorwaarden om verontreiniging te voorkomen en te verhinderen dat dijken en kunstwerken beschadigen en onveilige situaties ontstaan. Instrumenten hiervoor zijn vergunningverlening en handhaving en (wettelijke) adviestaken bij planvorming van anderen. Ook het verstrekken van informatie of het wel of niet openstellen van gebieden of objecten zijn middelen om gebruik te beïnvloeden. Telkens is daarbij het streven dat de verschillende gebruiksfuncties zich in harmonie met elkaar en met de basisfuncties kunnen ontwikkelen. Om dat te bereiken is een proactieve en positieve houding nodig. Het Nationaal Waterplan zet in op gebiedsgerichte planvorming als middel om win-win situaties te creëren.

Watermanagementcentrum Nederland

Het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN) richt zich op het netwerkbeheer van het hoofdwatersysteem. Dit omvat onder andere de regulering van het gebruik vanuit landelijk perspectief. Het WMCN doet de berichtgeving onder normale en bijzondere omstandigheden, bevat de Waterbibliotheek en de Helpdesk Water voor vragen over water en vormt een ingang voor de landelijke doelgroepen.

Het Nationaal Waterplan onderkent het belang van waterrecreatie en vraagt Rijkswaterstaat om zich op te stellen als gastheer op en rond het water en om, samen met andere verantwoordelijke partijen, recreatief gebruik mogelijk te maken en te ondersteunen. Wanneer investeringen nodig zijn is meekoppeling met aanleg en beheer een mogelijkheid. Het Nationaal Waterplan zet ook in op het benutten van duurzame energie uit water. Het Nationaal Waterplan wil de realisatie van windturbineparken op de Noordzee mogelijk maken en streeft naar de realisatie van 6.000 Megawatt in 2020. Innovatieve technieken en meekoppeling met eigen projecten bieden kansen, bijvoorbeeld bij de Afsluitdijk. Het kabinet vraagt overheden om in 2020 een reductie van het eigen energieverbruik van 30 procent te realiseren.

Ruimtelijke aspecten

De gebruiksdruk op het water neemt toe. Die druk komt voor een deel van niet-watergebonden functies, zoals voor buitendijks wonen en energiewinning op zee. Tegelijk is meer ruimte nodig voor water. Ruimte en ruimtegebruik spelen dan ook een telkens grotere rol bij het waterbeheer. Het vastleggen van ruimtelijke bestemmingen is een taak van provincies en gemeenten. Rijkswaterstaat zal vanuit het beheer mede richting geven aan de afwegingen tussen de verschillende vormen van gebruik. Ook binnen vastgelegde bestemmingen houdt Rijkswaterstaat zich bezig met ruimtelijke sturing en geleiding van gebruik. Efficiënt ruimtegebruik en combinaties van functies in ruimte en tijd spelen – zeker op de grote wateren – een rol bij de mogelijkheden om de basisfuncties met gebruik te combineren. Op de Noordzee heeft Rijkswaterstaat een expliciete rol als ruimtelijk beheerder omdat de provincies en gemeenten daar geen bevoegdheden hebben.

De ‘watertoets’ brengt met zich mee dat de waterbeheerder vroegtijdig betrokken is bij het tot stand komen van ruimtelijke plannen en besluiten. Als instrument voor locatiekeuzen is de watertoets nog weinig effectief gebleken. Het Nationaal Waterplan zet in op verbreding en versterking van dit procesinstrument. Bij de watertoets komen alle basisfuncties en het gebruik aan de orde.

Bovenstaande hoofdlijn krijgt in de volgende paragrafen een uitwerking. In paragraaf 2.7 wordt voor de meest voorkomende functies beschreven wat gebruikers van Rijkswaterstaat kunnen verwachten in de planperiode. Ook komen de rol van Rijkswaterstaat als bevoegd gezag voor ontgrondingen in de rijkswateren aan de orde en archeologische en cultuurhistorische waarden en landschap.

2.6.2 Vasthouden van het basisniveau

Beschermde gebieden voor specifieke functies

Voor natuur, drinkwater, zwemwater en schelpdierwater zijn op basis van Europese verplichtingen beschermde gebieden aangewezen, waar aanvullende eisen worden gesteld aan de waterkwaliteit en/of het gebruik van die gebieden. De functies natuur, drinkwater en schelpdierwater zijn aan bepaalde delen van de rijkswateren toegekend in het Nationaal Waterplan. De functie zwemwater wordt in verband met de grotere dynamiek toegekend in dit BPRW. Voor natuur, drinkwater en zwemwater zijn in de komende planperiode extra inspanningen nodig om aan deze wettelijke eisen te voldoen. De gebieden en de specifieke maatregelen daarvoor zijn opgenomen in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. In paragraaf 2.7 wordt de inzet voor deze functies nader toegelicht.

Voorliggend BPRW is HET beheerplan voor het hoofdwatersysteem. Rijkswaterstaat maakt geen afzonderlijke beheerplannen voor afzonderlijke wateren of delen daarvan. Een uitzondering vormt de Noordzee. Er wordt een update gemaakt van het interdepartementale en integrale beheerplan Noordzee (IBN), vanwege de wijzigingen die het Nationaal Waterplan voor de Noordzee met zich meebrengt. Het BPRW biedt voor

Rijkswaterstaat de kaders voor het IBN. Het BPRW is het plan van waaruit de Rijkswaterstaat afspraken maakt over de dienstverlening naar belanghebbenden en gebruikers. De maatregelen van Rijkswaterstaat voor Natura 2000 zijn op hoofdlijnen beschreven in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheer-opgaven van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Zij vormen het kader voor de inzet van Rijkswaterstaat in de op te stellen gebiedsgerichte Natura 2000 beheerplannen, gericht op het bereiken van de natuurdoelen. In verband met de synergie zijn de maatregelen voor Natura 2000 in samenhang met de maatregelen voor de KRW uitgewerkt. De maatregelen bestaan uit zowel inrichting als het voldoen aan natuurwetgeving bij beheer & onderhoud. De redeneerlijn voor het treffen van maatregelen voor Natura 2000 is opgenomen in paragraaf 2.7.1.

Ook het beheer voor zwemwaterlocaties in de rijkswateren maakt deel uit van dit BPRW. Provincies zijn verantwoordelijk voor het aanwijzen van zwemwaterlocaties. Aanwijzing van nieuwe locaties is mogelijk mits de functie zwemwater is toegekend in het BPRW. Bijlage III bevat kaarten en een lijst met naam en code van alle locaties met een zwemwaterfunctie.

Afgesproken extra inspanningen voor natuur, drinkwater en zwemwater gedurende de planperiode

- Natuur: Rijkswaterstaat gaat zijn beheer in overeenstemming brengen met de natuurwetgeving. In aanvulling op de KRW zijn slechts beperkte inrichtingsmaatregelen nodig om aan de Natura 2000 doelen te voldoen. Via programma's zoals Ruimte voor de Rivier en Maaswerken levert Rijkswaterstaat mede een bijdrage aan de Ecologische Hoofdstructuur.
- Drinkwater: binnen de drinkwaterbeschermingszones zet Rijkswaterstaat zich extra in voor het maken van adequate afspraken over preventie en beheersing van calamiteiten. De zones helpen ook bij initiatieven van derden om extra aandacht te geven aan het voorkomen van verontreiniging.
- Zwemwater: Rijkswaterstaat stelt zwemwaterprofielen op voor alle locaties in de rijkswateren. Op basis hiervan wordt bepaald welke concrete maatregelen Rijkswaterstaat en anderen moeten treffen om in 2015 aan de wettelijke vereisten te voldoen.

Gastheer op het water

Het Nationaal Waterplan onderkent de sterke groei en grote betekenis van de waterrecreatie. Daarbij gaat het om de pleziervaart, de watersport en de oeverrecreatie. Gemeenten, provincies, belangenorganisaties en bedrijfsleven zijn het eerst aan zet. Zij vragen van Rijkswaterstaat om zich als gastheer op het water op te stellen en de recreatie waar mogelijk te ondersteunen. Rijkswaterstaat brengt met dit BPRW structuur en samenhang aan in gastheerschap en recreatie en maakt de aanpak zichtbaar, herkenbaar en uitlegbaar.

Voor nieuwe recreatieve voorzieningen in en rond de rijkswateren zijn geen extra middelen beschikbaar. Dat neemt niet weg dat Rijkswaterstaat zich als gastheer op het water wil profileren. Niet met substantiële investeringen, maar wel door:

- een open houding te etaleren
- attent te zijn op combinaties van reguliere werkzaamheden en waterrecreatie
- ruimte te bieden aan initiatieven van derden
- veiligheid op het water na te streven
- met een goed beheer van de basisfuncties gunstige omstandigheden te scheppen voor de gebruiksfuncties

Rijkswaterstaat hanteert hiertoe onderstaande 'ja, mits....'-benadering. Deze benadering is gebaseerd op een positieve houding tegenover gebruikers.

Bij 'ja, mits...', houdt 'mits...' in dat:

1. Het gebruik niet conflicteert met nationale en Europese wet- en regelgeving en bijbehorende plannen en beleidslijnen. In bepaalde gevallen zal voor het gebruik een vergunning nodig zijn.
2. Het gebruik niet in strijd is met de eisen vanuit de basisfuncties veiligheid, voldoende water en schoon & gezond water en vanuit de scheepvaart.
3. Gebruikers schade aan rijkswateren en waterstaatsobjecten zo veel mogelijk voorkomen en dat de aansprakelijkheid bij schade geregeld is op een manier die acceptabel is voor Rijkswaterstaat. Denk bijvoorbeeld aan de veiligheid van bezoekers bij het openstellen van een sluiscomplex.
4. De financiering van eventueel noodzakelijke voorzieningen en van het beheer goed geregeld is. Rijkswaterstaat ontvangt hiervoor middelen van de vragende partij en/of de vragende partij krijgt van Rijkswaterstaat de ruimte om zelf voorzieningen te realiseren en onderhouden.
5. De relatie tot andere gebruiksfuncties (scheepvaart en ander gebruik) goed geregeld is. Het nieuwe gebruik moet zijn afgewogen tegen bestaand gebruik ter plaatse.

De 'ja, mits...-benadering' biedt ruimte voor een flexibele en dynamische toepassing. Hoewel het gastheerschap geldt voor alle functies, komt die rol vooral sterk naar voren bij de water- en oeverrecreatie. Miljoenen Nederlanders recreëren op en aan de rijkswateren. De pleziervaart wordt beschouwd als een volwaardige verkeersdeelnemer (zie ook paragraaf 2.5).

Waterwonen en woonboten

De rijkswateren bieden beperkt ruimte voor waterwonen en woonboten. Het Nationaal Waterplan gebruikt de term 'waterwonen' voor nieuwe woonwijken waarbij vooraf is nagedacht over de gevolgen voor het watersysteem, hoe hiermee kan worden omgegaan en welke maatregelen erbij passen. Wonen in woonboten bestaat al lang en heeft een individueel karakter. Op wateren waarop de Beleidsregels grote rivieren van toepassing zijn, is op basis van de Waterwet een vergunning voor woonboten vereist. Daarnaast gelden er lozingseisen. In het Waterbesluit en de Waterregeling is bepaald of woonboten wel of niet een vergunning nodig hebben. Verder stellen gemeenten het woonbotenbeleid – waaronder het aantal ligplaatsen – vast in het bestemmingsplan. De basisfuncties en de scheepvaart laten vaak geen ruimte voor waterwonen en nieuwe woonboten in de rijkswateren.

De hoogste prioriteit in het beheer blijven de veiligheid en de doorstroming. Bij de oeverrecreatie en kleine watersport gaat het behalve om veiligheid ook om waterkwaliteit, toegankelijkheid en belevingswaarde. Rijkswaterstaat neemt voorlopig alleen zelf initiatief tot activiteiten en samenwerking in verband met waterrecreatie, als hiervoor een aanleiding is vanuit de basisfuncties of de functie scheepvaart. In de andere gevallen werkt Rijkswaterstaat op verzoek mee. De voorwaarde is dat door samenwerking en/of een combinatie van activiteiten extra maatschappelijk voordeel kan ontstaan (efficiënt en effectief omgaan met middelen). Vanzelfsprekend gelden ook hier de normale wettelijke kaders. Rijkswaterstaat treedt met een open houding initiatieven van gebruikers tegemoet en signaleert mogelijkheden om mee te liften bij de werkzaamheden die Rijkswaterstaat zelf uitvoert. Aangezien Rijkswaterstaat zelf geen financiële middelen voor de gebruiksfunctie recreatie heeft, zijn de (meer)kosten voor de initiatiefnemer.

Ook bij planvorming en voorbereiding van onderhoud krijgt recreatie de aandacht. In paragraaf 2.7.7 wordt meer gedetailleerd uitgewerkt wat de recreatiesector hierbij mag verwachten.

Informatievoorziening

Gebruikers van het watersysteem hebben actuele informatie nodig over de waterkwaliteit (denk aan zwemwater of schelpdierwater), de temperatuur (denk aan koelwater), de ontwikkelingen in de waterstanden (denk aan scheepvaart) enzovoorts. Als publieksgerichte organisatie wil Rijkswaterstaat tijdige en betrouwbare informatie leveren. Daarvoor worden allerlei middelen ingezet zoals dagelijkse berichtgeving, rapportages, internet, brochures en meldingen. Informatievoorziening gebeurt zowel vanuit de regionale

diensten als op landelijk niveau. Op landelijk niveau verloopt dit vooral via het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN).

Ruimtelijke aspecten en het watertoetsproces

Voor een goed waterbeheer is het nodig dat bij ruimtelijke plannen en besluiten rekening wordt gehouden met de ruimtelijke aspecten die de verschillende functies van de rijkswateren met zich meebrengen. Dat is niet nieuw, maar als gevolg van de aanpassing van de Wet ruimtelijke ordening per 1 juli 2008 wordt het nog belangrijker om in een vroeg stadium kenbaar te maken met welke aspecten vanuit het waterbeheer rekening gehouden moet worden bij provinciale structuurvisies en verordeningen, gemeentelijke bestemmingsplannen, inpassingsplannen en projectbesluiten. Zoals ook het Nationaal Waterplan stelt, is de watertoets hierbij een belangrijk instrument. De watertoets is vooral een procesinstrument dat een zorgvuldige integrale ruimtelijke afweging van de waterbelangen bevordert. Het watertoetsproces brengt de waterbeheerder in een betere positie in het beginstadium van het ruimtelijke ordeningsproces.

Gebleken is dat de watertoets tot nu toe vooral wordt ingezet om wateroverlast te voorkomen. In het Nationaal Waterplan is vastgelegd dat de watertoets zal worden verbreed naar alle wateropgaven, dus ook waterveiligheid, watertekort, en waterkwaliteit. Ruimtelijke reserveringen voor waterkeringen zijn dus een onderdeel van de watertoets. Rijkswaterstaat wil de toets ook gebruiken voor het betrekken van de belangen van andere functies van de rijkswateren, zoals voor de scheepvaart en voor de winning van drinkwater.

Ruimtelijke besluitvorming langs vaarwegen

Rijkswaterstaat wil betrokken zijn bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen langs de vaarwegen om de belangen van de scheepvaart veilig te kunnen stellen. Voor de veiligheid van de scheepvaart is het nodig om een strook langs de vaarwegen vrij te houden van bebouwing en begroeiing, vooral bij kruisingen. Voor de veiligheid zijn voldoende zicht en ongestoorde radarverbindingen nodig en mogen geen abrupte overgangen van de wind ontstaan. Bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen langs de vaarweg moet tevens rekening gehouden worden met de risicocontouren voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over de vaarweg. Ook ruimtelijke plannen die leiden tot een toename van activiteiten op het water, zoals bij recreatieverkeer vanuit een insteekhaven, vragen om een zorgvuldige inpassing. Met een verwijzing naar het Besluit ruimtelijke ordening vraagt de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat aan gemeenten en provincies om Rijkswaterstaat in zijn rol van vaarwegbeheerder vroegtijdig bij de voorbereiding van hun ruimtelijke plannen te betrekken. In dit kader is een handleiding 'ruimte langs de vaarweg' gepubliceerd voor alle partijen die bij ruimtelijke ordening betrokken zijn.

Rijkswaterstaat benut het watertoetsproces waar dat nodig is om de ruimtelijke belangen van de basisfuncties en de scheepvaart in de rijkswateren in te brengen bij ruimtelijke plannen en besluiten van andere overheden. Om het proces effectief en efficiënt te laten verlopen stelt Rijkswaterstaat zich proactief op en zorgt ervoor te weten wat er in het gebied speelt. Indien in relevante plannen en besluiten desondanks onvoldoende rekening is gehouden met de waterbelangen maakt Rijkswaterstaat gebruik van de wettelijke instrumenten van de Wro, zoals het indienen van een zienswijze en beroep bij de Raad van State. Daarnaast biedt de wet de mogelijkheid tot het geven van een aanwijzing.

Wettelijke instrumenten voor de regulering van het gebruik

Afhankelijk van het type gebruik en de locatie van het gebruik zullen de randvoorwaarden vanuit de basisfuncties zwaar of minder zwaar wegen. Soms kan de impact op de basisfuncties of de scheepvaart zodanig zijn, dat het gebruik alleen kan plaatsvinden onder beperkende voorwaarden die vastgelegd zijn in algemene regels of in een vergunning. Algemene regels en vergunningvoorwaarden moeten vervolgens gehandhaafd worden. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat een wettelijke adviestaak bij de totstandkoming van plannen. Deze taak, voor onder andere rioleringsplannen, bedrijfsmilieuplannen en het Besluit risico zware ongevallen (Brzo) en visstandbeheerplannen, wordt actief opgepakt.

Vergunningverlening en handhaving

Vergunningverlening en handhaving zijn kerntaken van het waterbeheer. De komende jaren staan ingrijpende veranderingen op stapel als gevolg van de invoering van de Waterwet. De Waterwet zet een grote stap in vermindering van de lastendruk voor gebruikers. Samenwerking met andere bevoegde overheden, interne professionalisering en gebruik van moderne technieken moeten ervoor zorgen dat de dienstverlening naar de gebruikers verder verbetert, dat Rijkswaterstaat de komende jaren beter aan de wettelijke termijnen voor vergunningverlening kan voldoen en de geprogrammeerde inspecties kan uitvoeren.

Waterwet

De Waterwet zorgt ervoor dat de vergunningstelsels vanuit diverse wetten samenkomen in één watervergunning. Naast de watervergunning geeft Rijkswaterstaat aparte vergunningen of ontheffingen af voor de Scheepvaartverkeerswet en de Ontgrondingenwet. De Waterwet vermindert de regeldruk: minder vergunningen en meer algemene regels (bijvoorbeeld het Activiteitenbesluit) die voor iedereen gelden. Voor deze algemene regels geldt soms een meldingsplicht. Vergunningen resteren voor complexe handelingen of als nog geen algemene regels zijn vastgesteld. De afname van de regeldruk voor bedrijven leidt echter wel tot toename van de complexiteit voor vergunningverleners. Alle vereisten moeten immers in één vergunning samenkomen. De organisatie moet hierop worden toegesneden. De verschuiving naar algemene regels leidt tot een andere aanpak van de handhaving en een lichte toename van de inzet daarvoor.

Eén loket: samenwerking met andere bevoegde overheden

Tijdens de vergunningprocedure vindt afstemming plaats met andere overheden die bevoegd gezag zijn op basis van de Wet milieubeheer (Wm), de Natuurbeschermingswet (Nb-wet) en andere relevante regelgeving. Doel is om gebruikers niet met tegenstrijdige en overbodige voorwaarden op te zadelen. De afstemming op de omgevingsvergunning van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) gaat nog een stap verder. De ministeries van VROM en VenW ontwikkelen samen de één-loketformule (LVO, Landelijke Voorziening Omgevingsloket) voor een efficiënte en klantvriendelijke aanvraag en afwikkeling van vergunningen die bij de Wabo (omgevingsvergunning) en de Waterwet (watervergunning) zijn verplicht. Dit loket moet zo veel mogelijk voorkómen dat burgers en bedrijven ongemak ondervinden van het feit dat twee vergunningstelsels naast elkaar blijven bestaan. Ook bij handhaving wordt de samenwerking met andere bevoegde overheden versterkt, wat leidt tot efficiencywinst en minder last voor bedrijven.

Samenwerking met andere bestuurlijke partners

Rijkswaterstaat werkt met bestuurlijke partners aan uitvoering van het programma Vernieuwing Toezicht. Op 25 januari 2008 heeft minister Ter Horst van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een brief aan de Tweede Kamer de ambities van het programma Vernieuwing Toezicht voor 2010 aangegeven: een inspectieapparaat dat effectief is, professioneel optreedt, tanden laat zien als het nodig is, maar geen overbodige last veroorzaakt. Door middel van het oprichten van 'Frontoffices per domein' (bijvoorbeeld chemie of afval) wordt invulling gegeven aan deze ambitie. De frontoffices dragen zorg voor afstemming en coördineren gezamenlijke inspecties. Rijkswaterstaat is onder andere betrokken bij de frontoffices Chemie, Afval, Gasunie en Binnenvaart.

Professionalisering en digitalisering

Rijkswaterstaat zal de nieuwe regels en kaders digitaal beschikbaar stellen. Bij verdere professionalisering hoort ook de intensivering van de samenwerking tussen handhaving en vergunningverlening en tussen centraal apparaat en districten. Hiervoor worden jaarlijkse uitvoeringsprogramma's opgesteld.

Professionalisering door interne samenwerking

Het Besluit risico's zware ongevallen (Brzo) is de Nederlandse inpassing van de Europese SEVESO richtlijn. Diverse onderzoeken van de Inspectie Verkeer en Waterstaat (2004 en 2007) hebben uitgewezen dat de toepassing van het Brzo verbetering behoeft. Na het eerdere verbetertraject BeteRZO wordt dit vanaf 2009 vorm gegeven door het Brzo expertteam binnen Rijkswaterstaat. Aan dit team nemen diverse experts deel. Zij voeren in heel Nederland Brzo inspecties uit. Hiermee wordt deze complexe taak landelijk georganiseerd. Bedrijven krijgen hierdoor met een deskundiger partner te maken.

De Waterwet omvat zowel milieu als niet-milieu taken. De handhaving van de (natte) milieu wetten is nu al ingericht conform het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer. Ook de handhaving van de (natte) niet-milieu wetten zal conform deze kwaliteitseisen worden georganiseerd en verder geprofessionaliseerd. Bij gezamenlijke acties met bijvoorbeeld provincies, gemeenten, VROM inspecties kunnen hoogwaardige technische middelen worden ingezet, zoals satellietwaarnemingen en inspecties per vliegtuig of helikopter.

Optimalisatie rolverdeling tussen bevoegd gezag en bedrijven

Rijkswaterstaat wil effectiever toezicht houden, met minder inzet waar dat kan en strenger optreden waar nodig. Daarbij past waar zinvol ook sturing op afstand met een grotere verantwoordelijkheid voor het bedrijf en het slimmer gebruik maken van elkaars gegevens.

Controle via meet- en registratiesystemen

Rijkswaterstaat neemt regelmatig monsters van het afvalwater om te bezien of er aan lozingseisen wordt voldaan. Er is echter ook een andere, slimmere manier om te controleren of het bedrijf de lozingseisen goed heeft nageleefd door als toezichthouder de werking van het meet- en registratiesysteem van het bedrijf te controleren. Dit betekent in de praktijk dat er bij het bedrijf gecontroleerd wordt hoe de kwaliteitsborging binnen het bedrijf is georganiseerd. Incidenteel wordt er nog wel bemonsterd. Deze manier van controleren geeft ook mede invulling aan het systeemtoezicht bij 'duurzaam vergunnen'.

2.6.3 Werken voor de toekomst

Aanleg

Omdat de KRW voorziet in de basiscondities voor Natura 2000, is de opgave voor Natura 2000 in aanvulling op de KRW-maatregelen beperkt.

Vernieuwing in beheer

Uit de vorige paragrafen blijkt dat tijdens de planperiode aanzienlijke inspanningen nodig zijn om de Waterwet te implementeren en de dienstverlening voor gebruikers te verbeteren. Ook de versterkte gebiedsgerichte aanpak en oriëntatie met de watertoets als instrument en de invulling van de rol als gastheer op en om het water zullen extra aandacht vragen. Verdere verbeteringen zijn in lijn met de in gang gezette ontwikkeling: optimalisatie in de samenwerking met andere bevoegde overheden, de verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid en vergunninghouders en technische vernieuwing.

Bij vergunningverlening zal worden geëxperimenteerd met een milieumanagementvergunning, waarbij bedrijven gestimuleerd worden om duurzaam te produceren. De milieumanagementvergunning legt de voorwaarden ondubbelzinnig vast en biedt tegelijk ruimte aan de bedrijven om aan die voorwaarden te voldoen. Bedrijven worden uitgenodigd om samen met Rijkswaterstaat ervaring op te doen met dergelijke vergunningen. Via het stimuleren van innovatie wil Rijkswaterstaat energiewinning uit water een impuls geven.

Tabel 2.7
Programma voor gebruiksfuncties

2.6.4 Programma gebruiksfuncties

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal
De regulering van het gebruik	
Vergunningverlening is binnen wettelijke termijn voor 80 procent afgerond	2010
Gerealiseerd toezicht is 80 procent van het geprogrammeerde toezicht	2010
De informatievoorziening is op orde	Doorlopend
Afgesproken extra inspanning	
Bij beheer & onderhoud wordt aan de natuurwetgeving voldaan, drinkwaterbeschermingszones werken door in het beheer, voor zwemwaterlocaties worden in samenwerking met anderen waar nodig maatregelen getroffen om de kwaliteit te verbeteren	2015
Rijkswaterstaat is gastheer op en om het water en zoekt met gebruikers naar mogelijkheden om wensen te realiseren. Accent ligt op veiligheid, waterkwaliteit, toegankelijkheid en bereikbaarheid	Doorlopend
Rijkswaterstaat is proactief in regionale planvorming en gebiedsprocessen en weet wat er speelt in het beheergebied. Instrumenten zijn de watertoets en wettelijke adviestaken	Doorlopend
Vergunningverlening is voor 95 procent binnen wettelijke termijn afgerond	2012
Gerealiseerde toezicht/handhaving is 95 procent van het geprogrammeerde toezicht/handhaving	2012
Invullen voorbeeldfunctie duurzame energie (zie paragraaf 2.7.6) en duurzame bouwgrondstoffen (zie paragraaf 2.7.9)	Doorlopend
Treffen van ontsnipperingsmaatregelen op basis van het Meerjarenplan Ontsnippering	2015
Werken voor de toekomst	
Aanlegprogramma	
Uitvoering maatregelen voor Natura 2000	2010-2015
Vernieuwing van het beheer	
Vergunningverlening en handhaving: verdere optimalisatie in de samenwerking met andere Bevoegde Gezagen en verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid en vergunninghouders	2015

2.7 Uitwerking van het beheer per gebruiksfunctie

Het beheer voor de gebruiksfuncties staat in algemene zin beschreven in paragraaf 2.6. Paragraaf 2.7 gaat dieper in op een aantal veel voorkomende gebruiksfuncties. Per functie wordt ingegaan op het wettelijke en beleidsmatige kader, de taak en rol van Rijkswaterstaat, ontwikkelingen op langere termijn en op de beheeractiviteiten in de planperiode.

Overzicht gebruiksfuncties

1. natuur
2. drinkwater
3. zwemwater
4. schelpdierwater
5. koelwater
6. energie
7. watersport en oeverrecreatie
8. beroeps- en sportvisserij
9. oppervlaktedelfstoffen
10. archeologie, cultuurhistorie en landschap
11. landbouw

2.7.1 Natuur

Wat vragen beleid en regelgeving?

De rijkswateren herbergen belangrijke natuurwaarden. Bij de bescherming van deze natuurwaarden zijn Europese en nationale natuurwetgeving en -beleid van toepassing. Voor het beheer zijn twee aspecten van groot belang:

- De rijkswateren zijn in veel gevallen sterk veranderd door waterstaatkundige ingrepen uit het verleden, zoals ook in KRW verband aan 'Brussel' is gerapporteerd. De veranderde staat van de rijkswateren werkt door in de te bereiken natuuropgaven en in de randvoorwaarden waarbinnen die opgaven kunnen worden gerealiseerd.
- De natuurdoelen zijn gebaseerd op inventarisaties en analyses uit voorbije jaren terwijl de natuur zich intussen steeds dynamischer ontwikkelt onder invloed van het menselijk handelen en de optredende klimaatverandering.

De opgave is om binnen deze kaders en omstandigheden haalbare en betaalbare maatregelen te treffen, die ervoor zorgen dat natuurdoelen gerealiseerd worden én die ruimte blijven bieden voor menselijk gebruik en ontwikkelingen. Bestaande inrichting en bestaand gebruik moeten door kunnen gaan. Beheer & onderhoud en aanleg moeten rekening houden met de natuurwaarden. Dit gebeurt al sinds jaar en dag, maar als gevolg van de nieuwe natuurwetgeving is explicieter dan in het verleden vastgelegd met welke soorten en habitats rekening moet worden gehouden en welke afwegingskaders hierbij gelden.

Samenwerkingsovereenkomst over zandsuppleties en natuur

Om de Nederlandse strand- en duinenkust in goede conditie te houden, vindt zandsuppletie plaats op het strand en op de vooroever. Over de ecologische effecten van zandsuppleties op de vooroever is vrij weinig bekend. Zandsuppleties kunnen echter niet wachten tot onderzoek heeft uitgewezen wat de effecten precies zijn en wat daaraan valt te doen. Daarom hebben Rijkswaterstaat en vier natuurbeschermingsorganisaties hierover een overeenkomst gesloten. Rijkswaterstaat geeft geld voor onderzoek naar de ecologische effecten van zandsuppleties op de kustnatuur. Natuurbeschermingsorganisaties denken mee over de invulling van het onderzoek.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet) richt zich onder meer op bescherming van Natura 2000 gebieden: het Europese netwerk van natuurgebieden. Rijkswaterstaat beheert ongeveer 70 procent van het areaal aan Natura 2000 gebieden in Nederland: nagenoeg alle grote wateren en een deel van het rivierengebied. In 19 gebieden is Rijkswaterstaat de voornaamste beheerder, in een vergelijkbaar aantal andere gebieden deelbeheerder. Voor alle Natura 2000 gebieden stelt het ministerie van LNV Aanwijzingsbesluiten vast met instandhoudings- of verbeterdoelen voor soorten en habitats.

De Nb-wet schrijft voor dat bij aanleg en bij beheer & onderhoud rekening gehouden moet worden met de in dat gebied in stand te houden soorten en habitats. Uiterlijk drie jaar na vaststelling van het Aanwijzingsbesluit moet een gebiedsgericht natuurbeheerplan worden vastgesteld.

Flora- en faunawet

Bij de uitvoering van werkzaamheden moet rekening worden gehouden met plant- en diersoorten die beschermd worden volgens de Flora- en faunawet. Deze wet geldt niet alleen in beschermde gebieden maar overal in Nederland.

Integratie natuurwetgeving

In 2007 en 2008 is de natuurwetgeving geëvalueerd. Op basis hiervan zijn aanbevelingen geformuleerd om de Natuurbeschermingswet, de Flora- en faunawet en de Boswet samen te voegen. Deze integratie is inmiddels in voorbereiding.

Kaart 2.6
Natura 2000 gebieden

0 45km

Ecologische Hoofdstructuur en ontsnippering

Alle grote wateren maken deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Bij de realisatie van projecten is het afwegingskader van de EHS van toepassing. Om de doelstellingen van de EHS in de rijkswateren te realiseren werken de ministeries van VenW en LNV nauw samen, bijvoorbeeld in het programma Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG). Bij de uitvoering van grote projecten, zoals Ruimte voor de Rivier en Maaswerken, wordt naast de afvoercapaciteit ook de kwaliteit van de natuur verbeterd. De planningshorizon voor de realisatie van de EHS is 2018. De doelstelling van het Meerjarenprogramma Ontsnippering (MJPO) is om in 2018 de belangrijkste barrières (in de vorm van rijkswegen, spoorwegen en rijkswaterwegen) in de Ecologische Hoofdstructuur (inclusief de robuuste verbindingen) te hebben opgeheven. Het gaat om grootschalige verbindingen tussen grote natuurgebieden, die essentieel zijn voor het goede functioneren van de EHS. Het ministerie van LNV betaalt de kosten van ontsnipperende maatregelen ingeval van een robuuste verbinding, het ministerie van VenW betaalt eventuele overige gevallen.

EU Aalverordening

Sinds 2007 geldt de Europese Aalverordening. Deze verordening heeft tot doel om de teruggang van deze vissoort aan te pakken. De teruggang houdt verband met de intensieve visserij en ook met de komst van waterkrachtcentrales, gemalen en andere kunstwerken. Voorts speelt milieuvervuiling een rol. Alle lidstaten hebben in 2008 een aalbeheerplan bij Brussel ingediend. Voor Nederland heeft het ministerie van LNV daarbij het voortouw. De afgelopen jaren zijn al belangrijke stappen gezet zoals reductie van aalvisserij op het IJsselmeer. Voor de rijkswateren ligt het accent op verbetering van de vismigratie als onderdeel van het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Rijkswaterstaat vervult verschillende rollen en taken als het gaat om natuur:

1. Uitvoeren van maatregelen om natuurdoelen te realiseren.
2. Optreden als voortouwnemer bij het tot stand brengen van de Natura 2000 beheerplannen in de negentien gebieden waar Rijkswaterstaat de grootste beheerder is.
3. Rekening houden met natuurwaarden bij aanleg, beheer & onderhoud. Bij de op te stellen beheerplannen heeft Rijkswaterstaat ook een rol bij de toetsing van bestaand gebruik voor de eigen sectoren (bijvoorbeeld scheepvaart en lozingen).
4. Monitoren en geven van informatie.

Ad 1. Maatregelen voor halen van natuurdoelen

Rijkswaterstaat krijgt middelen van het ministerie van VenW om inrichtingsmaatregelen uit te voeren om de ecologische basiskwaliteit te verbeteren (vooral KRW-maatregelen, zie paragraaf 2.4) en een bijdrage te

leveren aan de realisatie van de EHS. Dit laatste deels in combinatie met aanlegprojecten voor de basisfuncties zoals Ruimte voor de Rivier. Rijkswaterstaat voert waar nodig en passend binnen het budget aanvullende maatregelen uit voor de instandhouding van soorten en habitats in de eigen Natura 2000 gebieden, voor zover deze verband houden met het waterbeheer.

Ad 2. Voortouwnemer Natura 2000 gebieden

Natura 2000 gebieden zijn vaak in beheer bij verschillende organisaties. De afspraak is om per Natura 2000 gebied één samenhangend gebiedsgericht natuurbeheerplan van alle bevoegde instanties in het gebied op te stellen. De grootste beheerder heeft het voortouw, voert de regie en is het loket naar de omgeving. De beherende organisaties blijven zelf verantwoordelijk voor de te nemen inrichtings- en beheermaatregelen en voor de gevolgen voor derden in hun eigen beheerdomein. Rijkswaterstaat heeft het voortouw voor negentien gebieden, verspreid over Nederland. Voor de rijkswateren worden gebundelde plannen gemaakt per watersysteem: voor de Delta, het IJsselmeergebied en voor de Waddenzee/Noordzeekustzone. Bij het plan voor de Waddenzee/Noordzeekustzone worden ook de plannen voor de Waddeneilanden meegenomen. In de Biesbosch is het ministerie van LNV voortouwnemer en in het riviereengebied heeft de provincie het voortouw. Rijkswaterstaat is daar deelbeheerder. Uitzondering is de Grensmaas waar Rijkswaterstaat wel de rol van voortouwnemer heeft. Vaststelling van gebiedsgerichte natuurbeheerplannen vindt plaats door Rijkswaterstaat in overeenstemming met het ministerie van LNV en – afhankelijk van de situatie – samen met provincies.

Aanwijzingsbesluiten

De maatregelen voor Natura 2000 richten zich op het realiseren van de instandhoudingsdoelen Natura 2000, die de minister van LNV in Aanwijzingsbesluiten vastlegt. Binnen drie jaar na vaststelling van een Aanwijzingsbesluit moet een Natura 2000 beheerplan worden vastgesteld. De Aanwijzingsbesluiten doorlopen een eigen inspraakprocedure. Tijdens het vaststellen van het BPRW zijn voor sommige gebieden definitieve Aanwijzingsbesluiten beschikbaar, voor andere (concept-) ontwerp-Aanwijzingsbesluiten.

BPRW als kader voor Natura 2000 beheerplannen

Voorliggend BPRW is HET beheerplan voor het hoofdwatersysteem. Rijkswaterstaat maakt geen afzonderlijke beheerplannen voor afzonderlijke wateren of delen daarvan. Het BPRW is het plan van waaruit Rijkswaterstaat afspraken maakt over de dienstverlening naar belanghebbenden en gebruikers. De maatregelen van Rijkswaterstaat voor Natura 2000 zijn onderdeel van dit BPRW. Zij vormen het kader voor de inzet van Rijkswaterstaat in de op te stellen gebiedsgerichte Natura 2000 beheerplannen, gericht op het bereiken van de natuurdoelen. In verband met de synergie zijn de maatregelen voor Natura 2000 in samenhang met de maatregelen voor de KRW uitgewerkt. De maatregelen worden op hoofdlijnen beschreven in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000.

De gezamenlijke bevoegde gezagen in een gebied stellen de Natura 2000 beheerplannen op. Rijkswaterstaat neemt zijn maatregelen over uit het BPRW en werkt die in de Natura 2000 beheerplannen uit samen met de maatregelen van de andere bevoegde gezagen. In hoeverre het mogelijk is de instandhoudingsdoelen te realiseren, is afhankelijk van de maatregelen die de verantwoordelijke partijen samen kunnen treffen. Dit wordt tijdens het Natura 2000 planproces duidelijk.

Ad 3. Aanleg, beheer & onderhoud en bestaand gebruik

Bij aanleg en beheer & onderhoud houdt Rijkswaterstaat rekening met natuur. Bij aanlegprojecten worden waar nodig een Nb-wet vergunning of een Flora- en faunawet ontheffing aangevraagd. Voor beheer & onderhoud – dat al of niet onder bepaalde voorwaarden is opgenomen in het Natura 2000 beheerplan –

is geen aparte vergunning meer nodig. Hetzelfde geldt voor bestaand gebruik door derden in het gebied. De toetsing gebeurt door het bevoegd gezag dat beleidsmatig voor het betreffende gebruik verantwoordelijk is. Zo toetst Rijkswaterstaat de scheepvaart en de eigen beheeractiviteiten en het ministerie van LNV de visserij en de recreatie. Rijkswaterstaat zorgt daarbij voor coördinatie en afstemming, onder andere door de cumulatie van effecten in beeld te brengen. Voor activiteiten en gebruik die niet via het beheerplan zijn geregeld, ligt de wettelijke taak van vergunningverlening bij het bevoegd gezag voor de Natuurbeschermingswet. Dat zijn meestal de provincies. De eigen maatregelen van Rijkswaterstaat worden beschreven in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000.

Ad 4. Monitoring

Rijkswaterstaat volgt de situatie in de eigen Natura 2000 gebieden via de ecologische monitoring als onderdeel van de MWTL (Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands).

Monitoring van Natura 2000 gebieden bestaat uit drie onderdelen:

- Het uitgangspunt bij de monitoring van de instandhoudingsdoelen is de bestaande taakverdeling tussen de verschillende overheden en particuliere gegevensverzamelende organisaties.
- De monitoring van maatregelen van Rijkswaterstaat en de effecten daarvan sluit aan op het KRW monitoringprogramma.
- Monitoring van gebruik heeft een sterke samenhang met handhaving. Dit valt niet onder verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat, uitgezonderd de eigen activiteiten en sectoren.

Rijkswaterstaat zet zich in zijn rol als voortouwnemer in om, samen met alle betrokkenen, te komen tot een efficiënt en betaalbaar monitoringprogramma, waarbij bestaande monitoring het uitgangspunt is. Als extra monitoring nodig is, moet hiervoor aanvullende financiering gezocht worden.

Redeneerlijn voor het afleiden van Natura 2000 maatregelen in rijkswateren

1. De Natura 2000 gebieden in beheer bij Rijkswaterstaat, zijn dynamische systemen. Dat staat soms op gespannen voet met de statische instandhoudingsdoelen voor Natura 2000. Bij het uitwerken van doelen in ruimte en tijd vormt de natuurlijke dynamiek het uitgangspunt.
2. De basisfuncties van het hoofdwatersysteem (veiligheid, voldoende water, schoon & gezond water), de scheepvaart en de aanwezige infrastructuur die vervulling van deze functies mogelijk maakt, zijn van nationaal belang en staan niet ter discussie. Aan de hiervoor geldende wettelijke eisen moet blijvend worden voldaan. Bij de formulering van instandhoudingsdoelen voor de planperiode was dit het uitgangspunt.
3. Wanneer het bestaand gebruik en het beheer & onderhoud van de infrastructuur tot problemen leiden voor het realiseren van de Natura 2000 doelen wordt de oplossing voor het halen van de doelen gezocht in het treffen van aanvullende maatregelen, mits haalbaar en betaalbaar: zonerings, aanpassingen in tijd/ruimte dan wel andere mitigerende maatregelen.
4. Eventuele aanvullende inrichtings- en beheermaatregelen – bovenop de KRW-maatregelen – mogen niet leiden tot extra lasten en moeten haalbaar zijn en financieel gedekt. Hetzij doordat middelen aan Rijkswaterstaat ter beschikking worden gesteld hetzij doordat andere partijen (zoals terreinbeheerders) zelf maatregelen treffen. Wanneer onvoldoende middelen beschikbaar zijn, wordt gekozen voor fasering (volgende BPRW). Als doelen niet haalbaar blijken te zijn is herijking van de doelen een mogelijkheid.
5. Bij aanvullende maatregelen voor de planperiode tot 2016 wordt (onder de bij punt 4 genoemde voorwaarden) prioriteit gegeven aan de zogeheten Sense of Urgency opgaven. Dit zijn opgaven voor soorten en habitats waarmee het zo slecht gaat, dat maatregelen niet tot 2016 of later kunnen worden uitgesteld.
6. Streven is het bestaand gebruik zo veel mogelijk ongewijzigd doorgang te laten vinden en op te nemen in de Natura 2000 beheerplannen. Ook de niet direct stuurbare autonome ontwikkeling van bestaand gebruik (zoals verkeer en recreatie) wordt bij voorkeur in de beheerplannen opgenomen mits verenigbaar met de instandhoudingsdoelen.

Wat speelt op langere termijn?

Het BPRW kent een zesjarige plancyclus. Met ingang van het volgende BPRW (2015-2021) worden de Natura 2000 beheerplannen waarvoor Rijkswaterstaat voortouwnemer is gesynchroniseerd met het BPRW. Als voorbereiding op het volgende BPRW wordt het Natura 2000 beheer geëvalueerd. Belangrijk is daarbij dat komende jaren meer zicht ontstaat op de gevolgen van klimaatverandering voor de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000. Rijkswaterstaat doet hierover waar nodig aanbevelingen aan het ministerie van LNV.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Natura 2000 maatregelen als onderdeel van dit BPRW

Voor het afleiden van Natura 2000 maatregelen geldt de eerder beschreven redeneerlijn. Rijkswaterstaat voert in de periode tot en met 2015 een groot aantal KRW-maatregelen uit, die in sterke mate bijdragen aan het bereiken van de natuurdoelen. Ook dragen de programma's Ruimte voor de Rivieren en Maaswerken bij aan de realisatie van natuurdoelen. Tijdens het vaststellen van het BPRW heeft Rijkswaterstaat geen aanvullende middelen gekregen voor specifieke Natura 2000 maatregelen. Als er voor het realiseren van natuurdoelen aanvullende maatregelen nodig zijn, worden deze opgenomen in de Natura 2000 beheerplannen en overgenomen in het BPRW voor de volgende planperiode. Bij deze maatregelen is synergie met KRW en eventuele andere programma's opnieuw het uitgangspunt.

Sense of Urgency opgaven in de voortouwgebieden van Rijkswaterstaat

In de volgende gebieden geldt een water gerelateerde Sense of Urgency opgave:

- Ketelmeer-Vossemeer. De Sense of Urgency opgave betreft de moerasranden. De KRW-maatregelen in dit gebied worden zo veel mogelijk aangepast aan de eisen voor rietbroedvogels.
- Oosterschelde. De Sense of Urgency opgave houdt sterk verband met de zandhonger en wordt meegenomen bij de ANT-studie naar haalbare en betaalbare oplossingen voor deze problematiek (zie ook hierna).
- Westerschelde. De Sense of Urgency opgave betreft de slechte kwaliteit van het habitatype estuaria en een aantal schorhabitats. De opgave is vermeld in de ontwikkelingsschets voor het Schelde estuarium. Het ministerie van LNV en de provincie Zeeland zijn verantwoordelijk voor het realiseren van deze opgave. Rijkswaterstaat is als waterbeheerder een van de gesprekspartners.

Andere Sense of Urgency opgaven in de rijkswateren zijn niet gerelateerd aan water en vallen daarmee onder verantwoordelijkheid van andere partijen.

Mitigerende maatregelen

Rijkswaterstaat richt zijn beheer & onderhoud – in goed overleg met de regionale partners – mede op de natuurdoelen. Mitigerende maatregelen om effecten op de natuurdoelen te beperken zullen ook in de Natura 2000 beheerplannen worden opgenomen en – voor zover deze al in de komende planperiode worden uitgevoerd – met terugwerkende kracht worden vastgesteld als onderdeel van dit BPRW. De hoofdlijnen van de mitigerende maatregelen staan in het Programma behorende bij het BPRW. Hierin is de opgave voor Waterbeheer 21^e eeuw, KRW en Natura 2000 uitgewerkt. De maatregelen zijn gebaseerd op de inzichten tijdens de besluitvorming over het BPRW. Daarbij is – afhankelijk van het stadium van besluitvorming per gebied – gebruikgemaakt van de (concept-) ontwerp- of definitieve Aanwijzingsbesluiten.

Studies Oosterschelde, Markermeer, IJsselmeer (ANT studies)

Een aantal gebieden kent een autonoom negatieve trend (ANT). In het IJsselmeergebied zijn hiervoor verschillende potentiële oorzaken aan te wijzen. Waterhuishoudkundige ingrepen uit het verleden vormen een deel van het probleem. In de Oosterschelde is de problematiek vooral een gevolg van de aanleg van de stormvloedkering (zandhonger). Het is niet duidelijk of en hoe deze neerwaartse trends kunnen worden gekeerd. Mogelijk zijn grote investeringen nodig. Daarom zijn voor de Oosterschelde voor de eerste beheerplancyclus tot en met 2015 lagere instandhoudingsdoelen vastgesteld in het ontwerp Aanwijzingsbesluit. Rijkswaterstaat onderzoekt in deze periode, in opdracht van de ministers van LNV en VenW, mogelijke maatregelen om de trend te keren (ANT-studies). Daarbij kijkt Rijkswaterstaat ook naar de haalbaarheid en kosten. Als blijkt dat er geen haalbare en betaalbare maatregelen mogelijk zijn, wordt met de Europese Commissie het verlagen van doelen besproken. De ANT-studies zullen in 2013 gereed zijn.

Nieuwe gebieden op de Noordzee

In 2010 worden naar verwachting op de Noordzee vijf nieuwe Natura 2000 gebieden aangewezen, waarvoor nadien beheerplannen moeten worden opgesteld. Een van deze nieuwe gebieden sluit direct aan op het bestaande gebied Noordzeekustzone en gaat daarmee een geheel vormen. Bij het Natura 2000 beheerplan voor de Noordzeekustzone, dat nu in voorbereiding is, wordt al rekening gehouden met deze uitbreiding.

Gedragscode Flora- en faunawet

Rijkswaterstaat past – na goedkeuring door het ministerie van LNV – de Gedragscode Flora- en faunawet toe bij uitvoering van kleinere ruimtelijke ingrepen en beheer & onderhoud in zijn hele beheergebied. Hierin staat op welke wijze Rijkswaterstaat bij de uitvoering rekening houdt met de aanwezigheid van beschermde soorten. Marktpartijen krijgen de ruimte om binnen het kader van de Gedragscode eigen oplossingen te vinden. Rijkswaterstaat werkt samen met de Gegevensautoriteit Natuur aan het opzetten van een flora- en faunameetnet om beter inzicht te krijgen in het voorkomen van onder de Flora- en faunawet beschermde soorten in het hele beheergebied.

EHS en Ontsnippering

Na oplevering worden de gebieden, waar in het kader van Ruimte voor de Rivieren uiterwaarden vergraven zijn, als natuurgebied beheerd door natuurbeherende instanties. Ook bij de Maaswerken ontstaat nieuwe natuur als onderdeel van de EHS. Ontsnippering van rijksinfrastructuur wordt, indien mogelijk, meegenomen bij reguliere onderhoudswerkzaamheden en wordt zo veel mogelijk gefinancierd uit de budgetten voor beheer & onderhoud voor hoofd-, spoor- en vaarwegen. Daarnaast vindt financiering plaats vanuit het KRW programma (6 miljoen euro). Ontsnipperingsmaatregelen worden vooral getroffen bij kanalen.

2.7.2 Drinkwater

Wat vragen beleid en regelgeving?

De doelstellingen voor oppervlaktewater voor de bereiding van drinkwater worden opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw). Voor directe winningen gelden de richtwaarden bij het innamepunt. Daarnaast geldt een inspanningsverplichting om de waterkwaliteit te verbeteren in de richting van de streefwaarden. Bij oeverinfiltratiewinningen is er geen aanwijsbaar innamepunt en zijn de richtwaarden niet van toepassing. Wel geldt de inspanningsverplichting voor verbetering in de richting van de streefwaarden. De doelstellingen vinden hun grondslag in de Europese Richtlijn oppervlaktewater voor drinkwaterbereiding, die inmiddels is vervallen en opgegaan in de Kaderrichtlijn Water. Volgens de Kaderrichtlijn Water (artikel 7) moeten waterlichamen met een drinkwaterfunctie worden opgenomen in het KRW-register van beschermde

Innamepunt oppervlaktewater onttrekking in m³/dag

- 0 - 5.000
- 5.000 - 100.000
- 100.000 - 1.000.000
- 1.000.000 - 10.000.000

Beschermingszone innamepunt

■ Beschermingszone innamepunt

RWS waterlichaam met innamepunt

■ RWS waterlichaam met innamepunt

overige wingebieden

- ▲ oevergrondwaterwinning
- Rijkswateren

Kaart 2.7
Drinkwaterinnamepunten en -beschermingszones

gebieden. De lidstaten moeten zorgen voor de bescherming van deze waterlichamen en zich inzetten voor een goede waterkwaliteit zodat drinkwaterbedrijven hun zuiveringsinspanning kunnen verminderen. Dit is ingevuld met het stelsel van richt- en streefwaarden. De KRW geeft lidstaten ook de mogelijkheid om beschermingszones voor drinkwater in te stellen.

De openbare drinkwatervoorziening wordt in de nieuwe Drinkwaterwet aangeduid als een dwingende reden van groot openbaar belang. Deze aanduiding versterkt de functie drinkwater bij belangenafwegingen in diverse procedures.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het oppervlaktewater dat voor drinkwaterbereiding wordt onttrokken aan rijkswateren. Het gaat bij de directe winningen om zeven punten, waar jaarlijks een half miljard kubieke meter water wordt onttrokken voor de drinkwatervoorziening van vijf miljoen Nederlanders. Op een aantal andere plaatsen wordt in de oeverzone grondwater onttrokken voor de bereiding van drinkwater. Dit is een mengsel van grondwater en via de bodem toegestroomd rivierwater. Voor die onttrekkingen is de provincie als grondwaterbeheerder de eerstverantwoordelijke. Rijkswaterstaat heeft de opgave om de kwaliteit van de wateren te verbeteren in de richting van de streefwaarden, omdat de samenstelling van het onttrokken grondwater mede is beïnvloed door de kwaliteit van het oppervlaktewater.

Directe innamepunten voor bereiding van drinkwater

- Andijk, IJsselmeer (PWN)
- Nieuwersluis, Amsterdam-Rijnkanaal (Waternet)
- Nieuwegein, Lekkanaal (Waternet)
- Scheelhoek, Haringvliet (Evides)
(tot het moment waarop de Haringvlietssluisen op een 'kier' worden gezet)
- Biesbosch, Amer (Evides)
- Brakel, Afgedamde Maas (Dunea)
- Heel, Lateraalkanaal (WML)

Oeverinfiltratiepunten voor bereiding van drinkwater

- Zwolle, Engelse Werk, IJssel (Vitens)
- Ridderkerk, Reijerwaard, Nieuwe Maas (Oasen)
- Hendrik Ido Ambacht, Noord (Oasen)
- Lekkerkerk, Lek (Oasen)
- Nieuw-Lekkerland, De Put, Lek (Oasen)
- Bergambacht, C. Rodenhuis, Lek (Oasen)
- Schoonhoven, Lek (Oasen)
- Langerak, De Steeg, Lek (Oasen)
- Zwijndrecht, Elzengors, Oude Maas (Oasen)
- Hardinxveld, 't Kromme Gat, Beneden Merwede (Oasen)
- Dordrecht, Baanhoek, Beneden Merwede (Evides)
- Dordrecht, Nieuwe Merwede (Evides)
- Roosteren, Maas (WML)

Wat speelt op langere termijn?

Klimaatverandering bedreigt de winning van drinkwater uit oppervlaktewater door verzilting, periodes van lage afvoer en opwarming. De drinkwatervoorziening heeft een hoge prioriteit bij de watervoorziening in tijden van schaarste (zie paragraaf 2.3 voldoende water). Het ministerie van VROM voert samen met waterbeheerders en drinkwaterbedrijven komende planperiode een verkenning uit naar de consequenties van klimaatverandering. Indien nodig worden nieuwe maatregelen opgenomen in de Nota Drinkwater.

Wordt voldaan aan doelen van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water?

In de huidige situatie wordt voor veel stoffen op de onttrekkingpunten voor drinkwaterbereiding voldaan aan de gestelde richtwaarden in het ontwerp-Bkmw. Voor enkele stoffen is dat niet het geval en zal de datum van 22 december 2009, de datum als genoemd in het Bkmw waarop de richtwaarden moeten zijn gerealiseerd, niet worden gehaald. Knelpunten treden vooral op bij enkele specifieke bestrijdingsmiddelen en soms met de temperatuur van het oppervlaktewater in geval van extreme weersomstandigheden. Stoffen als mangaan en stikstof overschrijden met regelmaat de streefwaarden. Ook de niveaus van bacteriën en geurverdunding liggen regelmatig boven de streefwaarden. De herkomst van deze stoffen is overwegend van diffuse aard, waarbij een deel van de belasting afkomstig is uit het buitenland, via de lucht of bovenstrooms. De structurele aanpak van probleemstoffen loopt daarom ook primair via generiek beleid dat is vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma Diffuse Bronnen zoals dat in 2007 door het kabinet is vastgesteld. Rijkswaterstaat draagt er – binnen zijn beheerverantwoordelijkheid – actief aan bij om de doelen van dit uitvoeringsprogramma te bereiken. Het resultaat daarvan is sterk afhankelijk van de inzet van betrokken departementen, van de landen bovenstrooms en/of van de inzet van emissiereducerende maatregelen in Europees verband (bijvoorbeeld toelating bestrijdingsmiddelen). De inzet van Rijkswaterstaat krijgt gestalte door concrete signalering en bijdragen aan:

- internationale afstemming over monitoring en emissiereducties (via Stroomgebiedbeheerplan en verbeteringen in beslismodellen inzake waterkwaliteit in de toelating van gewasbeschermingsmiddelen in EU verband)
- nationaal overleg gericht op het aanscherpen van het toelatingsbeleid op onder meer bescherming van de drinkwaterfunctie en de gebruiksregulering (agendering bij de ministeries van VROM en LNV)
- regionale afstemming over regiospecifiek handhavingsbeleid, toezicht en toepassing van bestrijdingsmiddelen (agendering bij het ministerie van LNV)

Omdat de richtwaarden voor de probleemstoffen nog niet worden gerealiseerd, is feitelijk sprake van doelfasering in deze planperiode. In nauwe samenwerking met de drinkwaterbedrijven is monitoring, rapportage en melding van overschrijdingen aan de bevoegde organisaties (zoals het College Toelating Bestrijdingsmiddelen) een belangrijk instrument met het oog op de volksgezondheid.

Voor het overige geven het voorgenomen nationale en internationale stoffenbeleid en het emissiebeheer op stroomgebiedniveau perspectief op verdergaande verbetering van de toestand en op ontwikkeling in de richting van de gestelde streefwaarden. Dat geldt ook voor de wateren waaruit via oeverinfiltratie drinkwater wordt bereid. De aanvullende inzet van beschermingszones bij de innamepunten uit oppervlaktewater zet het drinkwaterbelang concreet op de kaart en zal door Rijkswaterstaat worden benut voor preventieafspraken en bij vergunningverlening. Voorts wil Rijkswaterstaat zelf het goede voorbeeld geven door het eigen gebruik van bestrijdingsmiddelen maximaal terug te dringen.

Overschrijdingen worden snel gesignaleerd en leiden indien nodig tot een innamestop en de inzet van spaarbekkens. In het Programma met de beheeropgave voor WB21, KRW en Natura 2000 – dat onderdeel uitmaakt van dit BPRW – is per gebied een nadere uitwerking opgenomen.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Rijkswaterstaat draagt bij aan de bescherming van de drinkwatervoorziening door te zorgen voor voldoende kwaliteit van het oppervlaktewater, waaruit direct water wordt ingenomen en via oeverinfiltratie water wordt gewonnen. Rijkswaterstaat voert deze taak uit in samenwerking met andere overheden en drinkwaterbedrijven. De reguliere beheertaken van Rijkswaterstaat zijn benoemd in paragraaf 2.4 (schoon & gezond water). Daarbij gaat het om vergunningverlening en handhaving, monitoring en informatie, afstemming met andere beheerders en agendering van knelpunten bij de verantwoordelijke partijen. De drinkwaterbelangen worden hierbij expliciet betrokken. Het beheer bij calamiteiten is beschreven in paragraaf 2.8. De voorziene verbetering van de chemische waterkwaliteit is zowel voor de rechtstreekse winningen als ook voor de winningen via oeverinfiltratie gunstig.

In dit BPRW introduceert Rijkswaterstaat beschermingszones rondom de directe innamepunten als aanvulling op het bestaande beheer. Deze zones zijn gedefinieerd als gebieden waar calamiteiten binnen een korte tijd een risico kunnen vormen voor de drinkwaterwinning. In deze 6-uurs beïnvloedingszone maakt Rijkswaterstaat verscherpte afspraken in calamiteitenplannen. Opstellen van draaiboeken en communicatieafspraken kunnen schade in geval van calamiteiten voorkomen en beperken.

Het beschrijven van een beschermingszone maakt voor alle betrokkenen helder dat extra aandacht moet worden besteed aan de drinkwatervoorziening, vooral als zich nieuwe ontwikkelingen voordoen. In de planperiode wordt verkend of het meerwaarde biedt om de beschermingszones ook te laten doorwerken in de ruimtelijke ordening. Voor oeverinfiltratiewinningen heeft een beschermingszone weinig toegevoegde waarde, omdat er geen innamewerk is waarmee de infiltratie van rivierwater kan worden gestaakt. Hier ligt het accent op generiek beschermingsbeleid via het nastreven van kwaliteitsverbetering richting streefwaarden. De bevoegdheid tot het instellen van grondwaterbeschermingszones bij oeverinfiltraties ligt bij de provincies. De provincies Overijssel, Zuid-Holland en Limburg hebben op grond van de provinciale milieuvordering concrete grondwaterbeschermingsgebieden rond de onttrekkingslocaties van de oeverinfiltratiewinningen vastgelegd.

Een voor de bescherming nuttige nieuwe ontwikkeling is het opstellen van gebiedsdossiers, waarin alle relevante informatie over de directe omgeving en voorzieningen op het innamepunt wordt gebundeld. Informatie uit het beschermingszonedocument kan daarin worden verwerkt, zoals voor het innamepunt Heel al als proef is gebeurd. Het ministerie van VROM zal met belanghebbenden afspraken maken over het opstellen van gebiedsdossiers. Met het oog op het besluit de Haringvlietssluis op een kier te zetten zal het innamepunt bij Scheelhoek binnen enkele jaren landinwaarts worden verplaatst. De aanvoer vanuit het Haringvliet zal dan lopen via een binnendijks kanaal dat in beheer is van het waterschap Hollandse Delta. Omdat dan de directe verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat voor dit punt komt te vervallen zal Rijkswaterstaat zelf nu geen beschermingszone instellen.

2.7.3 Zwemwater

Wat vragen beleid en regelgeving?

In 2006 is een nieuwe Europese zwemwaterrichtlijn (Richtlijn 2006/7/EG) in werking getreden. Om de gezondheid van de zwemmer te beschermen stelt de richtlijn dat alle zwemwaterlocaties in 2015 minimaal moeten voldoen aan de kwaliteitsklasse 'aanvaardbaar'. Nederland past deze richtlijn in door aanpassing van de Waterwet en Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz) en het daarbij behorende besluit (Bhvbz). In de periode tot 2012 worden de aanpassingen geleidelijk doorgevoerd in het beheer. De Whvbz regelt dat de provincies verantwoordelijk zijn voor het jaarlijks aanwijzen van de zwemwaterlocaties. De provincie betreft hierbij de burger. De provincie kan een zwemwaterlocatie in een rijkswater alleen aanwijzen met toestemming van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat via toekenning van de functie 'zwemwater' in het BPRW.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Rijkswaterstaat is als waterbeheerder verantwoordelijk voor de zwemwaterkwaliteit op alle 219 zwemwaterlocaties in rijkswateren. Een overzicht van al deze locaties is opgenomen in bijlage III en is te vinden via de website www.helpdeskwater.nl. Rijkswaterstaat meet de kwaliteit van het water gedurende het badseizoen. Deze gegevens worden gebruikt voor de verplichte jaarlijkse rapportage aan de EU. Rijkswaterstaat geeft de resultaten van de metingen door aan de provincie, die verantwoordelijk is voor de voorlichting aan het publiek. Bij risico's voor de gezondheid van de zwemmer stelt de provincie een zwemverbod in of geeft een negatief zwemadvies af.

Rijkswaterstaat is daarnaast verantwoordelijk voor het 'zwemwaterprofiel' voor elke aangewezen zwemwaterlocatie in de rijkswateren. Het zwemwaterprofiel bevat een beschrijving van de zwemwaterkwaliteit en gaat in op de risico's en de eventuele oorzaken van verminderde kwaliteit. Verminderde kwaliteit wordt vooral veroorzaakt door fecale bacteriën en door toxische blauwalgen. Als de kwaliteit niet aan de eisen voldoet zijn maatregelen nodig. Rijkswaterstaat neemt daartoe het initiatief, maar kan problemen met de zwemwaterkwaliteit vaak alleen in samenwerking met anderen oplossen.

Rol van Rijkswaterstaat bij aanwijzen en afvoeren van zwemwaterlocaties

De provincies wijzen jaarlijks de zwemwaterlocaties in oppervlaktewater aan op grond van de Whvbz. In deze wet staat dat alleen zwemwaterlocaties aangewezen kunnen worden als ook de functie zwemwater is toegekend. Als een provincie gedurende de planperiode van het BPRW tussentijds een nieuwe zwemwaterlocatie wil aanwijzen waarvoor nog niet de functie zwemwater is toegekend, is hiervoor een partiële herziening van het BPRW nodig via aanpassing van de kaartbijlage en de lijst met zwemwaterlocaties. Ditzelfde geldt voor situaties waarin Rijkswaterstaat een locatie wil schrappen, bijvoorbeeld omdat het niet mogelijk is tegen redelijke kosten aan de vereisten voor de zwemwaterkwaliteit te voldoen.

Bij aanvraag van nieuwe locaties gaat Rijkswaterstaat uit van de 'ja, mits...benadering', die in paragraaf 2.6 is beschreven. Voor zwemwater houdt 'mits ...' meer specifiek het volgende in:

1. De locatie voldoet aan de definitie art. 1 lid 3 van de Europese Zwemwaterrichtlijn.

Dat wil zeggen: op de locatie wordt naar oordeel van het bevoegd gezag door een groot aantal mensen gezwommen en er is geen permanent of tijdelijk zwemverbod van kracht.

2. De aanwijzing is niet in strijd met de eisen vanuit de basisfuncties of de kenmerken van het systeem.

3. De aanwijzing past binnen de bestaande regelgeving, beleidslijnen en plannen.

4. De functie zwemwater conflicteert niet met andere gebruiksfuncties (bijvoorbeeld de scheepvaart).

5. Bij onvoldoende zwemwaterkwaliteit vindt Rijkswaterstaat de haalbaarheid en kosten van verbeteringsmaatregelen acceptabel en is de realisatietermijn redelijk.

Wat speelt op langere termijn?

De Europese zwemwaterrichtlijn kent een inspanningsverplichting tot de kwaliteitsklasse 'goed'.

Dit betekent dat op diverse zwemwaterlocaties structurele maatregelen nodig zijn om de belasting met fecale bacteriën te verminderen. Bij de maatregelen gaat het vooral om het terugdringen van de lozing van onvoldoende gezuiverd of ongezuiverd afvalwater en van hemelwater dat bij afstromen verontreinigd is geraakt. Voor een aantal locaties vormen watervogels een reële bedreiging voor kwaliteit. De mogelijkheden om dit probleem aan te pakken zijn beperkt omdat het hierbij vaak om beschermde soorten of om Natura 2000 gebieden gaat.

Als gevolg van het veranderende klimaat worden toenemende problemen met blauwalgen verwacht.

De maatregelen die voor de KRW (zie paragraaf 2.4) worden genomen helpen in de goede richting, maar zijn vaak niet voldoende. Aanvullende maatregelen zijn dan nodig.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Rijkswaterstaat zal de planperiode benutten om in 2015 aan de nieuwe wettelijke regels te voldoen. Voor alle zwemwaterlocaties wordt in overeenstemming met de eisen van de Europese richtlijn een zwemwaterprofiel opgesteld en vervolgens actueel gehouden. Rijkswaterstaat meet gedurende het badseizoen de kwaliteit van alle zwemwaterlocaties en geeft de resultaten door aan de provincies.

Waar de zwemwaterkwaliteit niet voldoet zijn vóór 2015 maatregelen nodig. Hierbij gaat het zowel om structurele maatregelen tegen fecale bacteriën en blauwalgen als om effectgerichte maatregelen tegen blauwalgen. In samenwerking met de provincie, regionale waterbeheerder, gemeente of locatiebeheerder zal Rijkswaterstaat zich inzetten om de problemen op te lossen.

Beschermde gebieden

- schelpdierwater
- Rijkswateren

Kaart 2.8
Gebieden met de functie schelpdierwater

2.7.4 Schelpdierwater

Wat vragen beleid en regelgeving?

De Europese richtlijn voor schelpdierwater geeft regels voor de waterkwaliteit. De normen zijn afgestemd op het veilig kunnen eten van schelpdieren. De richtlijn is ingepast in het Nederlandse Besluit kwaliteitseisen en monitoring water. De Waddenzee en delen van de Delta en Noordzee zijn aangewezen als Schelpdierwater. De richtlijn voor schelpdierwater gaat vanaf 2013 op in de Kaderrichtlijn Water.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Tot de beheertaak van Rijkswaterstaat hoort de zorg voor de vereiste kwaliteit van schelpdierwater. Naast de reguliere taken van Rijkswaterstaat voor schoon & gezond water moeten voor schelpdierwater ook metingen aan de schelpdieren zelf worden uitgevoerd. De resultaten van de monitoring worden als onderdeel van de KRW rapportages aan de Europese Commissie verstrekt.

Wat speelt op langere termijn?

Vooral op de Waddenzee bestaat spanning tussen de schelpdiervisserij en de natuurdoelen. De verwachting is dat schelpdierkweek in de Voordelta zal toenemen.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

In de jaren 2006-2007 voldeden 70 procent van de locaties aan de vereiste normen. Overschrijdingen hadden betrekking op temperatuur en overige fysisch-chemische parameters. In de schelpdieren zelf zijn de afgelopen jaren geen normoverschrijdingen geconstateerd. In de planperiode en daarna werkt Rijkswaterstaat op landelijke schaal aan het verbeteren van de fysische chemische waterkwaliteit. Deze inspanning komt ook ten goede aan de vereisten in de richtlijn.

2.7.5 Koelwater

Wat vragen beleid en regelgeving?

De waterkwaliteit stelt randvoorwaarden aan de mogelijkheden voor het gebruik van het oppervlaktewater voor koeling. Regulering vindt plaats met vergunningen op basis van de Waterwet. Bij de vergunningen wordt gebruik gemaakt van de beoordelingssystematiek van het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW, geactualiseerd in 2008) voor warmtelozingen en de IPPC-BREF Koeling (Toepassing van de best beschikbare technieken voor industriële koelsystemen). De NBW-beoordelingssystematiek omvat ook de normen zoals die voortkomen uit de Kaderrichtlijn Water.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Rijkswaterstaat heeft een toezichthoudende rol (vergunningverlening en handhaving) voor de waterkwaliteit. Met zijn taken voor de verdeling van water levert Rijkswaterstaat een belangrijke bijdrage aan het gebruik van koelwater door te zorgen voor voldoende afvoer. Dat geldt bij normale omstandigheden en zeker bij droogte. Onder kritische omstandigheden bepaalt de 'verdringingsreeks' de mogelijkheden voor koelwatergebruik, zie paragraaf 2.3 voldoende water. Rijkswaterstaat kan geen garanties geven over het realiseren van een bepaalde afvoer. Bij knelpuntsituaties geeft Rijkswaterstaat informatie over de verwachte temperaturen en hoeveelheden water, zodat belanghebbenden daarop tijdig kunnen inspelen.

Wat speelt op langere termijn?

Vraagstukken over koelwater zijn direct verbonden met het klimaat en de veranderingen daarin. De laatste 15 jaar is de gemiddelde temperatuur in de Rijn met 1°C gestegen, ondanks de afname van de koelwaterlozingen op de Rijn. De verwachting is dat deze trend zich zal voortzetten. Ook neemt de behoefte aan koelwater toe door de stijgende behoefte aan elektriciteit. Beide trends zetten spanning op het halen van de gewenste waterkwaliteit. Daar komt nog bij dat Rijkswaterstaat geen directe invloed heeft op de temperatuur van het water dat Nederland via de Rijn en Maas binnenkomt. Voor de beheersing daarvan zijn internationale afspraken nodig over normering en maatregelen. De stroomgebiedbenadering van de KRW leent zich hier uitstekend toe. Voortbouwend op de lopende discussies in internationaal verband zal Nederland (V&W) richting Duitsland actief afstemming blijven zoeken over het realiseren van de temperatuurdoelstellingen en mogelijk te treffen maatregelen. Om op lange termijn effect te verkrijgen wordt in de komende planperiode het internationale overleg ingezet.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

De reguliere taak van Rijkswaterstaat is en blijft de komende planperiode het afgeven en handhaven van Waterwetvergunningen. Daarin neemt Rijkswaterstaat ontwikkelingen in beleid mee, zoals voor de KRW.

Temperatuur

Voor de beoordeling van warmtelozingen is de doelstelling voor de watertemperatuur van belang. De maximum waarde voor vrijwel onveranderde (natuurlijke) wateren is 25°C, volgens de KRW-benadering voor de Goede Ecologische Toestand. Deze waarde geldt ook voor het Goed Ecologisch Potentieel op alle kunstmatige en sterk veranderde wateren, omdat er geen hydromorfologische argumenten zijn om die wateren op een hogere waarde te stellen. Onder normale omstandigheden voldoen alle rijkswateren aan deze doelstelling. Alleen in extreem warme en droge jaren (zoals in 2006) zijn er overschrijdingen in enkele door de Rijn gevoede rivieren en kanalen (Waal, IJssel, Lek, Merwedde, Amsterdam-Rijnkanaal en Twentekanalen). De bovenstroomse belasting is dan zodanig dat de doelstelling al aan de landsgrens wordt overschreden. Hiermee is bij de afweging van maatregelen rekening gehouden conform art. 2.6 Bkww, op grond waarvan de voorbelasting aan de grens van Nederland door lozingen van warmte in het buitenland, verdisconteerd mag worden. Over de temperatuurdoelstelling en de consequenties voor warmtelozingen vindt daarom internationaal afstemming plaats. Uit een analyse van technische mogelijkheden om de warmtelast binnen Nederland te reduceren blijkt dat maatregelen binnen Nederland niet of nauwelijks tot verbetering zullen leiden. Dit vraagstuk is inmiddels internationaal geagendeerd. De komende planperiode wordt gebruikt om met het buitenland tot overeenstemming te komen over doelen en eventuele extra maatregelen. De komende planperiode wordt het bestaande beleid voor beoordeling van warmtelozingen in stand gehouden. Het beleid en beheer ten aanzien van warmtelozingen vinden plaats op drie niveaus:

1. vergunningbeoordeling voor alle wateren volgens de NBW Beoordelingssystematiek voor warmtelozingen, met als uitgangspunt limitering volgens een 30°C-contour aan de rand van de mengzone
2. spreiding van energieproductie over het land bij warme omstandigheden om zo koelwaterproblemen te voorkomen en de energieproductie zo ongestoord mogelijk te continueren
3. in zeer extreme warme en/of droge omstandigheden toepassing van de bevoegdheid van de minister van Economische Zaken om een afweging te maken van het milieubelang en het maatschappelijk belang van energieproductie

Doorzetten van dit bestaande beleid en beheer voor warmtelozingen is een belangrijke maatregel om de doelen te realiseren. Als er ondanks het huidige beleid toch incidentele overschrijdingen zijn, wordt deze afwijking achteraf gebaseerd op art. 4 lid 6 KRW: uitzonderlijke omstandigheden. De uitzonderlijke omstandigheden komen door extreme weersomstandigheden.

Een prioriteit in de komende planperiode is de verbetering van de informatievoorziening. Voor een goed beheer hebben Rijkswaterstaat en grote lozers van koelwater behoefte aan meer en betere informatie over temperatuur en afvoer. Voor bedrijven is het tijdig kunnen inspelen op de temperatuur met hun productiecapaciteit van groot economisch belang. De huidige kwaliteit van de gegevens varieert van plaats tot plaats en het aantal meetpunten is afgenomen. Rijkswaterstaat en grote lozers kunnen hierin met betrekkelijk weinig inspanning gezamenlijk verbetering brengen.

Monitoring

In de projectgroep MEETPOL (Monitoring Ecological Effects Thermal Pollution) werken Rijkswaterstaat en bedrijven samen aan onderzoek op praktijschaal naar effecten voor het aquatisch milieu van de inname en lozing van koelwater. Bedrijven moeten over adequate informatie kunnen beschikken over afvoer en temperatuur om de productiecapaciteit hierop af te kunnen stemmen. Overwogen wordt om meetpunten van bedrijven in het monitoringnetwerk op te nemen en via internet te ontsluiten voor een breed publiek, zodat een beter inzicht wordt gegeven in de temperatuurontwikkeling van diverse watersystemen.

Anticiperend op ontwikkelingen op langere termijn zal Rijkswaterstaat initiatief nemen voor het tot stand brengen van internationale afspraken over normen en maatregelen.

2.7.6 Energie uit water

Wat vragen beleid en regelgeving?

Het energiebeleid is gericht op toename van het aandeel duurzame energie. Water en de nog beschikbare ruimte op het water bieden daartoe goede mogelijkheden. In het Nationaal Waterplan wordt op de Noordzee ruimte gereserveerd voor de realisatie van 6.000 Megawatt aan windenergie (zie paragraaf 3.6). Dit moet de bijdrage leveren aan de ambitie van het kabinet om in heel Nederland 20 procent duurzame energie te realiseren in 2020. Het kabinetsbeleid is erop gericht dat overheden in 2020 een reductie in hun eigen energieverbruik bereiken van 30 procent.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

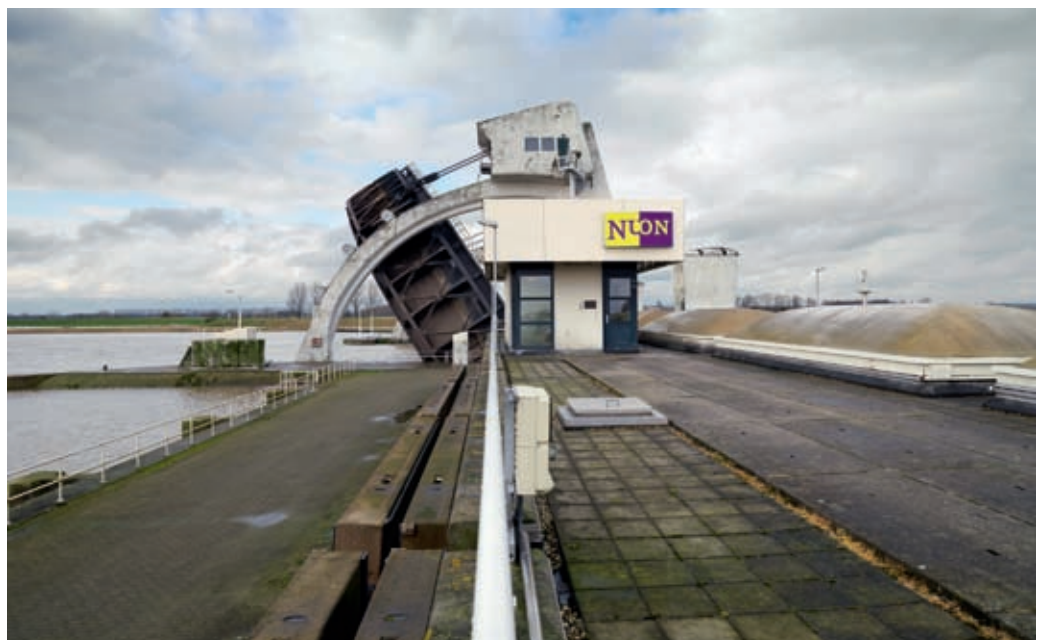
Rijkswaterstaat staat open voor koppeling van eigen aanlegprojecten aan initiatieven van anderen en ondersteunt innovatieve projecten voor de opwekking van duurzame energie onder andere via het water-innovatieprogramma WINN. Rijkswaterstaat ondersteunt de bouw van waterkrachtcentrales, windturbineparken en andere vormen van duurzame energie binnen de randvoorwaarden van de basisfuncties en de scheepvaart. Vergunningverlening en handhaving zijn daarvoor de instrumenten. Bij de eigen aanleg en beheeractiviteiten is energiebesparing uitgangspunt.

Wat speelt op langere termijn?

De verwachting is dat de winning van duurzame energie uit en op het water zal toenemen. De diversiteit aan vormen zal ook toenemen. Bijvoorbeeld golf- en getijdenenergie, energie uit zoet en zout water (blue energy) en biomassa uit algen zullen op termijn mogelijk rendabel worden, vooral als dit gecombineerd wordt met andere vormen van gebruik.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

In de planperiode ligt een grote opgave om de realisatie van de doelstellingen voor windenergie op de Noordzee mogelijk te maken. In de Maas en Benedenrijn bevinden zich drie waterkrachtcentrales en er zijn plannen voor een vierde centrale. Ook bij de Zuid-Willemsvaart en het Julianakanaal spelen initiatieven op dit vlak. Rijkswaterstaat werkt mee aan proeven met visgeleidingssystemen, die de sterfte van migrerende vis door waterkrachtcentrales moeten beperken. Goed functionerende voorzieningen maken meerdere waterkrachtcentrales mogelijk. Voor de kanalen is een aanpassing van de waterverdeling nodig om waterkrachtcentrales rendabel te maken. Het is nog niet duidelijk of dit haalbaar is met het oog op andere functies. Verder worden mogelijkheden voor het opwekken van energie uit water verkend bij onder andere de Afsluitdijk (energie uit de overgang van zout naar zoet water) en de Brouwersdam (getijdenenergie).

Innovatieve energieopwekking

In de Zuidwestelijke Delta start in 2009 een eerste proef voor innovatieve energieopwekking. De gemeente Borssele is initiatiefnemer voor een proef om energie op te wekken uit golven en getijdestroming in de Westerschelde. Samen met een ondernemer die getijderotoren ontwikkelt en een oliemaatschappij gaat begin 2009 de proef van start. Rijkswaterstaat ondersteunt de proef via het waterinnovatieprogramma WINN. Rijkswaterstaat heeft de benodigde vergunningen en ontheffingen verleend en adviseert over het meetprogramma. De resultaten worden gebruikt voor het opstellen van criteria voor toekomstige vergunningverlening.

Via het programma 'Zeker Duurzaam' werkt Rijkswaterstaat aan besparing van het energieverbruik bij het beheer van objecten met 20 procent in 2010 ten opzichte van 2006. Verdergaande maatregelen zijn in onderzoek. Daarbij wordt ook gekeken of het mogelijk is om op termijn zelfvoorzienend te worden bij het beheer van sluisen, stuwen en gemalen.

2.7.7 Pleziervaart, watersport en oeverrecreatie

Wat vragen beleid en regelgeving?

Het Nationaal Waterplan onderkent de sterke groei en betekenis van de waterrecreatie, niet alleen van de pleziervaart maar ook van de watersport en de oeverrecreatie. Gemeenten, provincies, belangenorganisaties en bedrijfsleven zijn als eerste aan zet. Rijkswaterstaat biedt waar mogelijk ondersteuning als een 'gastheer op het water'. Rijkswaterstaat pakt deze rol in de planperiode meer gestructureerd, zichtbaar, herkenbaar en uitlegbaar op. De denkrichting 'gastheer op het water' is toegelicht in paragraaf 2.6.2.

Van belang voor recreanten zijn de toegankelijkheid en veiligheid van water en oevers, de waterkwaliteit en de belevingswaarde. Het Nationaal Waterplan vraagt aandacht voor de recreatiefunctie bij planvorming, aanleg en onderhoud. Voor de pleziervaart geldt de Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland (BRTN). Voor zwemwater is er een specifiek toegesneden wettelijk instrumentarium. Dit staat beschreven in paragraaf 2.7.3.

Basistoervaartnet

Om samenhang in het netwerk te bereiken stelt de BRTN onder andere hoogte- en dieptematen en wenselijke bedieningstijden vast. In 2012 moet een landelijk robuust en knelpuntvrij Basistoervaartnet van in totaal ongeveer 4.400 kilometer zijn gerealiseerd. De 1.800 kilometer in beheer bij Rijkswaterstaat kent geen knelpunten voor hoogte- en dieptematen. Wel is verbetering van de kwaliteit mogelijk, bijvoorbeeld door het maken van aanlegplaatsen. Het ministerie van VenW heeft het beleid om beroeps- en pleziervaart waar mogelijk van elkaar te scheiden en alternatieve routes te stimuleren. Waar scheiden niet kan, wordt gewerkt aan veilig samengaan. De pleziervaart wordt gezien als een volwaardige verkeersdeelnemer. Het ministerie van VenW voegt tot 2012 een totaalbedrag van 4 miljoen euro toe aan het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) voor het inrichten van een knelpuntvrij Basistoervaartnet. De provincies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering. De rijksbijdrage aan de landelijke routenetwerken voor wandelen en fietsen verloopt eveneens via het ILG.

Beleidsvisie Recreatietoevaart Nederland 2008

- ..... verbindingswater voor motorboten
- verbindingswater voor zeil- en motorboten
- ..... ontsluitingswater voor motorboten
- ontsluitingswater voor zeil- en motorboten
- ..... ontsluitingswater voor motorboten met geringe doorvaartbeperking
- ..... ontsluitingswater voor motorboten met grotere doorvaartbeperking
- vaarwegen buiten Nederland

Kaart 2.9
Basisrecreatietoerwaarnet

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Rijkswaterstaat heeft, met uitzondering van een aantal wettelijke taken voor zwemwater, geen opdracht op het gebied van recreatie. De consequentie hiervan is dat voor recreatie geen financiële middelen zijn gereserveerd. Rijkswaterstaat probeerde bij beheer & onderhoud en aanleg altijd al rekening te houden met de behoeften van recreanten en de recreatiesector. Hiervoor bestond geen expliciet kader. Dit BPRW biedt met de rol van 'Gastheer op het water' een meer gestructureerd kader voor de inzet van Rijkswaterstaat voor recreatie. Dit werkt vooral door in houding en gedrag. Rijkswaterstaat vult voor recreatie het gastheerschap op het water in door:

- Vragen en wensen rond recreatie serieus te nemen. Elke dienst heeft hiervoor een contactpersoon. De diensten binnen Rijkswaterstaat wisselen in een recreatienetwerk ervaringen en ideeën uit.
- Mee te werken aan initiatieven van anderen. Dit gebeurt vooral als samenwerking en combinatie van activiteiten uitzicht bieden op extra maatschappelijk voordeel (efficiënt en effectief inzetten van overheidsmiddelen). Randvoorwaarden zijn de wettelijke kaders en budgettaire mogelijkheden.
- Aan andere overheden/organisaties de mogelijkheid te bieden om mee te liften met werkzaamheden van Rijkswaterstaat (bijvoorbeeld baggeren). De meerkosten zijn in deze situatie wel voor eigen rekening.
- Zelf initiatieven te nemen in relatie tot waterrecreatie, als daarvoor aanleiding is vanuit de basisfuncties of de scheepvaart (bijvoorbeeld een veilige en vlotte doorstroming).
- In diverse contacten en samenwerkingsverbanden meer helderheid te geven over de gebruiksfunctie recreatie op en om de rijkswateren en daarvoor de ruimte te bieden.

Doordat Rijkswaterstaat geen eigen uitvoeringsprogramma en opdracht heeft voor de gebruiksfunctie recreatie, ligt de primaire verantwoordelijkheid bij initiatieven meestal bij andere partijen: provincies, gemeenten en private partijen. Rijkswaterstaat kan alleen aan recreatieve voorzieningen meewerken als duidelijke afspraken over beheer & onderhoud zijn gemaakt.

De invulling van de rol van Rijkswaterstaat voor recreatie is dus maatwerk. In het kader staan enkele voorbeelden van deze invulling.

Voorbeelden uit het verleden als prikkel voor de toekomst

- Voor de Brabantse kanalen zijn de bedieningstijden van sluizen en bruggen speciaal voor de recreatievaart in de avonden en in het weekend verruimd.
- Rijkswaterstaat treft met vele partners een pakket maatregelen om recreatie, natuur en economie in de Veluwerandmeren op een evenwichtige manier te versterken.
- Samen met andere partijen heeft Rijkswaterstaat een folder uitgebracht waarin spelregels staan voor veilig en verantwoord watersporten in Zeeland.
- Bij Enkhuizen is een 'naviduct' aangelegd om de knelpunten voor het wegverkeer en de scheepvaart op te lossen die ontstonden door de sterk toegenomen pleziervaart.
- Tijdens de zomermaanden zijn 'stewards' ingezet om recreanten te helpen bij het veilig en soepel passeren van de sluizen.
- In Maastricht ruimt Rijkswaterstaat samen met anderen het zwerfvuil langs de Maas op.
- Rijkswaterstaat legt in het Lauwersmeer op verzoek van de gebruikers aanvullende betonning aan voor de recreatie.

Wat speelt op langere termijn?

Recreatie is een van de snelst groeiende sectoren in de economie. Of deze trend zich doorzet, is moeilijk te voorzien. De ontwikkelingen gaan snel en telkens komen nieuwe recreatievormen op. De recreatievloot groeit de laatste tijd met zo'n 1,5 procent per jaar. Deze toename komt vooral door de open boten – sloepen – die geen meerdaagse tochten maken. Ook is er een verschuiving van zeil- naar motorboten. Er is een tendens naar een langer vaarseizoen. Door de groei van de waterrecreatie wordt het steeds drukker op het water. Hierdoor moet de beheerder meer aandacht hebben voor het samengaan met andere functies en voor het samengaan van verschillende vormen van pleziervaart, watersport en oeverrecreatie.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Rijkswaterstaat ziet de pleziervaart als een volwaardige verkeersdeelnemer. De hoogste prioriteit in het beheer hebben veiligheid en doorstroming. Vanuit dat oogpunt is het verkeersmanagement gericht op het scheiden van beroeps- en pleziervaart. Als dat niet mogelijk is, streeft Rijkswaterstaat naar een harmonieus samengaan. Goede informatievoorziening is een belangrijk middel.

Rijkswaterstaat vraagt de waterbeheerder om regionale knelpunten in het Basistoervaartnet op te lossen, voor zover dit de scheiding tussen beroeps- en pleziervaart bevordert. Hoewel de rijkswateren voldoende hoogte (bruggen) en diepte (vaarweg) voor de pleziervaart hebben, staat Rijkswaterstaat bij het uitvoeren van beheer & onderhoud open voor verbeteringen van de kwaliteit van het net. Vanaf 2009 mogen pleziervaartuigen geen vuilwater meer lozen op het oppervlaktewater. Op de rijkswateren zijn niet overal voldoende inzamelpunten. Waar nodig moeten de betrokken partijen lacunes dichten.

Verval in de sluis

Tijdens de Spiegeldagen praat Rijkswaterstaat met zo veel mogelijk gebruikers van het vaarwater. Zij wensen meer informatie in sluizen voor de minder ervaren watersporters. Rijkswaterstaat heeft vervolgens in de zomer van 2009 een proef uitgevoerd met informatie over het verval in de Jachtensluis in de Krammer. Op zogeheten tekstkarren ziet de recreant tijdens het invaren van de sluis de kolk wat het verval is. Hierdoor kan de recreant tijdig anticiperen op de situatie in de sluis om zo veiliger en vlotter gesloten te kunnen worden.

Voor de watersport en oeverrecreatie ligt het accent op het afwegen van recreatieve belangen onderling en ten opzichte van andere belangen. Verschillende vormen van recreatie stellen verschillende eisen aan het water. Zij gaan niet altijd met elkaar samen. Rijkswaterstaat wil de verschillende gebruikersgroepen bedienen zonder dat ze elkaar en andere belangen in de weg zitten. Rijkswaterstaat speelt daarbij een ondersteunende rol.

Rijkswaterstaat gaat in 2010-2015 de volgende onderwerpen op het gebied van recreatie oppakken:

- zorgen voor meer overzicht en inzicht en een landelijk (werk)kader
- zorgen voor een betere interne en externe afstemming
- zorgen dat de gebruiksfunctie recreatie en de bijbehorende activiteiten beter zichtbaar zijn in het werk van Rijkswaterstaat
- de bestaande front offices van Rijkswaterstaat (0800-8002, www.rijkswaterstaat.nl en de Helpdesk Water) gerichter inzetten voor de gebruiksfunctie recreatie
- bij planvorming, aanleg en onderhoud zo veel mogelijk rekening houden met recreatie

2.7.8 Beroeps- en sportvisserij

In deze paragraaf gaat het om de visserij in relatie tot waterkwaliteit en ecologie. Beheer gericht op bereikbaarheid van oevers, vissteigers en dergelijke voor de sportvisserij valt onder de aanpak voor de functie 'watersport en oeverrecreatie' (zie paragraaf 2.7.7).

Wat vragen beleid en regelgeving?

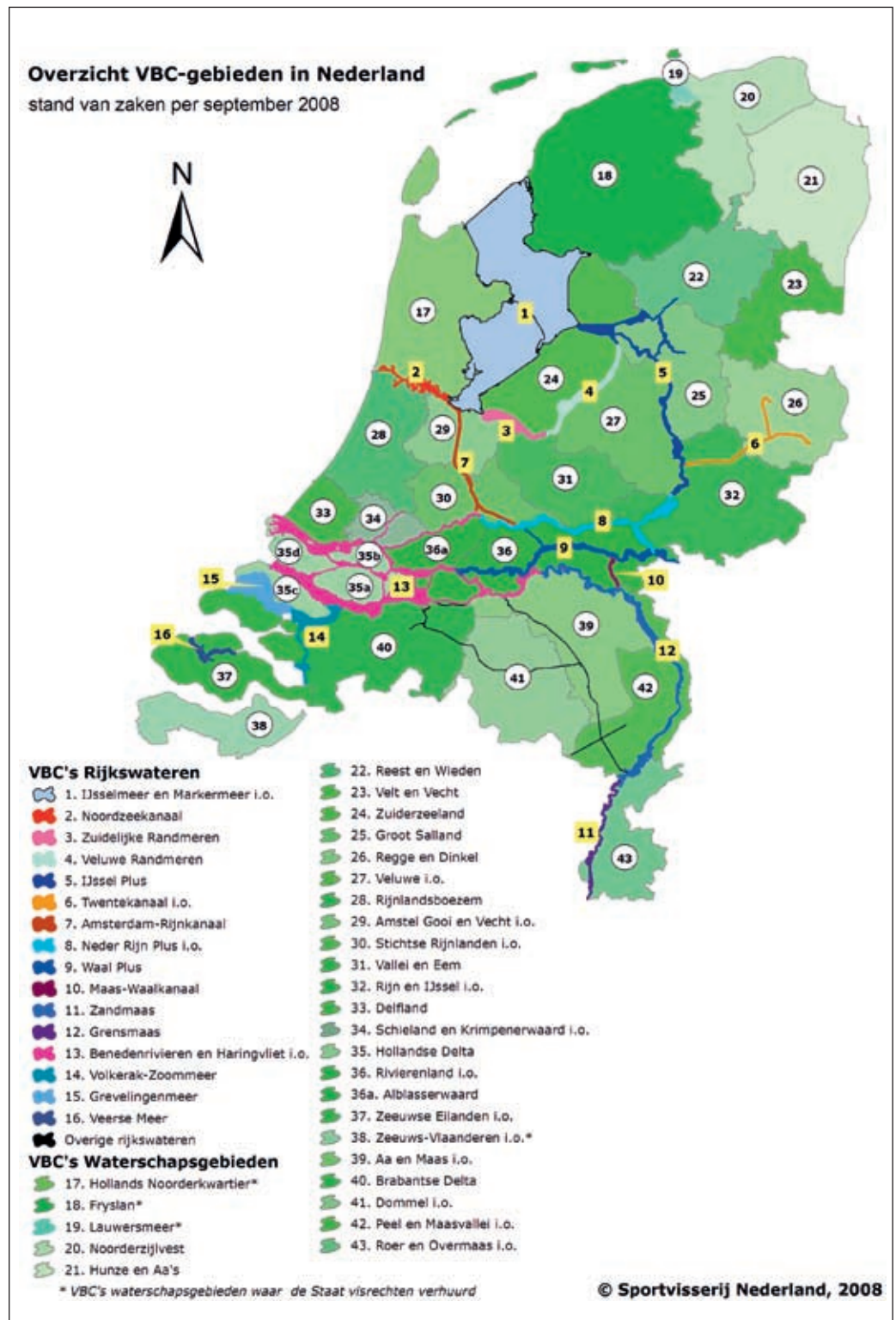
De algemene doelstelling van voldoende, schoon & gezond water stelt randvoorwaarden aan de (beroeps) visserij. De visserij is mogelijk voor zover deze past binnen de doelstellingen van vooral de KRW en Natura 2000. Omgekeerd kan visserij soms bijdragen aan een betere waterkwaliteit en ecologie. De sector vraagt Rijkswaterstaat om het water zo in te richten en te beheren dat de goede mogelijkheden ontstaan voor duurzame visserij.

De minister van LNV stelt in een brief aan de Tweede Kamer (2008) dat de voorwaarden voor visserij op binnenwateren zijn aangescherpt en dat de waterbeheerder een adviserende rol krijgt in het toetsen van de op te stellen visplannen. De beroeps- en sportvissers moeten uiterlijk in 2010 een visplan hebben en daar hun visserijactiviteiten mee in overeenstemming hebben gebracht. Randvoorwaarde voor deze plannen zijn de doelen van de KRW, waarvoor de waterbeheerder de bevoegdheid heeft om te toetsen of deze voldoende gedekt zijn in het voorgestelde visplan. De zogenoemde Visstandbeheercommissies (VBC's) zijn het voornaamste middel om vissers in een bepaald gebied, indien gewenst, samen met de betreffende waterbeheerder, te laten werken aan een visplan. Het advies dat de waterbeheerder over dit visplan geeft aan het ministerie van LNV is zwaarwegend bij de besluitvorming hierover.

In de komende jaren zal gekeken worden of deze aanpak uitgewerkt kan worden naar een nieuwe bestuurlijke organisatie voor visserij op de binnenwateren met een gezamenlijke inzet van de ministeries van LNV, VenW en de waterschappen.

Kaart 2.10
Overzicht VBC-gebieden

Wat is de rol van Rijkswaterstaat

Tot voor kort had Rijkswaterstaat weinig formele instrumenten om randvoorwaarden aan de visserij te stellen. Rijkswaterstaat voerde zijn taak uit door te informeren, stimuleren en te agenderen. Voor de binnenvisserij gebeurt de afstemming met de visserijsector in de VBC's. Rijkswaterstaat behartigt hierbij ook de belangen van de andere functies van de rijkswateren en informeert de visserij over eigen werkzaamheden om hinder zo veel mogelijk te beperken. Ook voor de zeevisserij zijn er diverse overleggen waarin de afstemming tussen het waterbeheer en de visserij aan de orde komt. De KRW en Natura 2000 brengen voor de binnenvisserij verandering in de rol van Rijkswaterstaat. Op welke wijze dit na 2010 wordt ingevuld is nog onderwerp van overleg. In de overgangperiode tot en met 2010 zal Rijkswaterstaat de visstandbeheerplannen toetsen aan de KRW doelen voor waterkwaliteit en ecologie en daarnaast ook aan andere waterstaatsfuncties. Het ministerie van LNV stelt vervolgens de plannen voor de rijkswateren vast.

In de Natura 2000 gebieden moet de visserij passen binnen de natuurdoelstellingen. Rijkswaterstaat heeft de regie bij het opstellen van de Natura 2000 beheerplannen in de rijkswateren. De toetsing van de visserij zelf vindt plaats door het ministerie van LNV.

Wat speelt op langere termijn?

Vanaf 15 juli 2008 is de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) van kracht. De komende jaren zal duidelijk worden of de KRM gevolgen met zich meebrengt voor de rol van Rijkswaterstaat bij de kust- en zeevisserij.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Dit BPRW bevat in het Programma, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000, nieuwe maatregelen die ook de visstand ten goede komen. Door toetsing van de visstandbeheerplannen zal Rijkswaterstaat bewaken dat de visserij geen inbreuk doet aan de doelen van KRW en dat de visserij en KRW elkaar maximaal ondersteunen. Rijkswaterstaat is met de Natura 2000 beheerplannen betrokken bij de wijze waarop de visserij in overeenstemming wordt gebracht met de natuurdoelen.

In veel gebieden bestaat een Visstandbeheercommissie (VBC). Voor zover deze commissies er nog niet zijn, moeten ze volgens de door het ministerie van LNV voorgestelde nieuwe bestuurlijke organisatie overal tot stand komen.

2.7.9 Oppervlaktedelfstoffen

Wat vragen beleid en regelgeving?

In de rijkswateren worden ophoogzand, beton- en metselzand en schelpen gewonnen. Ook voor de kustverdediging is zand nodig (zie ook paragraaf 2.2). De Nota Ruimte geeft het nationaal belang aan van de winning van oppervlaktestoffen. Het Nationaal Waterplan zet het beleid van de Nota Ruimte voort met uitzondering van het reserveringsgebied voor beton- en metselzand op de Noordzee, dat verkleind zal worden. Waar de winning van bouwgrondstoffen plaatsvindt, dient dit op een maatschappelijk aanvaardbare wijze te gebeuren. Diepe winning van ophoogzand en van beton- en metselzand in de Noordzee is in beginsel toegestaan. Ook in het IJsselmeergebied en in het winterbed van de rivieren is diepe winning van beton- en metselzand in beginsel toegestaan, voor zover verenigbaar met de Ecologische Hoofdstructuur en de Natura 2000 gebieden. Er zijn vaak goede mogelijkheden om ontgroningen te koppelen aan rivierverruiming en natuurontwikkeling.

Als wettelijk kader voor vergunningverlening in de rijkswateren geldt de Ontgroningenwet (Ow), het bijbehorende Besluit ontgroningen in rijkswateren (Bor) en de Regeling ontgroningen in rijkswateren. Aansluitend hierop heeft Rijkswaterstaat 'Beleidsregels ontgroningen in rijkswateren' opgesteld. Deze beleidsregels vervangen alle regionale beleidsnota's voor zandwinning en de landelijke beleidsnota schelpenwinning. Tot slot zorgt een 'Leidraad ontgroningen in rijkswateren' voor het borgen van kennis en voor ondersteuning van de vergunningverlening en handhaving.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Het ministerie van VROM is verantwoordelijk voor de ruimtelijke aspecten en de duurzame voorziening van bouwgrondstoffen. Naast de winning zelf is het ontwikkelen van nieuwe winlocaties een zaak van de markt. Rijkswaterstaat is in de rijkswateren op grond van de Ontgrondingenwet bevoegd gezag. Winning van betonzand vindt vooral plaats in het Marker- en IJsselmeer. De Noordzee levert weinig betonzand op. De rijkswateren leveren jaarlijks ca. 2 mln. ton beton- en metselzand (10 procent van de landelijke behoefte), ca. 40 mln. m³ ophoogzand (2/3 van de landelijke behoefte) en ca. 0,3 mln. m³ schelpen.

Wat speelt op langere termijn?

Naar verwachting treedt geen sterke toe- of afname van de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen uit de rijkswateren op. Naar verwachting wordt de Ontgrondingenwet voor winning in de rijkswateren op termijn vervangen door de Waterwet.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Rijkswaterstaat verleent vergunningen voor ontgrondingen in rijkswateren. De winning van bouwstoffen wordt ook aan de Waterwet getoetst. Rijkswaterstaat streeft zo veel mogelijk naar multifunctionele winning door combinatie van ophoogzandwinning met vaargeulaanleg of -onderhoud.

Duurzame winning en gebruik van bouwgrondstoffen

Rijkswaterstaat heeft een voorbeeldfunctie bij het gebruik van duurzame bouwgrondstoffen. Daarbij volgt Rijkswaterstaat de beleidsbrief 'Duurzame bedrijfsvoering Rijksoverheid' van de staatssecretaris van VROM (2006). Met hulp van Rijkswaterstaat zijn eisen geformuleerd voor alternatieve bouwgrondstoffen, zoals beton- en asfaltpuingranulaat. De alternatieven beperken de noodzaak van de winning van primaire bouwgrondstoffen. Bij het verplaatsen van grote hoeveelheden materiaal (bijvoorbeeld bij baggeren en zandsuppleties) streeft Rijkswaterstaat naar het beperken van emissies van onder meer broeikasgassen.

2.7.10 Archeologie, cultuurhistorie en landschap

Archeologie

Wat vragen beleid en regelgeving?

Het Verdrag voor de bescherming van het Europees archeologisch erfgoed (Valletta, Malta 1992) van de Raad van Europa verplicht lidstaten de archeologische belangen te betrekken bij ruimtelijke ingrepen. Uitgangspunt is dat archeologische waarden zo veel mogelijk in de bodem (in situ) behouden blijven en dat daarvoor de nodige beheermaatregelen moeten worden genomen. Degene die de bodem verstoort, betaalt ook voor mogelijke opgravingen en voor fysiek behoud. Het verdrag is in Nederland vertaald in de Wet op de archeologische monumentenzorg, die op 1 september 2007 in werking is getreden en die heeft geleid tot wijziging van de Monumentenwet 1988.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Op 7 november 2007 hebben Rijkswaterstaat en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een convenant gesloten. Het convenant heeft als uitgangspunt dat in een zo vroeg mogelijk stadium van werken duidelijkheid bestaat over de aanwezigheid van archeologische waarden en hoe daarmee wordt omgegaan. Dit voorkomt vertragingen van projecten en waarborgt een goede omgang met het archeologische erfgoed, zowel op het land als onder water.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Bij de uitvoering van werken (aanleg, beheer & onderhoud) houdt Rijkswaterstaat altijd rekening met archeologische waarden. Bij archeologische waarden gaat het om sporen en structuren (scheepswrakken, waterstaatswerken, verdrongen nederzettingen et cetera) of voorwerpen afkomstig van vroegere samenlevingen. Hierbij volgt Rijkswaterstaat het stappenplan, dat in bovengenoemd convenant is vastgelegd. Voor archeologische waarden die in de bodem behouden kunnen blijven stelt Rijkswaterstaat in overleg met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een apart beheerplan op.

Cultuurhistorisch waardevolle objecten

Wat vragen beleid en regelgeving?

Rijkswaterstaat heeft een lange historie in het waterbeheer en heeft vele objecten in beheer met cultuurhistorische waarden. Denk aan vuurtorens, sluisen, bruggen en viaducten. Van Rijkswaterstaat wordt verwacht dat hij zorgvuldig omgaat met deze waarden. Sommige objecten zijn aangewezen als rijksmonument in het kader van de Monumentenwet 1988 en genieten wettelijke bescherming. Andere objecten krijgen bescherming op gemeentelijk niveau. Werkzaamheden aan deze objecten zijn vergunningplichtig.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

In 2006 heeft Rijkswaterstaat de verantwoordelijkheid voor de cultuurhistorisch waardevolle objecten in zijn beheer groot opgepakt. In de CIWW (Cultuurhistorische Inventarisatie en Waardering van Waterstaatsobjecten in beheer bij Rijkswaterstaat) worden alle objecten met een bouwjaar voor 1966 (ongeveer 2.100 objecten) geïnventariseerd en wordt een kader opgesteld hoe met deze waarden om te gaan.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Na de afronding van de inventarisatie van cultuurhistorisch waardevolle objecten in 2009 zijn de volgende stappen de waardering van deze objecten en het vinden van een passende aanpak. Daarbij zal onderscheid worden gemaakt tussen objecten die nog functioneel zijn voor het huidige beheer en objecten met alleen een historische waarde. Bij de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden aan cultuurhistorisch waardevolle objecten kan behalve op behoud ook ingezet worden op inpassing of aanpassing. Dit vereist een zorgvuldige afweging. Daarvoor zullen de komende planperiode richtlijnen worden opgesteld.

Rijkswaterstaat wil in de periode 2009-2015 voor alle cultuurhistorisch waardevolle objecten die niet meer functioneel zijn een eindbestemming vinden. Dat kan zijn overdragen van het object aan een andere partij, verplaatsen of – in het uiterste geval – slopen. Bij sloop is het soms mogelijk om waardevolle onderdelen te behouden, bijvoorbeeld door hergebruik. Voor wettelijk beschermde monumenten die niet kunnen worden overgedragen kan exploitatie in eigen beheer vanuit bedrijfseconomisch oogpunt een mogelijkheid zijn.

Landschap

Wat vragen beleid en regelgeving?

Beleid, wet- en regelgeving vragen om zorgvuldig om te gaan met landschappelijke waarden (Nota Belvédère 1999, Europees Landschapsverdrag Florence 2000, Nota Ruimte 2006, Nota Landijs 2006). In de Nota Ruimte zijn 20 Nationale Landschappen aangewezen. Daarnaast zijn er Nationale Parken, UNESCO Werelderfgoed gebieden en vele Linies (zoals Limes en Nieuwe Hollandse Waterlinie). Bij landschappelijke (ruimtelijke) ontwikkelingen moet rekening gehouden worden met het behoud of de ontwikkeling van de kwaliteit van het landschap.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Rijkswaterstaat is als beheerder en inrichter van de rijkswateren niet alleen verantwoordelijk voor de basisfuncties maar ook (mede)verantwoordelijk voor de beeldkwaliteit. Daartoe behoort het nastreven van landschappelijke kwaliteit door goed opdrachtgeverschap.

Wat speelt op langere termijn?

Het landschap van de rijkswateren is gevoelig voor klimaatverandering. Stijgende waterpeilen, toenemende afvoeren en langere periodes van droogte vereisen permanente bijsturing van het watersysteem en dus ingrepen in het landschap. Ook deze landschappelijke aspecten van de klimaatverandering verdienen aandacht.

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Rijkswaterstaat hecht belang aan het zorgvuldig omgaan met het landschap in en rond de rijkswateren en is zich ervan bewust dat aanleg en onderhoud grote invloed op de kwaliteit van het landschap kan hebben. Het landschap biedt goede aanknopingspunten voor zowel gebiedsgericht als publieksgericht werken. Rijkswaterstaat hanteert twee instrumenten om de kwaliteit van het landschap te borgen.

Het professioneel eigen opdrachtgeverschap krijgt invulling bij het toepassen van het 'Vormgevingsprotocol' en de instelling van 'Kwaliteitsteams'. Rijkswaterstaat heeft sinds 2007 ervaring opgedaan met het gebruik van een 'Vormgevingsprotocol' dat de ontwerp-kwaliteit van infrastructuur borgt. Het is de bedoeling om dit protocol voor alle grote projecten in te voeren. Daarbij gaat het om aanleg-, beheer- en onderhoudsprojecten. Het protocol is een middel om de vormgevingskwaliteit te waarborgen binnen het uitgangspunt van 'markt, tenzij...', waarbij marktpartijen als opdrachtnemer in principe de ontwerp- en bouwopgave op zich nemen. Door het instellen van onafhankelijke 'Kwaliteitsteams' bij alle grote aanlegprojecten maakt Rijkswaterstaat het resultaat van het planproces toetsbaar. Het openbare en onafhankelijke advies draagt bij aan een groter gewicht van landschappelijke kwaliteit bij de bestuurlijke besluitvorming en dwingt de opdrachtgever tot een expliciete afweging. Binnen Ruimte voor de Rivier worden Kwaliteitsteams al succesvol toegepast.

2.7.11 Landbouw

Wat vragen beleid en regelgeving?

Een aanzienlijk deel van de uiterwaarden in de rijkswateren is in gebruik bij de landbouw. Dit landbouwkundig gebruik staat onder druk door de grondbehoefte vanuit andere functies, onder meer voor Ruimte voor de Rivier, Natura 2000 en KRW. De landbouw is ook afhankelijk van de aanvoer van voldoende water van goede kwaliteit via het hoofdwatersysteem naar de regionale wateren.

Het landbouwkundig gebruik van uiterwaarden is gebonden aan wet- en regelgeving, zoals de Waterwet, de Meststoffenwet, de Wet milieubeheer en de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb). De regels voor bemesting en het toedienen van gewasbeschermingsmiddelen zijn specifiek voor de natte delen van uiterwaarden vastgelegd in het Lozingenbesluit open teelt en veehouderij. Het Lozingenbesluit blijft bestaan totdat het nieuwe Besluit landbouwactiviteiten in werking treedt.

Wat is de rol van Rijkswaterstaat?

Voor het landbouwkundig gebruik van de gronden die horen tot de rijkswateren, is Rijkswaterstaat toezichthouder en bevoegd gezag voor de taken onder de Waterwet. Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor de taken op grond van de Wgb. Rijkswaterstaat houdt bij het nemen van maatregelen in de uiterwaarden, zoals voor Ruimte voor de Rivier, Natura 2000 en KRW, zo veel mogelijk rekening met het bestaande landbouwkundig gebruik. Om de doeltreffendheid van de handhaving bij landbouwactiviteiten in de uiterwaarden te verhogen, overweegt Rijkswaterstaat om ook een beperkte toezichthoudende rol op grond van de Wgb in zijn werkpakket op te nemen. Rijkswaterstaat werkt met andere (regionale) waterbeheerders samen om een zo optimaal mogelijke waterverdeling te hanteren voor de voor Nederland belangrijke agrarische sector en andere gebruikers.

Wat speelt op langere termijn?

Binnendijkse gebieden kunnen op termijn nodig zijn voor beheermaatregelen als dijkverlegging. Dit kan ten koste gaan van het landbouwareaal. De implementatie van de Waterwet en het Besluit landbouwactiviteiten leidt naar verwachting niet tot grote veranderingen voor de landbouw in de uiterwaarden. Voor de versterking van de zoetwatervoorziening zijn in vervolg op het advies van de Deltacommissie 2008 twee hoofdsporen relevant:

- een grotere regionale zelfvoorziening
- optimalisatie van de zoetwaterverdeling in het hoofdwatersysteem en regionale systemen

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?

Rijkswaterstaat zorgt binnen de planperiode voor de uitvoering van een groot aantal maatregelen voor WB21, Natura 2000 en KRW. Rijkswaterstaat benut deze periode om aan de nieuwe wettelijke regels te voldoen. Dat leidt onder meer tot een verdere verbetering van de kwaliteit van water voor de landbouw. Daarnaast speelt Rijkswaterstaat een belangrijke rol bij het vinden van oplossingsrichtingen voor de zoetwatervoorziening.

2.8 Beheer in geval van calamiteiten

Kernpunten van het beheer bij calamiteiten zijn:

- een goed toegeruste organisatie met een duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling
- opleiden, trainen en oefenen
- een adequate informatievoorziening

2.8.1 Kenmerken

Bij de inrichting en het beheer van de rijkswateren staat de zorg voor een duurzaam en robuust systeem voorop. Een robuust systeem betekent dat binnen de bandbreedte van het dagelijks beheer (zie paragraaf 2.1 tot en met paragraaf 2.7) rekening wordt gehouden met afwijkende omstandigheden. In dergelijke omstandigheden kan een beperkte en geaccepteerde verstoring van de functionaliteit van het systeem optreden. Voorbeelden zijn hoogwater, langere droogteperiodes en ijsgang. In deze situaties kan onder andere de scheepvaart belemmeringen ondervinden. Rijkswaterstaat houdt bij de inrichting van het systeem hier al zo veel mogelijk rekening mee, bijvoorbeeld door alternatieve scheepvaartroutes of vluchthavens beschikbaar te hebben. Ook bij het reguleren van allerlei soorten van gebruik wordt ingespeeld op de kans op afwijkende omstandigheden. Strandpaviljoenen worden in de winterperiode, wanneer de kans op hoogwater en storm groot is, weggehaald. Wat betreft de grote meren waarschuwt Rijkswaterstaat de beheerders van de keringen op tijd, wanneer de windvoorspellingen vastgestelde waarschuwingnormen overschrijden. Omdat bekend is dat afwijkende omstandigheden met enige regelmaat optreden wordt er ook in afspraken met gebruikers rekening mee gehouden.

Naast bovengenoemde afwijkende omstandigheden, waar we in het beheer al rekening mee houden, kunnen zich versturende situaties voordoen die buiten de bandbreedte van het reguliere beheer vallen. Dit kan variëren van incidenten, zoals lozing van chemicaliën bij een brand of blokkade van een vaarweg door een gezonken schip, tot grootschalige rampen, zoals een dijdoorbraak of een stormvloedkering die hapert. In een dergelijke situatie is sprake van een calamiteit. Er bestaat dan vaak een reële dreiging voor de veiligheid van mensen of de waterkwaliteit of er kan vertraging op de vaarwegen optreden.

Calamiteit en beheergrens

Een calamiteit trekt zich niets aan van de grenzen van beheergebieden. Daarom is voor het treffen van geëigende maatregelen bijna altijd overleg en afstemming met andere overheden binnen en buiten de watersector nodig. Eind 2007 vond bijvoorbeeld een helikopterongeluk plaats. Een Apache van het ministerie van Defensie raakte daarbij hoogspanningskabels in de Bommelerwaard. De primaire calamiteit betrof de elektriciteitsvoorziening voor een groot gebied. Doordat de gebroken hoogspanningskabels over de Waal hingen, was er ook sprake van een secundaire calamiteit: stremming van het scheepvaartverkeer.

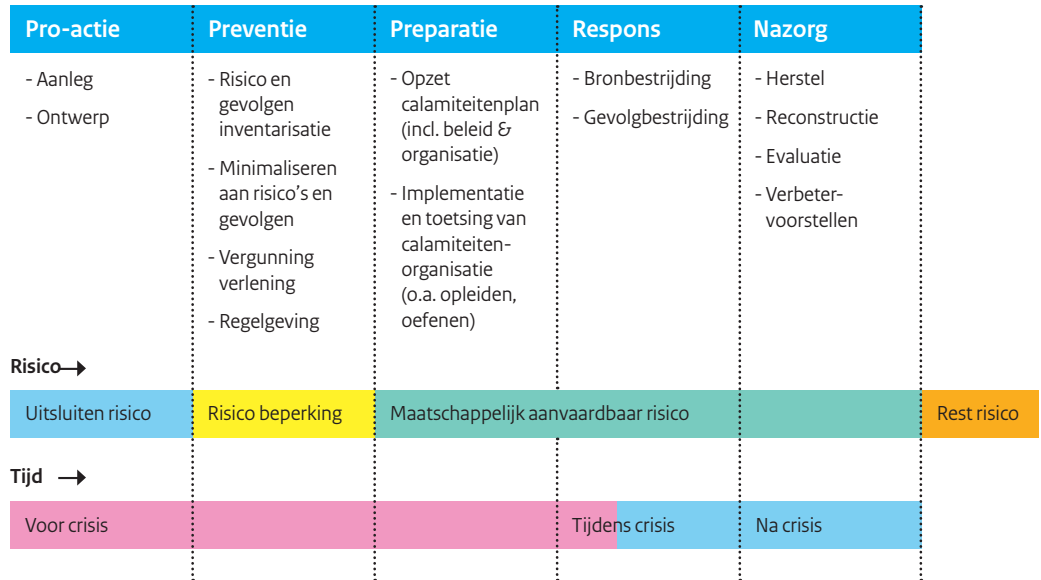
Rijkswaterstaat voorziet dus ook in een calamiteitenorganisatie. Het gaat niet alleen om de afhandeling als een calamiteit zich al heeft voorgedaan. Het effect van handelen is veel groter als de omvang van een calamiteit kan worden beperkt of als een dreigende calamiteit kan worden voorkomen. Daar richt Rijkswaterstaat zich dan ook op.

2.8.2 Vasthouden van het basisniveau

De veiligheidsketen is ook in het waterbeheer het vertrekpunt voor het veiligheidsdenken.

Figuur 2.2
Veiligheidsketen.

De eerste schakel in deze benadering is gericht op het voorkomen van een calamiteit. Bij de aanleg van voorzieningen komt dit onder andere tot uiting in het vrijhouden van bufferstroken en het hanteren van veiligheidsmarges. Bij het beheer & onderhoud is er veel aandacht voor verkeersgeleiding en preventief onderhoud. Omdat dit voor Rijkswaterstaat kenmerken van een robuust systeem zijn, ziet Rijkswaterstaat dit als onderdeel van het dagelijks beheer.

Onder bijzondere omstandigheden (bijvoorbeeld hoogwater op de rivieren en een naderende storm met verwachte hoogwaterstanden aan de kust of in het IJsselmeergebied) zijn de berichtendiensten binnen het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN) actief:

- Stormvloedwaarschuwingsdienst (SVSD) voor de kust
- Hoogwatergroep voor de rivieren Rijn en Maas
- Waarschuwingsdienst Dijken IJsselmeergebied voor het merengebied

Zij informeren de betrokken instanties tijdig over het verwachte hoogwater. De waterschappen en regionale diensten van Rijkswaterstaat voeren als behorende en uitvoerende instanties de noodzakelijke preventieve maatregelen uit. Denk aan het sluiten van coupures en stormvloedkeringen, het informeren van relevante partijen en zo nodig het instellen van dijkbewaking. Deze berichtendiensten zijn 24 uur per dag en 365 dagen per jaar inzetbaar.

Bij waterverontreiniging, zoals een illegale lozing of ongevallen bij bedrijven of in de scheepvaart, heeft Rijkswaterstaat in het WMCN een Alarmgroep met specialisten beschikbaar. Deze Alarmgroep geeft informatie over de aard van de geloosde stoffen en eventuele maatregelen om nadelige gevolgen te voorkomen. De Alarmgroep informeert ook andere partijen zoals drinkwatermaatschappijen, waterschappen en veiligheidsregio's. Deze organisaties kunnen dan geëigende maatregelen nemen. De Alarmgroep is inzetbaar bij nucleaire, biologische en chemische incidenten. De laboratoria van de Rijkswaterstaat kunnen snel watermonsters onderzoeken. Bij hele grote incidenten maakt de Alarmgroep deel uit van het Beleidsondersteunend Team Milieu-incidenten (BOT-MI). De Alarmgroep is 24 uur per dag en 365 dagen per jaar bereikbaar via het WMCN.

Ook in internationaal verband is een goede informatievoorziening geregeld. Voor Rijn, Maas en Schelde zijn Waarschuwings- en Alarmerings Plannen (WAP's) operationeel. Per stroomgebied is een internationaal net van waarschuwings- en alarmeringsstations aan elkaar gekoppeld. Voor het WAP voor de Rijn verzamelen en verspreiden zeven internationale stations de meldingen.

Bij calamiteiten op de vaarweg zet Rijkswaterstaat (Scheepvaart VerkeersCentrum, SVC) in op beperking van de verkeershinder voor de scheepvaart. Dit gebeurt door informatieverstrekking over aard en duur van het incident en over omleidingroutes.

Bij langere periodes van droogte als gevolg van beperkte neerslag en lage afvoer van de rivieren speelt de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling (LCW) een belangrijke rol. De LCW schetst een landelijk beeld en adviseert aan de hand van de verdringingsreeks over mogelijke maatregelen om het beschikbare water te verdelen. In de LCW zijn Rijkswaterstaat, het KNMI, de waterschappen en de provincies vertegenwoordigd. Het WMCN ondersteunt het functioneren van de LCW.

De voorbereiding op extreme situaties als dreigende overstromingen is een zaak van nationaal belang waarbij veel partijen, waaronder Rijkswaterstaat, samen optrekken. De Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging (LCO) speelt een cruciale rol. In de LCO nemen het KNMI, Rijkswaterstaat en de waterschappen deel. Het WMCN verzamelt en analyseert gegevens en levert de informatie die voor het LCO nodig is om het landelijk waterbeeld op te stellen. Voor de LCW en de LCO zijn draaiboeken ontwikkeld. Hierin zijn opschalingcriteria aangegeven.

Het Departementaal Coördinatiecentrum (DCC) van VenW speelt een coördinerende rol in de contacten en opschaling naar het Nationaal Crisiscentrum (NCC) van het ministerie van Binnenlandse Zaken, het Interdepartementaal Beleidsteam (IBT) en het Ministerieel Beleidsteam (MBT). In operationele zin ligt een belangrijke rol bij de veiligheidsregio's. Hierbinnen werken alle overheden samen.

Grenzen aan de verantwoordelijkheid

Om goed voorbereid te zijn op calamiteiten beschikt Rijkswaterstaat over eigen calamiteitenplannen. Deze zijn verplicht in het kader van de Waterwet. Rijkswaterstaat stelt deze plannen in afstemming met de regionale en landelijke partners op. De calamiteitenplannen worden om de vier jaar geactualiseerd. De plannen zijn per object uitgewerkt tot calamiteitenbestrijdingsplannen.

Elke dienst van Rijkswaterstaat heeft een calamiteitencoördinator. Die zorgt in eerste instantie voor een goed functionerende calamiteitenorganisatie. Vanuit de veiligheidsketen kijkt de calamiteitencoördinator ook kritisch mee bij aanlegplannen en bij beheer & onderhoud.

Rijkswaterstaat participeert ook in nationale rampenplannen en handboeken rampenbestrijding. Verder neemt de organisatie deel aan internationale waarschuwingsgroepen van bijvoorbeeld de Rijn- en Maascommissie. Als voorbereiding op calamiteiten wordt veel energie gestoken in opleiding, training en frequent oefenen. De aansturing vindt plaats vanuit een landelijk beleidsplan onder regie van het DCC. Oefenen gebeurt op kleine schaal, regionaal in het kader van de veiligheidsregio's en grootschalig in nationaal en internationaal verband. Over het oefenen – en vaak ook over opleiding – zijn afspraken gemaakt met de waterschappen en met de veiligheidsregio's. Op nationaal niveau heeft de regering in 2007 en 2008 de Taskforce Management Overstromingen (TMO) ingesteld om een betere organisatie op te zetten voor het geval een deel van Nederland overstroomt. TMO heeft in november 2008 een nationale overstromings-oefening Waterproef gehouden. De uitkomsten van zowel TMO als de nationale oefening hebben op 29 mei 2009 geleid tot een kabinetsstandpunt over het vervolg op TMO (zie onder afgesproken extra inspanning).

Calamiteiten van enige omvang worden – evenals oefeningen – altijd geëvalueerd met het oog op verbeterpunten. Ook hierbij vervullen DCC (VenW breed) en de calamiteitencoördinator (per dienst) een centrale rol. Uiteraard worden evaluaties samen met externe betrokkenen opgesteld en worden de uitkomsten binnen de organisatie gecommuniceerd.

Bij het Nederlandse deel van de Noordzee geldt een andere situatie voor de aanpak bij calamiteiten, omdat de Noordzee niet gemeentelijk is ingedeeld. Desondanks is samenwerking met de landzijde geborgd. Leidend is het organisatorische kader, zoals dat in het Rampenplan voor de Noordzee is beschreven. De operationele leiding ligt bij de directeur Kustwacht. Rijkswaterstaat stuurt de Kustwacht aan voor de Rampen- en Incidentenbestrijding (RIB). Mede omdat calamiteiten op de Noordzee grensoverschrijdend kunnen zijn, is Nederland partij in het Verdrag van Bonn. Belangrijkste taken zijn:

- 'search and rescue', gericht op het redden van mensen
- in stand houden van een vlotte en veilige doorgang voor de scheepvaart
- bestrijden van milieuverontreinigingen

Afgesproken is dat alle lidstaten die het verdrag van Bonn hebben ondertekend, bij een calamiteit worden gewaarschuwd. Gaat het om een grotere calamiteit, dan verlenen deze landen elkaar bijstand bij de opruimactiviteiten.

Bij een brand aan boord van varende of afgemeerd liggende schepen heeft Rijkswaterstaat geen 'aanvallende' taak. De eventueel aanwezige blusmiddelen zijn voor de veiligheid van het eigen personeel. De taak van Rijkswaterstaat (ScheepvaartVerkeersCentrum) bestaat uit in goede banen leiden, informeren en zorgen voor de veiligheid van het scheepvaartverkeer. Het is niet zijn taak om voor brandblusmiddelen langs de vaarwegen of bij kunstwerken te zorgen.

Afgesproken extra inspanning

Veiligheid en daarmee ook calamiteitenbestrijding staan in Nederland hoog op de politieke agenda. De ontwikkeling van veiligheidsregio's is een vrij recente ontwikkeling. Hiermee moet nog de nodige ervaring worden opgedaan. Het doorvertalen van ervaringen bij calamiteiten en oefeningen naar calamiteitenplannen en -organisatie is een belangrijk punt van aandacht.

Sinds eind 2007 geldt de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR). De ROR schrijft voor dat waterbeheerders een overstromingsrisicobeoordeling maken en kaartmateriaal opstellen waarop het gevaar van een overstroming staat aangegeven. Beheerders moeten een risicobeheerplan maken op het niveau van het stroomgebied, naar analogie van de KRW. Een dergelijk plan beschrijft de gevolgen van een overstroming en de wijze waarop deze gevolgen worden beperkt. De eerste plannen moeten uiterlijk eind 2015 gereed zijn. Deze plannen zullen voor het volgende BPRW ook hun doorvertaling naar de calamiteitenplannen moeten krijgen.

De bevindingen van de TMO en de evaluatie van Waterproef tonen aan dat het voor een goede voorbereiding op overstromingen noodzakelijk is om binnen de waterkolom de krachten te bundelen. Hiervoor is een Stuurgroep Management Overstromingen (SMO) ingericht. Dit is een structureel overleg tussen vertegenwoordigers van waterschappen en Rijkswaterstaat. De stuurgroep is ervoor verantwoordelijk dat de volgende maatregelen uiterlijk in 2010 gecoördineerd worden uitgevoerd:

- De totstandkoming van een landelijk procedureplan voor de waterkolom in een Landelijk Draaiboek Management Overstromingen, dat is afgestemd op de calamiteitenplannen van de waterbeheerders en op het Nationaal Crisisplan.
- De totstandkoming van onderliggende regionale werkafspraken tussen waterschappen en Rijkswaterstaat, bij voorkeur vast te leggen in calamiteitenplannen of convenanten.
- De inrichting en verankering van een werkstructuur voor crisisinformatievoorziening bij overstromingen, gebaseerd op de Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging die in Waterproef is geoefend.
- De totstandkoming van convenanten tussen Rijkswaterstaat en veiligheidsregio's, met daarin afspraken op het gebied van waterbeheer, verkeers- en scheepvaartmanagement. Daarnaast moeten ook convenanten tussen waterschappen en veiligheidsregio's tot stand komen.
- De invoering bij alle waterbeheerders van het crisisinformatiesysteem FLIWAS, inclusief het beheer en onderhoud van dit systeem. FLIWAS moet kunnen aansluiten op de informatiesystemen van de veiligheidsregio's, op het informatiesysteem Infracweb dat Verkeer en Waterstaat invoert en op de zogeheten Warroom Rijkswaterstaat waar informatie over weer, verkeer en het verloop van overstromingen wordt gedeeld en geïntegreerd.
- Een adequate kennisinfrastructuur voor het management van overstromingen.
- Het ad hoc ontsluiten en borgen van bestuurlijke en operationele kennis als voorbereiding op en voor de inzet tijdens een crisis.
- Een goede aansluiting bij bestaande mechanismen, zoals de Dutch-American Flood Emergency Management Cooperation onder leiding van Deltares, het Expertisenetwerk Waterveiligheid (ENW) en de Denktank Nationale Veiligheid.
- De ontsluiting en het beheer van overstromingsscenario's.

De SMO geeft de uitvoering van deze maatregelen waar nodig vorm in afstemming met andere partijen als provincies, veiligheidsregio's en het ministerie van BZK. Voor het optimaliseren van de incidentenbestrijding op het water maakt Rijkswaterstaat met de veiligheidsregio's nadere afspraken.

Tabel 2.8
 Programma voor beheer
 in geval van calamiteiten

2.8.3 Programma beheer in geval van calamiteiten

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal
Het (basis) onderhoud	
Elke dienst binnen Rijkswaterstaat heeft een calamiteitenplan en actualiseert deze een keer in de vier jaar	Doorlopend
Rijkswaterstaat neemt minimaal 10 keer per jaar deel aan multidisciplinaire oefeningen, evalueert opgetreden grote calamiteiten en voert afgesproken verbeteracties uit	Doorlopend
Rijkswaterstaat verstrekt tijdig informatie van voldoende kwaliteit gedurende calamiteiten	Doorlopend
85 procent van de scheepvaartongevallen wordt tijdig geëvalueerd	2011
Afgesproken extra inspanning	
Uitvoeren afspraken SMO	2010

3 Beheer per watersysteem

Rijkswaterstaat voert integraal beheer op de rijkswateren. Netwerkbreed worden beheerkaders geformuleerd en prioriteiten gesteld. Er is steeds meer gebiedsgerichte samenwerking binnen een van de zes watersystemen: Rivieren, Kanalen, IJsselmeergebied, Wadden, Zuidwestelijke Delta en Noordzee.

Per watersysteem zijn opgenomen:

- kenmerken: een typering van de voornaamste functies
- agenda: ontwikkelingen speciaal van belang voor dit watersysteem
- beheer: een selectie uit de maatregelen

3.1 Rivieren

Kernpunten van het beheer voor de rivieren:

- rivierverruimende projecten: Ruimte voor de Rivier, Maaswerken
- ecologisch herstel (KRW)
- verbetering vaarweg: uitbreiding sluisen, wegwerken achterstallig beheer & onderhoud

3.1.1 Kenmerken van de rivieren

Deze paragraaf over de rivieren spitst zich toe op de Rijn en de Maas met uitzondering van de benedenstroomse delen. De benedenstroomse delen zijn – samen met de Schelde – meegenomen bij het watersysteem Zuidwestelijke Delta (paragraaf 3.5), de Eems bij het watersysteem Wadden (paragraaf 3.4).

De rivieren liggen centraal in het Nederlandse watersysteem. Bij hoge afvoer kan de veiligheid in het geding komen, bij lage afvoer dringt vanuit zee zout water binnen. De aanvoer via de rivieren vult het IJsselmeer en andere zoetwaterbuffers van Nederland. De kwaliteit van het rivierwater is van groot belang voor nagenoeg al het Nederlandse oppervlaktewater. Het rivierengebied heeft een grote ecologische betekenis, niet alleen als uniek leefgebied, maar ook als verbinding naar paaigebieden bovenstrooms. De rivieren vormen ook een essentiële schakel in de (internationale) vaarverbindingen tussen de grote zeehavens en het achterland. Daarnaast worden de rivieren gebruikt voor de recreatievaart, beregening in de landbouw, drinkwaterwinning, delfstoffenwinning en voor koeling bij elektriciteitsopwekking. Deze functies zijn niet alleen in Nederland

- ☆ **Noordzee**
  - ruimtelijke inpassing zandwinning en windenergie
  - Kaderrichtlijn Mariene Strategie

- ☆ **Wadden**
  - PKB uitvoeren
  - accent op natuur
  - gebiedsgerichte aanpak

- ☆ **IJsselmeergebied**
  - ecologisch robuust
  - integrale verbetering Afsluitdijk
  - inspelen op ontkoppelen IJsselmeer – Markermeer/IJmeer

- ☆ **Kanalen**
  - voortgezet beheer
  - knelpunten aanpakken

- ☆ **Rivieren**
  - rivierverruimende projecten
  - ecologisch herstel
  - verbetering vaarweg

- ☆ **Zuidwestelijke Delta**
  - herstel estuariene dynamiek
  - scheepvaartverbinding Rotterdam – België
  - afvoer rivierwater
  - optimaliseren zoetwatervoorziening

0 45km

Kaart 3.1
Kernpunten voor het beheer per watersysteem

van belang; de rivieren vormen ook de verbinding met de omringende landen, waar ze voor dezelfde functies worden gebruikt.

3.1.2 Agenda voor de rivieren

In de komende planperiode blijft een aantal hoofduitgangspunten voor het beheer in stand. De waterverdeling over de riviertakken Waal (6/9), Nederrijn (2/9) en IJssel (1/9) blijft intact. Het ingrijpen bij droogte zal plaatsvinden volgens de bestaande verdringingsreeks (zie paragraaf 2.3).

Veiligheid is het centrale thema bij de rivieren. De verwachting van hoge (piek)afvoeren en de nieuwe inzichten over veiligheid maken forse ingrepen nodig. De Rijn moet in 2015 een afvoergolf van 16.000 m³/sec kunnen verwerken en de bedijkte Maas van 3.800 m³/sec.

In de planperiode wordt ingezet op het beschermen van de huidige beschikbare ruimte in het rivierbed (Beleidslijn Grote Rivieren), op het terughalen van verloren ruimte door de groei van vegetatie (Stroomlijn) en op het maken van nieuwe ruimte (Ruimte voor de Rivier, Maaswerken). Bij de uitvoering van deze werken wordt rekening gehouden met bestuurlijke en maatschappelijke wensen voor onder meer de versterking van de gebiedskwaliteit. Door gebiedsgericht met alle betrokken partijen aan de slag te gaan, kan voor iedereen meerwaarde ontstaan.

Op diverse plekken in het rivierengebied bestaan claims voor woningbouw of ander gebruik in het buitendijkse gebied. Deze claims kunnen op gespannen voet staan met beheermaatregelen bij piekafvoeren. Daarom zullen deze ruimtelijke claims telkens worden afgewogen tegen veiligheid op lange termijn. De veiligheid van buitendijkse gebieden blijft een eigen verantwoordelijkheid van betrokkenen.

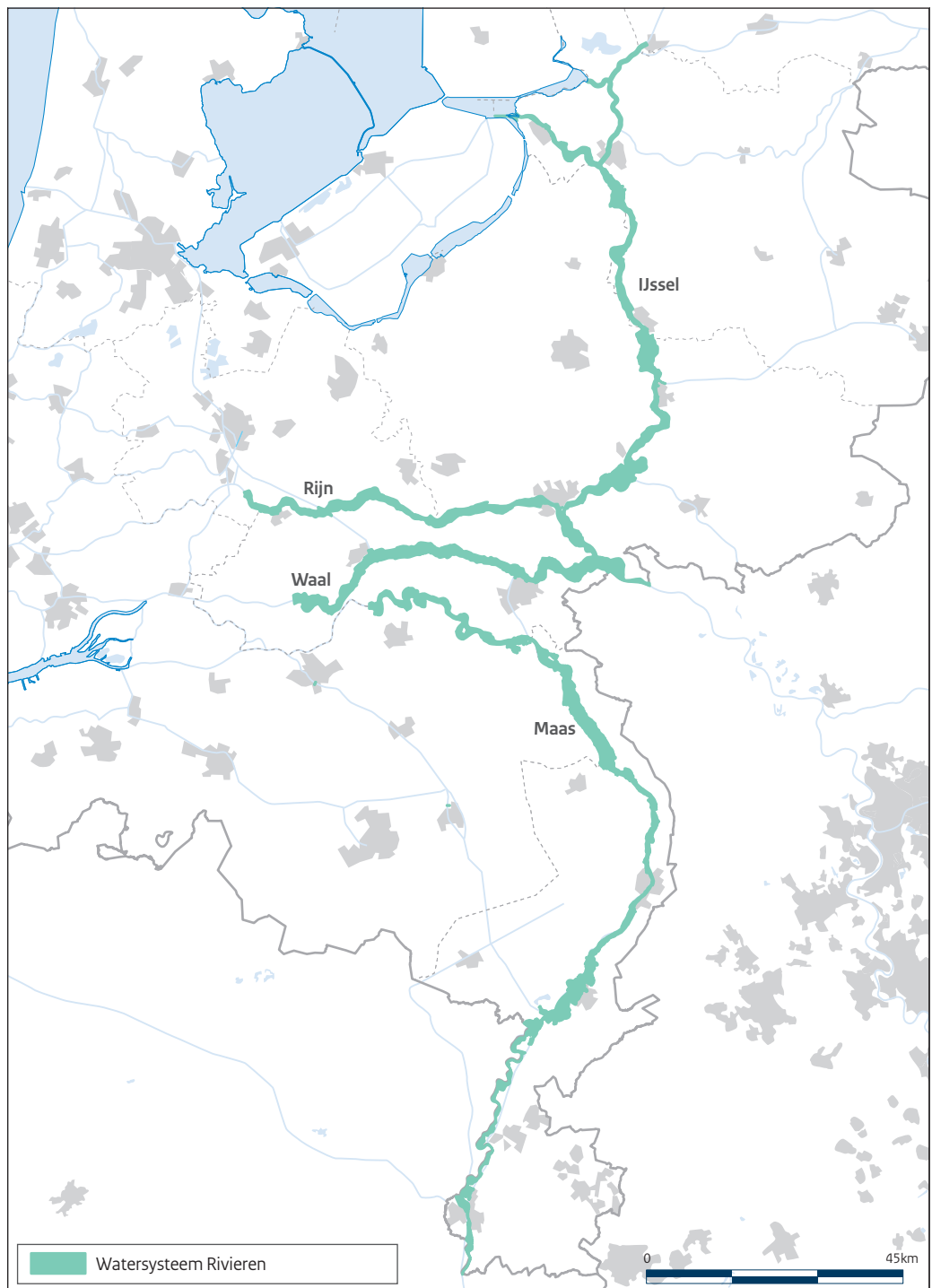
Stroomlijn

Oplossingen, waarin een veilige rivierafvoer en natuur samengaan, zijn maatwerk en spitsen zich toe op de volgende aspecten:

- Natuurbehoud niet altijd mogelijk: als bestaande natuurwaarden in het winterbed een veilige afvoer in de weg staan en de afvoer niet op een andere wijze kan worden geregeld, dan moeten de natuurwaarden op die plek wijken.
- De natuurcompensatie zal niet altijd binnen het winterbed van de rivier kunnen plaatsvinden.
- De spontaniteit van riviernatuur: kenmerk van riviernatuur is vaak spontane ontwikkeling. Spontaniteit in natuurontwikkeling verdraagt zich niet altijd met de eis van een veilige afvoer. Dat is de reden waarom bij aanleg van riviernatuur een ruime dimensionering loont ondanks de hogere kosten voor aanleg.
- Flexibiliteit in locatiekeuze: bij het zoeken naar compenserende maatregelen is flexibiliteit nodig, zowel vanuit het oogpunt van het natuur- als het rivierbeheer. Niet de plek zelf is het meest belangrijk, maar het totaaleffect voor de natuur en de doorstroming.
- Het beheer (zoals snoeien) verdraagt zich niet altijd met wetgeving (Boswet, Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet). Maatwerk blijkt oplossingen te bieden. Het vroeg betrekken van natuurwetgeving bij planvorming is noodzaak.
- Kosten van het beheer van riviernatuur: de terreinbeheerder is degene die voor bekostiging van het vegetatiebeheer zorg draagt.

Zoals het Nationaal Waterplan aangeeft kunnen op bepaalde locaties toekomstvaste maatregelen nu al worden uitgewerkt en uitgevoerd. Hiertoe dient een integrale beoordeling plaats te vinden. Waar dat mogelijk is vindt daarbij koppeling met de (uitvoering van) het natuurbeleid plaats.

Kaart 3.2
Watersysteem rivieren.

Om te voldoen aan de eisen van de KRW komt een aantal maatregelen tot uitvoering voor ecologisch herstel en vismigratie. Deze zijn uitvoerig beschreven in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000.

In Europa zijn de rivieren belangrijke transportaders, die de grote zeehavens verbinden met het achterland. Er is sprake van verdergaande schaalvergroting van de schepen en een toename van de transportintensiteit. Ook de behoefte aan voorzieningen voor de recreatievaart neemt toe. Op lange termijn worden knelpunten verwacht door veranderingen in afvoer onder invloed van klimaatverandering. Hierbij moet vooral gedacht worden aan doorvaarthoogte onder bruggen en langere perioden met hoog en laag water.

Naast de recreatievaart neemt ook de verblijfsrecreatie langs en op de oever sterk toe. De aanleg en het beheer van voorzieningen hiervoor is geen taak van de rivierbeheerder, maar het vraagt wel nadrukkelijk aandacht (planning, veiligheid, zwerfafval).

Door bodemerrosie daalt de rivierbodem, in Nederland vooral bovenstrooms. Dit heeft voordelen voor de afvoercapaciteit. Tegelijk vormt de erosie een risico voor funderingen van kunstwerken en voor kabels en leidingen. Ook kan de situatie voor de scheepvaart achteruitgaan. Om deze redenen is aandacht nodig voor bodemerrosie. Een andere categorie activiteiten in het rivierengebied is de winning van grind, zand en klei. Deze activiteiten worden waar mogelijk gecombineerd met inrichtingsmaatregelen en met de berging van bij onderhoud vrijkomende baggerspecie.

Een groot deel van het rivierengebied is van betekenis voor de gebruiksfunctie drinkwater. Rivierwater vormt de grondstof voor het drinkwater van miljoenen Nederlanders.

3.1.3 Beheer in de planperiode

Beeldebepalend in de komende jaren zijn de grote programma's Ruimte voor de Rivier en Maaswerken. Deze omvatten een groot aantal maatregelen, vooral gericht op duurzame bescherming tegen hoogwater en wateroverlast. In 2015 zal het rivierengebied op het afgesproken veiligheidsniveau zijn. Ook zullen in de periode tot en met 2015 de nodige herstel- en inrichtingsmaatregelen worden genomen, vooral voor de KRW. Het gaat bijvoorbeeld om het herstellen van verbindingen met regionale wateren, de aanleg van natuurvriendelijke oevers, het aantakken van strangen en plassen in uiterwaarden en de uitvoering van waterbodemsanereringen. Voor de scheepvaart wordt een aantal knelpunten aangepakt, zoals het profiel van de rivierbodem, renovatie van sluis- en stuwcomplexen in Nederrijn en Lek. Ook wordt de informatievoorziening over verwachte waterstanden verbeterd. Door uitvoering van het project Maasroute wordt de vaarweg geschikt gemaakt voor grotere binnenvaartschepen.

Alle maatregelen bij elkaar vergroten het te beheren areaal en leiden op termijn tot meer beheer & onderhoud. Rijkswaterstaat zal zich de komende beheerperiode bezinnen op de gevolgen hiervan in termen van kwaliteit en budget. Daarbij worden ook de gevolgen van klimaatontwikkeling betrokken.

Voor een aantal grote kunstwerken binnen het rivierengebied komt het einde van de levensduur in zicht. In de komende planperiode zal de aanpak via groot onderhoud of vervanging worden vastgesteld. Daarbij zal rekening worden gehouden met nieuwe functionele eisen als gevolg van bijvoorbeeld andere typen schepen en toekomstige klimaatomstandigheden.

3.2 Kanalen

Kernpunten van het beheer voor de kanalen:

- voortgezet beheer
- knelpunten aanpakken

3.2.1 Kenmerken van de kanalen

De grote Nederlandse kanalen zijn onderdeel van het hoofdwatersysteem en hoofdvaarwegennet. Tot de rijkswateren behoren het Amsterdam-Rijnkanaal, het Noordzeekanaal, de gekanaliseerde Hollandsche IJssel, het Merwedekanaal, het Lekkanaal, het Maas-Waalkanaal, de Twentekanalen, het Julianakanaal, het Lateraalkanaal en de Midden Limburgse en Noord-Brabantse kanalen. De grote kanalen hebben vooral een functie voor de scheepvaart. Met name het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal verbinden de Noordzee met de belangrijkste economische centra van Nederland en het achterland (Duitsland). Het Julianakanaal dient vooral het scheepvaartverkeer naar België.

Naast de oorspronkelijke functie voor de scheepvaart hebben de kanalen ook een rol bij de waterverdeling en soms ook bij de waterberging. De relatie met de regionale wateren is groot in de situaties waarin de

kanalen een rol spelen bij de waterafvoer vanuit de regio. In tijden van droogte hebben kanalen een rol bij de aanvoer van zoet water. In verband met de scheepvaartfunctie hebben de meeste kanalen een vast (streef)peil. De Brabantse kanalen en een deel van de Twentekanalen liggen hoger dan de omgeving. In droge perioden kan het nodig zijn om water naar hoger gelegen kanaalpannen te pompen voor het handhaven van het peil.

Een belangrijk aandachtspunt is de samenloop van de beroepsvaart en de recreatievaart. Het Amsterdam-Rijnkanaal is vanwege de drukke beroepsvaart minder geschikt voor recreatievaart, die beter via de Vecht en Hollandsche IJssel kan worden geleid. Lokaal zijn andere gebruiksfuncties van belang, zoals de drinkwaterfunctie van het Amsterdam-Rijnkanaal (drinkwaterinnamepunten bij Nieuwegein en Nieuwersluis) en van het Lateraalkanaal (innamepunt Heel) en het gebruik van koelwater langs het Amsterdam-Rijnkanaal en Noordzeekanaal.

De kanalen kennen veel kruisingen met wegen en spoorlijnen. Bij de grote kanalen is het streven zo veel mogelijk de vrije doorvaart van de beroepsvaart te garanderen. Daarom zijn er bij het Noordzeekanaal alleen tunnels aanwezig en moeten bruggen over het Amsterdam-Rijnkanaal voldoen aan de internationaal overeengekomen doorvaarthoogte voor de Rijn.

3.2.2 Agenda voor de kanalen

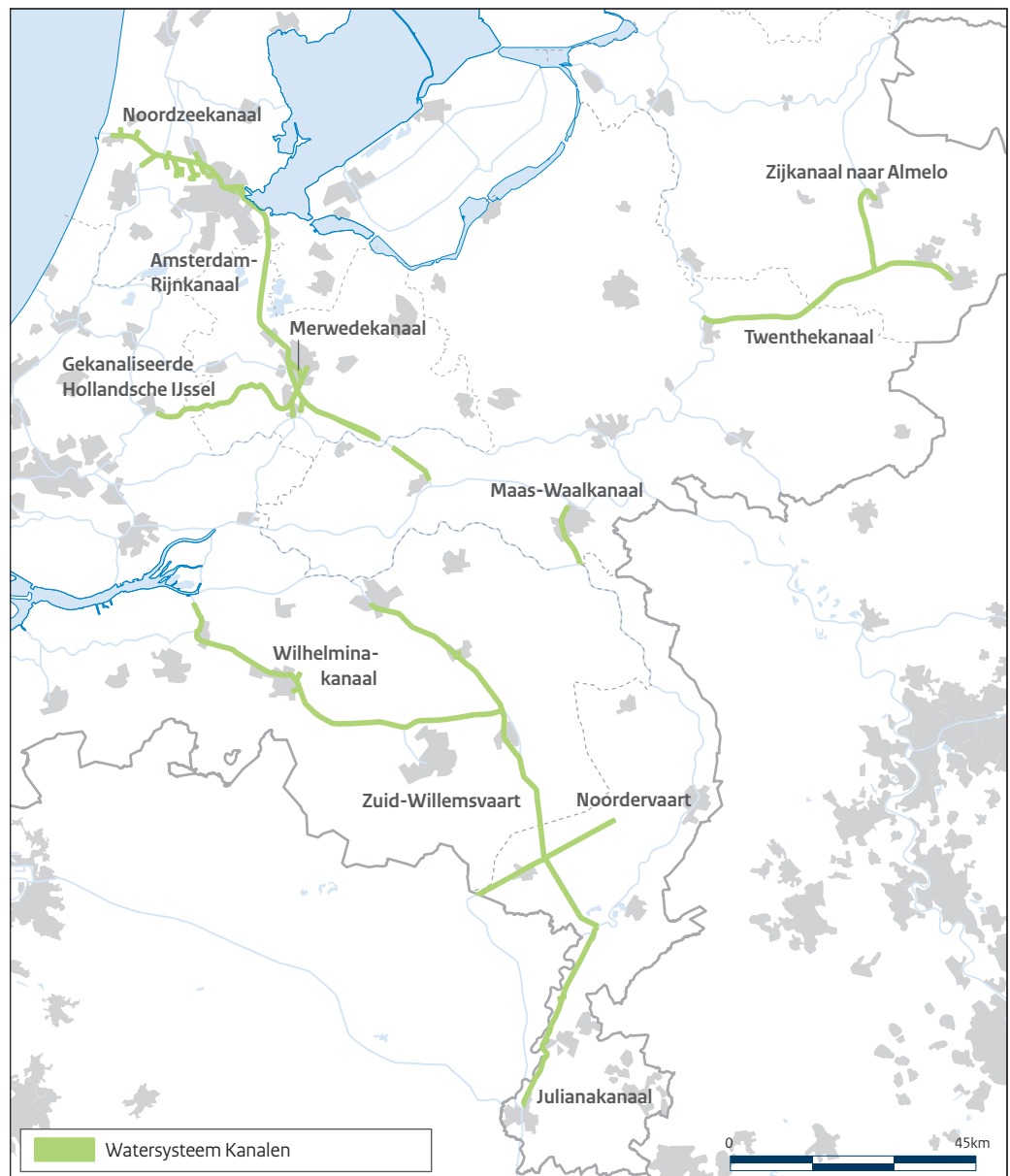
Het wegwerken van achterstallig onderhoud heeft grote prioriteit. Het bedrijfsleven (goederenvervoer) vraagt om een gegarandeerde diepgang en doorvaarthoogte door middel van een vast peil. Daarnaast leiden klimaatverandering en economische ontwikkelingen tot een toename van piekafvoeren of een versterkte behoefte aan aanvoer. Hierdoor wordt het in stand houden van vaste peilen juist moeilijker. In extreme situaties is dit een onderwerp voor bestuurlijke afstemming.

Het toenemend gebruik door de recreatievaart leidt tot de vraag naar extra voorzieningen bij sluisen, zoals aan de recreatievaart aangepaste aanlegvoorzieningen. Vanuit het oogpunt van veiligheid en toename in intensiteit heeft ook de beroepsvaart een stijgende behoefte aan ligplaatsen bij sluisen en bruggen.

Bij alle ruimtelijke ontwikkelingen wordt steeds vaker gekeken naar mogelijkheden voor bebouwing aan het water. Hierbij treden spanningen op tussen de verschillende belangen. Ontwikkelaars zien kansen voor bebouwing in zones die vrij worden gehouden vanwege de veiligheid van de scheepvaart en de veiligheid op de oever. Rijkswaterstaat zal alert zijn en actief ingaan op plannen en procedures die de belangen van het hoofdvaarwegennet raken. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de watertoets.

Kaart 3.3
Watersysteem kanalen.

3.2.3 Beheer in de planperiode

Het beheer van de kanalen wordt de komende jaren op de bestaande voet voortgezet. Vooral het op peil houden van de waterdiepte vraagt een grote inspanning. In 2016 dient het onderhoud op het afgesproken niveau te zijn. Enkele belangrijke aanlegprojecten zijn de verbreding van de Zuid-Willemsvaart in Noord-Brabant, verruiming van de Twentekanaal (2^e fase) in combinatie met aanpak van de sluis bij Eefde en de aanleg van de 3^e kolk bij de Beatrixsluis. In het project Maasroute worden ook het Maas-Waal kanaal en het Julianakanaal geschikt gemaakt voor grotere binnenvaartschepen.

Waar mogelijk zal groot variabel onderhoud worden gecombineerd met het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en/of fauna-uitreepplaatsen. In samenwerking met omliggende waterschappen wordt veel geïnvesteerd in de aanleg van vispassages bij boezemgemaal.

In de komende jaren zal het nautisch beheer verder worden gemoderniseerd. De samenwerking met de havens van Amsterdam en Rotterdam wordt daarbij verder uitgebouwd.

3.3 IJsselmeergebied

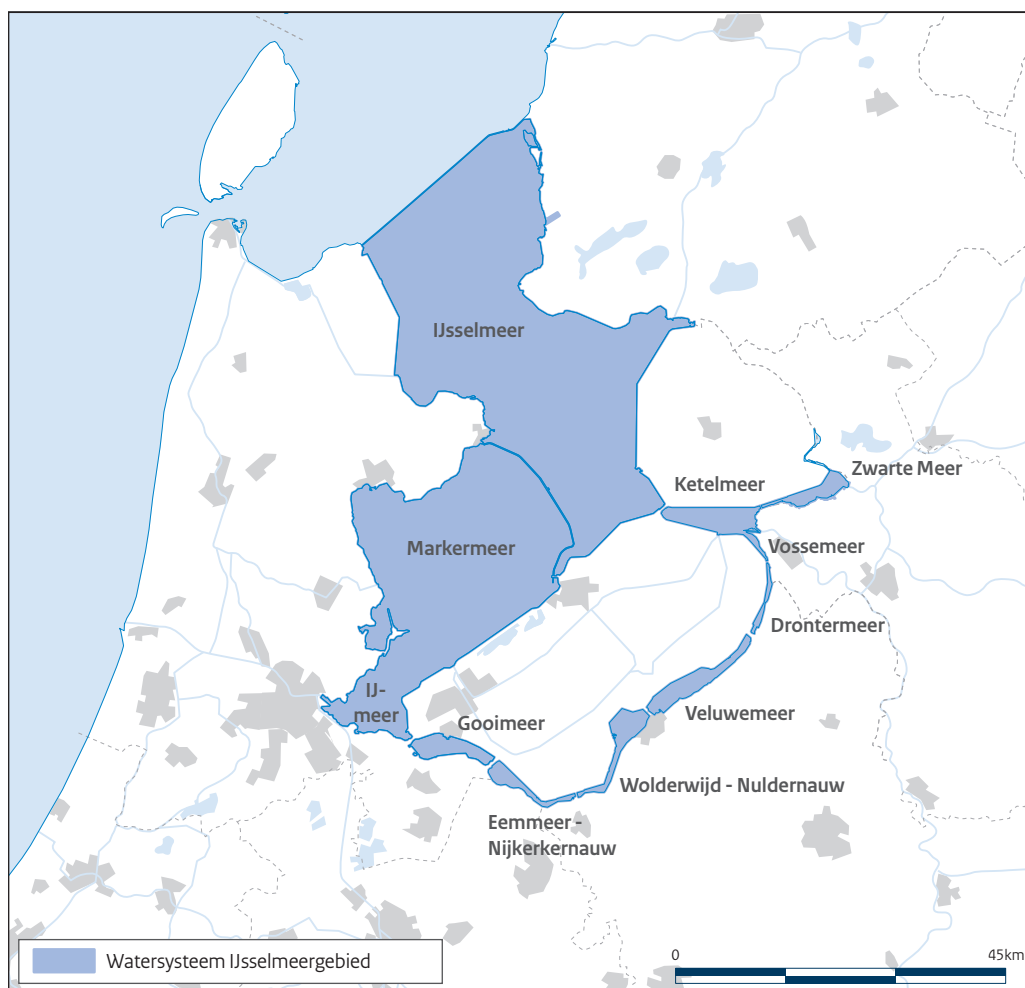
Kernpunten van het beheer voor het IJsselmeergebied:

- anticipatie op de toekomst
- ontkoppeling van het IJsselmeer/Markermeer - IJmeer
- ruimtelijke inpassing
- ecologisch robuustheid
- vergroting van de spuicapaciteit en integrale verbetering van de Afsluitdijk

3.3.1 Kenmerken van het IJsselmeergebied

In het beheer van het watersysteem IJsselmeergebied maakt Rijkswaterstaat onderscheid tussen het IJsselmeer, het Markermeer - IJmeer en de Randmeren, omdat ze uiteenlopende karakteristieken hebben. Het gebied heeft een belangrijke afvoerfunctie voor het rivierwater dat Nederland binnenkomt. In het verlengde daarvan vormen het IJsselmeer, Markermeer en IJmeer samen het grootste zoetwaterbekken van West-Europa, dat fungeert als waterbuffer voor drinkwatervoorziening en landbouw. Het IJsselmeer is de drinkwaterbron voor ongeveer 2,5 miljoen Nederlanders. In tijden van watertekorten kunnen vanuit het IJsselmeer grote delen van (Noord-)Nederland van water worden voorzien.

Kaart 3.4
Watersysteem IJsselmeergebied.

Door het IJsselmeer lopen enkele belangrijke scheepvaartverbindingen. Op en langs het water vindt recreatie plaats. Ook is het IJsselmeer van cultuurhistorische waarde voor Nederland. De Afsluitdijk is de scheiding tussen de zoute Waddenzee en het zoete IJsselmeer en zorgt voor de verbinding over land tussen Noord-Holland en Friesland. Vanuit ecologisch oogpunt bezien is het IJsselmeergebied, 75 jaar na de aanleg van de Afsluitdijk, nog volop in ontwikkeling. Het gebied is van (inter)nationale betekenis met natuurwaarden die vooral zijn gekoppeld aan vogels die foerageren, ruien en rusten. De Europese regelgeving voor Natura 2000 en de KRW vormt hiervoor het wettelijke kader.

3.3.2 Agenda voor het IJsselmeergebied

De Deltacommissie 2008 kent aan het IJsselmeer een belangrijke rol toe bij de zoetwatervoorziening van Nederland in een tijd waarin het klimaat verandert. Zoals in het Nationaal Waterplan staat zal de komende planperiode worden gebruikt om een nieuw peilbesluit te nemen om (op de korte termijn) tegemoet te komen aan de groeiende zoetwatervraag. Het peil van het IJsselmeer zal mogelijk worden ontkoppeld van het peil van de overige meren. Op langere termijn zullen ook maatregelen nodig zijn om in te spelen op de verwachte stijging van de zeespiegel. Bij maatregelen in de komende planperiode(n) zal steeds afgewogen worden in hoeverre die houdbaar zijn bij een nieuw streefpeil.

In het Nationaal Waterplan is gesignaleerd dat de natuurwaarden in het IJsselmeergebied voor een deel onder druk staan. Vooral in het Markermeer - IJmeer ligt de opgave om te komen tot een robuust systeem, dat kan dienen als basis voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen in het gebied.

Op dit moment wordt zandwinning in het IJsselmeergebied gecombineerd met de aanleg en het beheer van vaargeulen. De winbare hoeveelheid zand in de vaargeulen is beperkt. Op termijn zal uitgekeken moeten worden naar andere locaties. Voor het IJsselmeergebied geldt dat daarbij het belang van het behoud van natuurwaarden van grote betekenis is.

De belangen op het water en het land zijn in het IJsselmeergebied nauw met elkaar verbonden. Dit betekent dat er intensieve afstemming plaatsvindt tussen beheer en planvorming bij Rijk, zes provincies, acht waterschappen en een veertigtal gemeenten. Een voorbeeld hiervan zijn de initiatieven van derden op het gebied van (buitendijkse) woningbouw, recreatie en natuur in de open ruimte in het zuidelijk IJsselmeergebied. Rijkswaterstaat zal actief op deze ontwikkelingen inspelen. De ervaring leert dat een vroegtijdige betrokkenheid en intensieve samenwerking de beste mogelijkheden biedt om integrale oplossingen tot stand te brengen.

3.3.3 Beheer in de planperiode

De volgende maatregelen en activiteiten staan op stapel. Een deel daarvan begint in deze planperiode, maar wordt later afgerond:

- versterking van de Nijkerkersluis (in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma)
- combineren van maatregelen voor Ruimte voor de Rivier en ruimtelijke ontwikkeling, bijvoorbeeld besluitvorming over Roggebotsluis / IJsseldelta-Zuid
- voorbereiding van de extra spuicapaciteit op de Afsluitdijk (om zo lang mogelijk te kunnen blijven spuien onder vrij verval)
- uitvoering van het project Vaargeul Amsterdam-Lemmer (VAL, hoofdvaarweg)
- vormgeven van verkeersmanagement volgens de corridorbenadering, waardoor scheepvaart van Amsterdam naar Delfzijl en Meppel profiteert van een afgestemd bedienings- en onderhoudsregime
- goede informatievoorziening over verwachte golfhoogten en wind ten behoeve van de verkeersveiligheid
- tot 2010 nemen van inrichtingsmaatregelen in het kader van het project Integrale Inrichting Veluwerandmeren. Deze maatregelen maken het gebied tussen de Nijkerkersluis en de Roggebotsluis aantrekkelijker voor recreatie en natuur
- uitvoeren van maatregelen van het uitvoeringsprogramma voor de KRW. Dit betreft onder andere waterbodemsanering, inrichten van oeverzones en verbeteren van vispasseerbaarheid. Deze maatregelen dragen ook bij aan de Natura 2000 doelstellingen en zijn beschreven in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000.

Meer doen met de Afsluitdijk

De 30 kilometer lange Afsluitdijk is toe aan een opknapbeurt. De dijk moet versterkt worden om veiligheid te blijven bieden tegen overstromingen. En de spuicapaciteit moet toenemen om water uit het IJsselmeer ook in de toekomst voldoende snel af te kunnen voeren. Samen met de provincies Noord-Holland en Friesland heeft Rijkswaterstaat aan marktpartijen gevraagd om ideeën aan te dragen voor de 'Afsluitdijk van de Toekomst', waarin óók plaats is voor nieuwe functies. Een innovatieve dijk die niet alleen het water tegen houdt, maar ook ruimte biedt aan recreatie en natuur, duurzame energie-winning of nog andere functies. Dit heeft in 2009 geleid tot het rapport 'Dijk en meer'. Hierin staan vier verschillende integrale toekomstvisies van de marktpartijen en twee alleen op waterveiligheid gerichte overheidsreferenties. De volgende stap is uit dit pallet een voorkeursbeslissing voor de toekomst van de Afsluitdijk tot stand te brengen.

Deze planperiode zullen, in samenwerking met diverse andere partijen, verkenningen en voorbereidingen gericht op de langere termijn plaatsvinden:

- onderzoek naar de integrale verbetering van de Afsluitdijk 'een dijk kan meer dan waterkeren'
- uitvoeren van een aantal experimenten in het Markermeer - IJmeer om effectieve maatregelen te verkrijgen voor een robuust ecosysteem
- in nauwe relatie hiermee uitvoeren van een studie naar de mogelijkheden de autonoom neergaande trends in Natura 2000-waarden te keren dan wel nieuwe waarden te ontwikkelen

3.4 Wadden

Kernpunten van het beheer voor de Wadden:

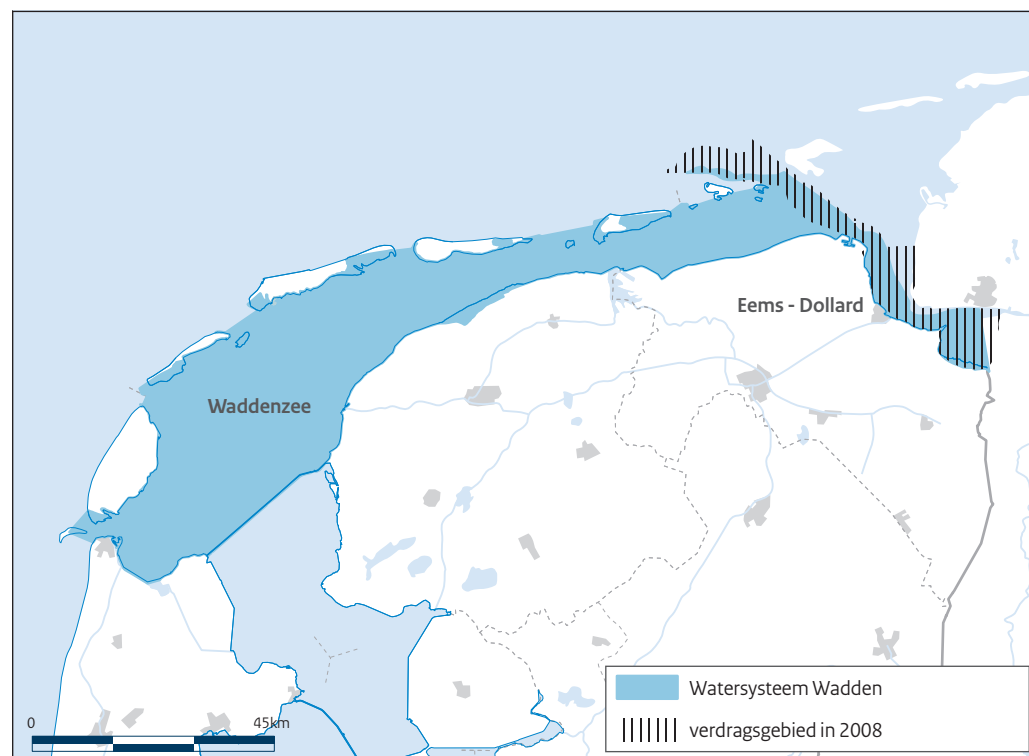
- Planologische Kernbeslissing Waddenzee uitvoeren, voortzetten beheer
- natuur (accent), scheepvaart, recreatie
- gebiedsgerichte aanpak

3.4.1 Kenmerken van de Wadden

Het watersysteem Waddenzee betreft het Nederlandse deel van de Waddenzee en van het Eems-Dollard gebied. Het watersysteem kent aan de oostkant een rijksgrens met Duitsland die omstreden is. Werken in het betwiste gebied zullen altijd in onderlinge overeenstemming met Duitsland worden uitgevoerd. Aan de noordzijde wordt het gebied begrensd door zeven eilanden, waarvan er vijf bewoond zijn. Via een tiental zeegaten tussen de eilanden en platen staat de Waddenzee in verbinding met de Noordzee.

De Waddenzee is een uniek internationaal erkend natuurgebied. De Waddenzee speelt een belangrijke rol als 'kinderkamer' voor een groot aantal in de Noordzee levende vissen en is als rust- en foerageplaats van groot internationaal belang voor broed- en trekvogels en voor zeehonden. Verschillende verdragen en regelingen moeten de bescherming van het gebied garanderen. Naast de natuurbelangen spelen economische belangen een rol, vooral rond de havens en de bijbehorende toegangseu-len. Vanwege het bijzondere karakter van het gebied is er ook sprake van recreatie(druk), het gaat daarbij om recreatievaart en ook om andere, soms heel specifieke vormen van recreatie zoals wadlopen of zeehonden kijken.

Kaart 3.5
Watersysteem Waden.

3.4.2 Agenda voor de Wadden

Binnen Nederland vormt de Planologische Kernbeslissing (PKB) Waddenzee het kader voor het beheer. In opdracht van het interbestuurlijke Regionaal College Waddengebied wordt de PKB uitgewerkt in het Beheer- en Ontwikkelingsplan Waddengebied. Naast deze interbestuurlijke samenwerking in Nederland is de internationale samenwerking van grote betekenis.

Rijkswaterstaat draagt als medebeheerder – vooral in samenwerking met het ministerie van LNV – in het waddengebied zorg voor een robuust en duurzaam watersysteem. Het beheer heeft betrekking op de zorgplicht voor waterstaatsaangelegenheden, zoals de veiligheid tegen overstromingen op de eilanden, het op diepte houden van de vaargeulen, het in kaart brengen en zo veel mogelijk beperken van de effecten van de baggerwerkzaamheden, onderhoud van de voorzieningen voor veerverbindingen, een veilige en vlotte afwikkeling van vervoer over water en het waterkwaliteitbeheer. Speciale aandacht is nodig voor recreatie, natuur en natuurcompensatie.

Er zijn verschillende wensen voor uitbreiding van de gebruiksfuncties op de Wadden. Het Beheer- en Ontwikkelingsplan en het Waddenfonds zullen mede bepalend zijn voor de wijze waarop regionale kleinschalige ontwikkelingen mogelijk zijn. Komende jaren staat de bestuurlijke agenda voor het gebied onder meer in het teken van de discussie over mosselvisserij versus natuurherstel op de Waddenzee.

Door middel van het Natuurherstelprogramma Waddenzee wordt uitvoering gegeven aan de stroomlijning van initiatieven voor projecten en onderzoek binnen de bestaande verantwoordelijkheden. De bijdrage van Rijkswaterstaat in het Natuurherstelprogramma Waddenzee is gericht op het realiseren van de KRW- en Natura 2000-doelstellingen. De uitvoering van maatregelen in het kader van de EU richtlijnen en de Waddenfonds-projecten vraagt eveneens bestuurlijke aandacht voor de relatie tussen ontwikkelingsmogelijkheden voor economisch medegebruik en natuurherstelmaatregelen. Andere vraagstukken zijn de geplande verdieping van de vaargeul naar de Eemshaven en het handhaven van veiligheid tegen overstromen op de eilanden in relatie tot de natuurlijke dynamiek in de duinen.

3.4.3 Beheer in de planperiode

De bestaande kaders bepalen de speelruimte voor het beheer in de planperiode. De verdere uitwerking van de PKB zal tot geleidelijke aanpassing leiden. Veiligheid, natuur en scheepvaart vormen ook in deze periode de kerntaken.

Rijkswaterstaat beheert op dit moment grote delen van de waterkeringen op de eilanden, zowel dijken als duinen. Voor de waterkeringen op een aantal eilanden zijn afspraken gemaakt of plannen in ontwikkeling om het beheer over te dragen aan het Wetterskip Fryslân. In de planperiode vindt – bij voorkeur onder water – zandsuppletie plaats om de kustlijn voor de eilanden op zijn plaats te houden. Ook worden buitendijkse gebieden op Ameland, Vlieland en Terschelling door suppleties op het huidige beschermingsniveau gehouden.

Grens met Duitsland

Dit plan gaat uit van de grenzen met de ons omringende landen, ook op zee. Met Duitsland bestaat er geen volledige overeenstemming over de territoriale zee-grens. Binnen de 3-mijlszone is er tussen beide landen overeenstemming over het betwiste gebied. Dit gebied is vastgelegd in het Eems-Dollardverdrag (1960). Tussen de 3 en de 12 mijl uit de kust is de situatie onduidelijk; daar is ook de omvang van het betwiste gebied onduidelijk. Op de kaarten in het BPRW is pragmatisch een 'werk-grens' aangegeven. Nederland gaat hierbij uit van de equidistantielijn als begrenzing van haar territorium. Aan deze grens kunnen echter geen rechten worden ontleend. De praktische werkafspraken tussen Nederland en Duitsland houden in dat plannen en projecten in het Verdragsgebied en in het gebied tussen de 3 en 12 zeemijl in gezamenlijk overleg tussen Nederland en Duitsland worden ontwikkeld.

Bij Rottumeroog en Rottumerplaat is het onderhoud aan de kustlijn minimaal. Hier kiest Rijkswaterstaat voor de natuurlijke dynamiek. Voor de huidige 1.250 ha vastelandkwelders is het beheer gericht op een natuurlijke ontwikkeling van de kwelders. Om de doelen van de KRW en Natura 2000 te halen voert Rijkswaterstaat in de planperiode de maatregelen uit zoals opgenomen in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Rijkswaterstaat voert in de planperiode verkenningen uit naar de slibhuishouding en mogelijkheden om de achteruitgang van het areaal en de kwaliteit van kwelders tegen te gaan. Verder worden maatregelen onderzocht om het

areaal en de dichtheid van zeegras en macrofauna (met name mosselbanken) te vergroten of verbeteren. Door cofinanciering laat Rijkswaterstaat door de verantwoordelijke beheerorganisaties het areaal kwelders aan de vastelandskust van de Waddenzee uitbreiden en voorzieningen voor vismigratie aanleggen.

Voor de veiligheid van de scheepvaart en de toegankelijkheid van de havens en de eilanden worden de vaargeulen in de hoofdvaarwateren in de Waddenzee op streefdiepte gehouden. Voor de nevenvaarwateren worden geen streefdiepten gehanteerd, de bevaarbaarheid is afhankelijk van de natuurlijke ontwikkelingen in het gebied. Rijkswaterstaat volgt de natuurlijke ontwikkelingen van de geulen van de hoofdvaarwegen en past de markering hierop aan. De markeringen op de nevenvaarwateren worden jaarlijks bij grote natuurlijke wijzigingen van het vaarwater aangepast, mede op verzoek van de gebruikers van het vaarwater.

Ontwikkelingen in het Eemshavengebied vragen om verruiming van de vaargeul, waardoor grotere schepen de Eemshaven kunnen bereiken. Deze verruiming vindt plaats in de planperiode.

In de planperiode gaat Rijkswaterstaat de huidige centrale verkeerspost op de Brandaris vervangen door een moderne zeeverkeerscentrale. Met de komst van de Zeeverkeerscentrale Waddenzee (2010) verbetert de radardekking over de hele Waddenzee. De verkeersbegeleiding wordt gecentraliseerd. Camera's op verschillende locaties vullen de visuele toezichtfunctie van de verkeersleiders in. Hiermee ontstaat zicht op de zeegaten rond de eilanden. In de planperiode wordt duidelijk welke rol de huidige verkeersbegeleiding vanuit de zeeverkeersposten op Terschelling en Schiermonnikoog krijgt in de totale verkeersbegeleiding.

Rijkswaterstaat voert het operationele beheer & onderhoud op de vaarwegen op de Waddenzee en Eems-Dollard uit onder de noemer 'Geel op het water'. Handhaving, inspectie en controle gebeurt onder meer vanaf de vaartuigen. In de planperiode wordt de samenwerking met andere inspectiediensten op de Waddenzee van het ministerie van LNV, het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) en de Douane uitgebreid. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor vergunningverlening en handhaving van de instandhouding van de Waddenzee als object en de waterbodem als waterstaatswerk. Deze taak dient ook de veiligheid van de scheepvaart op de Waddenzee en de daaruit volgende eisen aan het plaatsen van objecten in de Waddenzee: omvang, locatie en vaarwegmarkering.

3.5 Zuidwestelijke Delta

Kernpunten van het beheer voor de Zuidwestelijke Delta:

- herstel van de estuariene dynamiek
- waarborgen van de scheepvaart Rotterdam - België
- anticiperen op de toekomst
- afvoer van rivierwater via Zuidwestelijke Delta
- optimaliseren van de zoetwatervoorziening Zuidwestelijke Delta (Volkerak-Zoommeer / Haringvliet)

3.5.1 Kenmerken van de Zuidwestelijke Delta

In het watersysteem Zuidwestelijke Delta komen de mondingen van de rivieren Schelde, Maas en Rijn samen. Het watersysteem bestaat uit een complex en samenhangend geheel van grote wateren variërend van zoet naar zout en van stilstaand water tot getijdenwater. Het gebied voldoet dankzij de Deltawerken, waaronder twee technisch hoogwaardige stormvloedkeringen, aan zeer hoge veiligheidsnormen.

De Zuidwestelijke Delta is een natuurgebied van internationale allure en een belangrijke schakel voor water- en trekvogels. Een zeer groot deel van de wateren is aangewezen als Natura 2000 gebied.

Het gebied verbindt de Nieuwe Waterweg met de Westerschelde via de Rijn - Schelde verbinding en is daarmee ook voor de scheepvaart van internationaal belang. In de Rijnmond, Moerdijk en het Antwerpse havengebied zijn chemische industrieën prominent aanwezig. Ook zijn er diverse energiecentrales, waarvan twee op kernenergie (Doel en Borssele). In het gebied liggen ook de zeehavens van Vlissingen en Terneuzen.

Het Deltagebied is van belang voor een groot aantal gebruiksfuncties. Het groenblauwe karakter geeft het gebied een hoge recreatieve waarde. In de Biesbosch liggen waterreservoirs die een deel van de Randstad en de Zuidwestelijke Delta voorzien van drinkwater. Het Haringvliet / Hollandsch Diep heeft vervuilde bodems en last van oeverafslag. Sinds de afsluiting van het Haringvliet stroomt meer water door de Dordtsche Kil, het Spui en de Oude Maas. Hierdoor zijn de stroomsnelheden hoger met als gevolg meer erosie van de oevers en minder stabiliteit van de oevers en dijken langs deze wateren.

De Deltawerken hebben veiligheid en voorspoed gebracht. Nadeel is dat waterbekkens gescheiden zijn en de oorspronkelijke estuariene dynamiek grotendeels is verdwenen. De estuariene dynamiek ontstaat door de overgang van rivier naar zee over een langgerekt gebied met wisselende zoet-zout gradiënten en uitwisseling van voedingsstoffen. De landbouw op de voormalige eilanden is sterk afhankelijk van water uit de zoete Deltawateren en profiteert van de Deltawerken. In de geïsoleerde bekkens hoopt al jarenlang de overmaat

aan fosfaat en stikstof vanuit de landbouw op. In het zoete Volkerak-Zoommeer leidt dit jaarlijks tot een explosieve groei van blauwalgen, met stankoverlast, vis- en vogelsterfte en zwembodden als gevolg. In de zomerperiode is er behoefte aan schoon & gezond water voor de landbouw en recreatie en juist dan is dat niet beschikbaar.

In de Oosterschelde verdwijnen ieder jaar 50 tot 100 hectare aan platen, slikken en schorren met negatieve gevolgen voor waterveiligheid en natuur. De afname in areaal voor bodemdieren en de verminderde aanvoer van voedingsstoffen vanuit de rivieren hebben negatieve gevolgen voor de schelpdiersector. De schelpdier-visserij is in de Oosterschelde en Grevelingen een belangrijke economische motor.

Kaart 3.6
Watersysteem Zuidwestelijke Delta.

3.5.2 Agenda voor de Zuidwestelijke Delta

De veiligheid tegen overstroming blijft voorop staan in de Zuidwestelijke Delta. Het kustfundament zal op natuurlijke wijze meegroeien met de zeespiegelstijging. De mogelijkheden om via het noordelijk deltabekken en het Volkerak-Zoommeer voldoende bergings- en afvoercapaciteit voor rivierwater te realiseren worden onderzocht. Dit wordt bekeken in samenhang met de oplossingen voor slechte waterkwaliteit van het Volkerak-Zoommeer en de kansen voor meer en sneller transport over water via de Rijn-Schelde corridor. Zo kan op tijd worden ingespeeld op klimaatveranderingen in het Deltagebied die na 2015 merkbaar worden via grotere risico's op overstromingen en toename van verzilting door zeespiegelstijging en door verminderde rivierafvoeren in de zomer. Ook het beheer & onderhoud van de stormvloedkeringen in de Oosterschelde en de Nieuwe Waterweg zijn hierbij van belang.

Herstel van de estuariene dynamiek moet zorgen voor verbeteren van de waterkwaliteit. Mogelijke oplossingen vragen aanpassingen van de huidige zoetwatervoorziening voor landbouw, drinkwater en industrie. Hiertoe heeft de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta, waarin Rijk en provincies samenwerken, een brede discussie in het gebied gestart. Het Volkerak-Zoommeer, waar uiterlijk in 2015 weer zout water zal worden toegelaten, vervult hierbij een sleutelrol.

De combinatie van waterveiligheid en herstel van estuariene dynamiek maakt de Zuidwestelijke Delta tot een kennis- en innovatiegebied bij uitstek. Voor de Zuidwestelijke Delta wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld als bijdrage aan het landelijke Deltaprogramma. Dit wordt gebaseerd op drie pijlers:

1. een lange termijn klimaatbestendige en veilige Delta
2. herstel van de estuariene dynamiek om de nadelige ecologische gevolgen van de Deltawerken te verminderen op weg naar een duurzaam ecosysteem
3. dienstbaarheid aan een duurzame ruimtelijk-economische en sociale ontwikkeling van het gebied

De Stuurgroep Zuidwestelijke Delta speelt voor het ontwikkelen en aansturen van het Deltaprogramma voor de Zuidwestelijke Delta als landsdelige stuurgroep een belangrijke rol. De raad is samengesteld uit vertegenwoordigers van de drie provincies en vier ministeries: VenW, LNV, EZ en VROM.

De toenemende goederenstromen en de schaalvergroting van de scheepvaart vragen in het Deltagebied om gerichte investeringen om het vergroten van de economische bijdrage van de zeevaart samen te laten gaan met groei in kwaliteit en duurzaamheid. In het gebied staan belangrijke havenuitbreidingen bij Rotterdam (Maasvlakte 2) en Vlissingen (Westerschelde Container Terminal) op stapel.

3.5.3 Beheer in de planperiode

Veiligheid blijft het centrale thema voor de Zuidwestelijke Delta. Dit thema krijgt met het koppelen aan waterkwaliteit, scheepvaart en klimaat een extra dimensie. Het op orde houden van stormvloedkeringen, sluizen en dijken heeft prioriteit. Hiernaast staan de 'gewone' beheeractiviteiten:

- bedienen en verbeteren van de sluizen en bruggen
- verbeteren van de begeleiding van de scheepvaart op belangrijke vaarroutes
- baggeren van vaargeulen
- saneren van vervuilde waterbodems
- uitvoeren van maatregelen voor voldoende water en schoon & gezond water
- vergunningen verlenen en handhaven

Een voorbeeld van het 'gewone' beheer is het actief weren van rechtstreekse of indirecte lozingen op de Biesbosch, Amer, Hollandsch Diep en Haringvliet. Voor de scheepvaart gaat het onder andere over de renovatie van de Volkeraksluizen en het op orde houden van de vaargeul in de Westerschelde inclusief het handhaven van de dynamiek in het estuarium via het natuurherstelprogramma Westerschelde. Om te voldoen aan de eisen van de KRW wordt een aantal inrichtingsmaatregelen uitgevoerd. Het gaat onder andere om het uitvoeren van het peilbesluit Veerse Meer en het uitvoeren van het kierbesluit Haringvliet. Speciale aandacht wordt daarbij gegeven aan vispasseerbaarheid en sanering van de waterbodems. Het hele maatregelenprogramma is beschreven in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21^e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000. Om de problematiek van de slechte waterkwaliteit in het Volkerak-Zoommeer op te lossen vindt het kabinet het wenselijk om vóór 2015 zout water uit de Oosterschelde toe te laten. Uitvoering van het besluit vindt plaats nadat er alternatieven zijn gevonden voor de huidige zoetwaterbeschikbaarheid voor landbouw en drinkwatervoorziening.

Voor de waterrecreatie blijven de Deltawateren aantrekkelijk en toegankelijk door te zorgen voor betrouwbare passeertijden bij sluizen en bruggen, goede informatievoorziening tijdens stremmingen en wachtplaatsen voor passanten. Waar nodig wordt meegepraat over de ruimtelijke zonering van de waterrecreatie op drukke scheepvaartroutes, zoals de Westerschelde en de Rijn-Schelde-corridor.

De komende planperiode is er nadrukkelijk aandacht voor het uitwerken van het kabinetsstandpunt over het advies van de Deltacommissie 2008. Dit betekent dat in planstudies en besluiten over de Deltawateren oplossingsrichtingen voor de waterveiligheid, waterkwaliteit en waterkwantiteit worden beschouwd in

relatie tot ander gebruik, zoals natuur, landbouw, recreatie en scheepvaart en tot de ruimtelijke inrichting van de verschillende gebieden. Zo wordt een planstudie uitgevoerd in het kader van het project Ruimte voor de Rivier om te kijken hoe het Volkerak-Zoommeer met het Grevelingenmeer en eventueel de Oosterschelde kunnen bijdragen aan voldoende waterberging en afvoer.

Tenslotte vraagt de toenemende zoutindringing via de Nieuwe Waterweg om optimalisatie van de landelijke zoetwaterhuishouding. De Zuidwestelijke Delta speelt een sleutelrol voor de aangekondigde heroverweging van de landelijke verdeling van zoet water (zie paragraaf 2.3). De effecten op het functioneren van de Volkerak- en de Krammersluizen en mogelijk zelfs de sluisen te Hansweert vragen daarbij om aandacht. Mogelijke herinrichtingsmaatregelen mogen niet ten koste gaan van een vlot en veilig vervoer over water.

3.6 Noordzee

Kernpunten van het beheer voor de Noordzee:

- ruimtelijke inpassing: zandwinning, windenergie
- EU Kaderrichtlijn Mariene Strategie

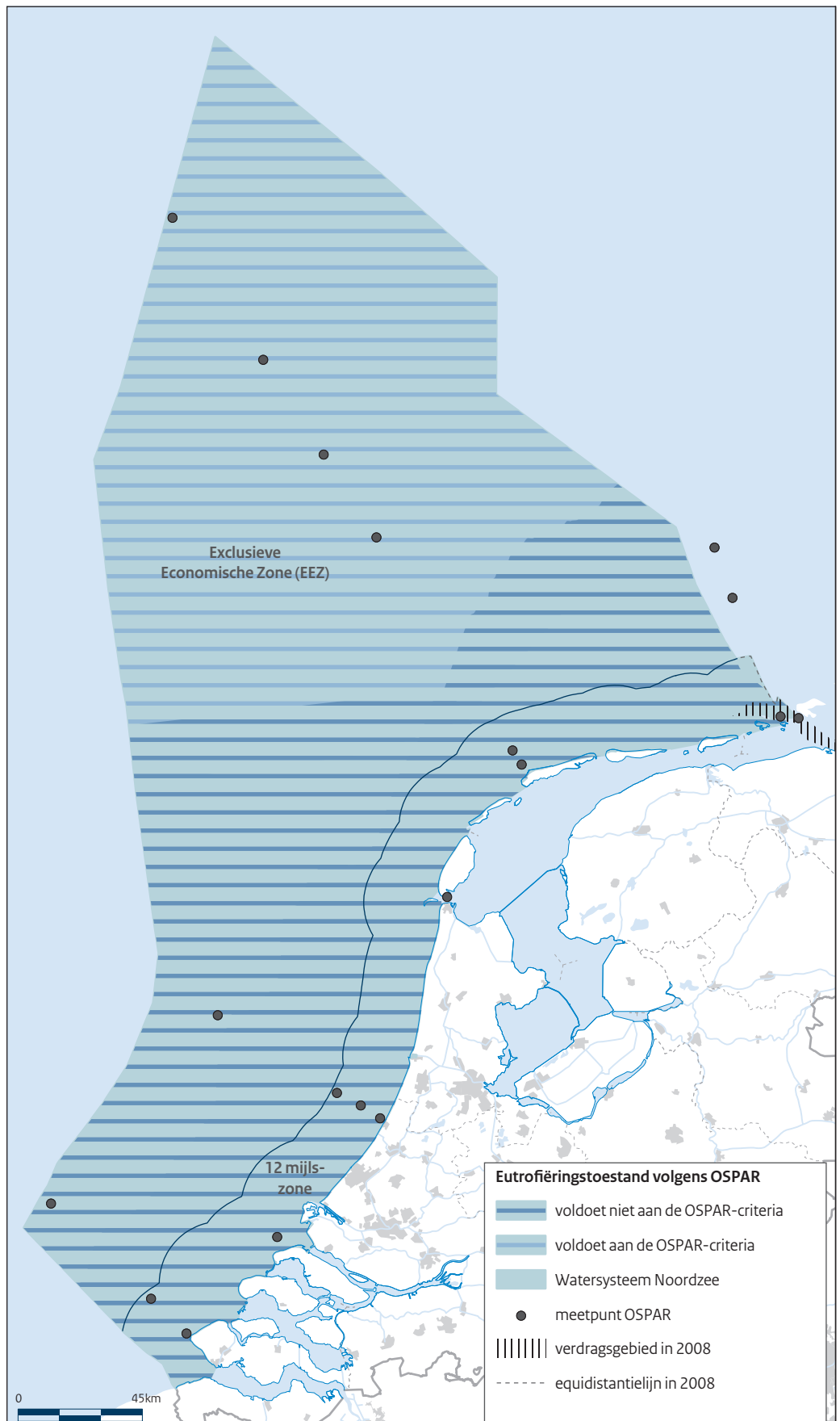
3.6.1 Kenmerken van de Noordzee

Het watersysteem Noordzee omvat de territoriale zee (de 12-mijlszone) en de Nederlandse Exclusieve Economische Zone (EEZ) en heeft een totaal oppervlak van ongeveer 59.000 km². De Noordzee is ecologisch zeer waardevol en kent een grote biodiversiteit. Naast de functie 'waterkwaliteit en ecologie' is ook de functie 'veiligheid' van belang. Het kustfundament, vanaf de doorgaande NAP -20 m dieptelijn tot en met de duinen, beschermt Nederland tegen overstromingen vanuit de Noordzee (zie paragraaf 2.2). Belangrijke internationale scheepvaartroutes doorsnijden het watersysteem. Verder kent het watersysteem een veelheid aan gebruiksfuncties zoals visserij, zandwinning, windturbineparken, olie- en gaswinning, recreatie, militaire activiteiten, kabels & leidingen. Hoewel de Noordzee leeg lijkt, zorgen al deze functies voor een steeds toenemende ruimtelijke druk. De meeste verontreinigingen en nutriënten bereiken de Noordzee via de rivieren en de lucht. De directe invloed van het Noordzeebeheer op de waterkwaliteit is hierdoor beperkt.

De Noordzee is vanaf 1 km uit de kust niet gemeentelijk of provinciaal ingedeeld. Diverse ministeries hebben taken en verantwoordelijkheden als het gaat om beleid en beheer van de Noordzee. De minister van Verkeer en Waterstaat is de coördinerende bewindspersoon voor de Noordzee en Rijkswaterstaat treedt op als coördinerend beheerder.

Aan de Noordzee grenzen direct acht landen. Beleid en beheer van de Noordzee kennen daardoor een sterke internationale component. Zo wordt de waterkwaliteit van Noordzee vanouds in OSPAR verband beoordeeld met milieubeoordelingscriteria. Cadmium en PAK-concentraties in sediment, vis en schelpdieren overschrijden vaak de beoordelingscriteria. Sinds het verbod van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) en de EU om TBT als antifouling te gebruiken zijn de concentraties hiervan gedaald. Wel worden er nog effecten als gevolg van TBT gevonden, vooral in de kustzone en de havengebieden. Naast verontreinigende stoffen is eutrofiëring nog steeds een probleem in de Noordzee, Waddenzee en estuaria. Op de kaart van het watersysteem Noordzee is het resultaat van de beoordeling van de eutrofiëringstoestand van Nederlandse mariene wateren aangegeven op basis van een integrale set milieubeoordelingscriteria van OSPAR (overmaat nutriënten, chlorofyl a en plaagalg, zuurstofgebrek en sterfte bodemdieren).

Kaart 3.7
Watersysteem Noordzee.

3.6.2 Agenda voor de Noordzee

Het beheer voor de Noordzee is vastgelegd in het Integraal Beheerplan Noordzee 2015 (IBN2015) uit 2005 dat een nadere uitwerking is van het vorige BPRW en de Nota Ruimte. Het Integraal Beheerplan 2015 zal in 2010 worden geactualiseerd naar aanleiding van het Nationaal Waterplan, dat het Noordzeebeleid uit de Nota Ruimte vervangt. Nieuwe ontwikkelingen en aanvullende onderwerpen worden nu al opgepakt en in dit BPRW beschreven.

Als reactie op het advies van de Deltacommissie 2008 verandert het beleid voor de zandwinning voor de kustsuppleties. Het Nationaal Waterplan spreekt de voorkeur uit voor dieper winnen dan de in het verleden gehanteerde 2 meter waardoor minder oppervlakte afgegraven hoeft te worden. Tot welke diepte zal met behulp van milieueffectrapportage nader worden beoordeeld.

Met het Nationaal Waterplan verandert ook het beleid voor windenergie. In plaats van een uitsluitingsbeleid voor windenergie op zee worden windwinningsgebieden aangewezen. Het aanwijzen van voorkeursgebieden op de Noordzee voor verschillende vormen van gebruik is een verandering ten opzichte van het IBN 2015. Daar werd gewerkt met kanskaarten: zolang een functie niet in conflict is met andere functies, was er in principe ruimte. De komende periode vindt de doorwerking van het Ruimtelijk Perspectief uit het Nationaal Waterplan in het beheer plaats. De bijbehorende beheerinstrumenten worden ontwikkeld en vastgelegd in het nieuwe IBN 2015.

De Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) is sinds 15 juli 2008 van kracht. Deze richtlijn gaat voor Nederland over de regio noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan en de subregio Noordzee. De KRM moet uiterlijk in 2010 worden omgezet in nationale wetgeving. Verder moeten in de planperiode voor de KRM in 2012 de goede milieutoestand en de na te streven milieudoelen met bijbehorende indicatoren worden vastgesteld en in 2014 het monitoringprogramma. Daarbij wordt zo veel mogelijk gebruikgemaakt van wat al in het kader van OSPAR is ontwikkeld. In 2015 moet een eerste maatregelenpakket zijn vastgesteld. Het uitwerken van de KRM gebeurt in goede samenwerking en overleg met de buurlanden.

De inzet is om op de Noordzee de verwachte groei van vervoer over water veilig, betrouwbaar en vlot te kunnen garanderen. Dit wordt gerealiseerd door de bestaande capaciteit beter te benutten en de kwaliteit van het hoofdvaarwegennet te verhogen. Bij het aanwijzen van windwinningsgebieden in het Nationaal Waterplan is rekening gehouden met de veiligheid van de scheepvaart. Ankergebieden zullen vrij gehouden worden. Bij het markeren op zee wordt overgegaan van stalen boeien naar kunststof boeien die minder onderhoud nodig hebben. Ook het gebruik van nieuwe elektronische navigatiesystemen, in combinatie met de bestaande systemen, wordt verder verkend.

In najaar van 2008 is begonnen met de aanleg van Maasvlakte 2. Naar verwachting zal de eerste fase in 2013 afgerond zijn. De aanleg heeft gevolgen voor de scheepvaartroutes voor de kust. Deze zijn per juli 2008 aangepast. Als gevolg van de aanleg van Maasvlakte 2 bestaat de mogelijkheid dat de geul sneller verzandt. Hiervoor is extra monitoring en baggerinspanning voorzien.

In de planperiode worden enkele windturbineparken aangelegd. Hieraan is een uitgebreid monitoring- en evaluatieprogramma verbonden. Rijkswaterstaat onderzoekt hoe de tijdige beschikbaarheid van goede en betrouwbare informatie en de efficiëntie van de monitoring het beste geregeld kunnen worden. Ook wordt de beste manier van toezicht op en handhaving van dergelijke aanlegprojecten op zee nader uitgewerkt.

3.6.3 Beheer in de planperiode

Het steeds intensiever gebruik van de Noordzee heeft voor alle installaties op de Noordzee geleid tot een opruimplicht voor de vergunninghouder. Voor scheepswrakken en (on-)opzettelijk gezonken objecten, zoals verloren lading, zal met ingang van dit BPRW gewerkt worden in de geest van het internationaal verdrag inzake het opruimen van wrakken (Nairobi 2007). Dit verdrag (nog niet geratificeerd) biedt de mogelijkheid om vanuit oogpunt van verkeersveiligheid, milieu of andere belangen tot opruimen van wrakken over te gaan.

In de planperiode wordt begonnen met het uitvoeren van maatregelen voor de KRW. Voor het beheergebied van de Noordzee gaat het om vijf kustwaterlichamen, die maximaal tot de 12-mijlszone lopen en dus maar een klein deel van het watersysteem Noordzee bestrijken. Het reduceren van bovenstroomse verontreinigingsbronnen (in Nederland en het buitenland) zijn voor de Noordzee het meest zinvol. Directe maatregelen in de kustwateren zijn weinig effectief. Daarom zijn maar weinig maatregelen op de Noordzee voorzien. Rijkswaterstaat zal aandacht blijven vragen voor problemen met stoffen in het Noordzeesysteem.

Vanaf juli 2008 wordt het beheer van het Natura 2000 gebied Voordelta volgens het vastgestelde beheerplan uitgevoerd. Het beheerplan Noordzeekustzone wordt integraal met dat van de Waddeneilanden en de Waddenzee opgesteld en zal eind 2010 tot uitvoering komen. Na aanwijzing van de drie gebieden verder op zee in 2010 en de Vlake van Raan zullen ook voor die gebieden beheerplannen worden opgesteld. Het feitelijk beheer van deze gebieden zal zeker gevolgen hebben voor het monitoringprogramma en de handhaving.

Rijksrederij

Rijkswaterstaat beheert sinds juli 2009 een vloot van ongeveer 140 schepen van Rijkswaterstaat, de Douane en het ministerie van LNV. Dit gebeurt onder de naam Rijksrederij. De bedrijfsvoering wordt duurzaam ingevuld volgens het 'clean ship concept'. Dit houdt in dat Scheepsmilieuplannen toegepast worden en dat invulling wordt gegeven aan de beleidsbrief Zeevaart uit 2008. De maatregelen bestaan onder meer uit:

- de overstap op zwavelarme brandstof vóór de verplichte datum van 2012
- toepassing van milieuvriendelijke smeermiddelen, coatings en motoren, ook op bestaande schepen
- gebruik van duurzame, gecertificeerde materialen en de schoonste motoren op nieuwe schepen

De overheid geeft hiermee invulling aan haar voorbeeldfunctie.

Informatiebeheer

Informatie over de Noordzee komt van verschillende bronnen, zowel nationaal als internationaal. Deze informatie is niet alleen verzameld voor beheerdoelen of voor rapportages en berichtgeving. Voor de Noordzee wordt ook veel energie gestoken in kennisvergroting. Voor bijvoorbeeld kennis over de relaties tussen ingreep en effect vormt de combinatie van verschillende (inter-) nationale en projectgebonden monitoringgegevens een belangrijke basis. In de Kaderrichtlijn Mariene Strategie speelt, zoals eerder in deze paragraaf al aangegeven, monitoring een belangrijke rol. Rijkswaterstaat neemt als coördinerend beheerder de rol op zich om de benodigde informatie gemakkelijk toegankelijk te maken en actueel te houden. Hiervoor worden sluitende afspraken gemaakt met collega-beheerders en andere data-eigenaren, bijvoorbeeld binnen de Nationale Oceanografische Data Commissie (NODC).

4 Beheer in uitvoering

Rijkswaterstaat is de uitvoeringsorganisatie van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en heeft de status van agentschap. Rijkswaterstaat streeft naar toonaangevend beheer en een duurzame realisatie. Dit alles op een publieksgerichte manier, dus gericht op de gebruiker. Daarbij hoort de uitvoering van het programma van maatregelen en voorzieningen, voor zover de middelen daarvoor ook daadwerkelijk ter beschikking staan.

In de uitvoering zoekt Rijkswaterstaat naar samenwerking in allerlei opzichten: in internationaal verband, met andere waterbeheerders zoals waterschappen, met gebiedspartijen, met de markt, publiek-privaat en in allianties.

4.1 De aanpak in kort bestek

Integraal waterbeheer is het uitgangspunt voor het Nederlandse waterbeleid en voor het beheer van de rijkswateren. Op veel plekken strijden verschillende functies om voorrang. Niet alles kan altijd en overal. Toch blijkt het mogelijk om functies te combineren en win-win situaties tot stand te brengen. Binnen kaders van beleid, regelgeving, gebiedskenmerken, belangen, technische en financiële mogelijkheden kunnen integrale oplossingen tot stand worden gebracht. Dat gebeurt met partners op internationaal niveau, op landelijke en op regionale schaal. Win-win situaties ontstaan vaak in de dagelijkse uitvoeringspraktijk, waar het operationele beheer volcontinu plaatsvindt.

Rijkswaterstaat streeft in zijn werk naar verhoging van de kwaliteit van de uitvoering en ontwikkelt zich verder als toonaangevende, publieksgerichte en duurzame uitvoeringsorganisatie:

- Toonaangevend wil zeggen: resultaatgedreven, deskundig, vernieuwend, gericht op samenwerking, professioneel opdrachtgeverschap en gericht op het stimuleren van marktpartijen.
- Publieksgericht wil zeggen: de gebruiker staat centraal en wordt gekend, kansen voor betere producten en dienstverlening worden gezocht en benut, beperking van hinder en actieve informatieverstrekking aan het publiek en andere beheerders.
- Duurzaam wil zeggen: toekomstgericht, proactief, betrouwbaar, met zorg voor het gebruik van energie en materialen en zo min mogelijk afvalstoffen.

Rijkswaterstaat is een agentschap en organiseert zijn werk op een zo effectieve en efficiënt mogelijke wijze. Voorwaarde om efficiënt te kunnen werken is dat de basisinformatie over het areaal op orde is en dat het beheer zich in eerste instantie richt op de onderdelen die essentieel zijn voor het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet. Ook vinden de werkzaamheden plaats volgens een duidelijk programma, dat is voorzien van afdoende financiering. Tot slot is een structuur operationeel om noodzakelijke kennis te ontwikkelen en vernieuwing te prikkelen. Rijkswaterstaat verricht strategische verkenningen en probeert nieuwe oplossingen uit met overheden, marktpartijen en kennisinstellingen. Uitwisseling van kennis vindt plaats in nationaal en internationaal verband.

De rijkswateren zijn onderdeel van een groter geheel en in vele opzichten met de omgeving vertakt. Effectief beheer vereist samenwerking: die verhoogt de kwaliteit van beheer, opent nieuwe mogelijkheden, vergroot de maatschappelijke waarde en is vaak kosteneffectiever. Hoe Rijkswaterstaat de komende jaren om wil gaan met partners komt achtereenvolgens aan de orde voor internationale samenwerking, regionale gebiedsgerichte samenwerking, nieuwe kansen voor thematische samenwerking en in de relatie tot het brede publiek.

4.2 Effectieve en efficiënte bedrijfsvoering

4.2.1 Rijkswaterstaat als agentschap

Binnen het ministerie van VenW zijn beleid, uitvoering en inspectie organisatorisch onderscheiden. Rijkswaterstaat is de uitvoeringsorganisatie van dit ministerie en heeft sinds 2006 de status van agentschap. Rijkswaterstaat kan daardoor beter grip houden op de bedrijfsvoering. De opdracht voor de uitvoering komt van de onderdelen van het ministerie van VenW waar het 'beleid' tot stand komt. De afspraken over de werkzaamheden van Rijkswaterstaat kennen twee hoofdvormen: ze komen tot stand via prestatiesturing en via projectsturing.

Werk in uitvoering

Voor het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet voert Rijkswaterstaat de volgende activiteiten uit:

- Infraproviding:
Het beheer & onderhoud van de infrastructuur voor het hoofdwatersysteem, inclusief de kustlijn, en het hoofdvaarwegennet. Hieronder vallen ook de investeringen voor verbetering en vervanging van objecten of kunstwerken.
- Watermanagement:
  - reguleren van de hoeveelheid water in het hoofdwatersysteem door toepassing van de trits: bergen, vasthouden en afvoeren
  - reguleren van de kwaliteit van het water door schoonhouden, scheiden en doorspoelen
  - reguleren van het gebruik voor (overige) gebruiksfuncties
- Verkeersmanagement scheepvaart:
De inspanningen om de scheepvaart op het hoofdvaarwegennet zo goed mogelijk af te wikkelen. Het gaat onder meer om bedienen van bruggen en sluizen, geven van route-informatie, plannen van werkzaamheden, begeleiding en ordening van de scheepvaart, vergunningverlening, handhaving en incidentenmanagement.
- Aanleg:
Het verbeteren van de capaciteit en de functie van het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet. Hiertoe behoren de realisatie van objecten zoals gemalen, sluizen, keringen, vaarwegen, spaarbekkens en baggerdepots.

Prestatiesturing

Voor basisonderhoud en de regulering van het gebruik is sprake van meerjarige afspraken over de te leveren prestaties op de beheerde netwerken. Deze afspraken worden gemaakt voor het (basis) beheer & onderhoud voor waterkeren, integraal waterbeheer en hoofdvaarwegen, ook wel infraproviding genoemd en voor het verkeers- en watermanagement (regulering van het gebruik). De prestaties geven het serviceniveau weer dat Rijkswaterstaat levert in de vorm van concrete producten en diensten. Het serviceniveau wordt bepaald en vastgelegd met prestatie-indicatoren. De afspraken moeten passen binnen het budget dat voor deze taken beschikbaar is op de rijksbegroting.

Continuïteit van beheer is het kenmerk bij het maken van de meerjarige afspraken. Wel worden jaarlijks nieuwe accenten gelegd. Binnen de gemaakte afspraken over de te leveren prestaties en het beschikbare budget vindt jaarlijks een nadere prioriteitstelling plaats op landelijk netwerkniveau. Behoud en versterking van de robuustheid zijn hierbij het uitgangspunt. De landelijke prioriteitstelling maakt het mogelijk om de middelen efficiënt te richten op de meest essentiële knelpunten en ook de overlast voor de gebruiker te beperken.

Rijkswaterstaat ontwikkelt zich tot publieksgerichte netwerkmanager van het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet. Netwerkmanagement betekent integrale zorg voor de best mogelijke capaciteit en prestatie van het netwerk voor de gebruikers, de omgeving en de opdrachtgevers (een maatschappelijk optimum). De netwerkmanager:

- stuurt het gebruik van het netwerk (water- en verkeersmanagement)
- zorgt voor de instandhouding van het netwerk (infraprovider, onderhoud)
- doet voorstellen voor noodzakelijke capaciteitsuitbreiding en realiseert deze (infraprovider, aanleg)

Rijkswaterstaat werkt intern met een zogeheten rollenmodel. Voor de genoemde taken zijn rolhouders aangesteld.

De integraliteit in het netwerkmanagement impliceert dat alle beslissingen ten aanzien van onderhoud, water- en verkeersmanagement en capaciteitsuitbreiding in onderlinge afweging en netwerkbreed worden genomen. Hiermee is de netwerkmanager de regisseur van het netwerk (ook wel systeemcoördinator) en de toezichthouder/marktregulator bij de inschakeling van marktpartijen. Kernbegrippen voor de netwerkmanager zijn: gebruik van het netwerk, samenhang met de regionale watersystemen en het overige vaarwegennet, samenwerking met externe partners.

De laatste jaren is het operationeel management van de netwerken versterkt met de oprichting van een ScheepvaartVerkeersCentrum (SVC) en een Watermanagementcentrum Nederland (WMCN). Dit naar het voorbeeld van het Verkeerscentrum Nederland (VCNL) voor de wegen. Het SVC houdt zich bezig met het operationele verkeersmanagement op de rijkswateren en richt zich op een uniform, optimaal en veilig gebruik van de vaarwegen. Het WMCN richt zich op het netwerkbeheer van het hoofdwatersysteem. Het WMCN verzorgt ook de berichtgeving onder normale en bijzondere omstandigheden, bevat de Helpdesk Water voor vragen over waterbeleid, -beheer en -veiligheid en is de ingang bij Rijkswaterstaat voor de landelijke doelgroepen.

Projectsturing

Projectsturing geldt voor alle aanleg- en grote verbeterprojecten die in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) worden gemaakt. Het MIRT geeft een meerjarig overzicht van alle grote investeringsprogramma's van het Rijk voor aanleg en beheer & onderhoud voor onder meer het hoofdvaarwegennet en het hoofdwatersysteem. Het MIRT geeft informatie over fasering van de projecten (verkenning, planstudie, besluitvorming, realisatie) en over de kosten en de planning. Per project worden door het ministerie van VenW met Rijkswaterstaat afspraken gemaakt over het te leveren product, de start- en opleverdatum en het taakstellend budget.

Op basis van zijn brede kennis over de watersystemen en van de uitvoeringspraktijk ondersteunt Rijkswaterstaat bij de beleidsontwikkeling van het ministerie van VenW. Capaciteitsafspraken daarover vallen buiten dit beheerplan.

Assetmanagement

Rijkswaterstaat ontwikkelt het zogeheten ‘assetmanagement’ om het beheer van de arealen en objecten op een meer bedrijfsmatige wijze uit te kunnen voeren. De kern van assetmanagement is dat op elk gewenst moment kan worden beschikt over een actueel inzicht in de omvang, de aard en de onderhoudstoestand van de beheerde arealen en objecten. De informatie is eenduidig in één systeem vastgelegd: het Netwerk Informatie Systeem (NIS). De laatste jaren zijn grote stappen voorwaarts gezet om het NIS verder te ontwikkelen. Met het NIS kan Rijkswaterstaat de nodige inspanningen voor onderhoud en vervanging langjarig en trendmatig bepalen. Samen met gegevens over kosten – en rekening houdend met de marktontwikkelingen – is het dan ook mogelijk een voorspelling te doen van de aard en de omvang van het toekomstige beheer, onderhoud en vervanging. Op basis van deze kennis wordt het basisonderhoud vastgesteld. Dit basisonderhoud omvat het pakket aan maatregelen voor beheer & onderhoud dat nodig is om de netwerken op de langere termijn in stand te houden en naar behoren te laten functioneren. Het basisonderhoudsniveau vormt de basis voor het maken van prestatieafspraken.

De kunstwerken in het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet hebben bij elkaar een vervangingswaarde van vele miljarden euro's. Deze kunstwerken moeten naar verwachting gemiddeld eenmaal per honderd jaar worden vervangen. Omdat de meeste natte kunstwerken halverwege de vorige eeuw zijn gebouwd, ontstaat de komende decennia een toenemende behoefte aan vervangingsinvesteringen. Om ook in de toekomst over goed functionerende netwerken te kunnen beschikken zal rekening moeten worden gehouden met deze toename in de investeringsbehoefte die doorloopt tot voorbij het midden van deze eeuw.

4.2.2 Programmering en financiering

Rijkswaterstaat legt in meerjarige afspraken met het ministerie van VenW de te leveren prestaties vast. Voor het basisbeheer & basisonderhoud van de infrastructuur van de netwerken hoofdwatersysteem en hoofdvaarwegen zijn prestatieafspraken gemaakt. Deze afspraken gelden voor de periode 2009-2012. Wat betreft het watermanagement en verkeersmanagement is voor beide netwerken een afspraak voor twee jaar (2009-2010) vastgelegd. Rijkswaterstaat ontvangt jaarlijks een budget van het ministerie voor het realiseren van deze prestaties. Door bijvoorbeeld onvoorziene marktontwikkelingen kan de realisatie van de prestaties binnen dit budget onder druk komen te staan. In dat geval vindt overleg plaats tussen de opdrachtgever (het ministerie van VenW) en de uitvoeringsorganisatie Rijkswaterstaat. Dit kan leiden tot bijstelling van het budget en/of van de te leveren prestaties. Ook kunnen (nieuwe) bestuurlijke afspraken leiden tot een bijstelling van het budget en/of van de te leveren prestaties.

Als netwerkbeheerder werkt Rijkswaterstaat met een netwerkbrede prioriteitstelling, ook bij budgettaire krapte. Knelpunten worden landelijk afgewogen en getoetst aan de gehanteerde beheerkaders zoals opgenomen in dit BPRW. De generieke prioriteitstelling is hierna beschreven.

Generieke prioriteitstelling bij budgettaire krapte

In dit BPRW zijn als functies onderscheiden: de basisfuncties (veiligheid, voldoende water, schoon & gezond water), de scheepvaartfunctie en de gebruiksfuncties. De zorg voor een duurzaam en robuust systeem staat voorop. Dit leidt er toe dat in het dagelijks beheer prioriteit wordt gegeven aan de basisfuncties van het netwerk. De functie scheepvaart krijgt als kerntaak van Rijkswaterstaat prioriteit boven de andere gebruiksfuncties. De gebruiksfuncties krijgen ruimte in de beheerpraktijk voor zover de basisfuncties en de scheepvaartfunctie dit toelaten. Bij budgettaire krapte geldt als generieke prioriteitstelling de volgende volgorde:

- het uitvoeren van de wettelijke taken van de basisfuncties
- de zorg voor de toegankelijkheid van de zeehavens
- bij regulier onderhoud staat het behoud van de functionaliteit van het netwerk voorop
- bij niet regulier (groot) onderhoud dat periodiek noodzakelijk is, heeft de zorg voor veiligheid de hoogste prioriteit
- bij vaarwegen heeft onderhoud van de (van internationaal belang zijnde) hoofdtransportas prioriteit.
- de overige gebruiksfuncties – voorzover niet wettelijk – worden in hoge mate bediend door te zorgen voor een goede kwaliteit van de basisfuncties. Als op verzoek van derden extra faciliteiten nodig zijn, moet Rijkswaterstaat kunnen beschikken over de benodigde middelen en instrumenten
- calamiteiten kunnen tijdelijk leiden tot een andere prioriteitstelling

Rijkswaterstaat vult deze prioriteitstelling nader in. Dit gebeurt op zo'n wijze dat de risico's op het niet of onvoldoende functioneren van het netwerk zo klein mogelijk zijn.

In hoofdstuk 2 staat een aantal vernieuwingen in het beheer voor de komende planperiode aangegeven. Deze vernieuwingen worden in samenspraak met de opdrachtgever en afhankelijk van de beschikbare budgetten in en na de planperiode doorgevoerd. Bij bijstelling van budgetten en/of van de te leveren prestaties consulteert Rijkswaterstaat de relevante overheden en maatschappelijke organisaties. Rijkswaterstaat informeert ook de betrokken gebruikers.

In bijlage IV zijn de prestatieafspraken voor beide netwerken weergegeven. De tabellen 4.1 en 4.2 bevatten de omvang van het budget uit de ontwerpbegroting 2010.

Tabel 4.1
Financiering beheer hoofdwater-
systeem (in miljoenen euro's,
prijspeil 2009).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Waterkeren	155	86	90	85	144	-*
Waterbeheren	65	113	113	114	108	-*
Watermanagement	89	91	91	92	92	-*
Totaal	309	290	294	291	344	-*

* Deze bedragen zijn nog niet vastgesteld

Tabel 4.2
Financiering beheer hoofdvaar-
wegen (in miljoenen euro's,
prijspeil 2009).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Waterbeheren	427	388	377	347	353	-*
Verkeersmanagement	86	75	82	84	85	-*
Impuls achterstallig onderhoud	140	30	35	31	54	-*
Totaal	635	492	492	463	492	-*

* Deze bedragen zijn nog niet vastgesteld

Na afloop van iedere periode waarover prestatieafspraken zijn gemaakt, worden nieuwe afspraken vastgesteld. Daarbij wordt tevens bezien of door nieuwe beleids- en/of marktontwikkelingen (waaronder andere wensen die de gebruiker stelt aan het functioneren van de netwerken) de prestatieafspraken aangepast moeten worden of dat andere prestatieafspraken nodig zijn. Voor aanleg van nieuw en inpassing van bestaand netwerk worden projectafspraken gemaakt binnen het kader van het MIRT. Het gaat per project om afspraken over het te leveren product, de start- en opleverdatum en het taakstellend budget met daarnaast afspraken over de verantwoordelijkheids- en risicoverdeling. Rijkswaterstaat opereert vaak als uitvoerder bij de realisatie van aanleg- en verbeterprojecten. De afspraken binnen het MIRT worden jaarlijks in overleg met alle betrokken partijen herzien. De uitvoering van projecten kan daarom afwijken van wat in het BPRW staat. Deze afspraken worden opgenomen in een jaarlijks geactualiseerd MIRT-projectenboek. In tabel 4.3 zijn de bedragen uit het projectenboek 2010 opgenomen. Deze bedragen zijn verder gespecificeerd in bijlage IV.

Tabel 4.3
Financiering aanlegprojecten
volgens MIRT projectenboek 2010
(in miljoenen euro's, prijspeil 2009).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Waterkeren						
Planstudie			477 - 535 **			
Realisatie	471	393	278	131	162	-*
Waterbeheren						
Planstudie			52 - 831 **			
Realisatie	218	126	98	64	72	-*
Vaarwegen						
Planstudie			927 **			
Realisatie	195	187	157	77	111	-*

* Deze bedragen zijn nog niet vastgesteld

** Deze bedragen zijn ramingen

4.2.3 Duurzaamheid

De inzet van het kabinet voor een duurzame ontwikkeling van de samenleving werkt door in de strategie en de werkwijze voor het beheer van de rijkswateren. Rijkswaterstaat wil aantoonbaar duurzaam werken en een voorhoedepositie innemen bij het realiseren van dit kabinetsbeleid. Het voorkomen van klimaatverandering is – gezien de missie van Rijkswaterstaat gericht op droge voeten, voldoende water en schoon & gezond water – een belangrijke drijfveer. Daarbij past een inzet om de CO₂-emissie zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken. Baggerwerkzaamheden en kustsuppleties zorgen voor het grootste deel van de CO₂-emissies bij het beheer & onderhoud van de rijkswateren. Rijkswaterstaat brengt in beeld wat de mogelijkheden zijn om deze emissies te verminderen. Het beter benutten van natuurlijke processen kan hierbij een ingang zijn.

Duurzamer Nederland

Rijkswaterstaat kan een groot verschil maken in het duurzamer maken van Nederland vanwege:

- de omvang van zijn investeringen
- zijn invloed op de inrichting van Nederland (wegen en vaarwegen)
- de taken op het gebied van natuurbeheer
- zijn invloed op de markt
- de professionele en betrokken medewerkers

Rijkswaterstaat maakt het brede begrip duurzaamheid hanteerbaar binnen de eigen organisatie door de komende jaren de ambities te richten op vier punten:

- **Energie:** reductie van energiegebruik en productie van duurzame energie.
Ambitie: in 2020 zijn de objecten van Rijkswaterstaat zelfvoorzienend en levert Rijkswaterstaat een substantiële bijdrage aan de nationale ambitie van 20 procent duurzame energie.
- **Duurzaam materiaalgebruik:** aandacht voor de materiaalkeuze, hergebruik, onderhoud, beperking van afval.
Ambitie: in 2020 30 procent minder CO₂-emissie ten opzichte van 1990.
- **Duurzame productiemethoden** door het optimaliseren van logistieke processen en productiewijzen.
Ambitie: in 2020 30 procent minder CO₂-emissie ten opzichte van 1990.
- **Ruimtelijke kwaliteit** van de infrastructuur.
Ambitie: de infrastructuur van Rijkswaterstaat levert in 2020 een positieve bijdrage aan de omgeving en de maatschappij.

Voor de realisatie van deze ambities heeft Rijkswaterstaat een Vernieuwingsgroep Duurzaam & Veilig opgezet, onder leiding van de directeur-generaal. Langs verschillende lijnen wordt een nieuwe standaard ontwikkeld. Die moet vervolgens organisatiebreed navolging krijgen. Het principe is 'oefenen, leren en doen'. Bij de financiering van de duurzaamheidsprojecten hanteert Rijkswaterstaat het volgende uitgangspunt: projecten die naast duurzaamheid ook financieel voordeel opleveren, betalen mee aan investeringen die zichzelf niet of pas op heel lange termijn financieel terugverdienen.

Duurzamer Nederland

Wat doet Rijkswaterstaat in de planperiode?:

- onderzoek naar de Carbon Footprint van RWS in het waterbeheer
- onderzoek naar de mogelijkheden om de uitstoot van CO₂ te vermijden. De effectiviteit van maatregelen wordt uitgedrukt in de kosten van elke vermeden ton broeikasgas
- transitieprogramma schoon baggeren en zandsuppleren. Welke maatregelen zijn wanneer nodig om een trendbreuk te realiseren, wat is de rol van Rijkswaterstaat, wat is de rol van marktpartijen
- duurzaam inkopen: Brandstofkeuze als gunningscriterium bij contracten voor baggeren en zandsuppleties
- zandstrategie Noordzee: CO₂-emissies worden meegenomen als criterium bij locatiekeuze voor zandwinning
- voorkomen van onnodige diepte van vaarwegen
- stimuleren van innovaties voor het benutten van natuurlijke processen om het kustfundament op peil te houden of te verbreden (voorbeeld zandmotor en 'Ecobeach' proef van het bedrijf BAM)

4.2.4 Informatie, kennis en innovatie

Informatievoorziening

Om de beheertaken goed uit te kunnen voeren heeft Rijkswaterstaat betrouwbare en actuele informatie nodig over een breed scala aan watergerelateerde zaken in het beheergebied. Gebruikers van de rijkswateren en het bredere publiek hebben ook behoefte aan een deel van deze informatie: variërend van waterstanden en vaardieptes tot waterkwaliteit op zwemlocaties. Informatievoorziening is ook een belangrijke productiefactor voor de uitvoering van werkzaamheden en dienstverlening. De basis voor de informatievoorziening ligt onder andere in de meetnetten voor bijvoorbeeld waterkwaliteit en waterstanden, inzet van meetschepen, het laboratorium voor chemisch en biologisch onderzoek, opslag en beheer van gegevens en sectorspecifieke ICT-systemen. Ontwikkelingen als bediening en bewaking op afstand maken dat de afhankelijkheid van betrouwbare informatiesystemen steeds groter wordt. De informatievoorziening voor de eigen bedrijfsvoering is vraaggestuurd ingericht. De informatiebehoefte van de primaire processen is leidend: Rijkswaterstaat wint de informatie in die bijvoorbeeld nodig is om te kunnen baggeren, de sluis te kunnen bedienen en aan Brussel te kunnen rapporteren.

Rijkswaterstaat streeft naar bundeling van monitoring in één samenhangend eigen meetnet. De informatie uit dit meetnet wordt voor zo veel mogelijk informatiedoelen ingezet. Waar het landelijke meetnet ontoereikend is, kan tijdelijk een aanvullende informatievoorziening worden getroffen. Bestaande

meetnetten worden regelmatig aangepast aan de actuele informatiebehoefte. Daarbij worden zich snel ontwikkelende nieuwe technieken gebruikt, zoals meetboeien en remote sensing. Voor de informatievoorziening wordt ook gebruik gemaakt van modellen die zijn ondergebracht bij Deltares. Samenwerking in allianties met andere overheden vindt plaats als dat effectief en efficiënt is. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij het verzamelen van biologische gegevens. Met het oog op een efficiënte samenwerking met ander waterbeheerders werkt Rijkswaterstaat mee aan uniforme standaarden voor gegevensuitwisseling.

Monitoring van de Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL)

Een belangrijke bron van informatie over de rijkswateren is het landelijke meetnet MWTL (Monitoring van de Waterstaatkundige Toestand des Lands). Dit bestaat uit vier meetprogramma's voor chemie, biologie, hoogtemetingen en waterkwantiteit. De gegevens worden ingewonnen met onder andere meetpalen, monsternamen, laboratoriumanalyses, tellingen en remote sensing. Deze gegevens zijn vaak voor meer dan een doel te gebruiken. Rijkswaterstaat besteedt veel metingen uit. Diverse modellen zijn ondergebracht bij Deltares.

De innovatieketen

Water beweegt, waterbeheer beweegt mee. De klimaatverandering stelt het adaptieve vermogen van de waterbeheerders op de proef. Toenemende ruimtelijke druk op en rond het water vraagt om slimme oplossingen en functiecombinaties. Rijkswaterstaat zal hieraan in de planperiode een grote bijdrage leveren. Ook voor de vaarwegfunctie – waar de groeiende vraag naar vervoer van containers en de zich ontwikkelende recreatieve vaart zich aandienen – is het nodig om naar alternatieven te zoeken voor conventionele oplossingen zoals bijbouwen van capaciteit. De kennisbehoefte die uit deze opgaven naar voren komt is opgenomen in de Strategische Kennis- en Innovatieagenda Mobiliteit en Water. De kennisagenda is gebaseerd op het Nationaal Waterplan en de maatschappelijke kennisbehoefte zoals die in de kennisarena Leven met Water is geformuleerd. In de uitwerking van de kennisagenda zet Rijkswaterstaat de eigen beschikbare kennis actief in en voert gerichte verkenningen en studies uit. Rijkswaterstaat richt zich hierbij op de specifieke kennisvragen voor de diverse gebieden in het hoofdwatersysteem (onder meer peilveranderingen, inrichting, effecten klimaatverandering op de gebruiksfuncties) en op de kennisbehoefte specifiek voor aanleg en beheer & onderhoud. Bij aanleg en beheer & onderhoud gaat het onder andere om optimalisering van monitoringssystemen en informatievoorziening, veerkrachtige inrichting van watersystemen en voorbereiding op mogelijke calamiteiten.

De innovatieketen, die Rijkswaterstaat hanteert, bestaat uit een drietal stappen: verkennen, uitproberen en tot slot het verbinden van de vernieuwing met het primaire proces. Bij de ontwikkeling en toepassing van nieuwe kennis zoekt Rijkswaterstaat naar samenwerking met externe partners. Het nieuw gevormde Deltares is hier een zeer belangrijke partij in. Anders partners zijn instituten als Alterra, Imares en marktpartijen (adviesbureaus en aannemers in de waterbouw).

In het programma Strategische verkenningen komt Rijkswaterstaat nieuwe ontwikkelingen op het spoor om deze vervolgens te vertalen naar nieuwe oplossingen en strategische keuzen. Actuele onderwerpen zijn onder meer het operationeel maken van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (onder meer Cradle to Cradle), regionale strategieën voor klimaatbestendigheid, duurzame energievoorziening en gebiedsontwikkeling.

In het kader van Nederland Ondernemend Innovatieland is in 2007 een Maatschappelijke Innovatie Agenda Water tot stand gekomen. Deze agenda heeft tot doel het innovatieve vermogen van de watersector te vergroten. Daaraan werken overheden, marktpartijen en kennisinstellingen samen. Dit heeft geleid tot twee programma's: het Innovatieprogramma Watertechnologie en het Innovatieprogramma Deltatechnologie. Onderdeel daarvan zijn onder meer:

- Flood Control 2015: doorlopend monitoren van waterkeringen met sensoren en elektronica
- Building with Nature: ontwikkelen van nieuwe, wetenschappelijk onderbouwde kennis, expertise, hulpmiddelen en ontwerpconcepten voor de duurzame inrichting van kust-, delta- en riviergebieden (ecodynamische gebiedsontwikkeling)

In het programma WINN (Water als Innovatiebron) werkt Rijkswaterstaat de komende jaren aan drie koersbepalende thema's:

- water als energiebron: opwekking van energie uit water, onder meer via blue energy (zoet - zout overgang, osmose) uit de Afsluitdijk en onderwatermolens in de spuisluis bij Den Oever
- sediment als grondstof: hergebruik van bagger als grondstof, CO₂-neutraler bouwen, pilots klimaatbestendig bouwen
- klimaat, veiligheid, ruimte en risico

Met het oog op vernieuwing in transport en logistiek is in 2004 is het Innovatieberaad Mobiliteit en Water opgericht; een samenwerking met spelbepalers uit het bedrijfsleven en de kenniswereld met als aanjager het ministerie van VenW. In het thema logistiek is de innovatie van het vervoer over water een van de onderwerpen. Binnen Wegen naar de Toekomst wordt samen met het betrokken bedrijfsleven invulling gegeven aan de 'Vaarweg van de toekomst'. Accent ligt op innovaties in de infrastructuur en informatievoorziening.

De derde stap in de innovatieketen, de verbinding met het primaire proces, krijgt zo veel mogelijk invulling binnen de genoemde programma's.

4.3 Samenwerking

Water stoort zich niet aan door mensen afgesproken beheergrenzen. Bovendien hechten gebruikers steeds minder belang aan de regionale of functionele bevoegdheden van afzonderlijke beheerders. Het resultaat telt, een effectieve en efficiënte aanpak is de norm. Rijkswaterstaat speelt hierop in door samenwerking aan te gaan als dat leidt tot een verbetering van de kwaliteit van het beheer, al dan niet met minder inzet van middelen. Deze paragraaf geeft een aantal mogelijkheden voor samenwerking weer.

4.3.1 Internationaal

De rijkswateren staan in open verbinding met de buurlanden en de grenzenloze zee. Die open relatie met het buitenland hanteert Rijkswaterstaat ook in zijn beheer van het nationale watersysteem en vaarwegnet. Het water- en vaarwegbeheer hebben een sterk grensoverschrijdend karakter en vergen een goede internationale afstemming. Rijkswaterstaat onderscheidt een aantal soorten internationale samenwerking.

Samenwerking met de buurlanden

Samenwerking met onze buurlanden (Duitsland, België, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk) draagt direct bij aan de uitvoering van de kerntaken. De effectiviteit van deze contacten zal de komende planperiode worden verbeterd, bijvoorbeeld waar het gaat om informatievoorziening. Samenwerking en overleg met de landen binnen één stroomgebied vindt plaats in internationale riviercommissies voor Rijn, Maas en Schelde en het samenwerkingsverband Eems en via (meestal bilateraal) periodiek beheerdersoverleg. Voor de binnenvaart op de Rijn bestaat de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR). Voor de zeegebieden bestaan de OSPAR en het Waddenoverleg. Rijkswaterstaat draagt actief bij aan internationale producten zoals de internationale delen van de Stroomgebiedbeheerplannen en de toestandrapportages voor Waddenzee en Noordzee. Voor het Nederlandse deel van de Noordzee is Rijkswaterstaat de coördinerende beheerder.

De rivier- en zeecommissies zijn niet alleen het platform voor de uitwerking van bestaande verdragen, maar ook voor het nakomen van de vereisten van samenwerking, zoals die in een aantal EU richtlijnen zijn opgenomen. De uitvoering van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) is daarvan voor de komende planperiode een voorbeeld. Samen met buurlanden worden Interreg subsidies van de Europese Commissie benut voor uitwisseling van kennis en uitvoering van projecten, bijvoorbeeld binnen Ruimte voor de Rivier.

Grensoverschrijdende kennisopbouw

In Rijnkader is een activiteit gestart om de gevolgen van de klimaatverandering op de waterhuishouding voor het gehele internationale stroomgebied kwantitatief in kaart te brengen. Dit moet medio 2010 leiden tot inzicht in de kwantitatieve hoogwater-, laagwater- en temperatuureffecten. Dit inzicht kan vervolgens leiden tot maatregelen.

Voor calamiteiten op de rivieren (waarschuwings- en alarmeringsplannen) en de Noordzee (overeenkomst van Bonn) vindt gerichte internationale samenwerking plaats (zie paragraaf 2.8).

Kennis uitwisselen

Rijkswaterstaat wisselt kennis en ervaring uit met buitenlandse organisaties die vergelijkbare taken hebben. Hiervoor is een aantal prioriteitslanden gekozen: de VS, China, Hongarije en onze buurlanden België, Duitsland, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk.

Voorbeelden van kennisuitwisseling

- Met de VS bestaat een samenwerking met de USACE (US Army Corps of Engineers), speciaal gericht op hoogwaterbescherming.
- Met China vindt uitwisseling van kennis en ervaring plaats door gezamenlijke projecten op te zetten. Rijkswaterstaat werkt hier samen met de ministeries voor irrigatie en voor transport.
- In Hongarije richt de samenwerking zich op het gebied van veiligheid rond rivieren.
- In Europa neemt Rijkswaterstaat deel aan diverse netwerken, zoals de North Sea Coastal Managers en Econat. Rijkswaterstaat heeft Econat opgezet om kennis uit te wisselen over de uitvoering van de Europese Natura 2000 richtlijnen in combinatie met projecten als infrastructuurontwikkeling.

Inzet voor beleidsontwikkeling

De wet- en regelgeving op het gebied van waterbeheer en scheepvaart komt in toenemende mate in internationaal verband tot stand. De deelname van Rijkswaterstaat aan de diverse internationale samenwerkingsverbanden is van cruciaal belang om ontwikkelingen tijdig aan te zien komen, op hun consequenties voor de Nederlandse wateren en scheepvaart te toetsen en zo mogelijk in een voor Nederland gunstige richting te sturen. Rijkswaterstaat draagt met kennis over de uitvoering actief bij aan het bepalen van de Nederlandse positie in internationale onderhandelingen en daarmee aan het tot stand komen van uitvoerbare regelgeving. Daarnaast is het onderhouden van internationale contacten van belang om gezamenlijke activiteiten te coördineren en om kennis te delen. Naast de noodzakelijke internationale coördinatie bestaat er ook sterk de behoefte om onze eigen uitvoering van Europese richtlijnen, zoals de KRW, te spiegelen aan die van andere landen.

Leveren van kennis en expertise op verzoek

Nederland levert wereldwijd 'op verzoek' kennis en expertise. Het Nationaal Waterplan geeft aan dat Nederland de komende jaren een langjarige (10-20 jaar) relatie wil aangaan met 4 delta's in de wereld: Mekong, GangesBramaputra, rivieren rond Jakarta en de Incomati. Deze samenwerking staat in het teken van internationale solidariteit vanuit Nederland met de desbetreffende landen. Een belangrijk thema is adaptatie aan de gevolgen van de klimaatverandering. Waar mogelijk levert Rijkswaterstaat – onder meer via het programma Partners voor Water – een actieve bijdrage aan deze internationale samenwerking.

Voorbeelden van overdracht van kennis

- In Bangladesh wordt steun gegeven bij het opzetten van institutionele structuren op het gebied van (kust)waterbeheer.
- In Syrië is Rijkswaterstaat gedelegeerd opdrachtgever in een programma voor technische en institutionele samenwerking. Partner in dat land is het ministerie voor irrigatie.
- In New Orleans is bijstand verleend bij de aanpak sinds de overstromingen in 2005.

4.3.2 Regionaal

De rijkswateren vormen niet alleen een nat netwerk op (inter)nationale schaal, maar hangen ook nauw samen met regionale watersystemen. De rijkswateren hebben ook betekenis voor het wonen, werken en recreëren van de mensen in de omgeving van deze wateren.

Landelijke kaders met regionaal maatwerk

Rijkswaterstaat gaat bij het beheer meer dan in het verleden uit van landelijke kaders die regionaal worden toegepast. Waar nodig bieden deze algemene kaders ruimte voor regionaal maatwerk. Door de regionale diensten is Rijkswaterstaat goed ingericht voor regionaal maatwerk. Rijkswaterstaat heeft de laatste jaren volop deelgenomen aan regionale ambtelijke en bestuurlijke overleggen op de schaal van de deelstroomgebieden. Dat betrof vooral de opgave voor de KRW. De komende zes jaar gaat het ook om andere aspecten van het waterbeheer.

Rijkswaterstaat is voorstander van gestroomlijnde en efficiënte overlegstructuren, dus zonder bureaucratie. Het samen met andere beheerders optrekken bij gemeenschappelijke vraagstukken en het vergroten van de waterslagkracht staan centraal. Rijkswaterstaat wil de samenwerking met de regionale waterbeheerders in de komende periode uitbreiden. De volgende onderwerpen lenen zich hiervoor:

- monitoring van de KRW-verplichtingen
- opstellen van risicoplannen in het kader van de ROR
- herijking van waterakkoorden
- oppakken van de uitdagingen voor het waterbeheer in de toekomst
- stimuleren van innovatie
- stimuleren van een meer gezamenlijke inzet in internationaal verband

De bestuurders en managers van waterschappen en de directeurs van Rijkswaterstaatsdiensten ontmoeten elkaar regelmatig. Zij bespreken de zaken die wederzijdse belangen raken.

Rol Rijkswaterstaat bij gebiedsontwikkeling

Naast het beheer van het rijkswater als een nat netwerk, is de relatie met de regionale ontwikkeling van belang. Hierbij spelen raakvlakken met andere sectoren een steeds grotere rol. Vraagstukken zijn alleen op te lossen door een sectoroverstijgende aanpak die bestuurlijke grenzen doorbreekt. Het Nationaal Waterplan ziet gebiedsontwikkeling als een belangrijke en kansrijke werkwijze hiervoor. Uitgangspunt bij gebiedsontwikkeling is dat rijk en regio hun opgaven in een gebied combineren.

In de komende planperiode zet Rijkswaterstaat zich vanuit zijn eigen taak en rol in voor gebiedsontwikkeling. Vanwege de efficiency kan dat niet altijd en overal. Om de eigen inzet en rol helder te maken, onderscheidt Rijkswaterstaat drie categorieën van projecten waarbij de inzet van Rijkswaterstaat verschillend is. In de loop van de planperiode leiden de ervaringen ertoe dat deze werkwijze wordt aangescherpt.

Tabel 4.4
Inzet bij gebiedsontwikkeling

De basishouding bij de start van de planperiode is:

Situatie	Inzet van Rijkswaterstaat
Grootschalige aanlegprojecten die worden geagendeerd of zijn opgenomen in de MIRT-programmering met een duidelijk belang vanuit de rijkswateren	Meewerken: Rijkswaterstaat geeft vanuit zijn verantwoordelijkheid voor de basisfuncties en voor het lange termijn beheer & onderhoud zijn reactie op de regionale gebiedsagenda. Zodra een project is opgenomen in de MIRT-programmering, werkt Rijkswaterstaat aan het project mee, afhankelijk van de opdracht die Rijkswaterstaat krijgt
(Regulier) beheer & onderhoud met grote invloed op het gebied rond de rijkswateren	Meekoppelen: Rijkswaterstaat is initiatiefnemer en voert de regie over de uitvoering van beheer & onderhoud. Vanwege de impact op de omgeving zal Rijkswaterstaat vroegtijdig informatie geven over de uitvoering en daarbij expliciet ruimte bieden aan regionale partijen om op de werkzaamheden aan te haken en eigen projecten en activiteiten mee te koppelen. In hoeverre dat mogelijk is, hangt uiteraard ook af van de eisen vanuit de basisfuncties van de rijkswateren
Initiatieven van derden voor regionale/lokale (her)inrichtingsprojecten	Meedenken: Als regionale projecten en activiteiten een relatie hebben met de rijkswateren, vervult Rijkswaterstaat in ieder geval een toetsende rol. Rijkswaterstaat toetst vanuit zijn wettelijke verantwoordelijkheid voor de basisfuncties of expliciete wettelijke taken voor de gebruiksfuncties. Indien mogelijk zal Rijkswaterstaat met initiatieven van derden meedenken, en op verzoek ook (gebieds)kennis, meetinformatie of expertise inbrengen
	Waar regionale projecten kansen bieden voor een betere functievervulling van de rijkswateren of voor realisatie van rijksbeleid, bekijkt Rijkswaterstaat telkens tot welke inzet dat kan leiden. De lijn die hierbij gehanteerd wordt is wederom: meekoppelen met beheer & onderhoud en meewerken bij een bestuurlijke opdracht voor aanleg

Groeiemodel

Gebiedsontwikkeling is een relatief nieuwe manier van werken en nog volop in ontwikkeling. Rijkswaterstaat wil hieraan, volgens de hiervoor genoemde lijnen, zijn bijdrage leveren. In de planperiode doen de Regionale Diensten ervaringen op met genoemde lijnen en wordt deze werkwijze verder uitgewerkt. Aandachtspunten hierbij zijn: de samenwerking met beleid, de integraliteit en flexibiliteit van de vergunningverlening en de voorwaarden waaronder Rijkswaterstaat in gebiedsontwikkeling kan anticiperen op toekomstige maatregelen (in het bijzonder voor het Deltaprogramma). Rijkswaterstaat maakt op deze manier duidelijk welke bijdrage de omgeving kan verwachten en welke niet.

4.3.3 Markt en allianties

Efficiënt en effectief beheer betekent ook: taken laten uitvoeren door de organisatie die hiervoor het meest geschikt is. Bepaalde werkzaamheden kan de 'markt' beter en goedkoper uitvoeren dan Rijkswaterstaat. Soms kan een andere publieke organisatie een taak vervullen. Denk aan de realisatie van KRW-maatregelen, waarbij de Dienst Landelijk Gebied een goede rol heeft. Rond bepaalde thema's als energie lijken kansen te bestaan om in publiek-private samenwerking projecten op te zetten of structurele allianties aan te gaan. Dit past in de ambitie om gebiedsgericht samen te werken.

Markt en allianties: voorbeelden

- Een netwerk voor temperatuurmeting in oppervlaktewater samen met de gebruikers van koelwater.
- De samenwerking met de Gegevensautoriteit Natuur bij het monitoren van natuurontwikkeling.
- In 2008 zijn de eerste vergunningen verleend om te experimenteren met het winnen van energie uit zout water. Als dit een succes wordt, speelt Rijkswaterstaat daar actief op in.
- Rijkswaterstaat heeft een rol als vergunningverlener bij windmolenparken op de Noordzee. Daarbij wordt gestreefd naar bundeling van infrastructuur, zoals kabels en leidingen.

Markt

Rijkswaterstaat gaat de komende periode door met de samenwerking met marktpartijen. 'Markt tenzij' wordt consequent doorgevoerd als uitgangspunt. Onder meer op het gebied van informatie en onderhoud bestaan goede kansen voor voortgezette uitbesteding. Dit vraagt een andere wijze van opereren en vergt ook andere kennis en vaardigheden. Tegelijkertijd is het de vraag of en in hoeverre de markt de vraag qua capaciteit en kwaliteit aan kan en hoe voldoende deskundigheid behouden blijft voor Rijkswaterstaat.

De komende jaren worden de kansen voor meer publiek-private samenwerking verder verkend en ingevuld. 'PPS Werkt! Ook in water.' Onder deze noemer wil Rijkswaterstaat in de periode 2010-2015 de kansen voor publiek-private samenwerking in de natte sector actief opzoeken en benutten. De grootste kansen liggen in het beheer van vaarwegen, bij gebiedsontwikkeling en duurzame energie of combinaties daarvan. Voorbeelden van elders laten zien dat het kan. Zo hebben de Engelsen een PPS kustverdedigingscontract (Pevensey bay) waarbij een consortium de opdracht heeft aangenomen om 9 km kust voor een periode van 25 jaar te verdedigen. In Nederland liggen er vooral mogelijkheden bij de Afsluitdijk waar publieke en private partijen gezamenlijk kijken naar ontwikkelingskansen. Een ander voorbeeld is de ontwikkeling van Perkpolder in Zeeland waar de veerbootfunctie is weggefallen met de komst van de Westerscheldetunnel. Rijkswaterstaat heeft daaraan in de initiatief- en startfase actief bijgedragen. Ook kan worden genoemd het project Amsterdam-Rijnkanaal waarbij het beheer & onderhoud als geïntegreerd contract op de markt wordt gezet.

Allianties

Met het oog op de toenemende verwevenheid van de netwerken en de noodzaak tot bundeling van kennis en realisatiekracht wordt de komende jaren geïnvesteerd in versterking van de samenwerking met gelijkgerichte partners.

De vaarwegen en watersystemen kennen een grote diversiteit, vele gebruikers en een groot aantal andere overheden met eigen verantwoordelijkheden op en om het water. Dit maakt dat er op velerlei gebieden interessante samenwerkingsrelaties met winst voor alle partijen mogelijk zijn. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om integrale gebiedsontwikkeling samen met andere overheden en de markt of om samenwerking met energiebedrijven om energie uit water mogelijk te maken bij eigen kunstwerken. Het gaat ook om samenwerking met andere overheden om efficiënter te kunnen handhaven, of om de uitvoering van de maatregelenpakketten uit het KRW-programma mogelijk te maken. Ook op hele specifieke terreinen zijn er voorbeelden van vernieuwende samenwerking.

Zo wordt onderzocht of meetpunten van bedrijven in het monitoringnetwerk opgenomen en via internet ontsloten kunnen worden. Overheid en bedrijven krijgen hiermee samen een beter inzicht in de temperatuurontwikkeling van diverse watersystemen. Met de Gegevensautoriteit Natuur is een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor het verzamelen van gegevens over het voorkomen van planten en dieren in het beheergebied van Rijkswaterstaat, zodat met deze soorten rekening gehouden kan worden bij het beheer. Rijkswaterstaat zet met overeenkomstige organisaties in de buurlanden een netwerk op om kennis en ervaring uit te wisselen op het gebied van publieksgericht netwerkmanagement, markt en inkoop (ook van kennis) en innovaties.

Samenwerking met KNMI

Rijkswaterstaat heeft een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met het KNMI, onder meer gericht op het beschikbaar stellen van kennis en informatie bij (dreigende) extreme omstandigheden, als de beheerder maatregelen moet treffen op zijn netwerken. Ook wordt samengewerkt bij het duiden van de gevolgen van de klimaatverandering.

4.3.4 Publieksgericht

Gebruikers zijn steeds belangrijker bij het beheer van de netwerken. Hun belangen en beleving spelen een grote rol bij de dagelijkse uitvoering. Rijkswaterstaat wil de netwerken publieksgericht managen: de gebruiker staat centraal en de belanghebbenden zijn betrokken. Voor de invulling van publieksgericht werken gelden vijf aanknopingspunten:

- Denken en handelen vanuit het perspectief van de gebruiker: Rijkswaterstaat verzamelt daartoe systematisch informatie over gebruikers en gebruik, bouwt duurzame relaties op met gebruikers, nodigt gebruikers uit feedback te geven op geleverde diensten, traint medewerkers in externe oriëntatie.
- Afgesproken productie en dienstverlening: duidelijkheid geven over te leveren producten.
- Samenwerking met belanghebbenden: zoals met vergunninghouders, medeoverheden, en andere terreinbeherende instanties.
- Eenduidigheid van optreden op het hele netwerk: vanuit een samenhangende visie op het netwerk, centrale regie, uniformiteit van bedrijfsprocessen.
- Actieve en moderne communicatie en informatie: ingeval van dreigende calamiteiten (zoals bij een stormvloed) en in het dagelijkse beheer (bijvoorbeeld waterstanden).

Voorbeelden van publieksgericht werken

- ‘Meer geel op het water’ is het programma voor het vergroten van de veiligheid op het water door meer toezicht en handhaving.
- Er is een landelijk ScheepvaartVerkeersCentrum ingericht als aanspreekpunt voor het operationele verkeersmanagement op de rijkswateren.
- Stewards assisteren in de zomerperiode de recreatievaart bij een aantal intensief gebruikte sluisen. De stewards bevorderen de doorstroming, vergroten de veiligheid en verlenen service aan het publiek.
- Informatieborden voor vaarweggebruikers, informatiecentra bij grote infrastructurele werken zoals de Maeslantkering in de Nieuwe Waterweg.
- Publiek is welkom bij de jaarlijkse proefsluiting van de Maeslantkering.

Dit BPRW wil op verschillende manieren een impuls geven aan publieksgericht werken. Met de indeling in drie functiegroepen (zie paragraaf 1.5) is meer dan voorheen duidelijk waar gebruikers Rijkswaterstaat wel en niet op kunnen aanspreken. Bij het hoofdvaarwegennet staat de gebruiker voorop en sluiten de belangen van de gebruiker goed aan bij de kerntaken. Met de invulling van het corridormanagement worden de schippers nog beter bediend. Bij het hoofdwatersysteem zijn de kerntaken gericht op de basisfuncties die vooral het algemeen belang dienen. Dat er geen directe gebruikers zijn, betekent niet dat deze taken niet publieksgericht kunnen worden uitgevoerd. Bij de uitvoering van aanleg en onderhoud zal Rijkswaterstaat terdege rekening houden met omwonenden en andere belanghebbenden. Voor de vele gebruikers van het hoofdwatersysteem kiest Rijkswaterstaat voor een rol als gastheer op het water, die ingevuld wordt door positieve opstelling naar alle gebruikers: ‘ja, mits...’. Door bij planvorming tijdig samenwerking te zoeken en informatie te verstrekken – ook over de ‘mitsen’ – kan beter rekening worden gehouden met de basisfuncties van de watersystemen en wordt voorkomen dat plannen in een later stadium sneuvelen. Een ander speerpunt is het werken aan één loket voor vergunningverlening. Ook bij handhaving leidt samenwerking met andere overheden tot minder lasten voor gebruikers.

Rijkswaterstaat zoekt in direct contact met gebruikers en hun organisaties naar mogelijkheden om beter te presteren: samen met gebruikers knelpunten benoemen, kansen voor verbetering verkennen en oplossingen waar mogelijk oppakken. Direct contact is bijzonder waardevol en krijgt gestalte via ontmoetingen (zoals de Spiegeldagen met de binnenvaart), maar ook met gebruikmaking van internet. Met maatschappelijke organisaties wordt een actief relatiemanagement gevoerd, rond bepaalde vraagstukken en bij bepaalde projecten maakt Rijkswaterstaat afspraken over de wijze van omgaan met de partners. Een open en transparante communicatie heeft meerwaarde. De eigen verantwoordelijkheid van elke partner dient daarbij als uitgangspunt.

In de communicatie over vergroting van het waterbewustzijn over de Nederlandse waterwereld wordt gewerkt met de campagne 'Nederland leeft met Water'. Deze campagne wordt benut om onderwerpen uit het BPRW die voor een breed publiek van belang zijn, met de Nederlandse bevolking te delen. Daarbij gaat het niet alleen om de vastgestelde kaders en onderwerpen, maar vooral ook om de ontwikkelingen voor de komende tijd, die soms grote effecten kunnen hebben en waarover de bevolking geïnformeerd moet worden.

Bijlage

Bijlage I

Relevante wet- en regelgeving

Wettelijke grondslag BPRW

Vanaf eind 2009 is de Waterwet van kracht. De Waterwet schrijft in artikel 4.6 voor dat iedere waterbeheerder een beheerplan vaststelt. Deze bepaling vormt de wettelijke grondslag voor dit Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015 (BPRW).

Het plan bevat:

- Het programma van de maatregelen en voorzieningen die, in aanvulling op en ter uitwerking van hetgeen in het nationale of regionale plan is opgenomen over maatregelen, nodig zijn met het oog op de ontwikkeling, werking en bescherming van rijkswateren, onderscheidenlijk regionale wateren, onder vermelding van de bijbehorende termijnen.
- Aanvullende toekenning van functies aan rijkswateren of regionale wateren, voor zover het nationale, onderscheidenlijk regionale, plan voorziet in de mogelijkheid.
- De voornemens voor de wijze waarop het beheer wordt gevoerd
- Een overzicht van de financiële middelen, die voor de uitvoering van het programma en het te voeren beheer nodig zijn.

Doelstelling waterbeheer

Deze wet vat de doelstelling van het waterbeheer samen als:

'Het voorkomen en waar nodig beperken van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met de bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en de vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen. Dit betekent dat het waterbeheer gericht is op alle aspecten van het watersysteem in hun onderlinge samenhang.'

In de Waterwet is een brede benadering van het watersysteem gehanteerd. Een watersysteem is een samenhangend geheel van een of meer oppervlaktelichamen en grondwaterlichamen, inclusief bergingsgebieden, waterkeringen en ondersteunende kunstwerken.

Naast de Waterwet zijn diverse Europese richtlijnen en landelijke regelgeving van belang voor het beheer van de rijkswateren. Een toelichting volgt hierna.

Europese kaders

Kaderrichtlijn Water (KRW)

Sinds december 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) van kracht. Doel is de bescherming van oppervlakte- en grondwater. Alle lidstaten zijn verplicht om per stroomgebieddistrict een Stroomgebiedbeheerplan (SGBP) op te stellen, waarin doelen en maatregelen worden beschreven voor de periode tot en met 2015. De Stroomgebiedbeheerplannen zijn in december 2009 aangeboden aan de Europese Commissie. Implementatie van de KRW in de Nederlandse wetgeving vindt plaats in de Wet milieubeheer en de Waterwet. De Waterwet schrijft voor dat elke beheerder de doelen en maatregelen voor zijn beheergebied opneemt in zijn eigen wettelijke waterbeheerplan. Voor Rijkswaterstaat is dit het BPRW. De bijdrage van de afzonderlijke beheerders zijn onderling afgestemd en gebundeld per stroomgebied tot één Stroomgebiedbeheerplan. Ook internationaal heeft afstemming per stroomgebied plaatsgevonden. Nederland maakt deel uit van 4 internationale stroomgebieden: Rijn, Maas, Eems en Schelde. De KRW geldt tot 1 mijl uit de kust voor de ecologische doelen en tot 12 mijl uit de kust voor de chemische doelen.

Voor het kwaliteitsbeheer in rijkswateren heeft de KRW grote sturende betekenis in de komende beheerperioden. De KRW vereist dat alle Europese lidstaten streven naar een goede kwaliteit van alle waterlichamen. De lidstaten moeten in beginsel de in de KRW gestelde doelen in 2015 bereiken. Onder voorwaarden en met een goede onderbouwing is het toegestaan om lagere doelen vast te stellen of de doelen op een later tijdstip te bereiken. Dit mag het bereiken van doelstellingen in andere waterlichamen in het stroomgebied niet verhinderen of in gevaar brengen. Behalve voor de inhoud van het beheer betekent de KRW ook dat alle waterplannen per internationaal stroomgebied, van de lidstaten, het Rijk, de provincies, de waterschappen en de gemeenten gelijktijdig en onderling afgestemd worden opgesteld en in procedure komen.

De maatregelen die Rijkswaterstaat wil treffen om aan de KRW te voldoen, zijn opgenomen in het Programma bij dit BPRW, dat voorziet in de beheeropgave van Waterbeheer 21e eeuw, Kaderrichtlijn Water en Natura 2000.

Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM)

De Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) is bedoeld om de Europese zeeën voor huidige en toekomstige generaties veilig, schoon en productief te houden. De KRM vereist een goede milieutoestand in alle mariene regio's van de EU in 2020. De KRM biedt ruimte voor afweging: de kosten moeten in een redelijke verhouding staan tot de te bereiken verbetering. Deze richtlijn gaat voor Nederland over de regio noord-oostelijk deel van de Atlantische Oceaan en de subregio Noordzee. Het tijdschema voor de invoering van de KRM is:

- De KRM is uiterlijk in 2010 omgezet in nationale wetgeving.
- De goede milieutoestand en de milieudoelen met bijbehorende indicatoren moeten in 2012 gereed zijn.
- In 2014 moet een monitoringprogramma lopen.
- In 2015 is het eerste pakket met maatregelen vastgesteld.

De voorbereiding op de KRM vindt dus volledig plaats in de komende planperiode van het BPRW. Bij de voorbereiding wordt rekening gehouden met de effecten van bestaand beleid en KRW-maatregelen in de komende periode. Afstemming is goed mogelijk omdat de eerste periode voor de KRM synchroon loopt met de tweede generatie Stroomgebiedbeheerplannen van de KRW.

Vogel- en Habitatrichtlijn en Natura 2000

In de Vogel- en Habitatrichtlijn is bepaald dat de lidstaten speciale gebieden voor de kwetsbaarste soorten en habitattypen aanwijzen: de Natura 2000 gebieden. Dit zijn gebieden die geschikt zijn om het duurzaam voortbestaan van de meest bedreigde soorten en habitattypen te verzekeren. Nederland draagt met 162 gebieden bij aan het realiseren van een Natura 2000 netwerk. De rijkswateren maken een belangrijk deel uit van het Natura 2000 netwerk. In en rondom de Natura 2000 gebieden zal in voldoende mate rekening gehouden moeten worden met de randvoorwaarden voor het voortbestaan van de bedreigde soorten en habitattypen. De Natuurbeschermingswet 1998 werkt daarvoor spelregels uit.

De hoofddoelstelling van de Habitatrichtlijn is om de biologische diversiteit te behouden door maatregelen voor de instandhouding van bedreigde habitats en soorten. De bepalingen voor soortenbescherming uit de Habitatrichtlijn zijn omgezet in de Flora- en faunawet (Ffw) en daarop gebaseerde uitvoeringsbesluiten. De gebiedsbescherming is opgenomen in de Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet).

De Vogelrichtlijn heeft als doel om alle in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie in stand te houden. De Vogelrichtlijn heeft niet alleen betrekking op de bescherming van vogels, maar beoogt ook bescherming van eieren, nesten en leefgebieden. De richtlijn is voor de soortenbescherming omgezet in de Ffw en voor de gebiedsbescherming in de Nb-wet.

Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR), 2007/60

De richtlijn heeft tot doel een kader te scheppen voor de beoordeling en het beheer van overstroming-gerelateerde risico's voor de gezondheid van de mens, het milieu, het cultureel erfgoed en de economische bedrijvigheid op (deel) stroomgebiedniveau. Daarnaast wordt met de richtlijn beoogd een bijdrage te leveren aan de verwezenlijking van de milieudoelstellingen uit andere Gemeenschapswetgeving.

Gevaarlijke stoffenrichtlijn, 2006/11

De richtlijn betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de Gemeenschap worden geloosd, heeft als doel het aquatisch milieu in de Gemeenschap te beschermen tegen verontreiniging door bepaalde gevaarlijke stoffen.

Zwemwaternrichtlijn (nieuw), 2006/7

Het doel van deze richtlijn is het behoud, de bescherming en de verbetering van de milieukwaliteit en de bescherming van de gezondheid van de mens. Dit geldt als een aanvullende doelstelling op het beschermingsniveau van de KRW.

Viswaternrichtlijn, 2006/44

De kwaliteitseisen zijn neergelegd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (stb. 2007,46). In het Nationaal Waterplan wordt de functie voor karperachtigen toegekend aan alle rijkswateren. Er zijn geen wateren voor zalmachtigen aangewezen. Het doel van de richtlijn is de kwaliteit te beschermen of te verbeteren van stromend of stilstaand zoet water, waarin vissen leven of, indien de verontreiniging zou worden verminderd of weggenomen, zouden kunnen leven.

Schelpdierwaternrichtlijn, 2006/113

De Schelpdierwaternrichtlijn heeft betrekking op de kwaliteit van schelpdierwater en ziet op kustwateren en brakke wateren, die door de lidstaten dienen te worden aangewezen. De eisen die de richtlijn aan wateren stelt, hebben met name betrekking op de kwaliteit van schelpdieren die bestemd zijn voor rechtstreekse menselijke consumptie. De kwaliteitseisen zijn vastgelegd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water. De functie schelpdierwateren is aan bepaalde wateren toegekend in het Nationaal Waterplan.

Grondwaternrichtlijn, 80/68

De Grondwaternrichtlijn, richtlijn 80/68, voorziet in een emissieaanpak. De richtlijn heeft als doel het voorkomen van verontreiniging van het grondwater door stoffen die behoren tot de families en groepen van stoffen, die worden vermeld als zwarte-lijststoffen of grijze-lijststoffen in de bijlage bij de richtlijn, en het zo veel mogelijk beperken of beëindigen van de gevolgen van bestaande verontreinigingen.

Nitraatrichtlijn, 91/676

Doel van de Nitraatrichtlijn is vervuiling van oppervlaktewateren en grondwater met nitraat te bestrijden. Daarbij gaat het in eerste instantie om het veiligstellen van de waterkwaliteit die noodzakelijk is voor de productie van drinkwater. In de Nitraatrichtlijn wordt dan ook uitdrukkelijk verwezen naar de Drinkwaterrichtlijn. Doel van de Nitraatrichtlijn is echter niet alleen de bescherming van het water met het oog op de drinkwaterwinning, maar tevens de bescherming van aquatische ecosystemen op zich, in het bijzonder de bescherming van de Noordzee.

Richtlijn stedelijk afvalwater, 91/271

De Richtlijn stedelijk afvalwater heeft als doel het milieu te beschermen tegen de nadelige gevolgen van het opvangen, de behandeling en de lozing van stedelijk afvalwater en de behandeling en lozing van afvalwater van bepaalde bedrijfstakken.

IPPC-richtlijn, 96/91

Doel van de richtlijn is om, op geïntegreerde wijze, milieuverontreiniging onder controle te houden, of te krijgen. Dit dient te gebeuren door, waar mogelijk, emissies naar lucht, water of bodem te voorkomen. De richtlijn is vooral bedoeld voor grote industriële inrichtingen en is in Nederland geïmplementeerd in de Wet milieubeheer. Belangrijk is het uitgangspunt van toepassing van beste bestaande technieken. Uitgangspunt voor de bepaling van die technieken zijn de documenten waarin voor een bepaalde branche de technische mogelijkheden zijn beschreven (BREF-documenten).

Nationale wetgeving

Wet milieubeheer / Besluit kwaliteitseisen en monitoring water

Nederland zet de ecologische en chemische doelstellingen als bedoeld in de KRW om in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water. De Wet milieubeheer biedt de grondslag voor milieukwaliteitseisen en koppelt die aan maatregelen in plannen, zoals het BPRW. Het BPRW fungeert als het inhoudelijke toetskader bij het nemen van besluiten die invloed hebben op de doelstellingen. Het gaat onder meer om vergunningen voor activiteiten die invloed hebben op de waterkwaliteit.

Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet)

De Natuurbeschermingswet 1998 bepaalt onder andere dat voor Natura 2000-gebieden een beheerplan wordt opgesteld. Dit beheerplan beschrijft wat er nodig is om de natuurwaarden te behouden of te ontwikkelen en wat aan beheerders, gebruikers en belanghebbenden wel en niet is toegestaan. In de komende beheerperiode van het BPRW zal voor vrijwel alle gebieden de eerste serie beheerplannen volgens de Nb-wet tot stand komen.

Wet ruimtelijke ordening (Wro)

De Wro is op 1 juli 2008 ingrijpend gewijzigd. Dit heeft ook betekenis voor het waterbeheer. Het Nationaal Waterplan krijgt voor de ruimtelijke aspecten de status van structuurvisie met alleen bindende werking voor de rijksoverheid. Voor verticale doorwerking (naar provincies en gemeenten), zoals voor buitendijks bouwen, is een aparte AMvB op grond van de Wro nodig. Deze AMvB Ruimte is in voorbereiding. Het BPRW is geen structuurvisie.

Waterwetgeving

Belangrijke instrumenten bij het beheer zijn vergunningverlening en handhaving. Met de invoering van de Waterwet zijn -in de komende periode van het BPRW- daarin forse veranderingen te verwachten. Het bestaande versnipperde vergunningstelsel is in de Waterwet vervangen door één watervergunning voor een handeling of samenstel van handelingen (project) in het watersysteem. Het hoogste bevoegd gezag zorgt in principe voor de vergunningverlening.

Onder de Waterwet geeft Rijkswaterstaat alleen voor complexe activiteiten nog vergunningen af. Voor lozingen door zogeheten IPPC-bedrijven blijven vergunningen vereist. Kleinere activiteiten worden gereguleerd via algemene regels en waar mogelijk met vrijstellingen. Een melding vervangt dan de vergunningplicht. Deze vereenvoudiging voor de gebruikers brengt voor het bevoegd gezag een verandering in werkwijze met zich mee. Het accent ligt minder op vergunningverlening en meer op handhaving van algemene regels.

Andere belangrijke instrumenten van Rijkswaterstaat om het waterbeleid uit te voeren zijn: peilbesluiten, waterakkoorden, projectplannen voor waterstaatswerken zoals waterkeringen en het opleggen van gedoogplichten voor onder andere waterberging.

Crisis- en herstelwet

In het kader van de economische crisis heeft het kabinet wetgeving voorbereid om de totstandkoming van onder meer infrastructurele projecten te versnellen. De Crisis- en herstelwet vereenvoudigt voor een aantal specifieke projecten de procedurele eisen van besluitvorming. Deze wet moet gaan gelden van 1 januari 2010 tot 1 januari 2014. De wet kent ook een deel voor 'regelvrije zones'. Tevens voorziet de wet in een aantal blijvende aanpassingen van bestaande regelgeving.

Overige wetgeving

In de hiervoor genoemde wet- en regelgeving vinden grote veranderingen plaats met directe gevolgen voor de wijze waarop Rijkswaterstaat zijn beheer de komende jaren zal uitvoeren. Daarnaast gelden nog tal van andere regels die hun doorwerking al hebben gekregen in het reguliere beheer van de rijkswateren. Dat wettelijke kader is daarom ook van groot belang, maar niet direct voor de nieuwe accenten die in dit BPRW worden aangebracht.

Bijlage II

Toelichting op het beheer van de basisfuncties

A. Redeneerlijn Kaderrichtlijn Water

Rijkswaterstaat heeft de volgende redeneerlijn toegepast voor het afleiden van de (ecologische) maatregelen voor de KRW.

Redeneerlijn KRW

Uitgangspunten:

- Rijkswaterstaat past de KRW-systematiek toe conform de MEP/GEP handreiking. Daartoe worden realistische en uitvoerbare maatregelen opgesteld, die gezamenlijk leiden tot het bereiken van het vereiste ecologische niveau (GEP), zo mogelijk in 2015 en uiterlijk in 2027.
- Nagenoeg alle rijkswateren in Nederland zijn niet natuurlijk maar danken hun bestaan of karakter (mede) aan maatschappelijk noodzakelijke menselijke ingrepen. Per waterlichaam wordt beoordeeld of dergelijke ingrepen onomkeerbaar zijn, inclusief de lange termijn consequenties (ontwikkelen naar nieuw evenwicht).
- Maatregelen en functieschade worden geanalyseerd en beoordeeld op de noodzaak daartoe vanuit de KRW en worden gerelateerd aan het huidig gebruik.
- Maatregelen die zich aandienen vanuit andere beleidsopgaven of (bestuurlijke) afspraken worden alleen meegenomen indien een uitvoeringsbesluit daartoe feitelijk genomen is. In het kader van zoeken naar synergie worden de maatregelen dan zodanig uitgevoerd dat ze optimaal bijdragen aan doelstellingen van KRW.
- De afweging van maatregelen en beleidsdoelen gebeurt op nationale schaal en dus netwerkbreed (prioriteiten stellen op en over stroomgebieden).
- De uitvoering van WB21 en KRW schept condities voor het realiseren van de Natura 2000 doelstellingen maar die doelen worden niet automatisch onderdeel van de KRW opgave (zie hiervoor paragraaf 6.2).
- De maatregelen voor de planperiode zijn haalbaar, uitvoerbaar en kosteneffectief. Met deze maatregelen wordt een grote stap gezet en wordt 30 tot 50 procent van de opgave gerealiseerd.
- Maatregelen die buiten de taken van Rijkswaterstaat vallen worden geagendeerd bij andere partijen.

Toepassing in vijf stappen:

Stap 1: Bepalen van onomkeerbare hydromorfologische ingrepen.

Stap 2: Inventarisatie van mogelijke mitigerende maatregelen die de effecten van ingrepen verzachten.

Deze maatregelen dienen realistisch en uitvoerbaar te zijn, alsmede effect te hebben op de relevante kwaliteitselementen in het waterlichaam.

Stap 3: Toets op (significante) schade aan functies of het milieu. Deze stap levert het maximaal haalbare ecologische potentieel (MEP).

Stap 4: Toets op (gezamenlijk) ecologisch effect. Het moet gaan om substantiële verbeteringen op die kwaliteitselementen waar de toestand in het waterlichaam zelf onvoldoende is. Dit levert de na te streven goede ecologische toestand (GEP). Maatregelen die (met name) belangrijk zijn voor een aangrenzend waterlichaam worden op grond van de stroomgebiedafstemming positief beoordeeld.

Stap 5: Bepalen van de mate van doelbereik in 2015 op basis van een kosten-batenanalyse en een analyse van de technische en economische haalbaarheid binnen zes jaar.

B. Tekst overeenkomst Stroomlijn

Tekst natuur en veiligheid zoals op 2 juli 2008 overeengekomen tussen partijen betrokken bij project Stroomlijn. Stroomlijn gaat over het beheer in het winterbed van de rivier voor een veilige afvoer en het instandhouden en realiseren van de natuurwaarden.

Voor het waarborgen van een veilige rivierafvoer worden specifieke voorwaarden aan het beheer van de riviernatuur gesteld. In de dagelijkse praktijk betekent dit dat de terreinbeheerder en de rivierbeheerder afstemmen over voorgenomen maatregelen voor het bereiken van natuurdoelen en dat de rivierbeheerder deze toetst aan de eis die een veilige afvoer stelt. Tevens moet getoetst worden op het effect op de scheepvaartfunctie. Naast het uitgangspunt voor een veilige afvoer moet rekening worden gehouden met de natuurdoelstelling waarop op nationaal of Europees niveau afspraken zijn gemaakt. In de praktijk zal dit dilemma's opleveren. Het is daarom nodig dat voor het beheer tussen Rijkswaterstaat en terreinbeheerder afspraken worden vastgelegd.

Oplossingen zijn maatwerk en spitsen zich toe op de volgende aspecten:

- Natuurontwikkeling versus natuurbehoud. Bij het beheer van buitendijkse terreinen zal het accent liggen op het toestaan van dynamiek. Behoud van bestaande natuurwaarden kan niet bij strijdigheid met de eisen voor een veilige afvoer tenzij compensatie mogelijk is. Natuurcompenserende maatregelen kunnen niet altijd binnen het winterbed van de rivier worden gerealiseerd.
- De spontaniteit van riviernatuur. Kenmerk van riviernatuur is vaak spontane ontwikkeling. Spontaniteit in natuurontwikkeling verdraagt zich niet altijd met de eis van een veilige afvoer. Dat is de reden waarom bij aanleg van riviernatuur een ruime dimensionering loont ondanks de hogere kosten voor aanleg. Ook betekent toepassing van cyclisch beheer een kans voor spontane natuurontwikkeling.
- Flexibiliteit in locatiekeuze. Bij het zoeken naar natuurcompenserende maatregelen is flexibiliteit nodig. Inzicht is daarbij nodig waar welke vegetatie rivierkundig mogelijk is. Flexibiliteit geldt ook voor de rivierkundige compensatie, compensatie moet kunnen op een andere plek dan in het terrein zelf. Saldering die zich niet beperkt tot kleine stukjes rivier is nodig. Met betrekking tot de veiligheidsdoelstelling geldt echter wel dat langs het complete riviertraject een bepaalde veiligheid tegen overstromingen gegarandeerd moet zijn.
- Het beheer (zoals snoeien) verdraagt zich niet altijd met wetgeving (Boswet, Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet). In overleg blijkt maatwerk oplossingen te kunnen bieden. Mogelijk zijn de ervaringen van het beheer van riviernatuur aanleiding om in de wet- en regelgeving meer en beter rekening te houden met het waarborgen van veiligheid in buitendijkse natuurgebieden. Het vroegtijdig betrekken van natuurwetgeving bij planvorming is noodzaak.
- Kosten van het beheer van riviernatuur. De terreinbeheerder is degene die voor bekostiging van het vegetatiebeheer zorg draagt. Met dit maatwerk moeten de beheerkosten geminimaliseerd worden. De beheergelden zijn echter verbonden aan de te bereiken natuurdoelen. Het is niet uitgesloten dat het beheer van deze natuurdoelen om een veilige afvoer te bereiken meer beheerkosten met zich meebrengt dan in binnendijkse gebieden. Het is van belang dat de terreinbeheerder in een dergelijk geval hierop aangepaste beheergelden ontvangt. De bekostiging moet geregeld worden via de lijn van het ministerie van LNV en de provincies. Het belang hiervan voor Rijkswaterstaat als wettelijk beheerder is groot in verband met verantwoordelijkheid voor het bereiken van een toestand van het winterbed waarin tot het maximum van de maatgevende afvoer een veilige rivierafvoer plaats heeft. Mochten er onvoldoende middelen aanwezig zijn betekent dit dat de realisatieperiode van het op orde brengen van de terreinen verlengd wordt en deze doelstelling pas na 2015 wordt gehaald.

Concreet betekent dit voor bestaande natuur het volgende stappenplan wanneer niet wordt voldaan aan de rivierkundige referentiesituatie:

1. Vegetatiebeheer uitvoeren op het terrein zelf.
2. Wanneer dit niet mogelijk is opschalen naar een riviertraject, bezien of elders vegetatiebeheer een oplossing kan brengen (hoe verder weg, des te moeilijker dit wordt).
3. Wanneer dit niet mogelijk is compenseren in de vorm van b.v. een nevengeul ter plekke.
4. Wanneer dit niet mogelijk is opschalen naar een riviertraject en bezien of elders compensatie in de vorm van bijvoorbeeld een nevengeul mogelijk is (hoe verder weg, des te moeilijker dit wordt).

Voor nieuw te ontwikkelen natuur (valt buiten Stroomlijn) is het verstandig om in eerste instantie op riviertrajectniveau te bezien hoe aan de rivierkundige doelstellingen kan worden voldaan. Daarbij zou dan zo veel mogelijk ruim gedimensioneerd moeten worden om intensief onderhoud te voorkomen.

Bijlage III

Zwemwaterlocaties

Deze lijst bevat de zwemwaterlocaties op het moment van het uitbrengen van dit BPRW. De meest actuele lijst is te vinden via website www.helpdeskwater.nl.

Volg Nr.	Numind	OSWOP	Locatie Naam	Volg Nr.	Numind	OSWOP	Locatie Naam
1	412100004	4010	Badstrand Buren, Buren	43	472600008	4354	Slobbeland Volendam
2	412100004	4006	Badstrand Hollum, Hollum	44	472600014	4353	Recreatiegebied Hemmeland
3	412100016	4004	Badstrand Badhuis, Oost-Vlieland	45	472700001	4343	Strand Stichtse Brug
4	412100015	4011	Badstrand Hoorn, Hoorn	46	412200004	4307	It Sûderstrand, Stavoren
5	412100020	4011	Termunterzijl strand	47	425000005	4326	Spijkstrand
6	412100015	4005	Badstrand West aan Zee, West-Terschelling	48	472700008	4345	Oud Valkeveen
7	4122	4010	Badstrand Delfzijl	49	412200004	4303	It soal, Workum
8	4121	4009	Harlinger Strand, Harlingen	50	424100011	4340	Strand nieuw Hulckesteyn
9	412100014	4008	Badstrand Prins Bernardweg, Schiermonnikoog	51	425000002	4338	Erkemedestransd
10	412100004	4007	Badstrand Nes, Nes	52	424100017	4329	De Oude Pol
11	425000005	4319	Strand Zwolse Hoek	53	472100005	4310	Enkhuizerzand
12	425000001	4346	Zwemstrand Almere Haven	54	412200004	4304	Badpaviljoen Hindeloopen
13	425000004	4309	Strand Westhaven, Urk	55	424100013	4337	Strand Nulde
14	472600014	4352	Strand Uitdam	56	472600020	4358	Schardam
15	425000001	4347	Zilverstrand	57	472600003	4360	Schellinkhout
16	425000002	4334	Woldstrand	58	424100004	4219	Veluwstrand
17	472100017	4316	Vooroever Droge Wijmers	59	4250	4362	Strand Schokkerhaven, recreatiehoek
18	4321	0405	Zon en vreugd	60	412200007	4302	De Holle Poarte, Makkum
19	472600020	4357	Warder	61	425000005	4327	Ellerstrand
20	4721	4367	Vooroever Vlietsingel	62	472	4563	Heemskerk
21	472600008	4356	Strandbad Edam	63	472300005	4506	Kennemerstrand
22	4250	4363	Houtribhoek, Lelystad	64	473100003	4509	Katwijk aan Zee, boulevard noord
23	472100008	4359	Recreatiegebied Schellinkhouderdijk	65	472200001	4504	Egmond aan Zee
24	473	4369	Andijk strand	66	473100003	4555	Katwijk aan Zee, boulevard zuid
25	425000005	4320	Strand Kamperhoek	67	472	4557	De Koog
26	472700005	4344	Gooierhoofd-zomerkade	68	472100021	4522	Groote Keeten
27	472	4321	Vooroever Het Nesbos	69	472400006	4507	Zandvoort aan Zee
28	425000003	4367	Almeerderstrand	70	472	4553	Castricum aan Zee
29	472700007	4350	Muiderberg	71	472200009	4503	Camperduin
30	425000001	4365	Surfstrand Almere Haven	72	473200001	4556	Kijkduin
31	424100007	4336	Strand Horst	73	472	4551	Bergen aan Zee
32	424100017	4330	Hoophuizen	74	473300005	4512	Ter Heijde
33	424100011	4341	Laakse strand	75	472100021	4525	Petten
34	472100018	4317	Zuiderhaven, Den Oever	76	473500021	4513	Hoek van Holland
35	425000005	4323	Abbertstrand	77	472	4566	Grote Vlak
36	412200002	4313	Lemsterstrand, Lemmer	78	473500008	4565	Ouddorp
37	412200005	4308	Mirnser klif, Mirns	79	472100021	4524	Sint Maartenszee
38	424100007	4333	Dolfinarium Harderwijk	80	473500027	4561	Oostvoorne, autostrand
39	424100007	4331	Harderstrand	81	473200001	4515	Scheveningen
40	412200005	4312	De hoge grazen, Oudemirdum	82	473500027	4514	Rockanje, Ze slag
41	472100005	4361	Broekerhaven	83	473500021	4559	Maasvlakte
42	412200004	4364	Molkwerum, Molkwerum	84	473100007	4508	Noordwijk aan Zee, boulevard

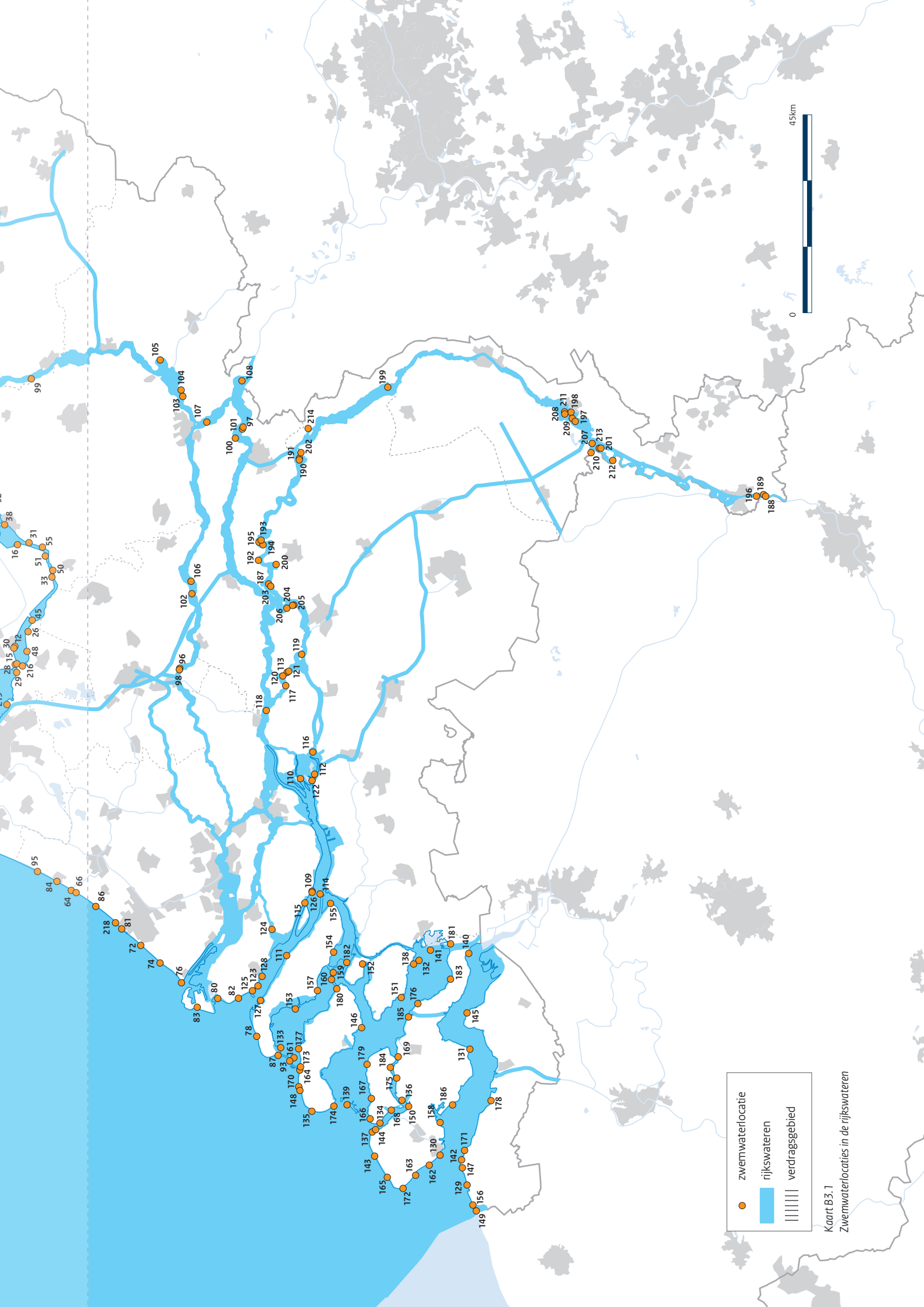
Volg Nr.	Numind	OSWOP	Locatie Naam
85	472100021	4523	Callantsoog
86	473200006	4510	Wassenaarse Slag
87	473500008	4562	Goedereede, 't Gorsje
88	472200009	4505	Wijk aan Zee
89	472100026	4521	Julianadorp
90	472100026	4511	Huisduinen
91	472	4555	Bleekersvallei
92	472	4552	Bloemendaal aan Zee
93	473500008	4564	Brouwersdam, Kabbelaarsbank
94	472	4558	De Krim
95	473100007	4560	Noordwijkerhout, Langevelderslag
96	471000014	4736	Nederrijn/Lek Tull en 't Waal boven
97	424300021	4731	Bisonbaai, oost
98	471000014	4718	Nederrijn/Lek Tull en 't Waal
99	424100015	4723	IJssel de Scherpenhof
100	424300004	4730	Bemmelse Waard
101	424300021	4706	Waal Bisonbaai midden
102	471300039	4739	Gravenbol
103	424300019	4721	Rhederlaag Lathumse Hoek
104	424300002	4722	IJssel Rhederlaag 'Giessekop'
105	424300007	4735	IJsselstrand
106	424400014	4715	Nederrijn/Lek eiland van Maurik
107	424300015	4712	Zwanenbad
108	424300001	4705	Bovenrijn de Bijland
109	473	4839	Haringvlietbrug oost
110	4511	4835	Rietplaat, badstrand
111	473	4841	Middelharnis, badstrand
112	4511	4833	Noordergat van de Plomp, badstrand
113	424	4825	De Rietschoof, camping badstrand
114	473	4829	Recreatieterrein Hellegatsplein
115	473	4850	Hitsertsekade, badstrand
116	4511	4849	Aakvlaai, badstrand
117	473	4843	De Hooge Waard, camping badstrand
118	451	4823	De Mosterdpot, camping badstrand
119	4244	4836	Well, badstrand
120	424	4824	De Neswaarden, badstrand (esmeer)
121	424	4837	Wijksche Waard, badstrand
122	4511	4826	Gat van de Kerkvloot, badstrand
123	473	4831	Hellevoetsluis, Schenkeldijk badstrand
124	473100009	4836	Goudswaard badstrand
125	473	4830	Hellevoetsluis Hellecat, Badstrand
126	473	4840	Haringvlietbrug West
127	473	4842	Recreatieterrein RWS, Stellendam
128	473	4832	Hellevoetsluis Vuurtoren, Badstrand
129	474100005	7544	Nieuwvliet-bad Oost badstrand
130	474200017	7541	Vlissingen Nolle badstrand
131	474200002	7533	Baarland badstrand
132	474200023	7523	Oesterdam Speelmansplaten badstrand
133	473500008	4847	De Punt badstrand
134	474	4963	Schotsman campensweg badstrand
135	474200019	4959	Nieuw Haamstede vuurtorenpad badstrand
136	474	4975	De Piet badstrand
137	474200016	7548	Vrouwepolder Breezand badstrand
138	474	4969	Berge Diepsluis Noord badstrand

Volg Nr.	Numind	OSWOP	Locatie Naam
139	474200016	4958	Neeltje Jans badstrand
140	474200013	7528	Bath badstrand
141	474	4960	Oesterdam Westzijde badstrand
142	434100001	1714	Breskens Fort Frederik Hendrik
143	474	4968	Oostkapelle Duinweg badstrand
144	474200016	7556	Veersegat Dam Meerzijde badstrand
145	474100003	7531	Perkpolder badstrand
146	474200006	7512	Ouwerkerk Hoek van Ouwerkerk badstrand
147	434100002	1714	Breskens Nieuwesluis badstrand
148	4342	1676	Renesse Luiweg badstrand
149	434100003	1714	Het Zwin Duinlaan badstrand
150	474200001	7520	Oranjeplaat badstrand
151	474	4979	Sint Maartensdijk Muiepolder badstrand
152	474	4967	Sint Philipsland badstrand
153	473	4848	Slikken van Flakkee badstrand
154	473	4846	Krammer bij Oude Tonge
155	473	7557	Volkerak bij Ooltgensplaat
156	474100005	4956	Cadzand badstrand
157	473	4844	Herkingen badstrand
158	474200017	7540	Ritthem Fort Rammekens badstrand
159	474	4965	Grevelingendam Plaat van Oude Tonge badstrand
160	473500007	7504	Grevelingendam badstrand
161	473500008	4845	Kabbelaarsbank badstrand
162	4742	4981	Zoutelande Dishoek badstrand
163	474200018	7546	Zoutelande Smidshoekje badstrand
164	474	4962	Ellemeet badstrand
165	474200005	4957	Domburg badstrand
166	474	4961	Kamperland de Banjaard badstrand
167	474200005	7507	Kamperland de Roompot badstrand
168	474	4978	Kamperland Sint Felixweg badstrand
169	474200009	7509	Katse Veer badstrand
170	474	4970	Renesse J. van Renesseweg badstrand
171	474100009	4955	Breskens badstrand
172	474	4983	Westkapelle Erika badstrand
173	474	4982	West Repart badstrand
174	474200019	7550	Westerschouwen Ronde badstrand
175	474	4976	Wolphaartsdijk Schelphoek badstrand
176	474	4972	Yerseke Postweg badstrand
177	474200006	7503	Den Osse badstrand
178	474	4980	Braakman Haven Buitenzijde badstrand
179	474	4974	Colijnsplaat badstrand
180	474	4964	Bruinisse Werkhaven badstrand
181	474200013	4984	Kreekraksluis Bufferbekken badstrand
182	474	4966	Krammersluis Laagbekken badstrand
183	474	4971	Krabbendijke Roelshoek badstrand
184	474	4977	Kortgene Schapendijk badstrand
185	474	4973	Wemeldinge badstrand
186	474200002	7538	Borssele badstrand
187	4513	5011	Lithse Ham, gemeentstrand
188	452	3050	WRC Eijsden natuuristenstrand Oost-Maarland
189	452300006	3013	WRC Eijsden dagstrand Oost-Maarland
190	451300001	2905	Kraaijenbergse plas 3
191	451300001	2904	Kraaijenbergse plas 2
192	4244	5005	De Greffeling, Noordzijde

Volg Nr.	Numind	OSWOP	Locatie Naam
193	4244	5004	Gouden Ham, Hamsestraat
194	4244	5002	Gouden Ham, Hanzeland
195	4244	5003	Gouden Ham, de Maasterp
196	452	3037	Naturisten ver. Pietersplas
197	452	3023	Oolerplas Herten
198	452200009	3026	Waterrecreatie Hatenboer
199	452	3032	Recreatiepark Leukermeer Bergen
200	4513	5006	Hemelrijkse Waard, dagstrand
201	452200022	3009	Dagstrand de Kis Stevensweerd
202	4413	1684	Heeswijkse Kampen
203	4513	5010	Lithse Ham, dagstrand
204	4244	5008	Kerkdriel, Zandmeren, noord
205	4244	5009	Kerkdriel, Zandmeren, west
206	4244	5007	Kerkdriel, camping Maaszicht
207	452	3036	Dagstrand Koeweide Wessem 20
208	452200009	3006	Dagstrand De Weerd
209	452	3035	Marina Oolderhuuske
210	452	3025	Dagstrand Thorn
211	452200009	3040	Douvesbeemd camping Barten/Niessen
212	452200017	3010	Dagstrand Dilkensplas 2
213	452200022	3008	Brandt dagstrand de Kis Noordz.
214	452100013	3001	Recreatieplas Mookerplas Plasmolen
215	4231	0303	Rivièra Beach
216	4327	0425	Naarderbos
217	432300001	0453	IJmuiden Kleine Strand
218	4332	0518	Zwarte Pad
219	4326	0363	Stadsstrand IJburg

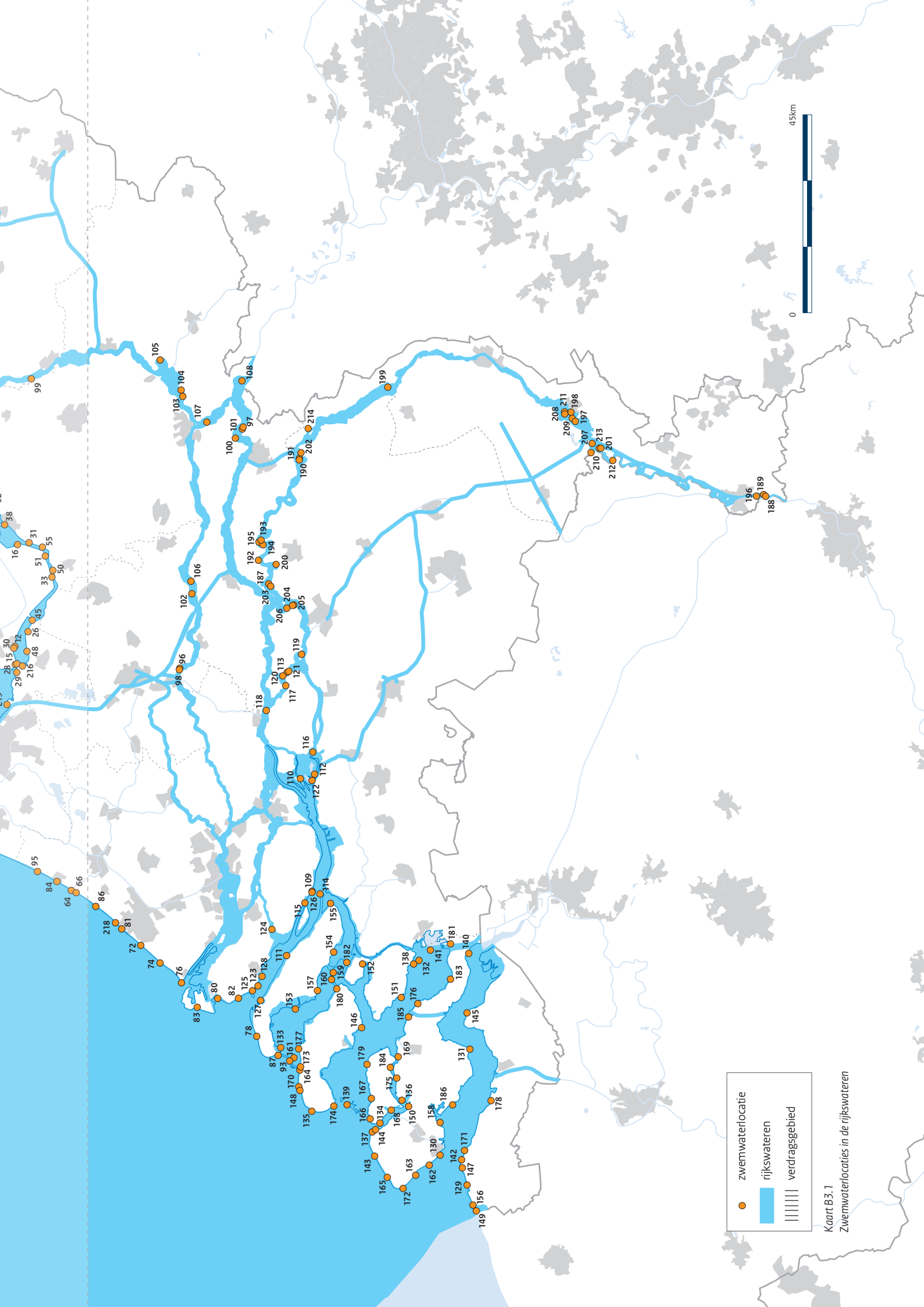

- zwemwaterlocatie
- rijkswateren
- verdragsgebied

Kaart B3.1
Zwemwaterlocaties in de rijkswateren

0 45km

Bijlage IV

Totaalprogramma en financiering

Tabel B4.1
Programma beheer & onderhoud
voor veiligheid.

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal	Financiering vanuit budget voor
Het (basis) onderhoud		
Primaire waterkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat, die volgens de rapportage van de tweede toetsronde in 2006 voldeden aan de norm uit de Wet op de waterkering, blijven voldoen aan de norm uit de Waterwet	Doorlopend	Waterkeren
Primaire waterkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat die volgens de rapportage van de tweede toetsronde in 2006 niet voldeden aan de norm uit de Wet op de waterkering, blijven in kerende staat, zoals vastgesteld in de tweede toetsronde	Doorlopend	Waterkeren
De kerende kunstwerken (waaronder de stormvloedkeringen) en spuiende kunstwerken zijn te allen tijden operationeel	Doorlopend	Waterkeren en waterbeheren
De dijken, dammen, duinen en kades in beheer bij Rijkswaterstaat blijven in kerende staat en voldoen aan de in 2006 vastgestelde eisen	Doorlopend	Waterkeren
Dynamisch handhaven van de kustlijn door het suppleren van gemiddeld 12 miljoen m ³ zand volgens een (meerjarig) vastgesteld suppletieprogramma	Jaarlijks	Waterkeren
De stormvloedkeringen en de kerende kunstwerken voldoen aan de Waterwet en aan de technische onderhoudsnormen. De spuiende keringen voldoen aan de technische onderhoudsnormen	Doorlopend	Waterkeren
De regulering van het gebruik		
Bediening van kerende en spuiende kunstwerken is altijd operationeel	Doorlopend	Waterbeheren
Overdracht van beheer van bepaalde keringen aan waterschappen	2015	Waterkeren
Met andere terreinbeheerders in het rivierbed zijn duidelijke afspraken gemaakt over verantwoordelijkheden en taken bij vegetatiebeheer met het oog op hoogwaterbescherming	2015	Watermanagement
Uitvoeren van de Beleidslijn Grote Rivieren op basis van de Waterwet	Doorlopend	Waterbeheren
Met andere terreinbeheerders en natuurbeschermers zijn duidelijke afspraken gemaakt over haalbare natuurdoelen in relatie tot kustbeheer	2015	Watermanagement
Vergunningverlening in buitendijkse gebieden op basis van de Waterwet	Doorlopend	Waterbeheren
Afgesproken extra inspanning		
De derde toetsing van de primaire waterkeringen aan de normen (Waterwet) is het aandeel 'geen oordeel' gehalveerd	2011	Waterkeren
Voor de primaire en regionale keringen in beheer van Rijkswaterstaat zijn de wettelijk verplichte legger en het beheersregister operationeel	2011	Waterkeren
Voor alle rijkswateren is een legger opgesteld	2013	Waterbeheren
Het winterbed van de grote rivieren, voor zover in eigen beheer, is op orde ten behoeve van de afvoerfunctie	Doorlopend	Waterbeheren

Tabel B4.2
Programma beheer & onderhoud
voor voldoende water.

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal	Financiering vanuit budget voor
Het (basis) onderhoud		
Rijkswaterstaat zorgt voor altijd werkende kunstwerken, stuwen en gemalen in zijn beheer	Doorlopend	Waterbeheren en waterkeren
De regulering van het gebruik		
Tijdige vergunningverlening en handhaving (zie paragraaf 2.6)	Doorlopend	Waterbeheren
Rijkswaterstaat sluit de verplichte peilbesluiten en leeft ze na	Doorlopend	Watermanagement
Rijkswaterstaat actualiseert de waterakkoorden en leeft ze na	Doorlopend	Watermanagement
Het zorgdragen voor informatievoorziening over de reguliere waterkwantiteit binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit voor maatschappelijke processen	Doorlopend	Watermanagement
De bediening van stuwen en sluizen is te allen tijde operationeel	Doorlopend	Watermanagement
Afgesproken extra inspanning		
Renovatie stuwen in de Lek en besturingsinstallatie Haringvlietsluizen	2011	Waterbeheren

Tabel B4.3
Programma beheer & onderhoud
voor schoon & gezond water.

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal	Financiering vanuit budget voor
Het (basis) onderhoud		
Onderhoud ecologische voorzieningen (vooral natuurvriendelijke oevers en vispassages)	Doorlopend	Waterbeheren
De regulering van het gebruik		
Tijdige vergunningverlening en handhaving (zie paragraaf 2.6)	Doorlopend	Waterbeheren
Het zorgen voor goede afstemming met andere beheerders en agendering	Doorlopend	Watermanagement
Het zorg-dragen voor informatievoorziening over reguliere waterkwaliteit en ecologie binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit voor (inter)nationale verplichtingen en maatschappelijke processen	Doorlopend	Watermanagement
Afgesproken extra inspanning		
Bij variabel onderhoud bezien of er mogelijkheden zijn om de ecologische kwaliteit te verbeteren, bijvoorbeeld door natuurvriendelijke oevers in kanalen	2010 – 2015	Waterbeheren
Doorvoeren voorbeeldfunctie als milieuverantwoord beheerder	Doorlopend	Waterbeheren en watermanagement
Toepassen BPRW als toetskader voor de KRW bij activiteiten in de rijkswateren	Doorlopend	Waterbeheren en watermanagement

Tabel B4.4
Programma beheer & onderhoud
voor de scheepvaart.

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal	Financiering vanuit budget voor
Het (basis) onderhoud		
95 procent van de toegangseuvelen van de zeehavens voldoet aan de gestelde norm voor de breedte en diepte	Doorlopend	Hoofdvaarwegennet
Voor de hoofdtransportassen is dit 90 procent, voor de hoofdvaarwegen 70 procent en de overige vaarwegen 70 procent	2012	Waterbeheren Hoofdvaarwegennet
De vaarwegmarkering voldoet voor 95 procent aan de IALA norm	Doorlopend	Waterbeheren Hoofdvaarwegennet
Hinder door onderhoud aan sluisen en bruggen wordt door afstemming en andere maatregelen tot een minimum beperkt	Doorlopend	Waterbeheren Hoofdvaarwegennet
De regulering van het gebruik		
Bediening van sluisen is te allen tijde operationeel gedurende de vastgestelde bedieningstijden	Doorlopend	Verkeers- management
De handhavingsacties worden op het afgesproken niveau uitgevoerd	Doorlopend	Verkeers- management
90 procent van de stremmingen langer dan een uur worden binnen het uur via teletekst aan de gebruikers van de vaarweg bekend gemaakt	Doorlopend	Verkeers- management
Toewijzen overnachtingsplaatsen/-havens en autoafzetmogelijkheden langs het vaarwegennet, verwijzen van ankerliggers op de rivier naar overnachtingshavens	Doorlopend	Verkeers- management
De passeertijd voor de binnenvaart bedraagt voor de hoofdtransportas in 85 procent van de passages maximaal de afgesproken passeertijd per sluis die is gebaseerd op wachttijd en schuttijd. Voor de hoofdvaarwegen en overige vaarwegen is dit respectievelijk 75 en 70 procent	2012	Waterbeheren Hoofdvaarwegennet en verkeers- management
Afgesproken extra inspanning		
Het achterstallig onderhoud op het hoofdvaarwegennet wordt weggewerkt en nieuwe achterstand voorkomen	2016	Waterbeheren Hoofdvaarwegennet

Tabel B4.5
Programma beheer & onderhoud
voor de gebruiksfuncties.

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal	Financiering vanuit budget voor
De regulering van het gebruik		
Vergunningverlening is binnen wettelijke termijn voor 80 procent afgerond	2010	Waterbeheren
Gerealiseerd toezicht is 80 procent van het geprogrammeerde toezicht	2010	Waterbeheren
Informatievoorziening op orde	Doorlopend	Watermanagement
Afgesproken extra inspanning		
Bij beheer & onderhoud wordt aan de natuurwetgeving voldaan, drinkwaterbeschermingszones werken door in het beheer, voor zwemwaterlocaties worden in samenwerking met anderen waar nodig maatregelen getroffen om de kwaliteit te verbeteren	2015	Waterbeheren en watermanagement
Rijkswaterstaat is gastheer op en om het water en zoekt met gebruikers naar mogelijkheden om wensen te realiseren. Accent ligt op veiligheid, waterkwaliteit, toegankelijkheid en bereikbaarheid	Doorlopend	Waterbeheren en watermanagement
Rijkswaterstaat is proactief in regionale planvorming en gebiedsprocessen en weet wat er speelt in het beheergebied. Instrumenten zijn de watertoets en wettelijke adviestaken	Doorlopend	Watermanagement
Vergunningverlening is voor 95 procent binnen de wettelijke termijn afgerond	2012	Waterbeheren
Gerealiseerd toezicht/handhaving is 95 procent van het geprogrammeerde toezicht/handhaving	2012	Waterbeheren
Invullen voorbeeldfunctie duurzame energie (zie paragraaf 2.7.6) en duurzame bouwgrondstoffen (zie paragraaf 2.7.9)	Doorlopend	Waterbeheren
Treffen van ontsnipperingsmaatregelen op basis van het Meerjarenplan Ontsnippering	2015	Waterbeheren

Tabel B4.6
Programma beheer & onderhoud
voor calamiteiten.

Vasthouden van het basisniveau	Jaartal	Financiering vanuit budget voor
Het (basis) onderhoud		
Elke dienst binnen Rijkswaterstaat heeft een calamiteitenplan en actualiseert deze een keer in de vier jaar	Doorlopend	Verkeers- en watermanagement
Rijkswaterstaat neemt minimaal tien keer per jaar deel aan multidisciplinaire oefeningen, evalueert opgetreden grote calamiteiten en voert afgesproken verbeteracties uit	Doorlopend	Watermanagement
Rijkswaterstaat verstrekt tijdig informatie van voldoende kwaliteit bij maatschappelijk vitale processen	Doorlopend	Watermanagement
85 procent van de scheepvaartongevallen wordt tijdig geëvalueerd	2011	Watermanagement
Afgesproken extra inspanning		
Uitvoeren afspraken SMO	2010	Watermanagement

Tabel B4.7
Aanleg programma waterkeren
volgens MIRT 2010 (in miljoenen
euro's, prijspeil 2009).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Planstudie						
Extra spuicapaciteit Afsluitdijk			243*			
Overige steenzetting			168*			
Legger primaire waterkering Vlieland			6-14*			
Pilot zandmotor Delflandse kust			60-110*			
Realisatie						
Deltaplan Grote Rivieren	13					
Maatregelen voor rivierverruiming	17	13	10	6	16	13
Dijkversterking en herstel steenbekleding	81	73	77	65	74	127
Hoogwaterbeschermingsprogramma	288	254	148	48	60	619>
Overige onderzoeken en kleinere projecten	74	53	43	12	12	26>
Grote projecten						
Maaswerken:						
- Zandmaas	32	38	33	38	28	71>
- Grensmaas	4	4	4	4	4	43>
Ruimte voor de Rivier	292	327	336	316	321	220

* Deze bedragen zijn ramingen

> Project loopt door na 2015; het totale begrote budget voor het project is aangegeven

Tabel B4.8
 Aanleg programma waterbeheren
 volgens MIRT 2010 (in miljoenen
 euro's, prijspeil 2009).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Planstudie						
Volkerak-Zoommeer			40-763*			
Beekmonding Maas			8*			
Ecologisch herstel Eem- en Gooimeer			12-60*			
Realisatie						
Stimuleringsregeling verwerking baggerspecie	1					
Subsidie baggeren bebouwd gebied	24	7				
Integrale inrichting Veluwerandmeer	10	9	7			
Natte natuurprojecten IJsselmeergebied	7					
Natuurlijk IJmeer / Markermeer		13	8	4		
Natuurcompensatie Perkpolder	3	9	9	2	4	
Verruiming vaargeul Westerschelde	4	3	4	4	6	5>
Verbeterprogramma waterkwaliteit Rijkswateren	112	43	42	39	51	182>
Tijdelijke bestrijding regionale wateroverlast	11	7				
Synergie KRW/WB 21	19	25	29	15	12	7
Innovatie KRW/WB21		30	10			

* Deze bedragen zijn ramingen

> Project loopt door na 2015; het totale begrote budget voor het project is aangegeven

Tabel B4.9
Aanleg programma hoofdvaar-
wegen volgens MIRT 2010
(in miljoenen euro's, prijspeil 2009).

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Planstudie						
Bouw 4e sluiscolk Ternaaien			8*			
Verbetering vaarweg Lemmer-Delfzijl fase 2			Pm			
Verruiming vaarweg Eemshaven-Noordzee			31*			
Vaargeul de Boontjes			5*			
Vaarweg Meppel-Ramspol			47*			
Bovenloop IJssel			43*			
Verruiming Twenthekanalen fase 2			120*			
Waal, toekomstvisie			187*			
Capaciteitsuitbreiding ligplaatsen IJssel			36*			
Lekkanaal / 3e kolk Beatrixsluis			206*			
De Zaan			pm			
Verwijderen keersluis Zeeburg			17*			
Vaarweg IJsselmeer- Meppel			43*			
Capaciteitsuitbreiding ligplaatsen Amsterdam-Lemmer			7*			
Verkeerssituatie splitsing Hollandsch Diep-Dordtse Kil			10*			
Maasroute, verbreding Julianakanaal			79*			
Lichtereren Buitenhaven IJmuiden			88*			
Realisatie						
Verbetering vaarweg Lemmer-Delfzijl fase 1	10	18	17	25		
Verbetering vaargeul IJsselmeer	2	1				
Walradar Noordzeekanaal	4					
Lekkanaal, verbetering Kanaalzijde	3					
Maasroute, modernisering fase 2	36	31	51	18	66	250>
Zuid Willemsvaart:						
- Renovatie middendeel	5					
- Vervanging sluisen	13	25	13			
- Maas-Veghel, opwaarderen en omleggen	37	55	33	27	42	247
Wilhelminakanaal	12	23	37			
Walradarsystemen	3	10	3	7	3	6>
Quick Wins binnenhavens	70	20				
Duurzame Havens	1	2	2			
Grote projecten						
Project Mainportontwikkeling Rotterdam	37	443	419	51	16	60>

* Deze bedragen zijn ramingen

> Project loopt door na 2015; het totale begrote budget voor het project is aangegeven

Gebruikte afkortingen, verklaringen van begrippen

Afkorting / begrip	Omschrijving
A	
AMvB	Algemene maatregel van bestuur; uitvoeringsbesluit behorende bij een wet, wordt genomen door de regering en heeft een algemene strekking.
ANT	Autonoom negatieve trend.
assetmanagement	De kern van assetmanagement is dat op elk gewenst moment kan worden beschikt over een actueel inzicht in de omvang, de aard en de onderhoudstoestand van de beheerde arealen en objecten.
B	
BBT	Best Beschikbare Technieken.
Bkmw	Besluit kwaliteitseisen en monitoring water.
Bor	Besluit ontgrondingen in rijkswateren.
BOT-MI	Beleids Ondersteunend Team Milieu Incidenten.
BPRW	Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren.
BRTN	Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland.
Brzo	Besluit risico zware ongevallen.
C	
corridor	Een corridor betreft een set vaarwegen in het gebied tussen twee economische centra. De vaarwegen kunnen zowel routes over zee, hoofdtransportassen, hoofdvaarwegen zijn als het overige vaarwegennet. De economische centra kunnen centra voor handel, industrie en overslag van goederen zijn, alsook centra van recreatie. Een corridor beslaat daarmee het gehele gebied tussen de twee centra, inclusief de overslagpunten in deze centra en is niet beperkt tot de vaarwegen alleen.
D	
DCC	Departementaal Coördinatiecentrum.
Deltacommissie 2008	In 2007 ingestelde staatscommissie om het kabinet advies uit te brengen over een duurzame kustontwikkeling. Deze Deltacommissie heeft haar advies in 2008 uitgebracht.
E	
EC	Europese Commissie.
EHS	Ecologische Hoofdstructuur: een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden.
EU	Europese Unie.
F	
Ff-wet	Flora- en faunawet.
G	
GEP	Goede Ecologische Potentieel: Toestand die voor sterk veranderde en kunstmatig aangelegde waterlichamen bereikt moet worden', en zoals ingedeeld overeenkomstig de toepasselijke bepalingen van bijlage V, KRW (KRW, artikel 2).
GRIP	Gecoördineerde Regionale Incidentbestrijdings Procedure.

Afkorting/ begrip	Omschrijving
H	
hoofdvaarwegennet	Samenhangend stelsel van de voornaamste vaarwegen.
hoofdwatersysteem	Samenhangend stelsel van de grote rivieren, kanalen, meren, kustwater en zee.
I	
IBN2015	Integraal Beheerplan Noordzee 2015.
IBT	Interdepartementaal Beleidsteam. Het IBT coördineert bij een crisis en bestaat uit ambtenaren van de betrokken ministeries.
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied.
IPPC-BREF	BBT Referentie document op grond van de EU-Richtlijn 96/61/EG inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging (IPPC: integrated pollution prevention and control).
J	
K	
KRM	Kaderrichtlijn Mariene Strategie.
KRW	Kaderrichtlijn Water.
L	
LCO	Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging.
legger	Beschrijving van een waterstaatswerk naar ligging, vorm, afmeting en constructie. Van de legger maakt een overzichtskaart deel uit, waarop de ligging van het waterstaatswerk en daaraan grenzende beschermingszones staat aangegeven.
LVO	Landelijke Voorziening Omgevingsloket.
M	
Maaswerken	Project in het Maasstroomgebied in Nederland met als doelstellingen: bescherming tegen hoogwater, verbetering van de vaarweg en natuurontwikkeling.
MBT	Ministerieel Beleidsteam. Het MBT neemt besluiten bij een crisis en bestaat uit de betrokken ministers.
MEP	Maximaal Ecologisch Potentieel; De zeer goede toestand van een sterk veranderd of kunstmatig oppervlaktewaterlichaam.
Ministerie van BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
Ministerie van LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
Ministerie van VenW	Ministerie van Verkeer en Waterstaat.
Ministerie van VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport.
mitigerende maatregelen	Maatregel die negatieve effecten vermindert of wegneemt.
MJPO	Meerjarenplan Ontsnippering.
N	
Natura 2000	Een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden die van belang zijn vanuit het perspectief van de Europese Unie als geheel. Op de gebieden is ter implementatie van de Vogel- en Habitatrichtlijn de Natuurbeschermingswet 1998 van toepassing.
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water.
Nb-wet	Natuurbeschermingswet 1998.
NCC	Nationaal Crisiscentrum van het ministerie van Binnenlandse Zaken.
NIS	Netwerk Informatie Systeem.
NoMo	Nota Mobiliteit.
Numind	Code voor een zwemwaterlocatie. Vormt samen met de OSWOP-code een unieke identificatie van de zwemwaterlocatie voor rapportage naar de EC.
NURG	Programma Nadere Uitwerking Rivierengebied.

Afkorting/ begrip	Omschrijving
O	
OSPAR	Oslo-Parijs Conventie voor de bescherming van het Mariene Milieu van de Noord-Oost Atlantische Oceaan (incl. de Noordzee). Verdragspartijen zijn 15 landen die afwateren op dit deel van de Atlantische Oceaan en de Europese Unie.
OSWOP	Code voor een gemeente. Samen met de Numind-code vormt dit een unieke identificatie van een zwemwaterlocatie voor rapportage naar de EC.
Ow	Ontgrondingenwet.
P	
PKB	Planologische Kernbeslissing.
Plan-MER	Milieu-effectrapport voor plannen die kunnen leiden tot concrete projecten of activiteiten met mogelijke nadelige gevolgen voor het milieu.
PPS	Publiek-Private Samenwerking.
Q	
R	
ROR	Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (2007/60/EG).
Ruimte voor de Rivier	Landelijk programma met als doel het beschermen van het riviereengebied tegen overstromingen en als nevendoeel een bijdrage te leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van het riviereengebied.
RWS	Rijkswaterstaat
rwzi	Rioolwaterzuiveringsinstallatie.
S	
SafeSeaNet	Een Europees platform voor gegevensuitwisseling tussen de EU-lidstaten over maritieme zaken voor de bevordering van de veiligheid van de zeevaart en de bescherming van het milieu.
SGBP	Stroomgebiedbeheerplan; wordt opgesteld in het kader van de Kaderrichtlijn Water. Bevat beschrijving van het stroomgebied, invulling van 'goede ecologische toestand' en maatregelen die nodig zijn om deze toestand te bereiken.
stroomgebied	Een gebied vanwaar al het over het oppervlak lopende water via een reeks stromen, rivieren en eventueel meren door één riviermond, estuarium of delta, in zee stroomt (KRW, artikel 2).
Stroomlijn	Project waarin Rijkswaterstaat (als rivierbeheerder) en (natuur)terreinbeheerders afspraken heeft gemaakt over de manier waarop binnen de randvoorwaarden van afvoer en bevaarbaarheid bij terreinbeheer ook rekening kan worden gehouden met natuurdoelen.
SVC	Scheepvaartverkeerscentrum.
T	
TMO	Taskforce Management Overstromingen.
U	
V	
VBC	Visstandbeheercommissie.
VCNL	Verkeerscentrum Nederland.
W	
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
WB21	Waterbeheer 21 ^e eeuw: maatregelenprogramma op basis van het advies van de Commissie Waterbeheer 21 ^e eeuw. Kernpunten: meer ruimte voor water, met als gedachteleidend de drietrapsstrategie: vasthouden, bergen, afvoeren.
watertoets	De watertoets is een instrument dat waterhuishoudkundige belangen expliciet en op evenwichtige wijze laat meewegen bij het opstellen van ruimtelijke plannen en besluiten.
Whvbz	Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden.

Afkorting/ begrip	Omschrijving
WINN	Waterinnovatie Rijkswaterstaat: dit is het innovatieprogramma van Rijkswaterstaat dat onderzoek doet naar nieuwe, innovatieve oplossingen voor problemen die met waterbeheer te maken hebben.
Wm	Wet milieubeheer.
WMCN	Watermanagement Centrum Nederland.
Wro	Wet ruimtelijke ordening.
X	
Y	
Z	

Colofon

Uitgave	Rijkswaterstaat
Meer informatie	www.rijkswaterstaat.nl 0800-6592837 (ma t/m zondag 06.00 - 22.30 uur, gratis) contact@helpdeskwater.nl
Cartografie	Bureau Walanne Amsterdam
Fotografie	Foto cover: Tineke Dijkstra Hoofdstuk 1: Tineke Dijkstra Paragraaf 4.1: Tineke Dijkstra Hoofdstuk 2: L. Spaans & Zonen Paragraaf 2.2: Marieke van der Velden Paragraaf 2.3: Henri Cormont Paragraaf 2.4: Henri Cormont Paragraaf 2.5: Ton Poortvliet Paragraaf 2.7.1: Henri Cormont Paragraaf 2.7.2: M. van der Weijden Paragraaf 2.7.3: Tineke Dijkstra Paragraaf 2.7.4: J. Geurts van Kessel Paragraaf 2.7.5: Kema Paragraaf 2.7.6: Tineke Dijkstra Paragraaf 2.7.7: Henri Cormont Paragraaf 2.7.10: E. Gehasse Hoofdstuk 3: B. Boekhoven Paragraaf 3.2: Sijmen hendrix Paragraaf 3.3: P. Melman Paragraaf 3.4: Tineke Dijkstra Paragraaf 3.5: L. Adriaans Hoofdstuk 4: Tineke Dijkstra Overige foto's: Rijkswaterstaat
Datum	Het BPRW treedt uiterlijk 22 december 2009 in werking
Referentie	Rijkswaterstaat, 2009 Beheer en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW) 2010-2015

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

Kijk voor meer informatie op
www.rijkswaterstaat.nl
of bel 0800 - 8002
(ma t/m zo 06.00 - 22.30 uur, gratis)

december 2009 | WD1209ZH010